

บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

มิถุนายน 2559

บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

มิถุนายน 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

มิถุนายน 2559

ยฺยจิ พุรุฮะชิ. (2559). บทบาททของหญิงและชายในสำนวนไทยและหญิงญี่ปุ่น : การศึกษาเชิงวิเคราะห์.

ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ผกาศรี เย็นบุตร.

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและหญิงญี่ปุ่น โดยรวบรวมข้อมูลสำนวนที่เกี่ยวข้องกับหญิงและชายจากหนังสือสำนวนไทย 9 เล่ม และหนังสือสำนวนหญิงญี่ปุ่น 9 เล่ม แล้วคัดเลือกข้อมูลสำนวนที่ปรากฏในหนังสือ 3 เล่มขึ้นไปทั้งสองภาษา และได้ข้อมูลสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับหญิงและชาย 90 สำนวน และสำนวนหญิงญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับหญิงและชาย 170 สำนวน แล้ววิเคราะห์บทบาทของหญิงและชายโดยแบ่งประเภทออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) บทบาทของหญิง 2) บทบาทของชาย และ 3) บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย

ผลการศึกษาพบว่า 1) สำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิง 40 สำนวน สะท้อนบทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และบทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพ คือหญิงที่ยังไม่แต่งงาน ภรรยา แม่ และแม่มา้ย 2) สำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับเพศชายพบ 27 สำนวน สะท้อนบทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และบทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ คือชายสูงอายุ ลูกชาย และสามี 3) สำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายพบ 23 สำนวน สะท้อนบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

ส่วนบทบาทของหญิงและชายในสำนวนหญิงญี่ปุ่น พบว่า 1) สำนวนหญิงญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิง 87 สำนวน สะท้อนบทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และบทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพ คือลูกสาว ภรรยา แม่ แม่มา้ย แม่สามีและลูกสะใ้ 2) สำนวนหญิงญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับเพศชายพบ 44 สำนวน สะท้อนบทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และบทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ คือลูกเขย สามี และพ่อ 3) สำนวนหญิงญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายพบ 39 สำนวน สะท้อนบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

ในด้านการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและหญิงญี่ปุ่น พบว่า ส่วนที่เหมือนกันคือ สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนบทบาทของหญิงมากกว่าชาย สะท้อนแนวคิดของความเป็นหญิงและชาย และให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ของภรรยาและสามี ส่วนที่แตกต่างกันคือ สำนวนไทยให้ความสำคัญต่อบทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงานแต่สำนวนหญิงญี่ปุ่นไม่ได้กล่าวถึง สำนวนหญิงญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อบทบาทของผู้เป็นพ่อ ลูกเขย และความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใ้แต่สำนวนไทยไม่ได้กล่าวถึง อีกทั้งสำนวนหญิงญี่ปุ่นยังสะท้อนบทบาทของสามีภรรยาว่าสามีทำงานนอกบ้าน ภรรยาทำงานในบ้านโดยแบ่งหน้าที่การงานตามเพศ ซึ่งแตกต่างจากสำนวนไทยที่สะท้อนว่าสามีภรรยาช่วยเหลือกันทำมาหากิน

ROLE OF WOMEN AND MEN IN THAI AND JAPANESE PROVERBIAL EXPRESSIONS
: AN ANALYTICAL STUDY

Presented in partial fulfillment of requirement for the
Master of Arts degree in Thai
at Srinakharinwirot University

JUNE 2016

Yuji Furuhashi. (2015). *Role of Women and Men in Thai and Japanese Proverbial Expressions: An Analytical Study*. Master thesis, M.A.(Thai). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Associate Professor Phakasri Yenbutra.

This dissertation aimed to analyze and compare of the roles of women and men in Thai and Japanese proverbial expressions obtained from 9 Thai books about proverbial expressions and 9 Japanese books about proverbial expressions. The proverbial expressions selected for this study were included in 3 or more Thai and Japanese books. The data collection consisted of 90 Thai and 170 Japanese proverbial expressions related to the role of women and men, which were analyzed and categorized into 3 groups, including (1) the role of women (2) the role of men (3) the role of the relationships between women and men.

The findings indicated that (1) 40 Thai proverbial expressions about women reflected the role of women with no status or status such as an unmarried woman, a wife, a mother and a widow (2) 27 Thai proverbial expressions about men reflected the role of men with no status or status such as an elderly man, a son and a husband (3) 23 Thai proverbial expressions about the relationships between women and men showed the role of the relationship between husband-wife, between women-men.

In terms of the role of women and men in Japanese proverbial expressions, the findings revealed that (1) 87 Japanese proverbial expressions about women reflected the role of women with no status or status such as a daughter, a wife, a mother, a widow, a mother-in-law and a daughter-in-law (2) 44 Japanese proverbial expressions about men reflected the role of men with no status or status such as a son-in-law, a husband and a father (3) 39 Japanese proverbial expressions about the relationships between women and men showed the role of the relationship between husband-wife, between women-men.

In the analytical study of the roles of women and men in Thai and Japanese proverbial expressions, the findings revealed that both Thai and Japanese phrases were similar in that they reflected the roles of women rather than those of men, the feminine and masculine concept and the significance of the role of wives and husbands. However, the

differences were that the Thai expressions underlined the role of unmarried women, which were not mentioned in Japanese expressions. On the other hand, The Japanese expressions highlighted the role of fathers, sons-in-law and the relationship between mothers-in-law and daughters-in-law which were not evident in Thai expressions. Besides, The Japanese expressions demonstrated the roles of couples, the husbands tended to work at an office, while wives possibly worked at home, and the role of husbands and wives was separated based on their gender, while the Thai expressions illustrated that couples seemed to earn a living together without a separation of roles.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์
ของ
ยูจิ ฟุรุซะชิ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. ดุษฎี โยเหลา)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2559

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษา

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ผกาศรี เย็นบุตร)

(รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเด่น บุญปก)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ผกาศรี เย็นบุตร)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินธ์ เรืองรอง)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์ผกาศรี เย็นบุตร อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ท่านได้กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และสละเวลา ตรวจแก้ไขปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความเมตตาและความเอาใจใส่เสมอมา จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิทย์ เรืองรอง และรองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเด่น บุญปก กรรมการสอบปริญญานิพนธ์ที่ได้กรุณาตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย และยังคงให้กำลังใจ ห่วงใย ใฝ่ถามถึงความคืบหน้าในการทำปริญญานิพนธ์ของผู้วิจัยมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.อุษณีย์ พึ่งปาน ที่ช่วยแก้ไข ขัดเกลาภาษาในปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ให้ผู้วิจัย พร้อมทั้งเพื่อนๆ ในระดับปริญญาโททุกคนที่ช่วยเหลือ เป็นกำลังใจให้กันตลอดระยะเวลาการศึกษา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณกองการต่างประเทศ โบสถ์ศูนย์กลางศาสนาเทวรีเคียว ที่ให้ทุนอุดหนุนการศึกษาในระดับปริญญาโท และช่วยอำนวยความสะดวกในการศึกษาในประเทศไทยโดยตลอด

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดามารดา ภรรยา และครอบครัวที่ให้การสนับสนุนทางการศึกษา และคอยให้กำลังใจเสมอ

YUJI FURUHASHI

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	6
2 แนวทางการศึกษาเรื่องบทบาทของหญิงและชายในสำนวน.....	8
การศึกษาเกี่ยวกับเพศสภาพ (Gender).....	8
ความหมายของ “เพศ” หรือเพศสภาพ.....	8
แนวคิดความเป็นผู้ชาย (Masculinity) และความเป็นผู้หญิง (Femininity).....	9
บทบาทของหญิงและชายในสังคมไทยและญี่ปุ่น.....	13
เพศสภาพกับภาษา.....	15
การศึกษาเกี่ยวกับสำนวน.....	19
ความหมายและคำจำกัดความของสำนวน.....	19
ความหมายและคำจำกัดความของสำนวนไทย.....	19
ความหมายและคำจำกัดความของสำนวนญี่ปุ่น.....	20
คุณค่าของสำนวน.....	22
ประเภทของสำนวน.....	23
การศึกษาเรื่องบทบาทของหญิงและชายในสำนวน.....	26
3 บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	31
บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทย.....	31
บทบาทของหญิงในสำนวนไทย.....	31
บทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ.....	32
ด้านรูปลักษณะภายนอกของหญิง.....	32
ด้านพฤติกรรมของหญิง.....	33

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
ด้านคุณลักษณะของหญิง.....	35
บทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพ.....	36
บทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน.....	37
บทบาทของหญิงที่เป็นภรรยา.....	39
บทบาทของหญิงที่เป็นแม่.....	41
บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ม่าย.....	41
บทบาทของหญิงในสถานภาพอื่นๆ.....	42
บทบาทของชายในสำนวนไทย.....	43
บทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ.....	43
ด้านพฤติกรรมของชาย.....	44
ด้านคุณลักษณะของชาย.....	45
บทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ.....	47
บทบาทของชายสูงอายุ.....	47
บทบาทของชายที่เป็นลูกชาย.....	48
บทบาทของชายที่เป็นสามี.....	49
บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนไทย.....	51
บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา.....	51
บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย.....	54
บทบาทของหญิงและชายในสำนวนญี่ปุ่น.....	56
บทบาทของหญิงในสำนวนญี่ปุ่น.....	56
บทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ.....	56
ด้านรูปลักษณะภายนอกของหญิง.....	57
ด้านพฤติกรรมของหญิง.....	60
ด้านคุณลักษณะของหญิง.....	62
บทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพ.....	67

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
บทบาทของหญิงที่เป็นลูกสาว.....	68
บทบาทของหญิงที่เป็นภรรยา.....	69
บทบาทของหญิงที่เป็นแม่.....	72
บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ม่าย.....	74
บทบาทของแม่สามีและลูกสะใภ้.....	75
บทบาทของชายในสำนวนญี่ปุ่น.....	79
บทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ.....	79
ด้านรูปลักษณะภายนอกของชาย.....	79
ด้านพฤติกรรมของชาย.....	80
ด้านคุณลักษณะของชาย.....	82
บทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ.....	86
บทบาทของชายที่เป็นลูกเขย.....	86
บทบาทของชายที่เป็นสามี.....	88
บทบาทของชายที่เป็นพ่อ.....	90
บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนญี่ปุ่น.....	92
บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา.....	92
บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย.....	98
4 เปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	102
เปรียบเทียบบทบาทของหญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	102
เปรียบเทียบบทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ.....	103
ด้านรูปลักษณะภายนอกของหญิง.....	103
ด้านพฤติกรรมของหญิง.....	106
ด้านคุณลักษณะของหญิง.....	107

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
เปรียบเทียบบทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพ.....	111
บทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน.....	112
บทบาทของหญิงที่เป็นลูกสาว.....	112
บทบาทของหญิงที่เป็นภรรยา.....	113
บทบาทของหญิงที่เป็นแม่.....	115
บทบาทของหญิงที่เป็นแม่มาด.....	117
บทบาทของแม่สามีและลูกสะใภ้.....	118
เปรียบเทียบบทบาทของชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	119
เปรียบเทียบบทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ.....	119
ด้านรูปลักษณะภายนอกของชาย.....	120
ด้านพฤติกรรมของชาย.....	120
ด้านคุณลักษณะของชาย.....	123
เปรียบเทียบบทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ.....	127
บทบาทของชายสูงอายุ.....	127
บทบาทของชายที่เป็นลูกชาย.....	128
บทบาทของชายที่เป็นลูกเขย.....	128
บทบาทของชายที่เป็นสามี.....	129
บทบาทของชายที่เป็นพ่อ.....	133
เปรียบเทียบบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น...	134
เปรียบเทียบบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา.....	134
เปรียบเทียบบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย.....	139

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	143
บรรณานุกรม.....	154
ภาคผนวก.....	160
ประวัติของผู้วิจัย.....	182

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนรูปลักษณะภายนอกของหญิง.....	32
2	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนพฤติกรรมของหญิง.....	34
3	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนคุณลักษณะของหญิง.....	35
4	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน.....	37
5	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นภรรยา.....	39
6	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นแม่.....	41
7	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของหญิงในสถานภาพอื่นๆ.....	42
8	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนพฤติกรรมของชาย.....	44
9	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนคุณลักษณะของชาย.....	46
10	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของชายสูงอายุ.....	47
11	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของชายที่เป็นสามี.....	49
12	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา..	52
13	ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย....	54
14	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนรูปลักษณะภายนอกของหญิง.....	57
15	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนพฤติกรรมของหญิง.....	60
16	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนคุณลักษณะของหญิง.....	62
17	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นลูกสาว.....	68
18	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นภรรยา.....	69
19	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นแม่.....	73
20	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นแม่.....	74
21	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่าง แม่สามีและลูกสะใภ้.....	75
22	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนพฤติกรรมของชาย.....	80
23	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนคุณลักษณะของชาย.....	82
24	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของชายที่เป็นลูกเขย.....	86
25	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของชายที่เป็นสามี.....	88
26	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของผู้ชายที่เป็นพ่อ.....	90

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง

หน้า

27	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา.	92
28	ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย...	98
29	ตารางแสดงจำนวนข้อมูลสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิงแต่ละประเภท ในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	102
30	ตารางแสดงการเปรียบเทียบรูปลักษณภายนอกของหญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	103
31	ตารางแสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมของหญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	106
32	ตารางแสดงการเปรียบเทียบคุณลักษณะของหญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	108
33	ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะของหญิงที่เป็นภรรยาในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	114
34	ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะของหญิงที่เป็นแม่ในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	116
35	ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะของหญิงที่เป็นแม่เฒ่าในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	117
36	ตารางแสดงจำนวนข้อมูลสำนวนเกี่ยวกับเพศชายแต่ละประเภท ในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	119
37	ตารางแสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมของชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	120
38	ตารางแสดงการเปรียบเทียบคุณลักษณะของชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	123
39	ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะของชายที่เป็นสามีในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	130
40	ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	134
41	ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ในสำนวนไทยและญี่ปุ่น.....	139

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันทางด้านสรีระตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครสามารถปฏิเสธได้ แต่การที่ผู้หญิงและผู้ชายมีบทบาทหน้าที่ตามเพศนั้น ไม่ได้เป็นผลมาจากความแตกต่างทางด้านสรีระเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ตั้งแต่เกิด โดยมีวัฒนธรรมในสังคมเป็นตัวกำหนดด้วย เนื่องจากสังคมมองภาพรวมของผู้หญิงและผู้ชายแตกต่างกันไป เช่น ในบางสังคมกำหนดให้ชายเป็นผู้นำและหญิงเป็นผู้ตาม ขณะที่ในบางสังคมอาจมีลักษณะตรงกันข้าม ความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ขึ้นอยู่กับว่าสังคมคาดหวังต่อการกำหนดบทบาทนั้นๆ อย่างไร และเท่าที่ปรากฏในเกือบทุกสังคม ผู้หญิงมักถูกกำหนดให้มีฐานะด้อยกว่าชาย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545:25)

การที่สังคมมองผู้หญิงและผู้ชายแตกต่างกันนี้ทำให้สังคมสร้างบทบาททางเพศด้วยการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของหญิงและชายในสังคมวัฒนธรรมต่างๆ นั้นทำให้เห็นความแตกต่างในด้านบทบาททางสังคม แบบแผน ความประพฤติ การแต่งกาย วิธีการดำเนินชีวิตของผู้หญิงและผู้ชาย โดยปัจจัยทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อสถานภาพและบทบาทของหญิงและชาย ได้แก่ ระบบความเชื่อ ศาสนา ค่านิยมทางสังคม ระบบการศึกษา กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ภาษาวรรณกรรม คติชน และสื่อมวลชน เป็นต้น

เมื่อสังเกตความแตกต่างระหว่างภาษาของผู้หญิงกับภาษาของผู้ชาย นักภาษาศาสตร์สังคมได้เห็นว่าความแตกต่างนั้นเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม ภาษาของผู้หญิงมักต้องสุภาพ มีแบบแผน ส่วนภาษาของผู้ชายมักแสดงออกถึงอำนาจและความไม่สุภาพของภาษา เอมอร์ ตรูวี่เชียร (2533: 39-41) กล่าวว่า อิทธิพลของสังคมที่กีดกันผู้หญิงทำให้ผู้หญิงเป็นเสมือนพลเมืองชั้นสอง คืออยู่ในฐานะด้อยกว่าผู้ชาย สาเหตุของความแตกต่างระหว่างภาษาของชายกับภาษาของผู้หญิงมี 2 ประการ คือ

- 1) การอบรมเรื่องการใช้ภาษา หมายถึง ผู้ชายและผู้หญิงได้รับการอบรมสั่งสอนในด้านความประพฤติ รวมทั้งการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน แม้ว่าเด็กผู้ชายใช้ภาษาที่ไม่สุภาพจะแสดงถึงความ เป็นชาย แต่ผู้ใหญ่จะไม่ตำหนิ แต่ถ้าเด็กผู้หญิงใช้ภาษาพูดจาไม่สุภาพก็มักจะถูกดุและถูกตำหนิ จึงทำให้ผู้หญิงต้องใช้ภาษาที่สุภาพและเป็นภาษาที่ไม่หยาบคาย

- 2) ความเหลื่อมล้ำทางสังคม หมายถึง ในสังคมทั่วไปจะยกย่องผู้ชายและดูถูกผู้หญิงว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ และมักจะถูกมองเป็นเรื่องวัตถุทางเพศ (Sex Object) การที่สังคมไม่ได้ให้ความเสมอภาคแก่ผู้หญิงทำให้ภาษาที่ใช้กล่าวถึงเพศทั้งสองแตกต่างกันออกไป

กล่าวได้ว่า ผู้หญิงและผู้ชายมีสถานภาพและบทบาทที่แตกต่างกันนั้นส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างภาษาของผู้หญิงกับภาษาของผู้ชายด้วย เพราะฉะนั้นการศึกษาเกี่ยวกับภาษาที่ต่างวัฒนธรรมจะทำให้เห็นความแตกต่างในบทบาทของหญิงและชายที่สะท้อนจากภาษานั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

จากการพิจารณาปัจจัยทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของหญิงและชาย ผู้วิจัยเห็นว่า สำนวนภาษาในชาติใดชาตินี้นั้นเป็นแหล่งข้อมูลอันสำคัญประเภทหนึ่งในการศึกษาบทบาทของหญิงและชาย เพราะสำนวนภาษาแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมทั้งในด้านทัศนคติ ความคิด และความเชื่อของคนในสังคมนั้นๆ อย่างชัดเจน ดังที่ดิเรกชัย มหัทธนะสิน (2529: 63) กล่าวไว้ว่า

ถ้อยคำสำนวนมีความสัมพันธ์กันกับความคิด เป็นวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่บรรพบุรุษได้คิดประดิษฐ์มาเพื่อสังคม เป็นกระจกส่องให้เห็นความคิดในใจ ค่านิยม โลกทัศน์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ระเบียบสังคม ตลอดจนวิถีชีวิต

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยหลายชิ้นที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับหญิงและชายในหลายด้านจากสำนวนในภาษาไทยและสำนวนในภาษาต่างประเทศ เช่น งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทและสถานภาพสตรีจากสำนวนสุภาษิตอีสาน” ของจิรพันธ์ โกมลกิจสกุล (2535) งานวิจัยเรื่อง “เปรียบเทียบทัศนคติและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อเพศชายและเพศหญิงจาก Kotowaza ในภาษาญี่ปุ่นและสำนวนในภาษาไทย ของทรรศพร ศิระวัฒน์วงศ์ (2549) งานวิจัยเรื่อง “ความเหลื่อมล้ำระหว่างชายหญิงที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่น” ของ วะตะนะเบะ (Watanabe, 1995) งานวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบวัฒนธรรมที่สะท้อนจากสำนวนภาษาในภาษาญี่ปุ่นและภาษาอังกฤษ” ของ โอคุสึ (Okutsu, 2000) และงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเกี่ยวกับผู้หญิงในสำนวนอเมริกา” ของ ชูชิ (Zushi, 2000) จากตัวอย่างงานวิจัยนี้ พบว่าสำนวนที่สืบต่อกันมาช้านานในแต่ละสังคมแต่ละประเทศนั้นสะท้อนให้เห็นสถานภาพและบทบาทของชายหญิง และกรอบความคิดของคนในสังคมนั้นๆ ที่มีต่อความแตกต่างทางเพศด้วย

จากการศึกษาสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นเกี่ยวกับหญิงและชาย ผู้วิจัยเห็นว่าในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นมีสำนวนที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของหญิงและชายเป็นจำนวนมาก โดยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ ของหญิงและชายที่สะท้อนจากความหมายและถ้อยคำในสำนวน เช่น ลักษณะกิริยามารยาทของหญิง สำนวนไทยสะท้อนกิริยามารยาทของหญิงที่ไม่พึงประสงค์ว่า **มั่วติดกะโหลก** หมายถึงมีกิริยากระโดดกระเดาะลูกกลนหรือไม่เรียบร้อย มักใช้กับหญิงที่มีกิริยาไม่เรียบร้อย ส่วนสำนวนญี่ปุ่นก็สะท้อนลักษณะกิริยามารยาทของหญิงเช่นเดียวกัน เช่น **หญิงไค้งค่านับมาก ๆ** (女は会釈に余れ) หมายถึง ผู้หญิงที่ไค้งตัวไปข้างหน้าเล็กน้อยโน้มร่างลงและไม่เชิดหน้า เป็นกิริยา

ท่าทางที่เหมาะสมของหญิง จากลักษณะของหญิงในสำนวนทั้งสองภาษานี้ สามารถวิเคราะห์บทบาทของหญิงได้ว่า หญิงควรมีกิจกรรมารยาทดีและเรียบร้อย

ส่วนเรื่องลักษณะของชาย ในภาษาไทยมีสำนวนว่า **ชาติเสือต้องไวลาย ชาติชายต้องไวชื่อ** หมายถึง เกิดเป็นชายต้ององอาจกล้าหาญให้สมเกียรติของลูกชาย และภาษาญี่ปุ่นมีสำนวนว่า **ชายต้องกล้า หญิงต้องมีเสน่ห์** (男は度胸、女は愛嬌) หมายถึง ผู้ชายมีความกล้าหาญให้สมกับเป็นผู้ชาย สำนวนทั้งสองภาษานี้สอนผู้ชายว่าเกิดเป็นชายต้องทำตัวให้สมเกียรติของการเป็นลูกผู้ชายที่มีความเก่งกล้าสามารถ ซึ่งลักษณะของผู้ชายที่พึงประสงค์นี้ถือว่าเป็นบทบาทของชาย

นอกจากนี้สำนวนทั้งสองภาษายังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในเรื่องความรักว่า หญิงชายที่เคยเป็นคู่รักนั้น แม้เลิกร้างกันไป เมื่อหวนกลับมาพบกันใหม่ย่อมเกิดความรักใคร่หรือปลงใจกันได้ง่ายขึ้น ดังสำนวนไทยว่า **ถ่านไฟเก่า** และสำนวนญี่ปุ่นว่า **ไฟลูกกับเสาไม้ที่ยังคุกรุ่นอยู่** (焼け木杭に火がつく) หมายถึง หญิงชายที่เคยรักกันมาก่อนจะกลับมามีความสัมพันธ์ดังเดิมได้ง่าย สำนวนทั้งสองภาษานี้สะท้อนทัศนคติของคนไทยและญี่ปุ่นที่เหมือนกันในเรื่องความรักของหญิงชาย

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่นจากสำนวนทั้งสองภาษา ผู้วิจัยได้เห็นถึงความแตกต่างบทบาทของหญิงและชายในหลายๆ ด้านด้วย เช่น บทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน และบทบาทของหญิงชายในการทำงาน เป็นต้น

ในเรื่องบทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงานนั้น สังคมไทยมีสำนวนที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมของหญิงที่ยังไม่แต่งงานจำนวนมาก เช่น สำนวนไทยสอนพฤติกรรมของหญิงสาวว่าต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม ห้ามลักลอบได้เสียกันก่อนแต่งงาน ดังสำนวนไทยว่า **ชิงสุกก่อนห่าม** และหากเป็นหญิงสาวที่มีราศีดาว ไม่บริสุทธิ์ก็ต้องปรับภาพลักษณ์ให้ดูดีเหมือนไม่เคยมีเรื่องเสียชื่อเสียงมาก่อน ดังสำนวนไทยว่า **ใส่ตะกร้าล้างน้ำ** และหากเป็นหญิงสาวที่ไม่บริสุทธิ์ ใจง่าย ก็ถูกตำหนิดังสำนวนว่า **ดอกไม้ริมทาง** สำนวนเหล่านี้นำมาใช้กับหญิงที่ยังไม่แต่งงานเพื่ออบรมสั่งสอน ตักเตือนให้รู้จักรักษานวลสงวนตัว และสำนึกถึงคุณค่าความบริสุทธิ์ของหญิง ดังนั้นการรู้จักรักษานวลสงวนตัวเป็นบทบาทหน้าที่ของหญิงไทยที่ยังไม่แต่งงาน ซึ่งเรื่องนี้ไม่ได้ปรากฏในสำนวนญี่ปุ่น ค่านิยมในการรู้จักรักษานวลสงวนตัวระหว่างสังคมไทยกับญี่ปุ่นมีความแตกต่างกัน เพราะฉะนั้นบทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงานในสังคมไทยจึงแตกต่างจากสังคมญี่ปุ่น

ส่วนในเรื่องบทบาทของหญิงชายในการทำงาน สังคมไทยมีสำนวนหนึ่งว่า **ผัวหาบเมียคอน** อันแสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือกันทำมาหากินของคู่สามีภรรยาโดยไม่มีการแบ่งแยกหรือกีดกันทางเพศ แต่ในสังคมญี่ปุ่นมีสำนวน **ชายหาเงิน หญิงจัดการงานในบ้าน** (稼ぎ男に繰り女) และ **ชายนอกบ้าน หญิงในบ้าน** (男は外、女は内) ซึ่งทั้งสองสำนวนมีความหมายเหมือนกันคือ ผู้ชาย

ทำงานนอกบ้าน ผู้หญิงทำงานในบ้าน แสดงให้เห็นถึงการแบ่งหน้าที่การงานตามเพศอย่างเด่นชัด เนื่องจากสังคมญี่ปุ่นมีความเชื่อในเรื่องบทบาทตามเพศว่าชายผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวและเป็นผู้หารายได้ ส่วนหญิงไม่มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการหารายได้แต่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้าน

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศหญิง เพศชาย และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย สะท้อนให้เห็นบทบาทของหญิงและชายในสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่น อีกทั้งสำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนความเหมือนและแตกต่างของบทบาทหญิงและชายในหลาย ๆ ด้าน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์เรื่องบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นให้ละเอียดกว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเรื่องบทบาททางเพศในสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่น รวมทั้งเรื่องความคิด ความเชื่อและค่านิยมของคนไทยกับคนญี่ปุ่นที่มีต่อเพศหญิงและเพศชาย ได้ลึกซึ้ง อันเป็นประโยชน์ทางการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมระหว่างสองประเทศต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่น
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่น

ความสำคัญของการวิจัย

การวิเคราะห์เรื่อง “บทบาทของหญิงและชาย” ในสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นทำให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างกันในสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่น อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาภาษาและวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. เก็บรวบรวมข้อมูลสำนวนที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิง เพศชาย และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย จากหนังสือสำนวนไทย 9 เล่มและหนังสือสำนวนญี่ปุ่น 9 เล่ม โดยใช้เกณฑ์และเหตุผลสนับสนุนการคัดเลือกข้อมูลดังนี้

1.1 รวบรวมข้อมูลสำนวนไทยจากหนังสือสำนวนไทย 9 เล่ม ได้แก่

- 1) สุภาษิต คำพังเพย และสำนวนไทย ของยิ่งลักษณ์ งามดี (2536)
- 2) อธิบายสำนวน สุภาษิตและคำพังเพยไทย ของบุญศิริ สุวรรณเพ็ชร (2538)
- 3) สำนวนไทย ของขุนวิจิตรมาตรา (2541)
- 4) สำนวนไทย ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545)
- 5) ถ้วนสำนวนไทย ของวรวรรณ คงมานุสรณ์ (2545)

6) ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย ของราชบัณฑิตยสถาน (2552)

7) พจนานุกรมสุภาษิตไทย-คำพังเพย และสำนวนไทย ของกองทัพ

เคลือบพนิชกุล (2553)

8) 5,000 สำนวนไทย นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ของเอกรัตน์ อุดมพร (2554)

9) 1,724 สำนวน สุภาษิต คำพังเพย ของวดี ชาติอุทิศ (2556)

ทั้งนี้เกณฑ์ที่ใช้คือต้องเป็นหนังสือที่รวบรวมสำนวนไทยโดยผู้แต่งของแต่ละเล่มไม่ซ้ำกัน และมีการอธิบายความหมายของสำนวน ตลอดจนมีการเรียงลำดับตามตัวอักษรไทยตั้งแต่หมวด ก ถึง ฮ ไว้อย่างครบถ้วน

1.2 รวบรวมข้อมูลสำนวนญี่ปุ่นจากหนังสือสำนวนญี่ปุ่น 9 เล่ม ได้แก่

1) พจนานุกรม โคะจิ โคะโตะวะสะ เรียบเรียงใหม่ (Shinpen Koji Kotowaza Jiten) ของ Suzuki Tozo (1992)

2) พจนานุกรม โคะโตะวะสะ ร่วมสมัย (Gendai Kotowaza Jiten) ของ Toyama Shigehiko (1994)

3) พจนานุกรมสำนวน -โคะจิ โคะโตะวะสะ เมเก็น เมคุ (Seigo Daijien – Koji Kotowaza Meigen Meiku) ของสำนักพิมพ์ Shufu to Seikatsu Sha (1995)

4) ความเหลื่อมล้ำทางเพศที่ปรากฏในสำนวน (Kotowaza ni arawareta seisabetsu) ของ Watanabe Tomosuke (1995)

5) พจนานุกรม โคะโตะวะสะ ในชีวิตประจำวัน (Ookina Moji no Jitsuyou Kotowaza Jiten) ของสำนักพิมพ์ Hon no Tomo Sha (1998)

6) พจนานุกรม โคะโตะวะสะ (Iwanami Kotowaza Jiten) ของ Tokita Masamizu (2000)

7) พจนานุกรม ชินเมคัย โคะจิ โคะโตะวะสะ (Shinmeikai Koji Kotowaza Jiten) ของสำนักพิมพ์ Sanseido (2001)

8) โคะโตะวะสะ ของญี่ปุ่น (Nihon no Kotowaza) ของ Kaneko Takeo (2012)

9) พจนานุกรม โคะจิ โซะกุชิน- โคะโตะวะสะ (Koji Zokushin - Kotowaza Daijiten) ของสำนักพิมพ์ Shogakukan (2012)

ทั้งนี้เกณฑ์ที่ใช้คือต้องเป็นหนังสือที่รวบรวมสำนวนญี่ปุ่น โดยผู้แต่งของแต่ละเล่มไม่ซ้ำกัน และมีการอธิบายความหมายของสำนวน ตลอดจนมีการเรียงลำดับตามตัวอักษรญี่ปุ่นตั้งแต่หมวด あ (a) ถึง わ (wa) ไว้อย่างครบถ้วน

2. รวบรวมและคัดเลือกสำนวน ภาษิต คำพังเพยในภาษาไทย และ โคะโตะวะชะ (Kotowaza) ในภาษาญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศหญิง เพศชาย และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย

3. รวบรวมและคัดเลือกข้อมูลสำนวนที่มีคำระบุเพศหญิงและเพศชาย ได้แก่ ในภาษาไทย ชาย หญิง พ่อ แม่ สามี ภรรยา หนุ่ม สาว นาง นารี และในภาษาญี่ปุ่น ได้แก่ 男 (ชาย) 女 (หญิง) 父 (พ่อ) 母 (แม่) 夫 (สามี) 妻 (ภรรยา) 婿 (ลูกเขย) 嫁 (ลูกสะใภ้) 舅 (พ่อสามี) 姑 (แม่สามี) 息子 (ลูกชาย) 娘 (ลูกสาว)

4. พิจารณาข้อมูลสำนวนที่ไม่มีคำระบุเพศใดแต่มีความหมายที่อ้างถึงเพศหญิง เพศชาย หรือความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย เช่น ในสำนวนไทยที่ว่า “ม้าติดกะโหลก” ไม่มีคำระบุว่าเป็นเพศใด แต่โดยปกติมักใช้กับเพศหญิง หมายถึง มีกิริยากระเดือกกระเด่งลูกหลงหรือไม่เรียบร้อย หรือในสำนวนญี่ปุ่น เช่น “ไฟลุกกับเสาไม้ที่ยังคุกรุ่นอยู่” (焼け木杭に火が付く) หมายถึงหญิงชายที่เคยมีความรักให้กันมาก่อนจะกลับมามีความสัมพันธ์ดังเดิมได้ง่าย

5. กรณีที่สำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นแสดงบทบาทหรือลักษณะที่อ้างถึงทั้งเพศหญิงและเพศชาย ผู้วิจัยจะจัดข้อมูลไว้ทั้งในส่วนของเพศหญิงและในส่วนของเพศชาย ในสำนวนไทย เช่น “ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร” ส่วนในสำนวนญี่ปุ่น เช่น “ชายต้นสน หญิงต้นฟูจิ” (男は松、女は藤) หมายถึงผู้ชายเป็นที่พึ่ง เปรียบเสมือนต้นสนที่มีความเข้มแข็งทนแดดทนฝน ผู้หญิงต้องพึ่งพิงกับผู้ชายในการใช้ชีวิต เปรียบเสมือนต้นฟูจิที่เป็นไม้เลื้อยพันต้นสน เป็นต้น

6. คัดเลือกสำนวนที่เกี่ยวกับเพศหญิง เพศชาย และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายจากหนังสือสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นที่ปรากฏในหนังสือ 3 เล่มขึ้นไปในแต่ละภาษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเพศสภาพ (Gender)
 - 1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่น
 - 1.3 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิงและเพศชายที่สะท้อนจาก

สำนวน

¹ ต้นฟูจิ เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งในญี่ปุ่น ลักษณะเป็นไม้เลื้อยมีดอกสีม่วงอ่อน

2. เก็บรวบรวมข้อมูลสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นเกี่ยวกับหญิงและชาย

2.1 รวบรวมสำนวนไทยที่เกี่ยวกับที่เกี่ยวกับเพศหญิง เพศชาย และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายจากหนังสือสำนวนไทย 9 เล่มที่ระบุไว้ในขอบเขตของการวิจัย

2.2 รวบรวมสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศหญิง เพศชาย และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายจากหนังสือสำนวนภาษาญี่ปุ่น 9 เล่มที่ระบุไว้ในขอบเขตของการวิจัย

3. วิเคราะห์ข้อมูล

3.1 จำแนกข้อมูลสำนวนที่รวบรวมและคัดเลือกตามสถานภาพของหญิงหรือชาย เช่น สำหรับหญิง คือหญิงที่ไม่ได้แต่งงาน ภรรยา แม่ แม่ยาย แม่สามี ลูกสะใภ้ และหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ สำหรับชาย คือ ชายสูงอายุ ลูกชาย ลูกเขย พ่อ สามี และชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ

3.2 วิเคราะห์บทบาทของหญิงและชาย โดยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ ของหญิงและชายที่สะท้อนจากสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่น

3.3 เปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่น

4. เสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 2

แนวทางการศึกษาเรื่องบทบาทของหญิงและชายในสำนวน

สำนวนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้กลั่นกรองขึ้นมาเพื่อใช้สื่อสารกันในสังคม เป็นกระจกสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบ ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตในสังคม จึงกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อใช้สอนใจ เตือนสติ หรือชี้แนะให้ปฏิบัติตาม ในบทนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสำนวนในทั้งสองภาษาและแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศสภาพ เพื่อให้เป็นแนวทางการศึกษาวิเคราะห์เรื่องบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การศึกษาเกี่ยวกับเพศสภาพ (Gender)
2. การศึกษาเกี่ยวกับสำนวน
3. การศึกษาเรื่องบทบาทของหญิงและชายในสำนวน

1. การศึกษาเกี่ยวกับเพศสภาพ (Gender)

ในการศึกษาเกี่ยวกับเพศสภาพ ผู้วิจัยแบ่งประเด็นศึกษาได้ 4 ประการ ได้แก่ 1) ความหมายของเพศหรือเพศสภาพ 2) แนวคิดความเป็นผู้ชายและความเป็นผู้หญิง 3) บทบาทของหญิงและชายในสังคมไทยและญี่ปุ่น และ 4) เพศสภาพกับภาษา

1.1 ความหมายของ “เพศ” หรือเพศสภาพ

คำว่า “เพศ” ในภาษาอังกฤษมีคำที่ใช้อยู่ 2 คำ ได้แก่ “Sex” และ “Gender” ซึ่งมีความหมายต่างกัน กล่าวคือ “Sex” หมายถึง เพศ ในทางชีววิทยาว่าเป็นเพศชายหรือเพศหญิง แต่ “Gender” หมายถึง เพศ ในทางสังคมวิทยาว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นเพศชายและความเป็นเพศหญิง ซึ่งจะมีความซับซ้อนกว่าคำว่า “Sex” “Gender” จะมีความหมายหรือมีลักษณะอย่างไรรู้ขึ้นอยู่กับคุณค่าของสังคม ความเชื่อ และวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม (Wood, 2009: 22)

เมทินี พงษ์เวช (2544:10-11) กล่าวว่า คำว่า “Sex” หมายถึงเพศที่กำหนดขึ้นโดยธรรมชาติและเป็นข้อกำหนดทางสภาวะชีววิทยาซึ่งเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ให้เพศหญิงและเพศชายมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ส่วนคำว่า “Gender” หมายถึง เพศที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคมหรือวัฒนธรรม ให้แสดงบทบาทหญิงหรือบทบาทชาย ดังนั้นเพศที่ถูกกำหนดโดยสังคมนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการณ์และเงื่อนไขของความเป็นเพศชาย คุณลักษณะของแต่ละเพศที่ปรากฏไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่ได้ถูกสร้างขึ้นโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทาง

สังคมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นตัวตนทางสังคม ดังนั้นความเป็นเพศจึงเป็นตัวกำหนดความเป็นตัวตนนั่นเอง จะเห็นได้ว่าเพศสรีระ “Sex” และเพศสภาพ “Gender” นั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ เพศสรีระเป็นการพิจารณาโดยใช้ลักษณะทางสรีระเป็นเกณฑ์สำคัญและเป็นสิ่งที่ได้รับมาโดยธรรมชาติ และโดยส่วนใหญ่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ในขณะที่เพศสภาพเป็นการแสดงบทบาทและพฤติกรรมทางสังคมหรือวัฒนธรรม และเป็นสิ่งที่บุคคลสามารถเลือกที่จะแสดงออกและปรับเปลี่ยนได้

นอกจากนี้ Scott (อ้างถึงใน วารุณี ภูริสินสิทธิ, 2545:1-5) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเพศสภาพไว้ว่า เพศสภาพเป็นความคาดหวังของสังคมที่สัมพันธ์กับเพศสองเพศ เพศหญิงเพศชายเป็นข้อเท็จจริงทางสรีระ แต่การจะกลายเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชายเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมสร้างความเป็นหญิง เป็นชายในสังคมขึ้น วัฒนธรรมเป็นตัวสร้างความเป็นเพศ วัฒนธรรมเป็นผู้บอกว่าเราควรปฏิบัติตัวอย่างไร คิดอย่างไรและเราควรคาดหวังอะไรจากผู้อื่น และเมื่อวัฒนธรรมเป็นผู้กำหนดความเป็นหญิงความเป็นชาย วัฒนธรรมจึงเป็นผู้บอกว่าผู้หญิงและผู้ชายควรต้องทำตัวอย่างไร เช่น ผู้หญิง (ในวัฒนธรรมไทย) ต้องเป็นคนเรียบร้อย ไม่พูดเสียงดัง ไม่กล่าวคำสบถ ในขณะที่ผู้ชายไม่ถูกคาดหวังให้เป็นเช่นนั้น หรือภรรยาต้องเชื่อฟังสามี สามีต้องเป็นผู้นำในครอบครัว หรือผู้หญิงต้องให้ความสำคัญกับหน้าที่ของภรรยาและแม่มากกว่าการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ในขณะที่ผู้ชายต้องทำงานเพื่อประสบความสำเร็จซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด หรือผู้ชายต้องเป็นผู้เกี่ยวพาราสี ถ้าผู้หญิงคนใดเป็นผู้เกี่ยวพาราสีผู้ชายก่อนผู้หญิงคนนั้นจะถูกตำหนิจากสังคม

สิ่งเหล่านี้เป็นความคาดหวังที่สังคมมีต่อความเป็นหญิงความเป็นชาย ความเป็นเพศนี้จึงเป็นความคิดรวบยอดที่แตกต่างจากเรื่องบทบาททางเพศ เพราะความเป็นเพศมีความหมายที่กว้างกว่าบทบาททางเพศ บทบาททางเพศหมายความว่าแบบแผนต่างๆ ที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ของความเป็นเพศ เช่น บทบาทในการดูแลลูกเป็นของผู้หญิง บทบาทในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัวเป็นของผู้ชาย แต่ความเป็นเพศมีความหมายที่มากกว่านั้น เพราะฉะนั้น การทำความเข้าใจต่อความเป็นเพศต้องไม่ถูกลดลงเพียงการทำความเข้าใจในเรื่องบทบาทที่แสดงออกในสังคมเท่านั้น ในความสัมพันธ์หญิงชายยังมีแง่มุมอื่นๆ ที่ไม่ได้ถูกสะท้อนออกมาในเรื่องของบทบาททางเพศ จึงอธิบายแนวคิดเรื่องความเป็นผู้ชายและความเป็นผู้หญิงในหัวข้อต่อไป

1.2 ความเป็นผู้ชาย (Masculinity) และความเป็นผู้หญิง (Femininity)

ความเป็นผู้ชาย (Masculinity) มีความสำคัญต่อผู้ชายมากกว่าที่ความเป็นผู้หญิง (Femininity) มีความสำคัญต่อผู้หญิง (มิโชค ราชภูรานวัต, 2544:7) ทั้งนี้ เพราะความเป็นผู้ชายถูกสร้างขึ้นมาเพื่อแบ่งแยกความแตกต่างจากความเป็นผู้หญิง รวมถึงพวกเราร่วมเพศที่ถูกมองว่าเป็นผู้ชายที่มีความเป็นผู้หญิงนั่นเอง จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเป็นผู้ชายและความเป็นผู้หญิงเป็นความคาดหวังของ

สังคม ซึ่งสร้างและรักษาไว้โดยสังคมที่เป็นของผู้ชาย และจากขบวนการสตรีนิยมให้ความเห็นว่า ใน ปรวิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาตินั้นมีลักษณะชายนิยม จึงมีอคติต่อ ผู้หญิง ดังจะเห็นได้จากการใช้ภาษาที่ใช้สะท้อนให้เห็นตลอดเวลาว่า โดยเนื้อแท้ของปรวิญญาสากล นั้นหากมีการพูดถึงมนุษย์ก็จะหมายถึงมนุษย์เพศชายโดยใช้คำว่า “Man” (วิระดา สมสวัสดิ์, 2546: 11-13) เช่น Mankind, Businessman, Chairman เป็นต้น

และ J.A.Doyle (อ้างถึงใน มีโชค ราชฎรานวุต, 2544: 7-8) ได้ระบุถึงแนวคิดความเป็น ผู้ชายเพิ่มเติมว่ามี 5 แนวคิด

1. ต้องไม่เป็นผู้หญิง (Don't be female) โดยตั้งแต่วัยเด็ก เด็กผู้ชายจะเรียนรู้ว่าต้องไม่ คิด ไม่แสดงออก หรือรู้สึกแบบผู้หญิง เพราะจะถูกสอนว่าเด็กผู้หญิงต่ำต้อยกว่า ผู้ชายที่มีความ อ่อนไหวหรืออ่อนแอจะถูกมองว่าเป็นลูกแห่งเหมือนผู้หญิง

2. ต้องประสบความสำเร็จ (Be successful) ผู้ชายได้รับการคาดหวังว่าต้องประสบ ความสำเร็จในอาชีพการงาน และจะไม่ได้รับการยอมรับถ้าผู้ชายเลือกที่จะอยู่กับบ้าน ดูแลลูกหรือถ้า ภรรยาได้รับเงินเดือนมากกว่า สำหรับเด็กผู้ชาย ความสำเร็จก็คือ การที่ตนเองมีความสามารถด้าน กีฬาหรือด้านการเรียน เมื่อเติบโตขึ้นมา ความสำเร็จไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ทำได้ดี แต่ต้องดีกว่า มี กำลังมากกว่า ได้รับเงินเดือนมากกว่า มีรถมีบ้านราคาแพงกว่าคนอื่น ๆ

3. ต้องก้าวร้าว (Be aggressive) ในวัยเด็กเด็กผู้ชายจะเรียนรู้การพูดหยาบคาย เอะอะ เด็กผู้ชายถูกปลูกฝังว่าจะต้องต่อสู้ และไม่วิ่งหนีจากการต่อสู้ หรือพ่ายแพ้ต่อฝ่ายตรงข้าม โดยเฉพาะ ทางด้านการกีฬาจะส่งเสริมความก้าวร้าว รุนแรง และหยาบคายให้กับผู้ชาย รวมทั้งการเป็นทหารก็ถูก ปลูกฝังความก้าวร้าวเช่นกัน โดยสอนให้ผู้ชายต้องต่อสู้ ทำให้ผู้อื่นบาดเจ็บ อดทนต่อความเจ็บปวด และต้องชนะเท่านั้น โดยมีสโลแกนว่า “เพื่อให้คุณเป็นผู้ชายที่แท้จริง”

4. ต้องเป็นที่น่าสนใจทางเพศ (Be sexual) ผู้ชายได้รับการคาดหวังว่าจะต้องมีคู่นอน เป็นจำนวนมาก

5. ต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเอง (Be confident) ผู้ชายจะต้องมีความเชื่อมั่น มีอิสระ ผู้ชายที่แท้จริงจะไม่ต้องการคนอื่น โดยเฉพาะผู้หญิง ผู้ชายจะดูแลตัวเอง และไม่เชื่อถือคนอื่น ที่สำคัญ ผู้ชายจะไม่ปล่อยให้ความรู้สึกควบคุมตนเอง ซึ่งลักษณะความเป็นผู้ชายต่างๆ เหล่านี้สะท้อนได้จาก ลักษณะทางร่างกายและกล้ามเนื้อ จึงมีความสำคัญต่อผู้ชาย ในการที่จะรักษาความเป็นผู้ชายเอาไว้

สำหรับความเป็นผู้หญิง (Femininity) นั้น J.A.Doyle (อ้างถึงใน มีโชค ราชฎรานวุต, 2544: 9) ได้ระบุแนวคิดของความเป็นผู้หญิงว่ามี 5 แนวคิด ได้แก่

1. ใส่ใจในรูปลักษณ์ (Appearance) ผู้หญิงจะถูกตัดสินจากรูปลักษณ์ว่าต้องสวย ต้องผอม และแต่งตัวดี จึงจะเป็นที่ต้องการของผู้อื่น โดยตั้งแต่วัยเด็ก เด็กผู้หญิงจะต้องได้รับตุ๊กตา และเสื้อผ้า รวมทั้งเครื่องสำอางสำหรับเด็กและเครื่องประดับผม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ปลูกฝังให้ผู้หญิงพยายามทำให้ตัวเองดูดี นอกจากนี้นิตยสารวัยรุ่นยังนำเสนอภาพแฟชั่นและโฆษณาเครื่องสำอาง วิธีลดความอ้วน ฯลฯ รวมถึงสื่ออื่นๆ ที่เมื่อแสดงภาพผู้หญิงก็ต้องเป็นผู้หญิงที่สวยเช่นกัน และสิ่งที่สะท้อนความงามของผู้หญิงที่ชัดเจนที่สุด คือ ความขาว แม้กระทั่งเด็กผู้หญิงผิวดำก็เช่นกัน ต้องการที่จะผิวขาวขึ้นเพื่อให้เป็นที่ต้องการของผู้อื่น

2. มีความอ่อนไหวและเอาใจใส่ต่อผู้อื่น (Be sensitive and caring) ผู้หญิงได้รับการคาดหวังว่าจะต้องดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น มีอริยาบดียดี มีความรับผิดชอบและเป็นมิตรกับผู้อื่น

3. ได้รับการปลูกฝังทางลบจากผู้อื่น (Negative treatment by others) เห็นได้จากการที่สังคมให้คุณค่าที่แตกต่างกันระหว่างความเป็นชายและความเป็นหญิง โดยการเรียนรู้จากสังคม ผู้หญิงได้รับการปลูกฝังว่าผู้ชายจะต้องได้รับการนับถือและได้โอกาสมากกว่า สังคมจะให้คุณค่าผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

4. เป็น Superwoman (Be Superwoman) เป็นอีกลักษณะหนึ่งของความเป็นหญิงที่สังคมคาดหวังว่าผู้หญิงต้องสามารถทำได้ทุกอย่าง ไม่ใช่เพียงแค่เป็นแม่และแม่บ้าน หรือออกไปทำงานนอกบ้านอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ผู้หญิงต้องทำได้หมด คือ ต้องมีครอบครัวที่สมบูรณ์ และประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน

5. มีความหมายของความเป็นผู้หญิงที่หลากหลาย (There's no single meaning of feminine anymore) ในปัจจุบันสังคมไม่ได้มีความคิดเห็นที่ตรงกันว่าผู้หญิงคืออะไร ผู้หญิงควรจะเป็นอย่างไรและปฏิบัติตนอย่างไร ผู้หญิงที่เลือกที่จะอยู่กับบ้านเลี้ยงลูก อาจถูกวิพากษ์วิจารณ์จากผู้ชาย และผู้หญิงหลายคน และอาจได้รับการยอมรับจากคนบางคน ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ทำให้ผู้หญิงเกิดความสับสนในการปฏิบัติตัวในสังคม

ส่วนเรื่องความเป็นมาของความเป็นชายและหญิงนั้น ปราณี วงษ์เทศ และยศ สันตสมบัติ (2544) ได้อธิบายจากมุมมองบทบาททางเพศ ปราณี วงษ์เทศ (2544: 5-6) ได้ให้ความเห็นว่า การผูกขาดอำนาจทางสังคมเป็นลักษณะสากลที่เกิดขึ้นในแทบทุกสังคมวัฒนธรรมทั่วโลก และยศ สันตสมบัติ (อ้างถึงใน ปราณี วงษ์เทศ, 2544: 5-6) ได้สรุปหลักฐานทางมานุษยวิทยาที่ยืนยันหนักแน่นถึงความจริงเรื่องผูกขาดอำนาจทางสังคมที่ตอกย้ำถึงความเป็นมาและสาเหตุบทบาททางเพศโดยพิจารณาจากหลักฐานทางสังคมในประเด็นต่างๆ คือ

1. ระบบเครือญาติและการแต่งงาน หลังจากการแต่งงาน ผู้หญิงย้ายเข้าไปอยู่ในครอบครัวของสามีถึงร้อยละ 75 ของสังคมทั่วโลก มีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่ผู้ชายย้ายเข้าไปอยู่ในครอบครัวของภรรยา จึงมีผลทำให้ผู้หญิงส่วนใหญ่ต้องเป็นฝ่ายปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ และต้องยอมอยู่ภายใต้อำนาจของครอบครัวสามี ทั้งยังต้องแบกรับภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากครอบครัวของผู้ชาย โดยปราศจากญาติพี่น้องดูแล ปลอดภัยในเวลาที่ทุกข์ยากลำบากหรือเกิดปัญหา บางครั้งต้องตัดขาดจากกลุ่มที่สนับสนุน และขาดอำนาจการต่อรองเมื่อเกิดความขัดแย้งในครอบครัว

2. ในการสืบสกุล จากลักษณะทางมานุษยวิทยาพบว่า ในสังคมทั่วไปได้ก็จะสืบสกุลทางฝ่ายพ่อมากกว่าฝ่ายแม่ถึง 5 เท่า ในสังคมที่ยอมให้ผู้ชายมีคู่สมรสได้มากกว่า 1 คน โดยเห็นว่าการที่ผู้ชายมีภรรยาหลายคนเป็นเรื่องธรรมดา และมีสังคมส่วนน้อยที่ยอมให้ผู้หญิงมีสามีหลายคน การแต่งงานระหว่างชายหญิงที่เกิดขึ้นมักเป็นการแลกเปลี่ยนผู้หญิงของกลุ่มผู้ชาย โดยฝ่ายชายเป็นผู้จ่ายค่าสินสอดให้ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายเจ้าสาวเป็นการตอบแทน แสดงถึงว่าในสังคมลักษณะนี้ผู้หญิงกลายเป็นผู้ถูกกำหนดราคา โดยการให้สินสอดเป็นการแลกเปลี่ยน

3. การให้ผู้ชายเป็นผู้นำและมีอำนาจในการตัดสินใจ ปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางเพศที่ชัดเจนที่สุดคือการที่ผู้นำส่วนใหญ่ในกลุ่ม ชุมชน หรือสังคมมักเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เช่น หัวหน้ากลุ่ม หัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าเผ่า หรือผู้นำประเทศ ดังนั้น อำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่จึงตกอยู่ในมือของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

4. การให้คุณค่าผู้ชายในความเชื่อทางศาสนา ศาสนาและองค์กรทางศาสนามักผูกขาดและชี้นำโดยผู้ชาย กฎเกณฑ์และข้อห้ามทางศาสนาแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างเพศ ในบางศาสนามีกฎเกณฑ์ข้อห้ามที่กีดกันผู้หญิงจากการบวช เช่น ในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกและศาสนาพุทธ ที่มีกฎเกณฑ์ข้อห้ามมิให้ผู้หญิงบวชเป็นพระสงฆ์ ในหลายสังคมมองผู้หญิงว่าเป็นเพศที่ไม่สะอาดมีมลทิน ขณะที่บางสังคมให้คุณค่าความเป็นชาย เช่น การให้สุจิเป็นสัญลักษณ์ของการเจริญพันธุ์และถูกนำไปใช้ในพิธีกรรมที่เร่งเร้าการผลิตทางการเกษตร

5. ความแตกต่างในการแบ่งงาน จากการศึกษาบทบาทเพศมักพบว่า ผู้หญิงเป็นฝ่ายทำงานหนักเท่ากับหรือมากกว่าผู้ชาย แต่งานส่วนใหญ่ของผู้หญิงมักเป็นงานบ้าน ขณะที่ผู้ชายเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวจึงยกให้เป็นหัวหน้าครอบครัว ข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้ชายเป็นฝ่ายผูกขาดอำนาจ และเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นในเกือบทุกสังคมทั่วโลก

ข้อสรุปดังกล่าวเป็นการยืนยันว่า ความไม่เสมอภาคทางเพศมิได้เป็นเพียงความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากความแตกต่างทางธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังเป็นผลจากการกำหนดของสังคมที่ผู้ชายเป็นฝ่ายครอบครองอำนาจ ทั้งในครอบครัวและสังคม

1.3 บทบาทของหญิงและชายในสังคมไทยและญี่ปุ่น

ในเรื่องบทบาทของหญิงและชายในสังคมไทย มีโชค ราชภานุวัต (2544:11-12) ได้อธิบายไว้ว่า ผู้หญิงที่ดีคือผู้หญิงที่อยู่กับบ้าน สิ่งที่จะทำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับจากสังคมก็คือครอบครัว นั่นหมายความว่าผู้หญิงจะต้องเป็นผู้ทำงานบ้าน และดูแลครอบครัวอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง งานบ้านจึงตกเป็นหน้าที่ของผู้หญิงโดยปริยาย ในขณะที่ผู้ชายการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน การมีอำนาจ มีอิสระ และมีฐานะทางสังคม เป็นสิ่งยืนยันความสำเร็จในชีวิต ผู้ชายที่มีภรรยาหลายคน อาจได้รับการยกย่องนับถือจากเพื่อนฝูงและผู้คนทั่วไปก็ไม่ได้ เนื่องจากเป็นการแสดงว่าตนเองมีความสามารถในการเลี้ยงดูผู้หญิงอื่น มีอำนาจ และแสดงว่าภรรยาไม่สามารถที่จะโต้แย้งหรือเอาผิดตนได้ ในขณะที่ผู้หญิงหากมีสามีหลายคนก็จะถูกประณามหรือไม่ยอมรับจากคนในสังคม ดังจะเห็นได้จากบรรทัดฐานทางสังคมไทยที่สะท้อนจากกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายตราสามดวงที่ระบุว่า “ผู้หญิงที่ดีไม่ควรจะถูกผู้ชายเกิน 1 คนแต่ละเนื้อต้องตัว”

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันผู้หญิงไทยจะมีโอกาสทำงานนอกบ้านมากยิ่งขึ้น แต่งานบ้านก็ยังคงเป็นหน้าที่ของผู้หญิงอยู่ดี นั่นเป็นเพราะว่าสังคมไทยมองว่า ผู้หญิงมีความเข้าใจในตัวสามีของตนเองจะสามารถดูแลปรนนิบัติได้ถูกใจมากกว่าคนอื่น

ในส่วนมุมมองของพ่อแม่ ลูกสาวจะได้รับการปกป้องจากอันตรายนอกบ้าน จะถูกสอนในเรื่องมารยาท งานบ้าน และงานฝีมือ อีกทั้งยังต้องอยู่ห่างจากผู้ชาย และรักษาความบริสุทธิ์จนกว่าจะถึงวันแต่งงาน นอกจากนี้ยังคาดหวังว่าจะได้ลูกสาวคอยดูแลตนเองเมื่อยามแก่ตัวลง ในขณะที่ลูกชายพ่อแม่จะคิดว่าสามารถดูแลตัวเองได้ จึงไม่ต้องถูกควบคุมโดยที่ลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะถูกสร้าง นำเสนอ และตอกย้ำโดยสื่อมวลชนครั้งแล้วครั้งเล่าจนเป็นที่ยอมรับในสังคม

หากมองในประเด็นที่เกี่ยวกับลักษณะประจำเพศของผู้ชายและผู้หญิงนั้น ผู้ชายนั้นธรรมชาติสร้างให้ร่างกายแข็งแรงกว่าผู้หญิง ส่วนผู้หญิงธรรมชาติสร้างให้ร่างกายอ่อนแอกว่าผู้ชายจากนั้นก็มีการมอบหมายบทบาทแสดงตามลักษณะนั้นๆ เช่น

1. ผู้ชายเป็นผู้นำ ผู้หญิงเป็นผู้ตาม
2. ผู้ชายหนักแน่น ผู้หญิงอ่อนไหว
3. ผู้ชายใช้หลักการเหตุผล ผู้หญิงใช้อารมณ์ ความรู้สึก เป็นต้น

และเมื่อมีการสร้างลักษณะประจำเพศหญิงเพศชายตามธรรมชาติขึ้นมาก็มีการจัดแบ่งงานตามเพศประกอบคู่กันไป เช่น

1. ธรรมชาติกำหนดให้ผู้ชายเป็นพ่อ ธรรมชาติกำหนดให้ผู้หญิงเป็นแม่
2. ธรรมชาติของผู้ชายคือออกไปทำมาหากินนอกบ้าน ส่วนธรรมชาติผู้หญิงคืออยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดธรรมชาติปฏิบัติขึ้นมาว่างานนอกบ้านเป็นงานผู้ชาย งานใน

บ้านคืองานผู้หญิง เกิดการแบ่งประเภทของงานและพื้นที่กันขึ้นมาอย่างเป็นทางการ

ในสังคมปัจจุบันวิถีชีวิตแบบสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยมตะวันตกได้แผ่ขยายเข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้วิถีชีวิตไทยแบบเดิมๆ เปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงทำงานนอกบ้านมากขึ้น หากแต่งงานบ้านก็ยังคงเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ซึ่งในภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้หญิงทำงานมากกว่าผู้ชาย ทั้งงานนอกบ้าน งานในบ้าน และงานด้านการผลิตซ้ำทางชีววิทยา คือ ตั้งครรภ์และให้กำเนิด รวมถึงหน้าที่ด้านการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม คือ อบรมสั่งสอนให้ลูกๆ เป็นคนดีให้ความรักความอบอุ่นอันเป็นคุณค่าสำคัญของสถาบันทางครอบครัว (วิระดา สมสวัสดิ์, 2546: 13)

ส่วนบทบาทของหญิงและชายในสังคมญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2545: 77) อธิบายถึงสถานภาพและบทบาทของหญิงชายในครอบครัวในเอเชียตะวันออกไว้ว่า เอเชียตะวันออกประกอบด้วยประเทศหลัก 4 ประเทศ คือ ญี่ปุ่น เกาหลี จีนและมองโกเลีย ประเทศเหล่านี้ยังคงรักษาไว้ซึ่งสถานภาพและบทบาททางเพศแบบดั้งเดิมที่เข้มแข็ง กล่าวคือ ผู้หญิงมีสถานภาพที่เป็นรองผู้ชาย โดยปกติผู้หญิงจะต้องทำหน้าที่ดูแลสมาชิกในครอบครัว เช่น การเลี้ยงบุตรและการดูแลผู้สูงอายุ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดภาระแก่ผู้หญิงทำงานถึงสองหรือสามเท่า ส่วนผู้ชายมีหน้าที่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัวและเป็นผู้นำครอบครัว

ปริยา อิงคาภิรมย์ (2539: 47-48) ได้กล่าวถึงเรื่องบทบาทของหญิงและชายในสังคมญี่ปุ่น ในงานวิจัยเรื่องบทบาททางสังคมของผู้หญิงในสังคมญี่ปุ่นไว้ว่า ในสังคมญี่ปุ่นจะแบ่งหน้าที่และบทบาทของหญิงและชายไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือสามีจะทำงานนอกบ้านหาเงินมาเลี้ยงภรรยาและลูก ส่วนภรรยาก็ทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน ทำงานบ้าน ทำกับข้าว เลี้ยงดูลูก และปรนนิบัติสามี ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทที่แบ่งกันอย่างชัดเจน และต่างก็ยอมรับในบทบาทและหน้าที่ที่ว่านี้ ดังนั้นการที่ผู้หญิงจะออกไปทำงานนอกบ้านซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ผู้ชายญี่ปุ่นจึงรับไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพราะสมัยก่อนครอบครัวญี่ปุ่นจะเป็นครอบครัวใหญ่ การแต่งงานของผู้หญิงในสมัยก่อนนั้นไม่ใช่การแต่งงานที่ใช้ชีวิตกับสามีเท่านั้น แต่ต้องเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับสมาชิกในบ้านของฝ่ายสามี ดังนั้นผู้หญิงญี่ปุ่นหรือภรรยาที่แต่งงานเข้าไปในบ้านของผู้ชาย จะต้องดูแลและให้บริการแก่สมาชิกคนอื่นในบ้าน นับตั้งแต่ทำกับข้าว ซักเสื้อผ้า ออกไปจ่ายกับข้าว เลี้ยงลูก กล่าวคือผู้หญิงต้องทำทุกอย่างในฐานะที่เป็น “ลูกสะใภ้” ที่แต่งงานเข้าไปในบ้านฝ่ายชาย

นอกจากนี้บาร์นี นูญทง (2545: 12-13) ยังอธิบายถึงบทบาทของหญิงและชายในสังคมญี่ปุ่น โดยศึกษาเรื่องการแบ่งแยกบทบาทระหว่างหญิงชายในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นไว้ดังนี้

ช่วงที่สถานภาพของผู้หญิงญี่ปุ่นตกต่ำที่สุดคือสมัยโทคุกะวะ (ค.ศ. 1603-1867) เนื่องจากได้มีการนำลัทธิขงจื้อเรื่องการจัดแบ่งตำแหน่งและชนชั้นมาใช้ในการปกครองอย่างเข้มงวด มีการตั้งระบบ “อิเอะ” ซึ่งหมายถึงระบบครอบครัวที่มีการสืบตำแหน่งผู้นำทางฝ่ายชาย หัวหน้า

ครอบครัวจะเป็นผู้ชายเสมอ ผู้หญิงในครอบครัวไม่มีสิทธิใดๆ ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้าครอบครัวในทุกๆ เรื่องโดยไม่มีข้อแม้

ผู้หญิงเริ่มได้รับสิทธิและโอกาสต่างๆ มากขึ้นเมื่อเข้าสู่สมัยเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) เนื่องจากมีการเปิดประเทศและรับอารยธรรมตะวันตกเข้ามา ผู้หญิงมีสิทธิได้รับการศึกษาถึงแม้จะไม่สูงเท่ากับผู้ชายแต่ก็เป็นสิทธิที่ไม่เคยได้รับมาตั้งแต่สมัยกะมะคุระ (ค.ศ. 1192-1333) กฎหมายสมัย เมจิเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัวได้ รับมรดกและมีสมบัติในครอบครองได้ รวมทั้งขอหย่าจากสามีหากถูกกระทำทารุณได้แต่ในทางปฏิบัติจริงกฎหมายเหล่านี้ไม่มีผลมากนัก ระบบ “อิเอะ” ยังคงอยู่ในสังคมญี่ปุ่นและผู้หญิงญี่ปุ่นยังคงตกเป็นเบี้ยล่างของผู้ชายเช่นเดิม

จากที่กล่าวไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า สังคมญี่ปุ่นยังคงรักษาสถานภาพและบทบาททางเพศแบบดั้งเดิมที่เข้มแข็ง กล่าวคือ ผู้หญิงมีสถานภาพที่เป็นรองผู้ชาย โดยปกติผู้หญิงจะต้องทำหน้าที่ดูแลสมาชิกในครอบครัว เช่น การเลี้ยงดูบุตรและการดูแลผู้สูงอายุ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดภาระแก่ผู้หญิงทำงานถึงสองหรือสามเท่า ส่วนผู้ชายมีหน้าที่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัวและเป็นผู้นำครอบครัว

1.4 เพศสภาพกับภาษา

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548: 63) ได้กล่าวถึงเรื่องเพศในภาษาตามแนวคิดทางภาษาศาสตร์สังคมไว้ว่า “เพศ” เป็นลักษณะทางสังคมประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษา ผู้พูดภาษาเพศชายย่อมใช้ภาษาแตกต่างจากผู้พูดภาษาเพศหญิง อย่างไรก็ตามความแตกต่างจะมากหรือน้อยในสังคมใดสังคมหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับความเน้นความแตกต่างทางเพศในสังคมนั้นๆ และเอมอร ตรวีเชียร (2533: 39) กล่าวเพิ่มเติมว่า โดยส่วนใหญ่มักจะไม่ได้สังเกตว่าภาษาของผู้ชายและผู้หญิงในหลายๆ สังคมมีความแตกต่างกัน ในบางสังคมมีความแตกต่างกันน้อยมากจนแทบมองไม่เห็น และในบางสังคมอาจมีความแตกต่างจนสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ในความเป็นจริง ผู้ชายและผู้หญิงไม่ได้พูดกันคนละภาษา ทั้งสองเพศต่างก็พูดภาษาเดียวกัน แต่ลักษณะบางอย่างของภาษาที่แตกต่างกัน เช่น

1. คำลงท้ายเพื่อความสุขภาพ ผู้ชายจะใช้ ขอรับ ครับ ส่วนผู้หญิงจะใช้ ค่ะ ค่ะ ขา ในภาษาพูดจะมีการเปลี่ยนแปลงเสียงและทำให้คำลงท้ายของผู้หญิงกับผู้ชายกลายเป็นเสียงเดียวกัน คือ ครับ+ค่ะ เป็น ฮะ

2. คำอุทาน ผู้ชายกับผู้หญิงอาจจะใช้คำอุทานบางคำเหมือนกัน แต่ก็มีบางคำที่ต่างกัน และผู้ชายมักใช้คำอุทานที่ไม่สุภาพ เช่น โธ่เว้ย ตายห่า ส่วนผู้หญิงจะใช้คำอุทานที่ไม่รุนแรงมากนัก เช่น ว้าย คุณพระช่วย

3. คำซ้ำ ผู้หญิงมักนิยมใช้มากกว่าผู้ชาย เช่น ล้วยส้วย ดีดี

คำที่ใช้กับผู้หญิงและผู้ชายจะมีความหมายแตกต่างกันหรือสื่อความหมายเดียวกัน แต่ถ้าใช้กับผู้หญิงจะมีความรุนแรงกว่าหรือทำให้เสียหายมากกว่าคำที่ใช้กับผู้ชาย (เอมอร ตูริเชียร, 2533: 43-44) ตัวอย่างเช่น “เจ้าชู้” ถ้าใช้กับผู้ชายจะมีความหมายเป็นกลางๆ และเป็นเชิงยกย่องว่าผู้ชายคนนั้นมีความสามารถหรือมีอะไรอยู่ในตัวและจะไม่ทำให้บุคคลนั้นเสียหาย ในทำนองเดียวกันคำนี้ถ้าใช้กับผู้หญิงจะมีความหมายว่าผู้หญิงคนนั้นประพฤติตนไม่เหมาะสม ไม่เป็นกุลสตรีและทำให้เสียหายได้ ผู้ชายที่มีอาชีพขายบริการจะมีคำในภาษาไทยที่ใช้เรียกคนกลุ่มนี้น้อยมาก เช่น อาจเรียกว่า “ไอ้ตัว” ส่วนคำที่ใช้กับผู้หญิงขายบริการจะมีหลายคำด้วยกัน เช่น กะหรี อีตัวหรือคุณตัว โสเภณี นางกลางเมือง คุณนายโรงแรม คำที่ใช้กับผู้หญิงจะมีความหมายไปในทางไม่ดีและเป็นอาชีพที่คนดูถูก ทั้งนี้เพราะว่าสังคมเป็นตัวกำหนดว่าผู้หญิงจะต้องประพฤติตัวอยู่ในกรอบ รักรวมสงวนตัว ถ้าออกนอกกรอบจะเสียชื่อเสียงและมีผู้ดูถูกเหยียดหยาม

นอกจากนี้ยังมีคำต่างๆ อีกเป็นจำนวนมากที่แสดงว่าผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชายในสังคมไทย เช่น อาชีพต่างๆ หลายอาชีพถือว่าเป็นของผู้ชาย เมื่อผู้หญิงมีอาชีพนั้นก็จะต้องเติมคำว่า “หญิง” เข้าไปด้วยเพื่อชี้เฉพาะ เช่น แพทย์หญิง ทหารหญิง ตำรวจหญิง เป็นต้น และยังมีคำศัพท์หรือสำนวนอีกมากมายที่ใช้กล่าวถึงเฉพาะเพศใดเพศหนึ่ง เช่น “ซุบซิบนินทา” ซึ่งเป็นคำกริยาที่มักใช้กับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ทั้งที่ผู้ชายหลายคนก็นินทาเป็นเช่นกัน และสำนวน “มีลูกสาวเหมือนมีส้มอยู่หน้าบ้าน” ซึ่งหมายความว่า การมีลูกสาวนั้นเป็นเรื่องที่น่าหนักใจของพ่อแม่ เป็นภาระที่พ่อแม่ต้องคอยระมัดระวังไม่ให้เกิดเรื่องไม่งามขึ้น รวกับว่าหากมีลูกชายแล้วจะไม่ทำความหนักใจใดๆ ให้แก่พ่อแม่เลย เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ภาษาที่ใช้กล่าวถึงผู้หญิงมักจะมี ความหมายทางลบมากกว่า ภาษาที่ใช้กล่าวถึงผู้ชาย ภาษาจึงมีบทบาทในการจัดระบบความเข้าใจในประเด็นเรื่องเพศ

ส่วนในภาษาญี่ปุ่น ความแตกต่างระหว่างภาษาผู้หญิงกับภาษาผู้ชายเห็นได้ชัดเจน ดังที่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2556: 45) กล่าวว่าสังคมญี่ปุ่นกำหนดบทบาทของหญิงและชายไว้ชัดเจนและมีช่องว่างมาก โดยทั่วไปผู้หญิงจะใช้ภาษาแบบผู้ชายไม่ได้ ถือว่าไม่เป็นที่ยอมรับอย่างยิ่ง บรรทัดฐานที่ถือกันทั่วไปในสังคมญี่ปุ่นก็คือ ผู้หญิงพึงใช้ภาษาสุภาพเสมอโดยเฉพาะเวลาพูดกับผู้ชาย ส่วนผู้ชายสามารถใช้ภาษาที่ไม่สุภาพได้และถือว่าปกติ ความแตกต่างมีตั้งแต่การใช้ทำนองเสียง การใช้คำ ตลอดจนรูปประโยค

และปราณี กุลละวณิช (2537:20-22) กล่าวอีกว่า ความแตกต่างระหว่างภาษาของหญิงกับภาษาของชายในญี่ปุ่นนั้น ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากในภาษาญี่ปุ่นมีรูปแบบที่ผู้หญิงและผู้ชายใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ไม่เท่ากัน เช่น หากอยู่ในบ้าน ผู้ชายอาจใช้ภาษาแบบไม่สุภาพ แต่ผู้หญิงต้องใช้ภาษาแบบสุภาพเสมอ และการเรียกขานระหว่างสามีภรรยาก็อาจแตกต่างกัน คือคำเรียกขานที่ภรรยาใช้เรียกสามีจะมีความสุภาพและแสดงความเคารพมากกว่าที่สามีใช้เรียกภรรยา ดังตัวอย่าง

สามีเรียกภรรยา

“ยูโกะ” (ไม่ใช่ san)

“Omae” (แปลว่า “you”)

ภรรยาเรียกสามี

“อากิซัง” (ใช้ san)

“Omaesan” (สุภาพกว่า “you”)

จะเห็นได้ว่าคำเรียกขานที่ภรรยาใช้เรียกสามีมีความสุภาพและแสดงความเคารพมากกว่าที่สามีใช้เรียกภรรยา โดยใช้ san ต่อท้ายคำเรียกขาน

อุภาวรรณ เบญจโกตี (2548) ได้ศึกษาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคมของหญิงและชายในภาษาญี่ปุ่น และสรุปไว้ว่าผู้หญิงถูกคาดหวังให้พูดภาษาที่สุภาพ นุ่มนวล และเป็นมาตรฐาน แม้ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ ทำให้ผู้หญิงมีทางเลือกในการใช้ภาษาที่แคบกว่า ในขณะที่ผู้ชายมีทางเลือกในการใช้ภาษาที่หลากหลายกว่า สามารถใช้คำที่ไม่สุภาพหรือรูปที่ไม่เป็นมาตรฐานได้ด้วย นอกจากนั้น คำที่กล่าวถึงผู้หญิงผู้ชายก็สะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางเพศเช่นกัน ดังจะเห็นว่าคำที่ใช้กล่าวถึงเพศหญิงในภาษาญี่ปุ่นจะต้องมีตัวชี้บ่งเพศปรากฏอยู่ เช่น คำว่า Isha (แพทย์) หรือ Haiyu (นักแสดง) เป็นคำกลางๆ ใช้หมายถึงอาชีพแพทย์ และนักแสดงโดยรวม และในกรณีที่ต้องการระบุแพทย์หรือนักแสดงชายก็จะใช้คำนี้ด้วยเช่นกัน โดยไม่มีการระบุเพศชายในคำ ในขณะที่หากต้องการกล่าวถึงแพทย์หรือนักแสดงที่เป็นผู้หญิงจะต้องใส่ส่วนบ่งบอกเพศหญิงลงไปด้วยเป็น Jyoi (แพทย์หญิง) Jyoyu (นักแสดงหญิง)

นอกจากนั้นในการเรียงลำดับคำเมื่อต้องการพูดถึงทั้งสองเพศ จะเรียงลำดับโดยให้คำแสดงเพศชายมาก่อนเสมอ เช่น กลุ่มคำที่พูดถึงชาย-หญิง (dan-jyo) เช่น “danjyo kyogaku” (สหศึกษา) “danjyo byoudou” (ความเท่าเทียมชาย-หญิง) “danjyo sabetsu” (ความไม่เท่าเทียมทางเพศ) ซึ่งจะสลับตำแหน่งเป็น “jyo-dan” (หญิง-ชาย) ไม่ได้โดยเด็ดขาด

อุภาวรรณ เบญจโกตี (2548) ยังกล่าวถึงการประเมินค่าความเป็นหญิงและชายในภาษาญี่ปุ่นอีก กล่าวคือ เมื่อสังเกตตัวอักษรคันจิที่ญี่ปุ่นดัดแปลงมาใช้จากอักษรจีน ก็สะท้อนให้เห็นมุมมองที่มีต่อเพศด้วยเช่นกัน ในภาษาญี่ปุ่น อักษรคันจิที่มีความหมายว่าผู้หญิงคือ “女” (jyo หรือ onna) ส่วนอักษรที่มีความหมายว่าผู้ชาย คือ “男” (dan หรือ otoko) ในบรรดาตัวอักษรคันจิของญี่ปุ่นมีอักษรที่มี “女” (jyo หรือ onna) ผสมอยู่เป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับ “男” (dan หรือ otoko) ซึ่งเป็นคำที่แสดงถึงบุคลิกของผู้หญิงที่มักจะมีความหมายทางลบ เช่น

媚びる (kobiru) หมายถึง ประจบประแจง

妨げる (samatageru) หมายถึง ขัดขวาง

姦しい (kashimashii) หมายถึง หนวกหู

妬む (netamu) หมายถึง อิจฉาริษยา

嫌う (kirau) หมายถึงเกลียด

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ได้เห็นว่าความแตกต่างระหว่างภาษาของชายกับภาษาของหญิงนั้น เกิดขึ้นได้ในทุกภาษาและทุกสังคม ภาษาผู้หญิงมักต้องสุภาพ มีแบบแผน ส่วนภาษาผู้ชายมักแสดงออกถึงอำนาจและความไม่สุภาพของภาษา และเอมอร์ ตรูวีเชียร (2533: 9-41) กล่าวว่า อิทธิพลของสังคมที่กีดกันผู้หญิงทำให้ผู้หญิงเป็นเสมือนพลเมืองชั้นสอง คืออยู่ในฐานะด้อยกว่าผู้ชาย สาเหตุของความแตกต่างระหว่างภาษาของชายกับภาษาของหญิงมี 2 ประการ คือ

1. การอบรมเรื่องการใช้ภาษา

ผู้ชายและผู้หญิงได้รับการอบรมสั่งสอนในด้านความประพฤติ รวมทั้งการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน โดยปกติเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายจะได้รับการสอนให้ใช้ภาษาที่ต่างกันตั้งแต่เล็กในช่วงต้นของวัยจนถึง 4-5 ขวบ ภาษาที่เด็กใช้จะมีความคล้ายคลึงกันและถือว่าเป็นภาษาที่ผู้หญิงใช้ เพราะผู้ที่อบรมสั่งสอนก็คือ มารดา พี่เลี้ยง หรือญาติที่เป็นผู้หญิง และเมื่อเด็กโตขึ้น เด็กผู้ชายก็มักจะเริ่มพูดจาไม่สุภาพ แต่ผู้ใหญ่จะไม่ค่อยติเตียน แต่ถ้าเด็กผู้หญิงพูดจาไม่สุภาพเหมือนเด็กผู้ชายก็มักจะถูกลงโทษและถูกตำหนิ เด็กผู้ชายมักจะใช้ภาษาอีกแบบหนึ่ง ซึ่งอาจจะไม่สุภาพแต่เป็นภาษาที่ผู้หญิงใช้ นอกจากจะถูกต้องไม่ใช้คำหยาบ หรือคำไม่สุภาพ ซึ่งผู้หญิงพยายามใช้ภาษาอย่างถูกต้องและระมัดระวังในการใช้ภาษามากกว่าผู้ชาย ทั้งนี้เนื่องจากกฎเกณฑ์ในสังคม และผู้หญิงต้องคำนึงถึงฐานะทางสังคมของตนมากกว่า

2. ความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ในสังคมทั่วไปจะยกย่องผู้ชายและดูถูกผู้หญิงว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ และมักจะถูกมองเป็นเรื่องวัตถุทางเพศ (Sex Object) การที่สังคมไม่ได้ให้ความเสมอภาคแก่ผู้หญิงทำให้ภาษาที่ใช้กล่าวถึงเพศทั้งสองแตกต่างกันออกไป

จากตัวอย่างการใช้ภาษาของผู้ชายและผู้หญิงที่ปรากฏในภาษาไทยและญี่ปุ่น รวมทั้งสาเหตุความแตกต่างระหว่างการใช้ภาษาที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเพศสภาพเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างการใช้ภาษาของผู้ชายและผู้หญิง เพราะฉะนั้น ภาษาในชาติใด ชาติหนึ่งจึงสะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพและบทบาทของชายและหญิงที่ถูกสร้างขึ้นมา และการศึกษาภาษาที่ต่างวัฒนธรรมจะทำให้เห็นความแตกต่างในสถานภาพและบทบาทที่สะท้อนจากภาษานั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

2. การศึกษาเกี่ยวกับสำนวน

ในการศึกษาเกี่ยวกับสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยแบ่งประเด็นศึกษา 4 ประการ ได้แก่

- 1) ความหมายและคำจำกัดความของสำนวน
- 2) คุณค่าของสำนวน
- 3) ประเภทของสำนวน และ
- 4) ความหมายเปรียบเทียบในสำนวน

2.1 ความหมายและคำจำกัดความของสำนวน

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายและคำจำกัดความของสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นที่ใช้ในงานวิจัยนี้จากคำอธิบายของนักวิชาการ ดังนี้

2.1.1 ความหมายและคำจำกัดความของสำนวนไทย

เนื่องจากคนไทยมักกล่าวถึงสำนวน สุภาษิต และคำพังเพยรวม ๆ กัน ไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน เพราะความหมายของคำทั้งสามมีความหมายใกล้เคียงและคาบเกี่ยวกันค่อนข้างมาก ผู้วิจัยจึงศึกษาความหมายของ สำนวน และสรุปคำจำกัดความของสำนวนไทยในงานวิจัยนี้จากผลงานของนักวิชาการต่างๆ ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556:1227) ได้ให้ความหมายของคำว่า สำนวน ไว้ว่า ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สอนจะเข้าใจง่ายน้ำ รำไม่ดีโทษปี่โทษกลอง, ถ้อยคำที่แสดงออกมาเป็นข้อความพิเศษ เฉพาะภาษาหนึ่งๆ เช่น สำนวนฝรั่ง สำนวนบาลี, ชื่นเชิงหรือท่วงทำนองในการแต่งหนังสือหรือพูด เช่น สำนวนเจ้าพระยาพระคลัง (หน) สำนวนยาขอบ สำนวนไม้ เมืองเดิม

ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์, 2541:1) กล่าวว่าสำนวนคือคำพูดเป็นชั้นเชิงเกิดจากมูลเหตุต่างๆ เช่น ธรรมชาติ การกระทำ สิ่งแวดล้อม แบบแผนประเพณี ศาสนา ความประพฤติ ฯลฯ เป็นการเปรียบเทียบ เปรย ประชดประชัน พูดเล่นสนุก หรือบางครั้งก็เป็นการพูดเตือนสติให้คิด

นworรณ พันธุเมธา (2550:307) ได้ให้ความหมายว่า สำนวน หมายถึง ถ้อยคำที่มีความหมายไม่ตรงกับความหมายรวมของคำที่นำมาประกอบกัน เช่น กิ้งก่าได้ทอง

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2529:1) ได้กล่าวถึงความหมายของสำนวนไว้ว่า สำนวน หมายถึง ถ้อยคำในภาษาไทยที่ใช้พูดจาสื่อสารกัน โดยมีความหมายเป็นนัย กินความกว้างหรือลึกซึ้งมิใช่แปลความหมายของคำตรงตัว เป็นความหมายในเชิงอุปมาเปรียบเทียบ หมายรวมไปถึง คำคม สุภาษิต คำพังเพย คำขวัญ โวหาร หรือคำกล่าวต่างๆ ด้วย

วรวรรณ คงมานุสรณ์ (2545:7) ได้ให้ความหมายว่า สำนวนไทย หมายถึง คำกล่าวหรือถ้อยคำคมคายสั้นๆ ที่ผูกเข้าเป็นประโยคหรือวลี (กลุ่มคำ) มีความหมายกระชับรัดกุม แต่มี

ความหมายเป็นนัย มีความหมายลึกซึ้งและมีความหมายในเชิงอุปมาเปรียบเทียบ โดยแบ่งออกเป็น
สำนวน สุภาษิตและคำพังเพย

นิคม เขาลาด (2539: 7) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสุภาษิต คำพังเพย และคำสำนวนว่า
แตกต่างกันตรงที่คำสุภาษิตเป็นคำสอนใจ คำเตือนสติ คำพังเพยเป็นคำอุปมาที่มีความหมายที่คิด
แผลงจากถ้อยคำ อาจจะคล้อยจองคล้ายสุภาษิต ส่วนสำนวน คือคำเล่นโวหาร ส่วนมากเป็นถ้อยคำที่
แสดงความหมายหรือภาพพจน์เฉพาะตัว อาจมีมาแต่โบราณหรือเกิดขึ้นใหม่จากกลุ่มคนหนึ่งๆ

เมื่อพิจารณาแล้วกล่าวสรุปได้ว่า สำนวน หมายถึง ถ้อยคำที่คมคายซึ่งเป็นถ้อยคำที่
ใช้พูดสื่อสารกันโดยมีความหมายที่กว้างและลึกซึ้ง เป็นความหมายโดยนัย เพื่อใช้เป็นคำพูดในเชิงสั่ง
สอน เตือนสติ มุ่งสอนใจหรือชี้แนะให้ประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งสำนวน หมายถึงรวมถึง สุภาษิต คำพังเพย

2.1.2 ความหมายและคำจำกัดความของสำนวนญี่ปุ่น

ในภาษาญี่ปุ่นก็มีคำที่ใกล้เคียงกับความหมายของ สำนวน ในภาษาไทยหลายคำ ซึ่ง
ไม่สามารถแยกแยะออกจากกันได้อย่างชัดเจน เช่น คำว่า โคะจิ (故事) โคะโตะวะสะ (ことわざ)
คันโยกุ (慣用句) เป็นต้น พจนานุกรมภาษาและสำนวนของสำนักพิมพ์โชงักกัน (Shogakkan.
1989. อ้างถึงในชาวลิน เศวตนันท์. 2549:172-173) แบ่งภาษาและสำนวนของญี่ปุ่นออกเป็น 5
ประเภท และให้ความหมายไว้ดังนี้

1. โคะจิ (故事) ได้แก่ คำกล่าวซึ่งมีที่มาจากตำนานและเรื่องเล่าเก่าแก่ตั้งแต่โคะจิ
(古事記) นิฮนโอะกิ (日本書紀)¹ จนถึงบันทึกงานเขียนสมัยเอโดะ (ค.ศ. 1603-1868) มีทั้งเรื่องที่เป็น
ของญี่ปุ่นและเรื่องที่เป็นของจีน

2. โคะโตะวะสะ (ことわざ) ได้แก่ คำกล่าวที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ส่วนใหญ่เป็น
ภาษาและสำนวนที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่น แต่ก็มีหลายสำนวนซึ่งมีที่มาจากหรือได้รับ
อิทธิพลมาจากจีน และอีกหลายสำนวนซึ่งมีที่มาจากประเทศตะวันตก เนื้อหาในโคะโตะวะสะอาจเป็น
คำโบราณที่กล่าวถึงการดำเนินชีวิต คำสอน คำดำหนิ หรือคำล้อเลียนก็ได้ โคะโตะวะสะเหล่านี้สะท้อน
ให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนญี่ปุ่นในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี

3. คันโยกุ (慣用句) ได้แก่ ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมา มีความหมายไม่
ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่

¹ โคะจิ (古事記) และนิฮนโอะกิ (日本書紀) เป็นบันทึกตำนานเทพเจ้าของญี่ปุ่น คำว่า โคะจิ แปลตามตัวคันจิในภาษาญี่ปุ่น
แล้วจะหมายถึง “บันทึกเก่าแก่” ส่วน นิฮนโอะกิแปลว่า “บันทึกญี่ปุ่น” ซึ่งบันทึกทั้ง 2 นี้ มีเนื้อหาคล้ายกัน แต่มุมมองที่มีต่อโลกของเทพ
เจ้าจะต่างกัน และจุดมุ่งหมายในการเรียบเรียงก็ต่างกันด้วย

4. โสกะณินและโสกะเซะซุ (俗信・俗説) ได้แก่ ข้อห้าม ธรรมเนียม และความเชื่อของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นที่กล่าวสืบทอดต่อกันมา

5. โคะโตะวะสะซะ (ことわざ) ละคระ ละคระ ไฮกุ เซ็นริว และอื่นๆ (ことば遊び・しやれ・和歌・俳句・川柳など) ได้แก่ การเล่นคำและมุขตลกซ้ำกันต่างๆ ของชาวบ้านที่เป็นที่นิยมมากในช่วงสมัยเอโดะ รวมถึงคำสอนและคำกล่าวที่แสดงความรู้สึกรัก เกลียด ชอบ ชังที่ปรากฏในกลอนชนิดต่างๆ ของญี่ปุ่น

จากความหมายของคำที่ใกล้เคียงกับ สำนวน ในภาษาไทยดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า โคะโตะวะสะซะ (ことわざ) ในภาษาญี่ปุ่นสอดคล้องกับความหมายสำนวน ภาษิต และคำพังเพยในภาษาไทยมากที่สุด จึงศึกษาความหมายของคำว่า โคะโตะวะสะซะ (ことわざ) โดยเฉพาะเจาะจงคำนี้ต่อไป นักวิชาการชาวญี่ปุ่นอธิบายไว้ดังนี้

Kaneko (1969) ได้อธิบายคำ โคะโตะวะสะซะ (ことわざ) ไว้ว่า เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ของคนในสังคม โคะโตะวะสะซะ เป็นการสร้างสรรค์ในฐานะที่เป็นสิ่งประเมินคุณค่าต่อมนุษย์ และชีวิต จากประสบการณ์ที่พบเห็นจริงๆ ในชีวิตประจำวันของมวลชน ในทางกลับกันก็เป็นสิ่งที่ใช้ในการประเมินค่าของมนุษย์ และชีวิตด้วย

Tokita (2000) กล่าวว่า โคะโตะวะสะซะ (ことわざ) เป็นกลวิธีหนึ่งในการใช้ภาษาที่แสดงถึงภูมิปัญญา ความคิดของมนุษย์มาตั้งแต่อดีต เป็นคำสั่งสอนสั้นๆ เพื่อให้เกิดข้อคิด แต่แฝงไว้ด้วยความหมายลึกซึ้ง ทำหน้าที่ในการวิพากษ์วิจารณ์คนในสังคม เป็นวิธีการพูดที่ทำให้บทสนทนาน่าสนใจ อีกทั้งยังเป็นคำพูดที่ทำให้กำลังใจ และปลอบใจผู้ที่เผชิญความทุกข์

นอกจากนี้ Ayabe (2004: 4) ได้กล่าวว่า โคะโตะวะสะซะ (ことわざ) คือสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากมวลชนคนธรรมดา เล่าสืบทอดกันมาจากอดีต เป็นถ้อยคำแสดงออกถึงความคิดอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการตกแต่งภาษาให้ดูสวยงาม รวบรวมคำสอน ข้อตำหนิ การวิจารณ์บุคคลในสังคม และเรื่องเล่าในอดีตต่างๆ ถ่ายทอดโดยการเล่าสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นอย่างแพร่หลาย เป็นสิ่งที่สร้างมาจากภูมิปัญญา และความคิดของคนจำนวนมาก ไม่ใช่เกิดจากกลุ่มนักปราชญ์ ปัญญาชน หรือชนชั้นสูง จึงไม่มีการขัดเกลาทางภาษาให้สวยงาม คำที่ใช้ส่วนใหญ่จึงค่อนข้างตรงไปตรงมา และหยาบกระด้าง แต่ถ้ามองอีกมุมหนึ่งก็เป็นสิ่งที่เข้าใจง่าย คำอุปมาหรือคำเปรียบเทียบที่แสดงออกมาในวลีอย่างสั้นๆ ย่อๆ ในขณะที่เดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงความโง่เขลาและข้อเสียต่างๆ ของมนุษย์ด้วย ลักษณะเฉพาะของสำนวนนั้นเป็นการแสดงลักษณะทั่วไปของคนทุกประเทศ หรือของทุกชนชาติ

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า โคะโตะวะสะซะ ในภาษาญี่ปุ่น หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาแต่โบราณ ของมวลชนคนธรรมดาในสังคม มีลักษณะสั้นและกระชับเพื่อให้เข้าใจง่าย โดยมีความหมายที่ไม่ตรงตามตัวอักษร เป็นความหมายเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งมักแฝง

ด้วยเนื้อหาที่มุ่งแนะนำ สั่งสอน หรือเตือนสติเพื่อให้เกิดตาม

จากการศึกษาความหมายของสำนวนแล้ว สรุปได้ว่าสำนวนในภาษาไทยและ โคะโตะวะสะ ในภาษาญี่ปุ่น มีประเด็นที่เหมือนกันหลายประเด็น คือ เป็นถ้อยคำที่สืบทอดกันมาช้านาน มีความหมายแฝง ไม่ตรงตามตัวอักษร มีลักษณะสั้นและกระชับเพื่อให้เข้าใจง่าย เป็นคำพูดในเชิงสั่งสอน มุ่งแนะนำ หรือเตือนสติ

2.2 คุณค่าของสำนวน

สุนันทา ไสร้จจ (2546:63) กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญในการศึกษาเรื่องสำนวนว่า สำนวนภาษิตมีอยู่ในภาษาของทุกชาติ บรรพบุรุษและนักปราชญ์ของแต่ละชาติแต่ละภาษาต่างได้กลั่นกรองความรู้ความคิดและประสบการณ์อันหลากหลายจากสภาพความเป็นไปในสังคมของตนยุคนั้นๆ ขึ้นมาเป็นสำนวนภาษิต เพื่อใช้บอกเล่าเรื่องราวในอดีตและอบรมสั่งสอนลูกหลาน ถ้อยคำสำนวนเก่าๆ ที่มีมาแต่โบราณจึงเป็นคำกล่าวที่ล้นคมคายกะทัดรัดน่าฟัง ทั้งมีความหมายลึกซึ้งกินใจ การศึกษาสำนวนภาษิตจึงมีคุณค่ามากมายทั้งในด้านสุนทรียะทางภาษาและข้อคิดอุทาหรณ์ตลอดจนเข้าใจวิถีการดำเนินชีวิต อุปนิสัยใจคอของคนแต่ละชนชาติที่ต่างวัฒนธรรม ประเพณี สภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

และบุญเกิด รัตนแสง (2541:122-124) ได้อธิบายถึงคุณค่าของสำนวนไทย โดยสรุปได้ดังนี้

1. เป็นเครื่องชี้ให้เห็นความสามารถในการใช้ภาษา การวางเรียงถ้อยคำ การรวบความยาวๆ ให้สั้น โดยใช้ข้อความที่เป็นสำนวนหรือสุภาษิตหรือคำพังเพยเข้าแทน ช่วยขยายความเข้าใจได้ดียิ่ง
2. เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง สะกิดเตือนใจให้คนเรามีความระลึกรอบคอบว่า ทำอะไรให้ผลเป็นอย่างไร ทำโดยไตร่ตรอง ใคร่ครวญอย่างรอบคอบแล้ว หากว่าสำนวน ภาษิต ติดอยู่ในใจคำเหล่านี้จะคอยชี้ทางให้ทำสิ่งถูกต้องสถานเดียว
3. เป็นคำสอนให้รู้หน้าที่ รู้กาลเวลา รู้จักตนและวางตน รู้จักสังคม เป็นเครื่องชี้แนะการปฏิบัติตนต่อผู้มีอุปการคุณ ผู้ใหญ่และผู้มีอาวุโสทั่วไป
4. เป็นเครื่องชี้แนะการปฏิบัติตนต่อผู้มีอุปการคุณ ผู้ใหญ่และผู้มีอาวุโสทั่วไป
5. เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตคนในอดีต
6. ชี้ให้เห็นว่าคนไทยกับธรรมชาติเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก จึงได้นำเอาลักษณะธรรมชาติ สัตว์ ต้นไม้ ฯลฯ มาตั้งเป็นสุภาษิต คำพังเพย และสำนวนต่างๆ เช่น วัวเห็นแก่หญ้าชี้เข้าเห็นแก่กิน

7. การศึกษาสำนวนต่างๆ ช่วยให้เราใช้ภาษาได้ถูกต้องและสละสลวย ไม่ต้องใช้คำพูดที่เป็นเยิ่นเย้อยืดยาว แต่สามารถเรียกถึงความสนใจจากผู้อ่านผู้ฟังได้มาก นอกจากนั้นการศึกษาศุภภาษิต คำพังเพยและสำนวนของภาคต่างๆ ทำให้เราได้เรียนรู้ภาษาถิ่นไปในตัว อันจะทำให้เราเข้าใจวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวไทยในภาคต่างๆ ได้ดี

8. การเรียนรู้เรื่องสุภาษิต คำพังเพย และสำนวนต่างๆ เป็นการสืบต่อวัฒนธรรมของชาติ เอาไว้มีให้สูญหาย และเกิดความภูมิใจที่บรรพชนได้คิดสร้างสิ่งนี้เอาไว้แก่เรา

การศึกษาเรื่องสำนวนจึงมีคุณค่ามากมายทั้งในด้านสุนทรียะทางภาษา ข้อคิดอุทาหรณ์ วิธีการดำเนินชีวิต อุปนิสัยใจคอของคนแต่ละชนชาติตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีและสิ่งแวดล้อม ทำให้เข้าถึงวิถีชีวิตของคนในยุคก่อนได้เป็นอย่างดี แม้กาลเวลาล่วงเลยมานานแล้วก็ตาม นอกจากนี้นี้ยังมีความรู้ค่าของการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อที่จะสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2.3 ประเภทของสำนวน

นักวิชาการด้านภาษาได้จัดหมวดหมู่หรือประเภทของสำนวนไทย โดยมีวิธีการแบ่งประเภทของสำนวน 2 วิธี คือ แบ่งตามที่มาและแบ่งตามความหมายหรือเนื้อหาของสำนวนดังนี้

วิธีการแบ่งประเภทตามที่มาของสำนวนไทย วรวรรณ คงมานุสรณ์ (2545:11-15) ได้กล่าวว่า สำนวนไทย มีมูลเหตุและที่มาของการเกิดหลายประการ ตามลักษณะประเพณี วัฒนธรรม นิสัยการกินอยู่ของคนในสังคม รวมถึงสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ความเป็นมาของศาสนา เหตุการณ์ในวรรณคดี ประวัติศาสตร์ และอื่นๆ ซึ่งพอสรุปความเป็นมาและแหล่งที่เกิดของสำนวน ได้ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพภูมิศาสตร์

1.1 สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น น้ำ ดิน ข้าว หรือ กระแสลม จึงเกิดสำนวนต่างๆ ที่มาจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและภูมิศาสตร์ เช่น ฝนสั่งฟ้า ปลาสั่งหนอง เข้ารกเข้าพง ข้าวนอกนา คลื่นได้น้ำ น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า ลมเพลมพัด น้ำน้อยแพ้ไฟ ฝนตกไม่ทั่วฟ้า ฯลฯ

1.2 พฤติกรรมของสัตว์ เช่น หมาหยอกไก่ แมวไม่อยู่หนูร่าเริง กระต่ายตื่นตูม จระเข้ขวางคลอง

1.3 ลักษณะทางกายภาพของมนุษย์ เช่น ปากว่าตาขยิบ ขนหัวลุก ลิ่นกับฟัน ขนหน้าแข็งไม่ร่วง

2. สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม

2.1 สภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำและความประพฤติของคน เช่น หาเช้ากินค่ำ ทำนาบนหลังคน ตำข้าวสารกรอกหม้อ ตำน้าพริกละลายแม่น้ำ พ่อพวงมาลัย ขุมมือเปิบ

2.2 ศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องทางศาสนา เช่น ขนทรายเข้าวัด กรวดน้ำคว่ำขัน ซื้ปล่อยปลาแห้ง ก่อกรรมทำบุญ ตักบาตรถวายภัตตาหารพระ เทศน์ไปตามเนื้อผ้า เถรส่งบาตร ทำบุญเอาหน้า

2.3 เหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดี หรือประวัติศาสตร์ เช่น ชักแม่น้ำทั้งห้า กิ่งก่าได้ทอง งอมพระราม วัดรอยเท้า ดอกพิกุลร่วง ฤาษีแปลงสาร

2.4 ประเพณีต่างๆ ในสังคม เช่น คนตายขายคนเป็น ผังรักผังรัก ราชรถมาเกย คลุมถุงชน กินขันหมาก ข้าวใหม่ปลามัน

2.5 วัตถุสิ่งของต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น จวักดักแคง ซ้องปากแตก ตักน้ำใส่กะโหลกชะงักดูเงา คมในฝัก กระโถนทองพระโรง ดิ่ดลูกคิดรางแก้ว

2.6 การละเล่นพื้นบ้านต่างๆ เช่น งูกินหาง รุกขชาติ ไกรทองบ่อน ว่าวติดลม ว่าวขาดลม ลอย

นอกจากนี้ ประภาศรี สีนอำไพ (2550: 394-398) ได้จัดประเภทหมวดหมู่สำนวนไทยเป็น 5 ประเภท คือ 1. สภาพเกษตรกรรม เช่น กว่าถั่วจะสุก งาก็ไหม้ 2. ความคิดเชิงพุทธศาสนา เช่น ปิดทองหลังพระ คว่ำบาตร ขนทรายเข้าวัด มือถือสาก ปากถือศีล 3. จารีตประเพณี เช่น ผังรักผังรัก ไกลปืนเที่ยง 4. สัตว์ เช่น ไม่มีมูลฝอยหมาไม่ชี้ แมวไม่อยู่หนูร่าเริง และ 5. วรรณคดี เช่น ไพร่ฟ้าหน้าใส พลิ้งปากเสียศีล พลิ้งตีนตกต้นไม้

ส่วนวิธีการแบ่งประเภทตามความหมายและเนื้อหาของสำนวนไทย มีผู้ได้แบ่งเป็นหมวดหมู่ คือ ชญานินทร์ (2543) ได้แบ่งหมวดหมู่ของสำนวนไทยเป็น หมวดชีวิต จิตใจ ความรัก ครอบครัว คน บุคคล บุรุษ สตรี ความงาม การศึกษาการฝึกอบรม กรรม ความดีและความชั่ว ความไม่ประมาท ความจำ อำนาจและการปกครอง กฎหมาย ความซื่อสัตย์และกตัญญู ความเพียร เวลาและโอกาส ประหยัด เหตุผล ความเหมาะสม ความพอดี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล การงาน ทรัพย์สินเงินทอง บำเพ็ญประโยชน์ ถ้อยคำ ความลับ ความเชื่อ สรรเสริญ-นินทา ความโกรธ ความเกลียด การคบหา และสังคม ไม่ตรีจิต สุขภาพ คุณ-โทษ ความผิดพลาด เหตุการณ์ และความคิด

นอกจากนี้ รัชณี กำแพงแก้ว (2557:12-94) ได้แบ่งหมวดหมู่ของสำนวน สุภาษิต คำพังเพยไทยตามเนื้อหาเช่นกัน โดยแบ่งเป็น 29 หมวดคือ 1. การกระทำที่อาจเกิดอันตรายต่อตนเอง 2. การคบคน 3. การเจ็บป่วยและความตาย 4. การดำรงชีพ 5. การทำงาน 6. การทำสิ่งที่เป็นไปได้ยาก 7. การพูดและคำพูด 8. การมีระเบียบวินัย 9. กิริยาท่าทาง 10. ครอบครัว 11. ความกตัญญูทดแทน 12. ความขยันหมั่นเพียร 13. ความซื่อสัตย์ 14. ความเมตตากรุณา 15. ความยุติธรรม 16. ความรอบคอบ 17. หน้าที่และความรับผิดชอบ 18. ความรู้ความสามารถ 19. ความสามัคคี 20. ความเสียสละ 21. คุณลักษณะของบุคคล 22. จังหวะเวลา 23. ความสัมพันธ์ของชายหญิง 24. ทรัพย์สิน

25. ที่อยู่อาศัย 26. บ้านเมือง 27. ประโยชน์ 28. ศาสนาและความเชื่อ และ 29. ลักษณะนิสัยและความประพฤติ

ในส่วนของสำนวนญี่ปุ่นก็มีวิธีการแบ่งประเภทของสำนวนเป็น 2 วิธีเช่นเดียวกัน สำนักพิมพ์ Gakushu Kenkyu Sha (1983) ได้จัดแบ่งสำนวนญี่ปุ่นตามที่มาของสำนวนเป็น 19 ประเภท คือ 1. สัตว์ 2. เครื่องนุ่งห่ม อาหารและที่อยู่อาศัย 3. พืช 4. พระเจ้าและพระพุทธเจ้า 5. ความขยันหมั่นเพียร 6. ความรัก 7. ร่างกาย 8. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก เพื่อน 9. โชคดี-โชคร้าย 10. ความรอบคอบ ไม่ประมาท 11. คำพูด 12. อาชีพ 13. สุขภาพ-การเจ็บป่วย 14. ฤดูกาล 15. ตัวเลข 16. ทรัพย์สินเงินทอง 17. ชื่อคนและชื่อสถานที่ 18. การเดินทาง และ 19. ชีวิต

ส่วน Toyama (1994) ได้ศึกษาสำนวนญี่ปุ่นและแบ่งสำนวนตามความหมายเป็น 9 ประเภท คือ 1. มนุษย์และชีวิต 2. ผู้ชายและผู้หญิง 3. ความสัมพันธ์ของมนุษย์ 4. สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต 5. การดำรงชีวิต 6. จิตใจคน 7. การเรียนการสอน 8. ภาษา และ 9. การอยู่ในสังคม

Miyakoshi (1983) ได้เรียบเรียงสำนวนสุภาษิตญี่ปุ่นโดยจัดแบ่งตามเนื้อหาของสำนวนสุภาษิตเป็น 55 ประเภท คือ 1. ความรัก 2. โชคดี-โชคร้าย 3. ชาย-หญิง 4. พ่อแม่ลูก-ครอบครัว 5. การศึกษา-ความรู้ 6. อดีต-อนาคต 7. ความอันตราย 8. ความหวัง-ความหมดหวัง 9. ความรู้สึกต่างๆ 10. ความมั่งคั่ง-ความยากจน 11. การแต่งงาน-สามีภรรยา 12. สุขภาพ-การเจ็บป่วย 13. สุข-ทุกข์ 14. ความตั้งใจ 15. ความโดดเด่น 16. คำพูด 17. ความยาก-ความง่าย 18. วันเวลา 19. กายพิบัติ 20. ความสามารถ 21. ลักษณะเฉพาะบุคคล 22. การอบรมสั่งสอน 23. การโอ้อวด-ถ่อมตน 24. ศาสนา-ความเชื่อ 25. การค้าขาย 26. แพ้ชนะ 27. การดำรงชีพ 28. ชีวิต 29. ความรอบคอบระมัดระวัง 30. ความสำเร็จ-ความล้มเหลว 31. การเกิดการตาย 32. ความฟุ่มเฟือย-ความอดออม 33. การอยู่ร่วมกันในสังคม 34. ความเหมาะสม 35. ความดีความชั่ว 36. บาปบุญ-คุณโทษ 37. ความมีหน้ามีตา 38. อากาศ-ฤดู 39. กิริยามารยาท 40. จังหวะเวลา 41. การยึดมั่นในตนเอง 42. ความขยันหมั่นเพียร 43. มนุษย์ 44. ความอดทน 45. การลงความเห็น 46. ความลับ 47. ความซื่อสัตย์ 48. ไร่ประโยชน์ 49. ไร่เขลาบาปปัญญา 50. ความไม่สมเหตุสมผล 51. ความกล้า 52. เพื่อนพ้อง 53. ความต้องการ 54. ความเห็นแก่ตัว และ 55. ผู้สูงอายุ

สรุปได้ว่าสำนวนภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น ได้รวบรวมความรู้ความคิดและประสบการณ์อันหลากหลายจากสภาพความเป็นอยู่ในสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีและสิ่งแวดล้อม และหากสังเกตวิธีแบ่งสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นตามความหมายและที่มา จะเห็นได้ว่าผู้ศึกษาสำนวนส่วนใหญ่มีการจัดหมวดหมู่เกี่ยวกับชาย-หญิง (ชญานินทร์, 2543; Toyama, 1994; Miyakoshi, 1983) คุณลักษณะของบุคคล โดยเฉพาะคุณลักษณะของชาย-หญิง (รัชนี้ กำแพงแก้ว, 2557) ครอบครัว (ชญานินทร์, 2543; Miyakoshi, 1983) ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก (รัชนี้

กำแพงแก้ว, 2557) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในสำนวนทั้งสองภาษานี้ มีสำนวนที่เกี่ยวกับชายหญิงและครอบครัวเป็นจำนวนมาก ดังนั้นสำนวนจึงเป็นแหล่งข้อมูลอันสำคัญในการวิเคราะห์เรื่องเกี่ยวกับบทบาทของหญิงและชาย

3. การศึกษาเรื่องบทบาทของหญิงและชายในสำนวน

ในการศึกษาเรื่องบทบาทของหญิงและชายในสำนวน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงและ/หรือผู้ชายจากสำนวนในภาษาไทยและจากสำนวนในภาษาต่างประเทศ ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางและประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นในครั้งนี้ เนื้อหารายละเอียดมีดังต่อไปนี้

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงในสำนวนสุภาษิตไทย จิรนนท์ โกมลกิตติสกุล (2535) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทและสถานภาพสตรีจากสำนวนสุภาษิตอีสาน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า สตรีมี 2 สถานภาพใหญ่ๆ ได้แก่ สถานภาพด้านการศึกษา และสถานภาพด้านครอบครัว กล่าวคือสถานภาพด้านการศึกษา ผู้หญิงไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีวิชาความรู้เหมือนผู้ชาย แต่จะได้รับการฝึกฝนให้เป็นแม่บ้านแม่เรือน มีความเป็นกุลสตรี มีความประพฤติที่ดีทั้งกาย วาจาและใจ รู้จักอดทนอดกลั้นสอนบุตร ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของความดีงาม เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตร ซึ่งความประพฤติของมารดามีอิทธิพลต่อการมีคุณธรรมของบุตร เพราะบุตรจะเป็นคนดีในสายตาของสังคมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการอบรมสั่งสอนของมารดา ในฐานะภรรยา มีบทบาทในการดูแลงานบ้านงานเรือน มีความเป็นแม่ศรีเรือนอย่างครบถ้วน ซื่อสัตย์และเคารพยกย่องสามี ไม่นิยมการหย่าร้าง นอกจากนี้ต้องให้ความเคารพบิดามารดาของสามีเสมอด้วยบิดามารดาของตน ในฐานะบุตร มีหน้าที่ต้องมีความกตัญญู เคารพเชื่อฟังบิดามารดา ซึ่งลูกผู้หญิงจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้รักเกียรติของตน ต้องรักษานวลสงวนตัว มิเช่นนั้นจะถูกสังคมดูแคลน ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายเก็บความรู้สึกในเรื่องรักใคร่ เพราะถือเป็นเรื่องอับอายและทำให้ตนเองด้อยค่าในสายตาสังคม ผู้หญิงที่แสดงความในใจของตน หรือบอกรักผู้ชายก่อนจะได้รับการตีเตียนจากสังคม เพราะสังคมยอมรับว่า ผู้ชายเท่านั้นควรเป็นผู้เริ่มบทบาทในเรื่องความรัก

นอกจากนี้ วรราชต์ มหามนตรี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง โลกทัศน์ของคนไทยจากภาษิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบโลกทัศน์และวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตและปัจจุบันจากภาษิต เก็บรวบรวมข้อมูลภาษิตเก่าและภาษิตใหม่จากเอกสารและสื่อต่างๆ รวมทั้งสิ้น 1,280 ภาษิต ผลการศึกษาโลกทัศน์ของคนไทยที่สะท้อนจากภาษิต ได้แก่ โลกทัศน์ต่อมนุษย์ โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ และโลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ และในผลการวิจัยเรื่องโลกทัศน์ที่มีต่อผู้ชายและผู้หญิง วรราชต์ มหามนตรี ได้สรุปไว้ดังต่อไปนี้

สังคมไทยในอดีตให้ความสำคัญกับผู้ชายโดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่น ผู้ชายที่พึงประสงค์ในทัศนะของคนไทยควรมีความรู้ ควรบวชเรียน กล้าหาญ เสียสละ ขยันทำงาน มีศักดิ์ศรีความเป็นชาย เก่งกล้าสามารถ ส่วนในปัจจุบันยังคงมีโลกทัศน์เช่นเดียวกับในอดีต และภาชิตยังสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยอมรับกลุ่มชายรักร่วมเพศหรือเบี่ยงเบนทางเพศมากขึ้น

ในสังคมไทยสมัยก่อนที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงถูกกำหนดให้เป็นผู้ตามที่ดี คนไทยมีโลกทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงว่า เมื่อยังเป็นสาวต้องเป็นหญิงบริสุทธิ์ มีฝีมือในการทำอาหาร มีรูปร่าง มีกิจกรรมยามาดี เคารพเชื่อฟังบิดามารดา และต้องมีสามีเลี้ยงดูปกป้อง ส่วนในปัจจุบันผู้หญิงไม่จำเป็นต้องมีสามีคอยเลี้ยงดูปกป้อง เพราะผู้หญิงปัจจุบันมีวิชาความรู้ สามารถทำงานหาเลี้ยงชีพตนเองได้ หรือหารายได้เลี้ยงครอบครัวได้เช่นเดียวกับผู้ชาย รวมทั้งเรื่องฝีมือในการทำอาหารซึ่งเคยเป็นสิ่งที่แสดงคุณค่าของผู้หญิงก็กลายเป็นความเคร่งครัดลง เนื่องจากเปลี่ยนไปมองคุณค่าของผู้หญิงที่ระดับการศึกษาและความสามารถในการทำงาน นอกจากนี้ภาชิตยังแสดงให้เห็นการยอมรับกลุ่มรักร่วมเพศมากขึ้นเช่นกัน

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องชายและหญิงในสำนวนภาษาต่างประเทศ อูบล เทศทอง (2548) ได้ศึกษาเรื่อง **โลกทัศน์ต่อชายหญิง : ภาพสะท้อนจากภาชิตเขมร** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโลกทัศน์ของคนเขมรที่มีต่อผู้ชายและผู้หญิง ผู้วิจัยศึกษาจากภาชิตเขมรที่รวบรวมได้ทั้งหมดจำนวน 800 ภาชิต ผลการศึกษาพบว่าสังคมเขมรมีความคาดหวังให้ผู้ชายเป็นผู้นำสังคม เป็นผู้นำในการประกอบอาชีพ ผู้ชายจึงควรได้รับการศึกษา มีความกล้าหาญ ขยันหมั่นเพียร ส่วนโลกทัศน์ต่อผู้หญิงพบว่า สังคมเขมรมีความคาดหวังต่อผู้หญิงสูงมาก ผู้หญิงต้องมีคุณสมบัติและมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะลูก ในฐานะภรรยา และในฐานะแม่ ตลอดจนเป็นผู้กำหนดฐานะและอนาคตของบุคคลในครอบครัว ผู้หญิงจึงได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้ความสามารถและต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ภายใต้กรอบที่สังคมกำหนดอย่างเคร่งครัด ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เพื่อจะได้ทำหน้าที่ได้ดีและสมบูรณ์ที่สุดเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

และซุชิ (Zushi, 2000) ได้ศึกษาเรื่อง **ผู้หญิงในสำนวนอเมริกา** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าผู้หญิงถูกกล่าวถึงอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชายในกรณีที่ถูกล่าถึงในหัวเรื่องเดียวกัน โดยคัดเลือกสำนวนจากพจนานุกรมสำนวนอเมริกา แบ่งข้อมูลวิเคราะห์เป็น 3 ด้าน คือด้านบวก ด้านเป็นกลาง และด้านลบ และวิเคราะห์ข้อมูลใน 5 ประเด็น ได้แก่ ด้านคุณสมบัติเฉพาะของผู้หญิง เช่น ลักษณะนิสัย เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงจะถูกสังคมคาดหวังให้ประพฤติตนให้เหมาะสม ส่วนผู้ชายจะเน้นเรื่องความรับผิดชอบ ความพยายามในหน้าที่การงาน การสั่งสมประสบการณ์ และในแต่ละประเด็นทั้ง 5 ประเด็น ทั้งชายและหญิงจะถูกมองในแง่ลบมากกว่าแง่บวก โดยผู้ชายจะถูกมองในแง่ลบทางด้านความสัมพันธ์ชายหญิง หรือความสัมพันธ์สามีภรรยามากที่สุด พบ 50 สำนวน จาก

215 ล้านวน ส่วนผู้หญิงจะถูกมองในแง่ลบทางด้านคุณสมบัติเฉพาะของผู้หญิง จำนวน 70 ล้านวน จากจำนวนสุภาพสตรี 284 ล้านวน

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องบทบาทของผู้หญิงในล้านวนญี่ปุ่น สตอร์ม (Storm, 1992) ได้ศึกษาเรื่องผู้หญิงในโคะโตะวะสะ (Kotowaza) ในภาษาญี่ปุ่น โดยคัดเลือก โคะโตะวะสะ จากพจนานุกรมจำนวน 2 เล่ม รวม 17,500 ล้านวน พบ โคะโตะวะสะ ที่เกี่ยวกับผู้หญิงจำนวน 817 ล้านวน สตอร์ม ได้วิเคราะห์ในเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของผู้หญิงโดยทั่วไปและผู้หญิงในบทบาทต่างๆ ผลการศึกษาพบว่า ใน โคะโตะวะสะ ภาษาญี่ปุ่น แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงโดยทั่วไปถูกมองว่า เป็นเพศที่อ่อนแอ ต้องพึ่งพาผู้อื่นเสมอ มีจิตใจที่โลเลเปลี่ยนแปลงง่าย ไม่มีความเฉลียวฉลาด มีความอิจฉาริษยา และชอบพูดขบถ ผู้หญิงในบทบาทต่างๆ พบว่า ในฐานะภรรยา ผู้หญิงต้องเชื่อฟังปฏิบัติตามสามี เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในบ้าน และคอยสนับสนุนความสำเร็จในหน้าที่การงานของสามี สถานะของภรรยาจะต่ำกว่าสามีในกลุ่มคนชั้นสูง แต่ในระดับคนชั้นล่าง ต้องช่วยกันทำงานเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ดังนั้นสถานะของภรรยาจึงมีความสำคัญ ในด้านบทบาทของแม่สามีและลูกสะใภ้ แสดงให้เห็นว่าแม่สามีจะปฏิบัติต่อลูกสะใภ้ในลักษณะค่อนข้างหยาบกระด้าง ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นเพราะแม่สามีต้องการให้ลูกสะใภ้รับรู้ถึงความรู้สึกเมื่อครั้งหนึ่ง แม่สามีก็เคยเป็นลูกสะใภ้มาก่อน ส่วนโคะโตะวะสะ ที่เกี่ยวกับผู้ชายพบว่ามีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับ โคะโตะวะสะ ที่เกี่ยวกับผู้หญิงในสัดส่วน 0.38 : 1 ผู้ชายจะถูกมองว่าเป็นเพศที่มีความแข็งแกร่ง เข้มแข็งอดทน มีเหตุผล มีความน่าเชื่อถือ มีความมุ่งมั่น ไม่แสดงออกถึงความรู้สึก

นอกจากนี้ สตอร์ม ได้ทำแบบสอบถาม โดยคัดเลือก โคะโตะวะสะ จำนวน 18 ล้านวน เพื่อดูว่าลักษณะแบบใดที่แสดงถึงผู้หญิงทั่วไป แบบใดที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของผู้หญิงญี่ปุ่น โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball) จากประชากรชาวญี่ปุ่นจำนวน 105 คน ทั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงที่ตอบแบบสอบถาม มีตั้งแต่กลุ่มอายุต่ำกว่า 24 ปีจนถึง 55 ปีขึ้นไป เป็นเพศชาย 47 คน และเพศหญิง 58 คน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าลักษณะที่ตรงกันของเพศหญิงที่แสดงถึงผู้หญิงโดยทั่วไป และลักษณะเฉพาะของผู้หญิงญี่ปุ่นคือ ความช่างพูด ช่างคุย สำหรับปัจจัยด้านเพศของผู้ตอบแบบสอบถามไม่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด และปัจจัยเกี่ยวกับประสบการณ์การพำนักอยู่ในต่างประเทศไม่มีผลต่อการแสดงความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม กล่าวคือผู้ตอบแบบสอบถามมีแนวโน้มในการตอบไปในทางเดียวกัน

ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องผู้หญิงในล้านวนไทยและล้านวนญี่ปุ่น อะยะเบะ (Ayabe, 1993) ได้ศึกษาเปรียบเทียบ Kotowaza ในภาษาญี่ปุ่นกับล้านวนไทยเกี่ยวกับผู้หญิง พบว่าในล้านวนไทย ผู้ชายจะแสดงความรู้สึกว่า ผู้หญิงเป็นเพศที่อันตรายและเชื่อถือไม่ได้ ส่วน โคะโตะวะสะ ใน

ภาษาญี่ปุ่นจะกล่าวถึงผู้หญิงในเรื่องที่จริงจัง น่ากลัว ไม่ค่อยมีความเฉลียวฉลาด เป็นต้น แต่ทั้งในวัฒนธรรมญี่ปุ่นและวัฒนธรรมไทย ผู้ชายจะปรารถนาภรรยาที่มีความซื่อสัตย์ ผู้ชายไทยจะกังวลว่าภรรยาจะมีคนอื่นนอกจากตนเอง และต้องการภรรยาที่ทำงานเก่ง ทำอาหารเก่ง และเป็นแม่บ้านแม่เรือน ส่วนผู้ชายญี่ปุ่นจะไม่ชอบผู้หญิงที่มีความอิจฉาริษยา ต้องการภรรยาที่เคารพเชื่อฟัง ผิวพรรณดี และมีอัธยาศัยดี

และงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวกับเรื่องหญิงและชายในสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่น คือ **การเปรียบเทียบทัศนคติและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อเพศชายและเพศหญิงจาก Kotowaza ในภาษาญี่ปุ่นและสำนวนในภาษาไทย** โดยทรรศพร ศิวะวัฒนวงษ์ (2549) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติและความคาดหวังของสังคมญี่ปุ่นและสังคมไทยที่มีต่อเพศชายและเพศหญิงจาก โคะโตะวะสะ ในภาษาญี่ปุ่นและสำนวนในภาษาไทย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล โคะโตะวะสะ ในภาษาญี่ปุ่นจากพจนานุกรม Koji Zokushin - Kotowaza Daijiten ของสำนักพิมพ์ โฉงักกัน (Shogakukan, 1998) และเก็บข้อมูลสำนวนไทยจากหนังสือที่รวบรวมสำนวนไทยจำนวน 27 เล่ม และนำข้อมูลมาจัดกลุ่มวิเคราะห์ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงเพศนั้น รูปลักษณะภายนอก ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิง และการประเมินค่าหรือสถานะทางสังคม โดยพิจารณา 3 ด้าน คือ ด้านบวก ด้านลบ และด้านที่เป็นกลาง โดยใช้เกณฑ์พิจารณาจากความหมายของ โคะโตะวะสะ และสำนวนนั้น โดยอิงบรรทัดฐานของสังคม ผลการศึกษาพบว่า โคะโตะวะสะ ที่เกี่ยวกับเพศชายมี 118 สำนวน เพศหญิง 261 สำนวน ส่วนสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศชายพบ 25 สำนวน เพศหญิง 62 สำนวน โคะโตะวะสะในภาษาญี่ปุ่นและสำนวนในภาษาไทยแสดงให้เห็นว่า ในสังคมญี่ปุ่นและสังคมไทยมีทัศนคติต่อเพศชายและเพศหญิงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือแสดงทัศนคติต่อเพศหญิงในทางลบและแสดงความคาดหวังต่อเพศหญิงมากกว่าเพศชาย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าใน โคะโตะวะสะ ภาษาญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นแนวคิดของลัทธิขงจื๊อที่มีต่อเพศชายและเพศหญิงอย่างเห็นได้ชัด ขณะที่สำนวนในภาษาไทย ไม่ได้แสดงให้เห็นอิทธิพลแนวคิดทางด้านศาสนาอย่างเด่นชัดเหมือนเช่นใน โคะโตะวะสะ ภาษาญี่ปุ่น

จากการศึกษางานวิจัยข้างต้น งานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องชายและหญิงในสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบงานวิจัยของ อะยะเบะ (Ayabe, 1993) กับ ทรรศพร ศิวะวัฒนวงษ์ (2549) มี 2 เล่ม งานวิจัยของ อะยะเบะ นั้นศึกษา โคะโตะวะสะ ในภาษาญี่ปุ่นกับสำนวนไทยเกี่ยวกับผู้หญิง โดยเก็บข้อมูลจากสำนวนภาษาที่เกี่ยวกับผู้หญิงเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาเรื่องผู้ชาย ส่วนงานวิจัยของทรรศพร (2549) นั้น ศึกษาเรื่องทัศนคติและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อเพศหญิงและเพศชายจาก Kotowaza ในภาษาญี่ปุ่นและสำนวนในภาษาไทย โดยเก็บข้อมูล โคะโตะวะสะ จากพจนานุกรม 1

เล่มและข้อมูลสำนวนไทยจากหนังสือที่รวบรวมสำนวนไทยจำนวน 27 เล่ม ทรรศพร มีมุมมองในการศึกษาเกี่ยวกับหญิงชาย 2 ประเด็นคือเรื่องทัศนคติและความคาดหวังของสังคม

อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่ามีผู้ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่น ดังนั้นในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นว่าสังคมไทยมีความเหมือนและแตกต่างกับสังคมญี่ปุ่นในลักษณะใดและเพราะเหตุใด เพื่อประโยชน์ทางด้านการศึกษาภาษาและวัฒนธรรม และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน

บทที่ 3

บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

จากการเก็บข้อมูลสำนวนไทยที่เกี่ยวกับหญิงและชายจากหนังสือสำนวนไทย 9 เล่มและข้อมูลสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับหญิงและชายจากหนังสือสำนวนญี่ปุ่น 9 เล่ม แล้วคัดเลือกสำนวนที่ปรากฏในหนังสือ 3 เล่มขึ้นไปทั้งภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศหญิง 40 สำนวน สำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศชาย 27 สำนวน และสำนวนไทยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย 23 สำนวน รวมทั้งสิ้น 90 สำนวน ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศหญิง 87 สำนวน สำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศชาย 44 สำนวน และสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย 39 สำนวน รวมทั้งสิ้น 170 สำนวน

ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่นโดยจำแนกหัวข้อในการวิเคราะห์ออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่

1. บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทย
2. บทบาทของหญิงและชายในสำนวนญี่ปุ่น

1. บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทย

บทบาทของหญิงและชาย หมายถึงแบบแผนพฤติกรรมหรือหน้าที่ความรับผิดชอบของหญิงและชายตามสถานภาพทางสังคม ซึ่งถูกกำหนดไว้ว่าเป็นของผู้หญิงหรือของผู้ชาย บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ ของหญิงและชายที่สะท้อนจากความหมายและถ้อยคำในสำนวน โดยรวบรวมจากหนังสือสำนวนไทย 9 เล่ม และสามารถจัดกลุ่มใหญ่ๆ ได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ บทบาทของหญิง บทบาทของชาย และบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย

1.1 บทบาทของหญิงในสำนวนไทย

บทบาทของหญิงในสำนวนไทย ศึกษาได้จากสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศหญิงซึ่งกล่าวถึงลักษณะและภาพลักษณ์ของหญิงที่สะท้อนจากความหมายและถ้อยคำในสำนวน และจากสำนวนที่บุคคลนำมาใช้กับหญิงเพื่อให้คำแนะนำ ตักเตือน หรือตำหนิ ผู้วิจัยได้พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศหญิงจำนวน 40 สำนวน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทใหญ่ๆ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของหญิงในสำนวนไทยจากสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิง 2 ประเภทนี้

1.1.1 บทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ

บทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ วิเคราะห์ได้จากลักษณะหรือภาพลักษณ์โดยรวมของผู้หญิงไทยที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ จากการศึกษาสำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ 19 สำนวน ซึ่งสะท้อนลักษณะต่างๆ ของผู้หญิง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปลักษณ์ภายนอก ด้านพฤติกรรม และด้านคุณลักษณะ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพโดยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ ของหญิง 3 ด้านตามลำดับดังนี้

1.1.1.1 ด้านรูปลักษณ์ภายนอกของหญิง

รูปลักษณ์ภายนอก หมายถึงสิ่งที่ชี้ให้เห็นลักษณะภายนอกของเพศนั้น เช่น รูปร่าง หน้าตา การแต่งกาย และเรื่องผิวพรรณ เป็นต้น จากการศึกษาความหมายสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของหญิงในด้านรูปลักษณ์ภายนอก 6 สำนวน มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนรูปลักษณ์ภายนอกของหญิง

สำนวนไทย	ความหมาย	รูปลักษณ์ภายนอกของหญิง
1. กาคาบพริก	- คนผิวดำแต่งตัวหรือสวมเสื้อผ้าสีแดงฉูดฉาด	- ผู้หญิงต้องรู้จักแต่งตัวให้เหมาะสม
2. แหม่มกะปิ	- หญิงที่แต่งตัวแบบฝรั่ง แต่ดูรุ่มร่าม ไม่เหมาะกับตัว	- ผู้หญิงต้องรู้จักแต่งตัวให้เหมาะสม
3. ไก่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง	- คนจะงามจะสวยต้องรู้จักแต่งเติม	- ผู้หญิงควรมีรูปร่าง
4. นารีมีรูปเป็นทรัพย์	- รูปร่างเป็นสิ่งสำคัญของผู้หญิง	- ผู้หญิงควรมีรูปร่าง
5. ตะโพกสุดเสียสังข์	- ตะโพกงามเป็นที่เลื่องลือกันไปไกล	- ผู้หญิงควรมีรูปร่าง
6. ไม่งามกระรอกเจาะ	- หญิงสวยแต่ไม่บริสุทธิ์	- ผู้หญิงรูปร่างสวยงาม ย่อมเป็นที่หมายปอง

จากตาราง 1 สามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพได้ดังต่อไปนี้

ผู้หญิงต้องรู้จักแต่งตัวให้เหมาะสม คนไทยมองว่าผู้หญิงต้องรู้จักแต่งตัวให้เหมาะสม ซึ่งเป็นลักษณะของผู้หญิงที่พึงประสงค์อีกประการหนึ่ง ในเรื่องคำฉันท์สอนหญิงก็สอนว่า

ผู้หญิงต้องแต่งกายให้งามอย่างพอดี เหมาะสมกับฐานะและการรู้จักเลือกเครื่องแต่งกายให้เหมาะสมกับลักษณะของตนเอง (ศิริรัตน์ ทวีทรัพย์ 2555: 95) แต่หากผู้หญิงแต่งกายมากเกินไปดูไม่สมควรก็จะได้รับการตำหนิ ดังสำนวนว่า **กาคาบพริก** หมายถึงคนผิวดำแต่งตัวหรือสวมใส่เสื้อผ้าสีแดงฉูดฉาด สำนวนนี้ชี้ให้เห็นรูปลักษณะภายนอกของผู้หญิงที่มีผิวดำสวมใส่เสื้อผ้าสีแดงฉูดฉาดหรือทาลิปสติกสีแดงจัด ทำให้ดูขัดตา มักใช้เป็นเชิงตำหนิผู้หญิงที่แต่งตัวแบบนั้น และยังมีสำนวนอีกว่า **หม่อมกะปิ** หมายถึงหญิงที่แต่งตัวแบบฝรั่ง แต่ดูรุ่มร่าม ไม่เหมาะกับตัว ทั้งสองสำนวนนี้สอนให้ผู้หญิงไทยต้องรู้จักแต่งตัวให้เหมาะสม

ผู้หญิงควรมีรูปงาม คนไทยนิยมการมีรูปงามทั้งหญิงและชายเพราะถือว่ามีลักษณะที่เป็นมงคล แสดงถึงความเป็นผู้มีบุญ ความคิดนี้มีพื้นฐานจากความเชื่อทางพุทธศาสนาเรื่อง บุญคุณผลกรรมที่ว่า การเกิดมามีรูปงามนั้นเป็นผลจากกรรมดีที่ได้สั่งสมไว้ในอดีตชาติ (นิโกลาส แชรแวล, 2550: 103) ดังนั้นหากหญิงใดเกิดมามีรูปร่างหน้าตาไม่งามก็มักจะมีการตกเตือนให้เสริมแต่งให้งดงามด้วยเครื่องแต่งกายเพื่อให้งามอง หรือคนทั้งงดงามอยู่แล้วก็แต่งตัวเพื่อให้งดงามยิ่งขึ้น เป็นที่น่าชื่นชม ดังสำนวนว่า **ไก่องามเพราะขน คณงามเพราะแต่ง** หมายถึงคนจะงามจะสวยต้องรู้จักแต่งเติม สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นรูปลักษณะภายนอกของผู้หญิงว่าเมื่อได้รับการปรุงแต่ง ก็สามารถทำให้สวยขึ้นมาได้ และการมีรูปงามของผู้หญิงยังถือว่าเหมือนทรัพย์สมบัติที่ติดตัวมา มีสำนวนที่ว่า **นารีมีรูปเป็นทรัพย์** หมายถึงรูปร่างเป็นสิ่งสำคัญของผู้หญิง ผู้หญิงที่มีรูปร่างสวยงาม ย่อมมีชายหมายปอง นอกจากนี้ยังมีสำนวนที่กล่าวชมรูปร่างส่วนตะโพกของผู้หญิงอีก คือ **ตะโพกสุดเสียงสังข์** หมายถึงตะโพกงามเป็นที่เลื่องลือกันไปไกล ซึ่งสมัยก่อนมักเป็นคำพูดถึงวันทอง (ขุนวิจิตรมาตรา, 2541: 207) สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นว่าสตรีที่มีสะโพกงามสะดุดตานนั้น มีเสน่ห์ ชายใดได้เห็น ต้องเหลียวกลับมามองอีก

ผู้หญิงรูปร่างสวยงาม ย่อมเป็นที่หมายปอง นอกจากนี้ยังมีสำนวนที่กล่าวถึงลักษณะของหญิงสวยอีกว่า **ไม้งามกระรอกเจาะ** หมายถึงหญิงสวยแต่ไม่บริสุทธิ์ สำนวนนี้วิเคราะห์ได้ว่าหญิงสวยย่อมเป็นที่หมายปอง มักมีผู้ชายมาเกี้ยวพาราสีจำนวนมาก จึงต้องระมัดระวังตัวให้ดี เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของตน

1.1.1.2 ด้านพฤติกรรมของหญิง

พฤติกรรม หมายถึงสิ่งที่ชี้ให้เห็นลักษณะการกระทำหรืออาการที่แสดงออก จากการศึกษาความหมายสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของหญิงในด้านพฤติกรรม 8 สำนวน มีรายละเอียดดังตารางข้างล่างนี้

ตาราง 2 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนพฤติกรรมของหญิง

สำนวนไทย	ความหมาย	พฤติกรรมของหญิง
1. แม่กระซังหน้าใหญ่	- ผู้หญิงที่ชอบแสดงตัวออกหน้าเป็นหัวเรือใหญ่	- ผู้หญิงควรมีกีฬามารยาทดี
2. ไก่แก่แม่ปลาช่อน	- หญิงมีอายุที่มีมารยาและกิริยาจัดจ้าน	- ผู้หญิงควรมีกีฬามารยาทดี
3. แม่แปรง	- หญิงที่เก่งกล้า ก้าวกัน จัดจ้าน	- ผู้หญิงควรมีกีฬามารยาทดี
4. แมรีแม่แรด	- การแสดงตนออกหน้าเอาเป็นฐะไปหมด	- ผู้หญิงควรมีกีฬามารยาทดี
5. ม้าดีดกะโหลก	- มีกิริยากระโดดกระเดก ลูกหลงหรือไม่เรียบร้อย	- ผู้หญิงควรมีกิริยาเรียบร้อย
6. ข้างนอกสุกใส ข้างในเป็นโพรง	- ดีแต่รูปร่างหน้าตา แต่ความประพฤติไม่ดี	- ผู้หญิงต้องใส่ใจกับพฤติกรรม ของตน
7. สวยแต่รูปจูบไม่หอม	- มีรูปร่างงาม แต่มีความประพฤติทำที่วาจา และกีฬามารยาทไม่ดี	- ผู้หญิงต้องใส่ใจกับพฤติกรรม ของตน
8. ไก่หลง	- ผู้หญิงหลอกผู้ชายให้เข้าใจว่าเป็นผู้หญิงดีแล้ว เข้ามาตีสนิท	- ผู้หญิงไม่ควรสร้างให้ชายหลง เสน่ห์

จากตาราง 2 สามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพได้ดังต่อไปนี้

ผู้หญิงควรมีกีฬามารยาทดี คนไทยมองว่าผู้หญิงที่ดีไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดก็ตาม ควรต้องมีกีฬามารยาทดี คือมีกีฬามารยาทเรียบร้อย งดงาม สุภาพอ่อนโยน นิ่มนวล แซ่มซ้อย ไม่กระโดดกระเดก มีความอ่อนน้อม รู้จักเคารพผู้ใหญ่ (เอกรัตน์ อุดมพร, 2548: 165) สำนวนไทยสะท้อนให้เห็นกีฬามารยาทของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์เป็นจำนวนมาก เช่น **แม่กระซังหน้าใหญ่** หมายถึงผู้หญิงที่ชอบแสดงตัวออกหน้าเป็นหัวเรือใหญ่ มีนิสัยชอบจู้จี้จ้านอยู่เป็นประจำและเข้าไปยุ่งเรื่องของคนอื่น และเมื่อผู้หญิงอายุมากขึ้น มีประสบการณ์มากขึ้น อาจเป็นคนที่มีความละเอียดและมีความเรียบร้อย ดังที่สะท้อนจากสำนวนว่า **ไก่แก่แม่ปลาช่อน** หมายถึงหญิงมีอายุที่มีมารยาและเล่ห์เหลี่ยมมากและมีกิริยาจัดจ้าน มักนิยมใช้เมื่อพูดถึงผู้หญิงที่มีประสบการณ์มาก และยังมีสำนวนอีกว่า **แม่แปรง** หมายถึงหญิงที่เก่งกล้า ก้าวกัน จัดจ้าน ไม่เกรงไม่กลัวใคร **แมรีแม่แรด** หมายถึงการแสดงตนออกหน้าเอาเป็นฐะไปหมด จากสำนวนดังกล่าวนี้วิเคราะห์บทบาทของผู้หญิงได้ว่าผู้หญิงต้องมีกิริยาวาจาที่สุภาพ เรียบร้อย มีความอ่อนน้อม ไม่ควรมีกิริยาจัดจ้าน

นอกจากนี้ยังมีสำนวนอีกว่า **ม้าดีดกะโหลก** หมายถึงมีกิริยากระโดดกระเดก ลูกหลงหรือไม่เรียบร้อย มักใช้แก่ผู้หญิงที่มีกิริยาไม่เรียบร้อย จะทำอะไรก็พรวดพราดกระทบสิ่งต่างๆ รอบตัวไปเสียหมด โดยนำกิริยาอาการของม้ามาเปรียบ ซึ่งอาการกระโดดกระเดก ลูกหลงของม้า นั้น

เนื่องมาจากลักษณะนิสัยของม้าที่ซึกัวและซี้ระแวง มักกระโดดหลบสิ่งที่เข้ามาใกล้ (ศิรยา ขึ้นกำไร, 2551: 100-101) จำนวนนี้สะท้อนให้เห็นถึงกิริยาของผู้หญิงที่ไม่เรียบร้อยเช่นเดียวกัน ซึ่งสังคมมองว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี

ผู้หญิงต้องใส่ใจกับพฤติกรรมของตน จำนวนไทยสะท้อนให้เห็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของหญิงสาวว่า ดีแต่รูปร่างหน้าตา พฤติกรรมไม่ดีไม่เหมาะสม ซึ่งเห็นได้จากจำนวนว่า **ข้างนอกสุกใส ข้างในเป็นโพรง** หมายถึงดีแต่รูปร่างหน้าตา แต่ความประพฤติไม่ดี และ **สวยแต่รูป งามไม่หอม** หมายถึงมีรูปร่างงาม แต่มีพฤติกรรมทำที่วาจาและกิริยามารยาทไม่ดี จำนวนทั้งสองนี้ชี้ให้เห็นถึงผู้หญิงมีรูปร่างสวยงามแต่มีพฤติกรรมไม่ดี ดังนั้นจำนวนนี้สอนให้ผู้หญิงใส่ใจกับพฤติกรรมของตน ไม่ใช่เฉพาะรูปร่างหน้าตาที่สวยงามเท่านั้น

ผู้หญิงควรวางตัวให้เหมาะสม ในหนังสือประชุมสุภาษิตสอนหญิงกล่าวถึงลักษณะของหญิงที่ประพฤติไม่ดี คือหญิงที่ชอบแต่งตัวให้มารยาทหญิง แสร้งให้ชายหรือสามีหลงเสน่ห์ในเรื่องของการอารมณ์ หญิงเช่นนี้มิได้มีความจริงจังต่อผู้ชาย (ศิริรัตน์ ทวีทรัพย์ 2555: 186) จำนวนที่สะท้อนเรื่องนี้ คือ **ไก่หลง** หมายถึงผู้หญิงหากินที่วางตนเพื่อหลอกผู้ชายให้เข้าใจว่าเป็นหญิงดีแล้วเข้ามาติดสิน จำนวนนี้ชี้ให้เห็นพฤติกรรมของผู้หญิงที่ประพฤติไม่ดี

1.1.1.3 ด้านคุณลักษณะของหญิง

คุณลักษณะ หมายถึงสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะประจำของเพศนั้น เช่น ลักษณะนิสัย คุณสมบัติและความสามารถ เป็นต้น จากการวิเคราะห์ความหมายจำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบจำนวนไทยที่สะท้อนคุณลักษณะของหญิง 5 จำนวน มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 ตารางแสดงความหมายจำนวนไทยที่สะท้อนคุณลักษณะของหญิง

จำนวนไทย	ความหมาย	คุณลักษณะของผู้หญิง
1. ชายขาวเปลือก หญิงขาวสาร	- ผู้หญิงมักเสียหยาได้ง่ายกว่าผู้ชาย	- ผู้หญิงเป็นเพศที่เสียหยาได้ง่าย
2. แม่สายบัวแต่งตัวค่าง	- ผู้หญิงที่แต่งตัวคอยผู้มารีบออกนอกบ้าน แต่เขาไม่มาตามนัด	- ผู้หญิงที่แต่งตัวรอก่อ
3. ซี้ผึ้งลนไฟ	- ผู้หญิงเมื่ออยู่ใกล้ชายนานๆ อาจหลงคำชายได้	- ผู้หญิงมีจิตใจอ่อนไหว
4. สามวันจากนารีเป็นอื่น	- ผู้หญิงมักคลายความรักง่าย ใจอ่อน เปลี่ยนใจง่าย	- ผู้หญิงมีจิตใจอ่อนไหว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย
5. น้ำกลิ้งใบบอน	- ใจลึกลับลอก ไม่แน่นอน	- ผู้หญิงมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย

จากตาราง 3 สามารถวิเคราะห์คุณลักษณะของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพได้ดังต่อไปนี้

ผู้หญิงเป็นเพศที่เสียหายน้อยกว่า สำนวนไทยสะท้อนลักษณะประจำของเพศหญิงว่าผู้หญิงนั้นเป็นเพศที่อ่อนแอ เสียหายง่ายกว่าผู้ชาย สำนวนไทยจึงสอนผู้หญิงให้ระมัดระวังตัว วางตัวให้เหมาะสม ดังสำนวนไทยว่า **ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร** หมายถึง ผู้หญิงมักเสียหายน้อยกว่าผู้ชาย ข้าวเปลือกตกไปที่ไหนก็ออกขายพันธุ์ได้ แต่ข้าวสารงอกใหม่ไม่ได้ และ สุรนันทา โสรัจจ์ (2546: 77) ให้คำอธิบายสำนวนนี้ถือว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ เช่นเดียวกับข้าวสารที่ไม่มีเปลือกเป็นเกราะป้องกัน เมื่อตกไปอยู่ที่ใดก็มีแต่จะเสียหายและเป็นอันตราย สำนวนนี้จึงสะท้อนลักษณะของหญิงว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ เสียหายง่ายกว่าผู้ชาย

นอกจากนี้ยังมีสำนวนที่สะท้อนลักษณะของผู้หญิงอีกว่า **แม่สายบัวแต่งตัวค่าง** หมายถึงผู้หญิงที่แต่งตัวค่อผู้มารับออกนอกบ้าน แต่เขาไม่มาตามนัด สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกผิดหวังของผู้หญิงที่แต่งตัวค่อผู้มารับออกนอกบ้าน และอาจวิเคราะห์ได้ว่าเวลาผู้หญิงออกนอกบ้านต้องมีคนดูแล ถ้าไม่เป็นเช่นนั้นผู้หญิงอาจได้รับความเสียหายและเป็นอันตรายได้

ผู้หญิงมีจิตใจอ่อนไหว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย ในประเด็นที่เกี่ยวกับลักษณะประจำเพศของผู้ชายและผู้หญิงนั้น ธรรมชาติสร้างผู้ชายให้ร่างกายแข็งแรงกว่าผู้หญิง ส่วนผู้หญิงธรรมชาติสร้างให้ร่างกายอ่อนแอกว่าผู้ชาย จึงมีการมอบหมายบทบาทแสดงตามลักษณะนั้นๆ เช่น 1) ผู้ชายเป็นผู้นำ ผู้หญิงเป็นผู้ตาม 2) ผู้ชายหนักแน่น ผู้หญิงอ่อนไหว 3) ผู้ชายใช้หลักการเหตุผล ผู้หญิงใช้อารมณ์ความรู้สึก เป็นต้น (มีโชค ราชภูรานูวัต, 2544: 11-12) ผู้หญิงนั้นมักเป็นคนที่จิตใจอ่อนไหว มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย จึงคล้ายตามผู้อื่นง่าย ดังสำนวนที่ว่า **ชีฝั่งลอนไฟ** หมายถึงผู้หญิงเมื่ออยู่ใกล้ชายนานๆ อาจหลงคำชายได้ สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้หญิงที่จิตใจอ่อนไหว คล้ายตามผู้อื่นง่าย และ **สามวันจากนารีเป็นอื่น** หมายถึงผู้หญิงมักคลายความรักง่าย ใจอ่อนเปลี่ยนใจง่าย มักจะใช้ประณามผู้หญิง และยังมีสำนวนอีกว่า **น้ำกลิ้งบนใบบอน** หมายถึงใจกลิ้งกลอก ไม่แน่นอน มักใช้กล่าวถึงผู้หญิงที่รักง่ายหลายใจว่าเหมือนน้ำกลิ้งบนใบบอน สำนวนทั้งสามนี้ชี้ให้เห็นลักษณะของผู้หญิงใจอ่อนที่เปลี่ยนใจง่ายหรือจิตใจโลเล ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ ผู้หญิงจึงควรมีจิตใจเข้มแข็ง

1.1.2 บทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพ

บทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพในสำนวนไทย วิเคราะห์ได้จากลักษณะของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพต่างๆ จากการศึกษานำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพ 21 สำนวน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ หญิงที่ยังไม่

แต่งงาน ภรรยา แม่ แม่ยาย และหญิงในสถานภาพอื่นๆ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของหญิงตามสถานภาพ โดยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ ของหญิงทั้ง 5 ประเภทดังนี้

1.1.2.1 บทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน

บทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน หมายถึงบทบาทของผู้หญิงที่ยังไม่มีคู่ครอง โดยส่วนใหญ่กล่าวถึงผู้หญิงวัยสาวที่ยังไม่แต่งงาน จากการศึกษาสำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ยังไม่แต่งงาน 8 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน

สำนวนไทย	ความหมาย	ลักษณะของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน
1. ชิงสุกก่อนห่าม	- ทำสิ่งที่ยังไม่สมควรแก่วัยหรือยังไม่ถึงเวลา	- หญิงสาวต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม
2. ใส่ตะกร้าล้างน้ำ	- ทำให้หมดราคี ทำให้หมดมลทิน	- หญิงที่ยังไม่แต่งงานควรรู้จักรักษานวลสงวนตัว
3. ปล่อยเนื้อปล่อยตัว	- ไม่สนใจจะแต่งตัวหรือไม่สงวนตัว	- หญิงที่ยังไม่แต่งงานควรรู้จักรักษานวลสงวนตัว
4. ดอกไม้ริมทาง	- หญิงใจง่ายที่ใครผ่านไปมาก็เซยชมได้	- หญิงที่ยังไม่แต่งงานควรรู้จักรักษานวลสงวนตัว
5. ไม่รู้จักหม้อข้าวหม้อแกง	- ยังไม่รู้จักงานบ้านงานเรือน	- หญิงที่จะแต่งงานควรรู้จักงานบ้านงานเรือน
6. แต่งร่มใบ	- มีผิวนวลเป็นยองใยในวัยสาว	- หญิงสาวมีผิวพรรณดี มีเสน่ห์
7. ดูช้างให้ดูหนาว ดูสาวให้ดูหน้าร้อน	- จะดูสิ่งใดควรดูให้ถูกกาลเทศะ (ชายสังเกตดูความงามของหญิงสาวในหน้าร้อน)	- หญิงควรใส่ใจกับผิวพรรณของตน
8. ขึ้นคาน	- หญิงที่มีอายุมากแล้วแต่ยังไม่มีคู่	- หญิงควรแต่งงานมีครอบครัว

จากตาราง 4 แสดงลักษณะของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนไทย ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงานได้ดังต่อไปนี้

หญิงสาวต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม สำนวนไทยสอนพฤติกรรมของหญิงสาวว่าต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม ห้ามลักลอบได้เสียกันก่อนแต่งงาน ดังสำนวนที่ว่า **ชิงสุกก่อนห่าม** หมายถึงทำสิ่งที่ยังไม่สมควรแก่วัยหรือยังไม่ถึงเวลา

หญิงที่ยังไม่แต่งงานควรรู้จักรักนวลสงวนตัว ลักษณะที่พึงประสงค์ของหญิงที่ยังไม่แต่งงานคือ ใส่ใจกับความบริสุทธิ์ ไม่มีราศีดาว หากมีราศีดาวก็ต้องปรับภาพลักษณ์ให้ดูดีเหมือนไม่เคยมีเรื่องเสียชื่อเสียงมาก่อน ดังสำนวนที่ว่า **ใส่ตะกร้าล้างน้ำ** หมายถึงทำให้หมดราศี ทำให้หมดมลทิน ใช้แก่ผู้หญิงที่มีราศีดาว และหากเป็นหญิงสาวที่ไม่บริสุทธิ์ ไม่มีคุณค่า ใจง่าย ก็ถูกตำหนิ ดังสำนวนว่า **ดอกไม้ริมทาง** หมายถึงหญิงใจง่ายที่ใครผ่านไปมาก็เซยชมได้ หญิงที่ชายเกี้ยวพาราสีได้ง่าย และสำนวนที่สอนให้หญิงสาวรู้จักรักนวลสงวนตัว คือ **ปล่อยเนื้อปล่อยตัว** หมายถึงไม่สนใจจะแต่งตัวหรือไม่สงวนตัว

หญิงที่จะแต่งงานควรรู้จักงานบ้านงานเรือน ลักษณะของหญิงสาวที่พึงประสงค์ในสมัยก่อน คือมีฝีมือในการทำอาหาร หากหญิงสาวคนใดทำอาหารไม่เป็นก็แสดงว่าไม่มีความเป็นแม่บ้านแม่เรือน ซึ่งถือว่าขาดคุณสมบัติสำคัญของผู้หญิงที่ผู้ชายจะพิจารณาเลือกเป็นคู่ครอง ดังสำนวนที่ว่า **ไม่รู้จักรั่มข้อข้าวหม้อแกง** หมายถึงยังไม่รู้จักงานบ้านงานเรือน ยังมีครอบครัวไม่ได้ เพราะฉะนั้นคนไทยถือว่าการรู้จักงานบ้านงานเรือนเป็นบทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งของหญิงสาว

หญิงสาวสวยควรมีผิวพรรณดี หญิงสาวที่มีรูปลักษณ์ภายนอกสวยงามคือ มีผิวพรรณสวยเนียนเป็นนวลใย จึงต้องใส่ใจกับผิวพรรณของตนเองให้งามผ่อง ดังสำนวนที่ว่า **แต่งร่มใบ** หมายถึงมีผิวนวลเป็นยองใยในวัยสาว และผู้ชายสังเกตดูผิวพรรณของหญิงสาวในการเลือกเป็นคู่รัก หญิงสาวจึงต้องใส่ใจกับผิวพรรณของตนเอง ดังสำนวนว่า **ดูช้างให้ดูหาง ดูสาวให้ดูหน้าร้อน** หมายถึงจะดูสิ่งใดควรดูให้ถูกกาลเทศะ ซึ่งกล่าวแนะให้ผู้ชายสังเกตดูความงามของหญิงสาวในหน้าร้อน

หญิงควรแต่งงานมีครอบครัว ผู้หญิงไทยสมัยก่อน เมื่อยังเยาว์ก็อยู่ในความคุ้มครองดูแลของพ่อแม่ โดยมีพ่อเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ดังนั้นเมื่อโตเป็นสาวจึงจำเป็นต้องมีสามีหาเลี้ยงและคุ้มครองดูแลต่อจากพ่อแม่ หากลูกสาวยังไม่ได้แต่งงาน พ่อแม่มักเป็นทุกข์ด้วยความเป็นห่วงว่าชีวิตลูกสาวยังไม่มีหลักฐานที่มั่นคงและยังไม่มีใครดูแลปกป้อง อาจถูกผู้ชายข่มเหงรังแกให้มัวหมองได้ สำนวนที่สะท้อนเรื่องดังกล่าว คือ **ขึ้นคาน** หมายความว่าหญิงที่มีอายุมากแล้วแต่ยังไม่มีคู่ สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะของหญิงสูงอายุที่ยังไม่ได้แต่งงาน ซึ่งมีนัยตำหนิ ในสมัยก่อนผู้หญิงไทยจึงควรแต่งงานมีครอบครัว แต่ในปัจจุบันนี้ค่านิยมของผู้หญิงในการแต่งงานและให้สามีเลี้ยงดูเปลี่ยนไป มีผู้หญิงที่ครองตัวเป็นโสดเพิ่มมากขึ้น โดยที่สังคมไม่ได้มองว่าเป็นเรื่องเสียหายอีกต่อไป เพราะผู้หญิงมีการศึกษา พึ่งพาตนเองได้ สามารถทำงานเลี้ยงดูตนเองและอาจรวมไปถึงพ่อแม่ญาติพี่น้องได้ด้วย

1.1.2.2 บทบาทของหญิงที่เป็นภรรยา

บทบาทของหญิงที่เป็นภรรยา หมายถึงบทบาทของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับภรรยา ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะต่างๆ ของภรรยา จากการศึกษาสำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับภรรยา 7 สำนวน สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นภรรยาดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 5 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นภรรยา

สำนวน	ความหมาย	ลักษณะของภรรยา
1. กระซังกันรั่ว	- สรุ่ยสร้อย ไม่รู้จักเก็บหอมรอมริบ ไม่ประหยัด	- ภรรยาต้องรู้จักเก็บหอมรอมริบ
2. เสน่ห์ปลายจวัก	- เสน่ห์ที่เกิดจากฝีมือปรุงอาหารให้โอชารส	- ภรรยาควรมีฝีมือในการทำอาหาร
3. ช้างเท้าหลัง	- ผู้ที่ต้องเดินตามผู้นำ	- ภรรยาทำตามสามีและเชื่อฟังสามี
4. สวมเขา (ควาย)	- ภรรยาที่มีผู้ ลักลอบเล่นชู้	- ภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อสามี
5. หญิงสามผัว	- ผู้หญิงที่มีสามีถึงสามคน	- ภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อสามี
6. เสียทองเท่าหัว ไม่ยอมเสียผัวให้ใคร	- ไม่ยอมยกสามีให้หญิงอื่นแม้จะแลกกับ ทรัพย์สินเงินทองจำนวนมากก็ตาม	- ภรรยาควรรักษาศักดิ์ศรีของตน
7. กินน้ำได้คอก	- จำต้องยอมเป็นรองเขา ไม่เทียบหน้าเทียมตา เท่า	- ภรรยาน้อยต้องยอมเป็นรองเขา เจียมเนื้อเจียมตัว

จากตาราง 5 ลักษณะของหญิงที่เป็นภรรยาที่สะท้อนจากสำนวนไทย ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของหญิงที่เป็นภรรยาได้ดังต่อไปนี้

ภรรยาต้องรู้จักเก็บหอมรอมริบ คนไทยมีทัศนคติว่าภรรยาที่ดีต้องรักษาทรัพย์สมบัติที่สามีหามาได้และใช้อย่างประหยัด ในขณะที่เดียวกันภรรยาก็อาจเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่หารายได้มาสู่ครอบครัวเช่นกัน จึงต้องรักษาทรัพย์สมบัติที่ตนหามาไว้ เพื่อสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว คนไทยจึงถือกันว่าภรรยาที่ไม่รู้จักเก็บหอมรอมริบเป็นภรรยาที่ไม่ดีและไม่พึงประสงค์ ดังสำนวนว่า กระซังกันรั่ว หมายถึงสรุ่ยสร้อย ไม่รู้จักเก็บหอมรอมริบ ไม่ประหยัด โดยมักจะหมายถึงหญิงที่มีสามีแล้ว แต่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่รู้จักประหยัด ทำให้ครอบครัวยากจน เพราะฉะนั้นการเก็บหอมรอมริบภายในครอบครัวเป็นบทบาทอย่างหนึ่งของภรรยา

ภรรยาควรมีฝีมือในการทำอาหาร ผู้หญิงไทยจะได้รับการถ่ายทอดฝีมือการทำอาหารจากผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงในครอบครัวต่อกันมา ปาลเลกซ์ (2552: 153) กล่าวถึงการศึกษาของผู้หญิงไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 ว่า “การศึกษาของเด็กสาวคือต้องรู้จักทำครัวและตำน้ำพริกเป็น ทำขนม มวนบุหรี่ ไปหาฟืน เก็บผักและผลไม้ ตักน้ำ ตำข้าว และช่วยมารดาในกิจการ

บ้านเรือนทุกเช้า” การศึกษาของผู้หญิงไทยในสมัยโบราณจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์จึงไม่ใช่การเรียนเขียนอ่านหนังสือ แต่เป็นการเรียนวิชาการเป็นแม่บ้านแม่เรือน ซึ่งการมีฝีมือในการทำอาหารนี้เป็นส่วนสำคัญที่ฝ่ายชายจะพิจารณาเลือกไปเป็นภรรยาต่อไป ดังสำนวนที่ว่า **เสน่ห์ปลายจวัก** หมายถึงเสน่ห์ที่เกิดจากฝีมือปรุงอาหารให้โอชารส สำนวนนี้ใช้กับหญิงที่เป็นภรรยา ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะหรือคุณสมบัติพิเศษของภรรยาที่มีฝีมือในการปรุงอาหารให้อร่อย ถือเป็นเสน่ห์ที่จะผูกมัดสามีไว้ตลอดไป

ภรรยาทำตามสามีและเชื่อฟังสามี สำนวนไทยสะท้อนลักษณะภรรยาที่พึงประสงค์ว่าภรรยาทำตามสามีและเชื่อฟังสามี ดังสำนวนไทยว่า **ข้างเท้าหลัง** หมายถึง ผู้ที่ต้องเดินตามผู้นำ คนไทยสมัยก่อนมีทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาว่าสามีเป็นผู้ทำมาหาเลี้ยงครอบครัว สิทธิขาดทุกอย่างอยู่ที่สามี ภรรยาจึงต้องเคารพเชื่อฟังสามี ให้สามีเป็นผู้นำ

ภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อสามี สำนวนไทยยังสะท้อนให้เห็นว่า ภรรยาที่ดีมีคุณค่าน่ายกย่อง คือภรรยาที่รักเดียวใจเดียว เมื่อมีสามีแล้ว ก็ไม่ข้องแวะเกี่ยวข้องกับผู้ชายคนไหนอีก ภรรยาควรมีน้ำใจสัตย์ซื่อ รักดีต่อสามีของตนคนเดียวเท่านั้น ผู้ชายทั้งหลายต้องการผู้หญิงเช่นนี้ สำนวนที่สะท้อนเรื่องนี้ คือ **สวมเขา (ควาย)** หมายถึงภรรยาที่มีชู้ ลักลอบเล่นชู้ สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของภรรยาที่ทำความอัปยศให้แก่สามีด้วยการมีผู้ชายคนอื่น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี และ **หญิงสามผัว** หมายถึงผู้หญิงที่มีสามีถึงสามคน ใช้พูดตำหนิเหยียดหยามว่าเป็นหญิงไม่ดี เพราะคนทั่วไปมักเข้าใจว่าหญิงคนนั้นมีข้อบกพร่องและมีจิตใจโลเลจึงมีสามีถึงสามคน ฉะนั้นเมื่อแต่งงานแล้วผู้หญิงนั้นต้องมีจิตใจเข้มแข็งและไม่โลเล และต้องซื่อสัตย์ต่อสามี ซึ่งเป็นคุณสมบัติของการเป็นภรรยาที่ดี

ภรรยาควรรักษาศักดิ์ศรีของตน คนไทยสมัยก่อนมองว่าการที่สามีหนีไปมีภรรยาคนใหม่ก็เพราะภรรยาไม่ดี ไม่เอาใจใส่ครอบครัว หากภรรยามีความสามารถในการบ้านการเรือน มีฝีมือในการทำอาหาร และเคารพเชื่อฟังให้เกียรติสามี สามีจะไม่มีภรรยาคนใหม่ ดังนั้นคนจะได้ไม่มองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี สำนวนที่สะท้อนเรื่องนี้คือ **เสียทองเท่าหัวไม่ยอมเสียผัวให้ใคร** หมายถึงไม่ยอมยกสามีให้หญิงอื่นแม้จะแลกกับทรัพย์สินเงินทองจำนวนมากก็ตาม แม้ตนจะเสียเงินเสียทองมากเท่าใด แต่จะไม่ยอมให้ใครมาแย่งสามีเป็นอันขาด ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะของภรรยาว่าผู้หญิงที่เป็นภรณยานั้นมีจิตใจเข้มแข็ง พยายามรักษาศักดิ์ศรีของตน ไม่เห็นแก่เงิน

ภรณยาน้อยต้องยอมเป็นรองเขา เจียมเนื้อเจียมตัว สำนวน **กินน้ำได้ศอก** หมายถึงจำต้องยอมเป็นรองเขา ไม่เทียมหน้าเทียมตาเท่า มักหมายถึงเมียน้อยที่ต้องยอมลงให้แก่เมียหลวง สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นสถานภาพของภรณยาน้อยว่าผู้หญิงที่เป็นภรณยาน้อยนั้นเป็นผู้มาทีหลัง จะมีสถานภาพต่ำกว่าภรณยาหลวง เป็นรองภรณยาหลวง

1.1.2.3 บทบาทของหญิงที่เป็นแม่

บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ หมายถึงบทบาทของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับแม่ ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะของแม่ จากการศึกษาสำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับแม่ 1 สำนวน คือ **ดูช้างให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่ (ดูวัวให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่)** สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทของแม่ในความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกสาวดังนี้

แม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกสาว ผู้หญิงที่ดีต้องสามารถทำหน้าที่เป็นแม่ที่ดี ผู้หญิงไทยในฐานะแม่มีความใกล้ชิดกับลูกมากกว่าพ่อ เพราะแม่ต้องทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูลูกตลอดจนอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี จึงมีสำนวนไทยว่า **ดูช้างให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่ (ดูวัวให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่)** หมายถึงให้รู้จักพิจารณาลักษณะบุคคลหรือหญิงที่จะเลือกเป็นคู่ครอง สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกสาวอย่างชัดเจนว่าลูกสาวจะได้รับการอบรมสั่งสอนจากแม่หรือไม่ หากแม่มีนิสัยดี กิริยามารยาทดี เก่งงานบ้านงานเรือน ลูกสาวก็เป็นเช่นนั้น ซึ่งเป็นลักษณะของผู้หญิงที่ผู้ชายชอบ อยากจะเลือกเป็นคู่ครอง

1.1.2.4 บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ม่าย

บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ม่าย หมายถึงบทบาทของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับแม่ม่าย ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะของผู้หญิงที่มีสามีแล้วแต่สามีตายหรือหย่าร้างกันไป จากการศึกษาสำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับแม่ม่าย 3 สำนวน สะท้อนให้เห็นลักษณะของหญิงที่เป็นแม่ม่ายดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 6 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นแม่ม่าย

สำนวนไทย	ความหมาย	ลักษณะของแม่ม่าย
1. แม่ม่ายทรงเครื่อง	- แม่ม่ายที่มีเงิน มีทรัพย์สินสมบัติมาก	- แม่ม่ายที่มั่งมีเงินทอง เป็นผู้หญิงที่มีเสน่ห์
2. กระดังงาลนไฟ	- หญิงที่เคยแต่งงานหรือผ่านผู้ชายมา มากแล้ว ย่อมรู้จักชั้นเชิงทางปรนนิบัติ	- หญิงที่เคยแต่งงานแล้วมีเสน่ห์
3. แดงเถาตาย	- หญิงม่ายที่มีอายุมาก	- หญิงม่ายที่ไม่มีความสดใส

จากการวิเคราะห์ลักษณะของหญิงที่เป็นแม่ม่ายที่สะท้อนจากสำนวนไทยดังตาราง 6 ผู้วิจัยเห็นว่าสำนวนไทยไม่ได้บ่งบอกถึงบทบาทของหญิงที่เป็นแม่ม่ายอย่างชัดเจน เพียงแต่สะท้อนลักษณะของแม่ม่ายเท่านั้นดังนี้

แม่ม่ายที่มั่งมีเงินทอง เป็นผู้หญิงที่มีเสน่ห์ สำนวนไทยสะท้อนให้เห็นคุณสมบัติของแม่ม่ายว่าเป็นคนที่มั่งมีเงินทอง แม้ว่าตกอยู่ในสถานะที่เป็นแม่ม่าย แต่หากมีทรัพย์สินสมบัติมากก็เป็นผู้หญิงที่มีเสน่ห์ได้ ดังสำนวนว่า **แม่ม่ายทรงเครื่อง** หมายถึงแม่ม่ายที่มีเงิน มีทรัพย์สินสมบัติมาก

หญิงที่เคยแต่งงานแล้วมีเสน่ห์มากกว่าหญิงสาว สำนวนไทยสะท้อนลักษณะของหญิงที่เคยแต่งงานว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ มีชั้นเชิง รู้วิธีการปรนนิบัติหรือทำให้ชายคนรักของตนพึงพอใจ เหนือกว่าสตรีซึ่งยังไม่ได้แต่งงาน ดังสำนวนว่า **กระดังาลไฟ** หมายถึงหญิงที่เคยแต่งงานหรือผ่านผู้ชายมามากแล้ว ย่อมรู้จักชั้นเชิงทางปรนนิบัติและเอาอกเอาใจชายได้ดีกว่าหญิงที่ยังไม่เคยแต่งงาน

หญิงม่ายที่ไม่มีความสดใส ในทางกลับกัน สำนวนไทยเกี่ยวกับหญิงที่เป็นแม่ม่ายสะท้อนลักษณะในทางลบด้วย ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **แดงเถาตาย** หมายถึงหญิงม่ายที่มีอายุมาก สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นสภาพของหญิงที่เพ็งจะเป็นม่ายตอนที่อายุมากไม่มีความสวยงามสดใสเหมือนหญิงสาวที่อายุน้อยกว่า จึงเป็นผู้หญิงที่ไม่มีเสน่ห์แล้ว

1.1.2.5 บทบาทของหญิงในสถานภาพอื่นๆ

บทบาทของหญิงในสถานภาพอื่นๆ หมายถึงบทบาทของหญิงที่ไม่ได้บอกชัดเจนว่าแต่งงานแล้วหรือยังไม่ได้แต่งงาน แต่เป็นผู้หญิงที่มีสถานภาพทางสังคม จากการศึกษาสำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับหญิงในสถานภาพอื่นๆ 2 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 7 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของหญิงในสถานภาพอื่นๆ

สำนวนไทย	ความหมาย	ลักษณะของหญิงในสถานภาพอื่นๆ
1. แม่เฒ่า	- ผู้หญิงที่เป็นผู้เลี้ยงดูหญิงสาวไว้ บ่าวเรอชาย	- ผู้หญิงไม่ควรทำหน้าที่เป็นแม่เฒ่า
2. แม่สื่อแมชัก ไม่ได้เจ้าตัว เอาวัวพันหลัก	- ผู้หญิงที่ไปติดต่อบริเวณชายหญิง แต่ไม่สำเร็จ ในที่สุดก็ตกเป็นภรรยา ของชายนั่นแทน	- ผู้หญิงไม่ควรทำหน้าที่เป็นแม่สื่อ

จากตาราง 7 ลักษณะของหญิงในสถานภาพอื่นๆ ในสำนวนไทย ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์บทบาทของหญิงได้ดังต่อไปนี้

ผู้หญิงไม่ควรทำหน้าที่เป็นแม่เฒ่า แม่สื่อ สำนวนไทยกล่าวถึงผู้หญิงมีอายุ มีประสบการณ์ที่เป็นแม่เฒ่า แม่สื่อว่าเป็นการกระทำที่สังคมไม่ยอมรับ ซึ่งลักษณะของผู้หญิงใน

สถานภาพนี้ เห็นได้จากสำนวนว่า **แม่เฒ่า** หมายถึงผู้หญิงที่เลี้ยงดูหญิงสาวไว้บ่าเรอชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้หญิงที่เป็นแม่เฒ่าว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี เพราะคำประเพณีหญิงสาว และนอกจากนี้สำนวน **แม่สื่อแม่ชัก ไม่ได้เจ้าตัว เอาวัวพันหลัก** หมายถึงผู้หญิงที่ไปติดต่อบริเวณชายหญิง แต่ไม่สำเร็จ ในที่สุดก็ตกเป็นภรรยาของชายนั้นแทน สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้หญิงที่เป็นแม่สื่อว่าหนีไม่พ้น สุดท้ายตัวเองต้องลำบาก จึงสอนผู้หญิงไม่ให้ทำหน้าที่เป็นแม่สื่อ

จากการวิเคราะห์ลักษณะต่างๆ ของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนไทย สามารถสรุปบทบาทของหญิงตามสถานภาพได้ดังนี้

บทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ คือผู้หญิงควรมีกรรมิยามารยาทดี ต้องรู้จักแต่งตัวให้เหมาะสม และควรมีรูปงาม

บทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพ แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1)บทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน คือ ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม ควรรู้จักรักนวลสงวนตัว ต้องรู้จักงานบ้านงานเรือน ควรแต่งงานมีครอบครัว และควรมีผิวพรรณดี 2)บทบาทของหญิงที่เป็นภรรยา คือ ต้องรู้จักเก็บหอมรอมริบ ควรมีฝีมือในการทำอาหาร ทำตามสามีและเชื่อฟังสามี ต้องซื่อสัตย์ต่อสามี และควรรักษาศักดิ์ศรีของตนที่เป็นภรรยา 3)บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ คือ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกสาว 4) บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ม่าย ไม่ได้สะท้อนบทบาทอย่างชัดเจน เพียงแต่สะท้อนลักษณะว่าแม่ม่ายที่มั่งมีเงินทองเป็นหญิงที่มีเสน่ห์ แต่แม่ม่ายโดยทั่วไปถูกมองว่าไม่มีความสดใส และ 5)บทบาทของหญิงในสถานภาพอื่นๆ คือ ผู้หญิงไม่ควรทำหน้าที่เป็นแม่เฒ่า แม่สื่อ

1.2 บทบาทของชายในสำนวนไทย

บทบาทของชายในสำนวนไทย วิเคราะห์ได้จากสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศชายซึ่งกล่าวถึงลักษณะและภาพลักษณ์ของชายที่สะท้อนจากความหมายและถ้อยคำในสำนวน และจากสำนวนที่บุคคลนำมาใช้กับชายเพื่อให้คำแนะนำ ตักเตือน หรือตำหนิ ผู้วิจัยได้พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศชายจำนวน 27 สำนวน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทใหญ่ๆ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และสำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของชายในสำนวนไทยจากสำนวนเกี่ยวกับเพศชาย 2 ประเภทนี้

1.2.1 บทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ

บทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ วิเคราะห์ได้จากลักษณะหรือภาพลักษณ์โดยรวมของชายที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ จากการศึกษาสำนวนไทย

ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ 15 สำนวน ซึ่งสะท้อนลักษณะต่างๆ ของชาย 2 ด้าน ได้แก่ ด้านพฤติกรรม และด้านคุณลักษณะ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์หีบห่อของชายโดยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ ของชาย 2 ด้านนี้

1.2.1.1 ด้านพฤติกรรมของชาย

จากการวิเคราะห์ความหมายสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของชายในด้านพฤติกรรม 11 สำนวน มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 8 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนพฤติกรรมของชาย

สำนวนไทย	ความหมาย	พฤติกรรมของชาย
1. เจ้าชู้ไก่แจ้	- ผู้ชายเจ้าชู้กรีดกรายเข้าไปหาผู้หญิง	- ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ
2. เจ้าชู้ประตูดิน	- ผู้ชายที่เจ้าชู้กับผู้หญิงไม่เลือกหน้า	- ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ
3. เจ้าชู้ยักษ์	- ผู้ชายเจ้าชู้ที่เกี้ยวผู้หญิงโดยพรวด พรวดเข้าถึงตัวแบบปากว่ามือถึง	- ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ
4. ดีท้ายครัว	- เข้าติดต่อดีสนิททางขู้สาวกับภรรยา ผู้อื่น	- ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ
5. พระยาเทครัว	- ชายที่ได้ญาติพี่น้องของภรรยา มาเป็นภรรยาอีก	- ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ
6. จับมือถือแขน	- ฉวยโอกาสล่วงเกินหญิงด้วยการจับ มือถือแขนในเชิงขู้สาว	- ผู้ชายเป็นผู้เกี้ยวพาราสี
7. ตาเพื่องตาสลับ	- ตาที่แสดงอาการว่าชอบพอรักใคร่ เป็นการทอดไมตรีในทางขู้สาว	- ผู้ชายเป็นผู้เกี้ยวพาราสี
8. ตาเล็กตาน้อย	- ตาที่แสดงอาการว่าชอบพอรักใคร่ เป็นการทอดไมตรีในทางขู้สาว	- ผู้ชายเป็นผู้เกี้ยวพาราสี
9. หมาหยอกไก่	- ชายที่ชอบหยอกล้อหญิงสาวในเชิงขู้ สาวเป็นที่เล่นที่จริง	- ผู้ชายเป็นผู้เกี้ยวพาราสี
10. คี๋หน้านาง	- การวิวาทหรือต่อสู้กันต่อหน้าหญิงที่ ตนหมายปอง	- ชายที่ต่อสู้กันต่อหน้าหญิง
11. มดแดงเฝ้ามะม่วง (มดแดงเฝ้าพวงมะม่วง)	- ชายที่หลงรักหญิงที่อยู่บ้านใกล้หรือ ที่อยู่ใกล้กัน แต่ไม่สมหวังกับความรัก	- ชายที่เฝ้าปองรักหญิงและคอยกีดกัน ไม่ให้ชายอื่นมารัก

จากตาราง 8 ลักษณะของชายในด้านพฤติกรรมที่สะท้อนจากสำนวนไทย ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพได้ดังต่อไปนี้

ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบเรื่องรักๆ ใครๆ สำนวนไทยสะท้อนลักษณะนิสัยของผู้ชายเป็นจำนวนมาก คือ ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ไม่จริงจังต่อผู้หญิง ซึ่งถือว่าเป็นความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของผู้ชาย ดังสำนวนว่า **เจ้าชู้ไก่แจ้** หมายถึงผู้ชายเจ้าชู้กรีดกรายเข้าไปหาผู้หญิง **เจ้าชู้ประตูดิน** หมายถึงผู้ชายที่เจ้าชู้กับผู้หญิงไม่เลือกหน้า **เจ้าชู้ยักษ์** หมายถึงผู้ชายเจ้าชู้ที่เกี้ยวผู้หญิงโดยพรวดพราดเข้าถึงตัวแบบปากว่า มือถึง **ดีท้ายคร้ว** หมายถึงเข้าติดต่อดีสนิททางชู้สาวกับภรรยาผู้อื่น **พระยาเทคร้ว** หมายถึงชายที่ได้ญาติพี่น้องของภรรยามาเป็นภรรยาอีก สำนวนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ชายมักมีความเจ้าชู้ ซึ่งถือกันว่าเป็นความประพฤติที่ไม่เหมาะสม แต่ กฤตกาฬ ทปฎฐา (2545: 71) กล่าวถึงบทบาทการเป็นผู้ชายไร้จริยธรรมไว้ว่า การมีภรรยาหลายคน การมีเพศสัมพันธ์นอกชีวิตสมรสนั้น แม้จะเป็นสิ่งไม่ดีก็ตาม ลักษณะนิสัยของผู้ชายนี้ยังคงเป็นที่ยอมรับของสังคมและถือว่าเป็นการแสดงออกถึงความเป็นผู้ชาย จึงสรุปได้ว่าพฤติกรรมของผู้ชายที่มีความเจ้าชู้ เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่ความจริงแล้ว ในสังคมไทย “เจ้าชู้” เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความเป็นชายชาติวีร

ผู้ชายเป็นผู้เกี้ยวพาราสี สำนวนไทยแสดงถึงกิริยาอาการของผู้ชายเกี้ยวพาราสีผู้หญิงโดยเพียงใช้สายตาหรือถึงขั้นจับมือจับแขนผู้หญิงว่า **ตาเพื่องตาสลึง ตาเล็กตาน้อย และจับมือถือแขน** นอกจากนี้แล้ว สำนวนไทยยังสะท้อนพฤติกรรมเชิงชู้สาวของผู้ชายอีกว่า **หมาหยอกไก่** หมายถึงชายที่ชอบหยอกล้อหญิงสาวในเชิงชู้สาวเป็นที่เล่นที่จริง สำนวนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าในสังคมไทยผู้ชายต้องเป็นผู้เกี้ยวพาราสี กิริยาอาการที่แสดงออกเหล่านี้จึงเป็นเรื่องธรรมชาติของผู้ชาย

นอกจากนี้ยังมีสำนวนอื่นๆ ที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของผู้ชายที่มีต่อผู้หญิง เช่น **ศิกหน้านาง** หมายถึง วิวาท ต่อสู้ ชกต่อย ตีฟัน แทงกัน ฯลฯ ต่อหน้าหญิงที่ต่างฝ่ายต่างติดพันมัน หมายถึงได้เป็นคู่ครอง และ**มดแดงเฝ้ามะม่วง (มดแดงเฝ้าพวงมะม่วง)** หมายถึงชายที่หลงรักหญิงที่อยู่บ้านใกล้หรือที่อยู่ไกลกัน แต่ไม่สมหวังกับความรัก และได้แต่คอยกีดกันไม่ให้ชายอื่นมารักผู้หญิงที่ตนหมายปอง สำนวนทั้งสองนี้สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของผู้ชายที่แสดงความรักกับคนรัก แต่ไม่ได้สะท้อนถึงบทบาทของผู้ชายอย่างชัดเจน

1.2.1.2 ด้านคุณลักษณะของชาย

จากการวิเคราะห์ความหมายสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบ สำนวนไทยที่สะท้อนคุณลักษณะของชาย 4 สำนวน มีรายละเอียดลักษณะของชายดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 9 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนคุณลักษณะของชาย

สำนวนไทย	ความหมาย	คุณลักษณะของชาย
1. ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร	- ผู้ชายไปที่ไหนก็เอาตัวรอดได้	- ผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็ง
2. ขาดิเสือต้องไว้ลาย ขาดิชายต้องไว้ชื่อ	- ทำอะไรให้สมกับผู้ชายที่เก่งกล้า สามารถ	- ผู้ชายต้องมีศักดิ์ศรี เก่งกล้าสามารถ
3. ชายสามโบสถ์	- ผู้ชายที่บวชแล้วสึกถึง 3 คน	- ผู้ชายต้องเป็นคนที่หนักแน่น มีความน่าเชื่อถือ
4. พ่อพวงมาลัย	- ปล่อยชีวิตตามสบาย ไม่ยอมตั้งตัว หรือทำงานเป็นหลักฐาน	- ผู้ชายต้องสร้างฐานะให้มีหลักฐานมั่นคง

จากตาราง 9 แสดงคุณลักษณะของชายที่สะท้อนจากสำนวนไทย ผู้วิจัยสามารถสรุปลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพได้ดังต่อไปนี้

ผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็ง ต้องคุ้มครองดูแลผู้หญิง โบราณเปรียบเทียบคุณลักษณะของหญิงชายว่า **ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร** ซึ่งหมายความว่าผู้หญิงมักเสียเปรียบได้ง่ายกว่าผู้ชาย ข้าวเปลือกตกไปที่ไหนก็ออกขายยพันธุ์ได้ แต่ข้าวสารงอกใหม่ไม่ได้ และ สุนันทา โสรัจจ (2546: 77) ให้คำอธิบายสำนวนนี้อีกว่า ผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็งสามารถรักษาป้องกันตัวเองได้ เช่น ข้าวเปลือกที่มีเปลือกเป็นเกราะห่อหุ้มเมล็ดข้าว เมื่อตกไปอยู่ที่ใดก็ไม่บอบสลายและอาจแพร่พืชพันธุ์เจริญเติบโตที่นั่นได้ สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นคุณสมบัติของผู้ชายที่เข้มแข็ง ไปที่ไหนก็เอาตัวรอดได้ซึ่งจะต่างจากผู้หญิง จึงมักใช้เป็นข้อคิดเตือนใจให้ผู้ชายคอยคุ้มครองดูแลผู้หญิงและให้ผู้หญิงระมัดระวังศักดิ์ศรีของตน

ผู้ชายต้องมีศักดิ์ศรี เก่งกล้าสามารถ ในค่านิยมของคนไทย เรื่องการรักหน้า รักศักดิ์ศรีเป็นเรื่องสำคัญมาก จะไม่ยอมให้ใครมาดูถูกดูหมิ่นได้ เพราะคนไทยเป็นคนมีศักดิ์ศรี ยอมตายเพื่อเกียรติศักดิ์ได้ หรือยอมเสียทรัพย์สินเพื่อ “กู้หน้า” ก็มีอยู่มาก คนไทยจะยอมตายเสียดีกว่า เสียชื่อหรืออยู่อย่างไม่มีเกียรติ (เพ็ญแข วัจนสุนทร, 2522: 39) ค่านิยมนี้มีอยู่ในทั้งชายและหญิง โดยเฉพาะผู้ชายนั่น เกิดเป็นลูกผู้ชายต้องภูมิใจในความเป็นชาย ต้องมีความเก่งกล้าสามารถจึงจะได้รับการยกย่องจากสังคม ดังสำนวนที่ว่า **ขาดิเสือต้องไว้ลายขาดิชายต้องไว้ชื่อ** หมายถึงเป็นผู้ชายที่เก่งกล้าสามารถแล้วต้องทำอะไรให้สมกับความเก่งนั้น การเกิดเป็นผู้ชายต้องทำตัวให้สมเกียรติของการเป็นลูกผู้ชาย

ผู้ชายต้องเป็นคนที่หนักแน่น มีความน่าเชื่อถือ คนไทยมองว่าผู้ชายที่ไม่จริงจัง ไม่ซื่อสัตย์ หรือไม่รักษาคำพูดเป็นบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจ และเป็นอันตรายโดยเฉพาะต่อผู้หญิง แม้ว่าจะผ่านการบวชมาแล้วก็ตาม ซึ่งโดยปกติคนไทยยกย่องนับถือบุคคลกลุ่มนี้ แต่หากบวชหลายครั้งกลับถือ

กันว่าเป็นคนไม่ดี ไม่ควรคบหา เพราะมีจิตใจไม่หนักแน่น ไม่จริงใจ ดังสำนวนที่ว่า **ชายสามโบสถ์** หมายถึงผู้ที่บวชแล้วสึกถึง 3 คน ใช้พูดเป็นเชิงตำหนิว่าเป็นคนกลับกลอก ทำอะไรซ้ำซาก ไม่น่าคบ

ผู้ชายต้องสร้างฐานะให้มีหลักฐานมั่นคง สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยแรงงานในการผลิต โดยธรรมชาติแล้ว ผู้ชายมีสภาพร่างกายที่แข็งแรงกว่าผู้หญิง สังคมจึงกำหนดให้ผู้ชายมีหน้าที่ทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ดังนั้นจึงมีความเห็นว่าเป็นชายต้องรู้จักสร้างเนื้อสร้างตัว สร้างหลักฐานให้มั่นคงเพื่อจะได้เป็นผู้นำที่ดีของครอบครัวและเป็นที่น่าเชื่อถือในสังคม ไม่ควรเป็น **พ่อพวงมาลัย** หมายถึงชายที่ปล่อยชีวิตตามสบาย ไม่ยอมตั้งตัวหรือทำการงานเป็นหลักฐาน สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้ชายที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งไม่มีใครในสังคมที่อยากเกี่ยวข้องกับคนเช่นนี้ ถ้าไปขอลูกสาวใคร พ่อแม่ก็ไม่ยินดียกให้เพราะกลัวลูกสาวลำบากที่มีสามีไม่ยอมทำงาน ทำให้ไม่มีความมั่นคงในชีวิต

1.2.2 บทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ

บทบาทของชายที่ระบุสถานภาพในสำนวนไทย วิเคราะห์ได้จากลักษณะของชายที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพต่างๆ จากการศึกษานำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพ 12 สำนวน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ชายสูงอายุ ชายที่เป็นลูกชาย และชายที่เป็นสามี ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ โดยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ ของชายทั้ง 3 ประเภท ดังนี้

1.2.2.1 บทบาทของชายสูงอายุ

บทบาทของชายสูงอายุ หมายถึงบทบาทของชายที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับชายสูงอายุ ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะต่างๆ ของผู้ชายที่มีอายุ จากการศึกษานำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับชายสูงอายุ 5 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะของชายสูงอายุดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 10 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของชายสูงอายุ

สำนวนไทย	ความหมาย	ลักษณะของชายสูงอายุ
1. เฒ่าสารพัดพิษ	- คนแก่ที่มีเล่ห์เหลี่ยมอุบายแพรวพราว	- ชายสูงอายุไม่ควรมีเล่ห์เหลี่ยมมาก
2. เฒ่าหัวงู	- คนแก่ที่มีเล่ห์เหลี่ยมหรือกลอุบายหลอกลวง	- ชายสูงอายุไม่ควรมีเล่ห์เหลี่ยมมาก
3. เสือเฒ่าจำศีล	- ชายสูงอายุที่มีท่าทีสงบเสถียรมานานนับถือ แต่มีมารยาเล่ห์เหลี่ยมมาก	- ชายสูงอายุไม่ควรมีเล่ห์เหลี่ยมมาก

ตาราง 10 (ต่อ)

สำนวนไทย	ความหมาย	ลักษณะของชายสูงอายุ
4. โคแก่ชอบกินหญ้าอ่อน	- ชายแก่ที่ชอบผู้หญิงรุ่นสาวหรือชายแก่ที่มีภรรยาสาว	- ชายสูงอายุไม่ควรเกี่ยวข้องกับหญิงสาว
5. พบไม้งามเมื่อชวานบิน	- พบหญิงสาวสวยที่พอใจเมื่อตนอายุมากแล้ว	- ชายสูงอายุไม่ควรเกี่ยวข้องกับหญิงสาว

จากการวิเคราะห์ลักษณะของชายสูงอายุที่สะท้อนจากสำนวนไทยดังตาราง 10 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์บทบาทของชายสูงอายุได้ดังต่อไปนี้

ชายสูงอายุไม่ควรมีเล่ห์เหลี่ยมมาก คนไทยมีทัศนะว่าผู้ชายที่มีเล่ห์เหลี่ยมมากเกินไปนั้นว่าเป็นบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจและเป็นอันตรายโดยเฉพาะกับผู้หญิง ดังสำนวนว่า **เฒ่าสารพัดพิษ** หมายถึงคนแก่ที่รอบรู้และมีเล่ห์เหลี่ยมอุบายแพรวพราว สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของชายสูงอายุที่มีเล่ห์เหลี่ยมอุบาย และ **เฒ่าหัวงู** หมายถึงคนแก่หรือคนมีอายุมากที่มีเล่ห์เหลี่ยมหรือกลอุบายหลอกเด็กผู้หญิงในทางกามารมณ์ และยังมีสำนวนอีกว่า **เสือเฒ่าจำศีล** หมายถึงชายสูงอายุที่มีท่าทีสงบเสถียรมานานับถือ แต่มีมารยาเล่ห์เหลี่ยมมาก สำนวนทั้งสามนี้สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของชายสูงอายุที่มีเล่ห์เหลี่ยมอุบายไม่ว่าจะเป็นในเรื่องเกี่ยวกับการกามารมณ์หรือการดำเนินธุรกิจ ซึ่งคนไทยเห็นว่าเป็นคนที่ไม่น่าไว้วางใจ จึงไม่ควรคบค้าสมาคมด้วย

ชายสูงอายุไม่ควรเกี่ยวข้องกับหญิงสาว ทัศนะของคนไทยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชายชรากับหญิงสาวว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ดังสำนวนที่ว่า **โคแก่ชอบกินหญ้าอ่อน** หมายถึงชายแก่ที่ชอบผู้หญิงรุ่นสาวหรือชายแก่ที่มีภรรยาสาว และเมื่อพบหญิงสาว ชายสูงอายุมักเข้าไปเกี่ยวพาราสี แต่ชายสูงอายุต้องรู้จักสงวนท่าที ไม่ควรเข้าไปข้องแวะกับหญิงสาวเพราะไม่เหมาะสม ดังสำนวนที่ว่า **พบไม้งามเมื่อชวานบิน** หมายถึงพบหญิงสาวสวยที่พอใจเมื่อตนอายุมากแล้ว ทั้งสองสำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความจริงเรื่องกิเลสของมนุษย์ที่ยังมีไม่รู้จักสิ้น กิเลสในที่นี้คือกามตัณหา หากมัวเมายึดติดก็ทำให้มนุษย์ไม่สามารถหลุดพ้นจากวัฏสงสารตามพระธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาได้ ดังนั้นเมื่อเข้าสู่วัยชราแล้วก็ไม่ควรข้องแวะกับหญิงสาวในทางที่ไม่สมควร

1.2.2.2 บทบาทของชายที่เป็นลูกชาย

บทบาทของชายที่เป็นลูกชาย หมายถึงบทบาทของชายที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับลูกชาย จากการศึกษานำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับลูกชาย 1 สำนวน ได้แก่ **เห็นชายผ้าเหลือง** ซึ่งสามารถสรุปบทบาทของลูกผู้ชายได้ดังต่อไปนี้

ลูกผู้ชายควรบวชเรียน คนไทยมีทัศนคติเกี่ยวกับการบวชของลูกชายว่าการบวชเป็นค่านิยมที่บิดามารดาคาดหวังจากลูกชาย ด้วยความเชื่อที่ว่าเป็นหนทางที่ผู้เป็นพ่อและแม่จะได้บุญอันยิ่งใหญ่ในชีวิต เป็นเสมือนการทดแทนคุณของพ่อแม่ในทางหนึ่ง การบวชของผู้ชายยังได้รับการตีความหมายว่าเป็นการเปลี่ยนสถานภาพทางสังคม โดยผู้ที่ผ่านการบวชเรียนจะได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีความรู้ในชุมชน (อภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ, 2544: 71) จึงมีสำนวนที่ว่า **เห็นชายผ้าเหลือง** หมายถึงมีโอกาสได้จัดการบวชลูกหลาน ในพระพุทธศาสนาถือว่าได้บุญมาก สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกว่าลูกชายได้บวช พ่อแม่ก็จะได้บุญ เกิดเป็นลูกผู้ชายจึงควรต้องบวชให้ได้

1.2.2.3 บทบาทของชายที่เป็นสามี

บทบาทของชายที่เป็นสามี หมายถึงบทบาทของชายที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับสามี ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะต่างๆ ของชายที่ได้แต่งงานแล้วและเป็นคู่ครองของหญิง จากการศึกษาสำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับสามี 6 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะของชายที่เป็นสามีดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 11 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะของชายที่เป็นสามี

สำนวนไทย	ความหมาย	ลักษณะของชายที่เป็นสามี
1. กินน้ำพริกด้วยเก๋า (กินน้ำพริกด้วยเดียว)	- จำเจอยู่กับภรรยาคนเดียว ไม่ข้องแวะ ผู้หญิงอื่น	- สามีควรยกย่องให้เกียรติภรรยาให้ สมฐานะ
2. ร้อยชู้ก็ไม่วุ่นวายคนเดียว (ร้อยชู้ก็ไม่วุ่นวายคนเดียว)	- เมียคนเดียวยอมดีกว่าชู้ร้อยคน	- สามีควรยกย่องให้เกียรติภรรยาให้ สมฐานะ
3. ช้างสาร ภูเขา ข้าเก่า เมียรัก	- บรรดาสิ่งไม่น่าไว้วางใจ	- สามีไม่ควรไว้วางใจคนใกล้ชิด จนเกินไป
4. มีเมียสาวอย่าไว้วางใจแม่ยาย	- อย่าไว้วางใจใครหรืออะไรจนเกินไป	- สามีไม่ควรไว้วางใจคนใกล้ชิด จนเกินไป
5. รักเมีย (ระวังจะ) เสียญาติ	- ถ้ารักเมียมากก็มักจะเห็นพ้องต้องกัน กับเมีย ทำให้ญาติพี่น้องไม่พอใจ	- สามีไม่ควรรักภรรยาจนเกินไป
6. ช้างเท้าหน้า	- สามีเป็นผู้ทำมาหาเลี้ยงครอบครัว	- สามีเป็นใหญ่ในบ้าน ต้องหาเลี้ยง ครอบครัว

จากการศึกษาลักษณะของชายที่เป็นสามีที่สะท้อนจากสำนวนไทยดังตาราง 11 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์หีบหบาทของสามีได้ดังต่อไปนี้

สามีควรยกย่องให้เกียรติภรรยาให้สมฐานะ ในทัศนะของคนไทยเกี่ยวกับผู้ชายว่า ผู้ชายมักมีนิสัยเจ้าชู้ แม้ได้แต่งงานแล้วก็อาจข้องเกี่ยวกับกามตัณหา หากสามีไม่เคยไปเกี่ยวพาราสีสาวคนอื่นแม้แต่ครั้งเดียว ถูกล้อเลียนในหมู่ผู้ชายว่า **กินน้ำพริกถ้วยเก่า** หมายถึงจำเจอยู่กับภรรยาคนเดียว ไม่ข้องแวะผู้หญิงอื่นแม้เพียงชั่วครั้งชั่วคราวก็ตาม แต่ความจริงแล้ว ในปัจจุบันมีทัศนะว่า ผู้ชายหรือสามีจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้นั้น ก็เพราะมีภรรยาที่ดีอยู่เบื้องหลัง จึงพบทัศนะของคนไทยอีกว่าถึงจะมีภรรยาสักกี่คน ก็ไม่ประเสริฐเหมือนกับภรรยา สุดท้ายก็ต้องกลับมาตายรัง คือกลับมาหาภรรยา ดังสำนวนว่า **ร้อยชู้ก็ไมสู้เนื้อเมียตน** หมายถึงเมียคนเดียวย่อมดีกว่าชู้ร้อยคน ดังนั้นสามีจึงต้องยกย่องให้เกียรติภรรยาของตน

สามีไม่ควรไว้วางใจคนใกล้ชิดจนเกินไป คนไทยสมัยก่อนสอนผู้เป็นสามีว่าไม่ควรไว้วางใจคนใกล้ชิด เช่นภรรยาหรือญาติๆ เพราะหากให้ความไว้วางใจมากเกินไปอาจจะก่อความเสียหายหรืออันตรายได้ ดังสำนวนที่สะท้อนให้เห็นเรื่องนี้ว่า **ข้างสาร ภูเห่า ข่าเก่า เมียรัก** หมายถึงบรรดาสิ่งไม่น่าไว้วางใจ ทั้งข้าง ภูเห่า คนสนิทหรือบริวาร รวมถึงภรรยาด้วย ซึ่งอาจนำภัยมาสู่ตนเองได้ สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาว่าภรรยาอาจไม่น่าไว้วางใจ เพราะภรรยาเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับสามีมากที่สุด ย่อมรู้เรื่องราวและความลับของสามีได้ ถ้าหากภรรยาลับกลายเป็นศัตรูแล้วจะเป็นศัตรูที่น่ากลัวที่สุด และยังมีสำนวนที่สะท้อนเรื่องไม่ควรไว้วางใจคนใกล้ชิดอีกว่า **มีเมียสาวอย่าไว้วางใจแม่ยาย** หมายถึงอย่าไว้วางใจใครหรืออะไรจนเกินไป สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างลูกเขยหรือสามีกับแม่ยายว่าลูกเขยหรือสามีไม่ควรไว้วางใจแม่ยาย เพราะแม่ยายที่มีลูกสาวสวยนั้นมักเข้าข้างลูกสาวมากกว่าลูกเขย และอาจคิดพาลลูกสาวไปให้ผู้ชายที่มีฐานะดีกว่าก็ได้ สำนวนนี้จึงเตือนให้ผู้เป็นสามีว่าไม่ควรไว้วางใจคนใกล้ชิดจนเกินไป

สามีไม่ควรรักภรรยาจนเกินไป เนื่องจากการที่สามีรักภรรยามากก็มักมีความเห็นสอดคล้องกับภรรยาทุกเรื่อง บางครั้งภรรยาอาจจะคิดทำสิ่งไม่ดี สามีก็ไม่คัดค้าน แม้ญาติจะตักเตือนอย่างไรก็ไม่ฟัง จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกับญาติของตนได้ ดังสำนวนว่า **รักเมียเสียญาติ** หมายถึงถ้ารักเมียมากก็มักจะเห็นพ้องต้องกันกับเมีย ทำให้ญาติพี่น้องไม่พอใจ อาจถึงตัดขาดจากการเป็นญาติพี่น้องกันได้ สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับญาติพี่น้องของสามีว่าหากสามีรักภรรยามากเกินไป ทำให้ญาติพี่น้องไม่พอใจ ดังนั้นสามีไม่ควรรักภรรยามากเกินไป

สามีเป็นใหญ่ในบ้าน ต้องการเลี้ยงครอบครัว สังคมไทยสมัยก่อนถือว่าสามีเป็นหัวหน้าครอบครัวและมีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูปกป้องสมาชิกในครอบครัวและสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง ดังสำนวนที่ว่า **ข้างเท้าหน้า** หมายถึงสามีเป็นผู้ทำมาหาเลี้ยงครอบครัว สิทธิขาดทุก

อย่างอยู่ที่สามี หากผู้ชายในฐานะที่เป็นสามีสามารถปฏิบัติตนในการเลี้ยงดูปกป้องสมาชิกในครอบครัวได้ คนไทยถือว่าชายผู้นั้นเป็นสามีที่ดี

จากการวิเคราะห์ลักษณะต่างๆ ของชายที่สะท้อนจากสำนวนไทย สามารถสรุปบทบาทของหญิงตามสถานภาพได้ดังนี้

บทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ คือ ผู้ชายต้องคุ้มครองดูแลผู้หญิง ต้องมีศักดิ์ศรี เก่งกล้าสามารถ ต้องเป็นคนที่หนักแน่น มีความน่าเชื่อถือ และต้องสร้างฐานะให้มีหลักฐานมั่นคง

บทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) บทบาทของชายสูงอายุ คือ ไม่ควรมีเล่ห์เหลี่ยมมาก และไม่ควรเกี่ยวข้องกับหญิงสาว 2) บทบาทของลูกชาย คือ ควรบวชเรียน และ 3) บทบาทของชายที่เป็นสามี คือ ควรยกย่องให้เกียรติภรรยาให้สมฐานะ สามีไม่ควรไว้วางใจคนใกล้ชิดจนเกินไป ไม่ควรรักภรรยาจนเกินไป และสามีต้องหาเลี้ยงครอบครัว

1.3 บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนไทย

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนไทย ศึกษาได้จากสำนวนไทยที่เกี่ยวกับหญิงชาย ซึ่งกล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย จากการศึกษานำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับหญิงชายจำนวน 23 สำนวน สามารถแบ่งประเภทใหญ่ๆ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายจากสำนวนไทยที่เกี่ยวกับหญิงชาย 2 ประเภทนี้

1.3.1 บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา หมายถึงบทบาทของสามีภรรยาที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา จากการศึกษานำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา 15 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 12 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยา

สำนวนไทย	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่างสามภรรยา
1. ผัวหาบเมียคอน	- ช่วยกันทำมาหากินทั้งผัวทั้งเมีย	- สามภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข ช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยกัน
2. ล่มหัวจมท้าย	- ร่วมทุกข์ยากทนลำบากมาด้วยกัน ยากมีดี จนด้วยกัน	- สามภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข ช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยกัน
3. เก็บดอกไม้ร่วมต้น (เด็ดดอกไม้ร่วมต้น)	- เคยทำบุญหรือทำอะไรร่วมกันมาในชาติ ก่อน ย่อมได้มาพบและอยู่ร่วมกันอีก	- สามภรรยาที่เคยทำบุญร่วมกันมา จะได้เป็นคู่กันอีกในชาติใหม่
4. คู่แล้วไม่แคล้วกัน (คู่แล้วไม่แคล้วคลาด)	- หญิงชายที่เคยสร้างกุศลร่วมกันมาในชาติ ก่อน เมื่อเกิดชาติใหม่ก็ต้องเป็นคู่กันอีก	- สามภรรยาที่เคยทำบุญร่วมกันมา จะได้เป็นคู่กันอีกในชาติใหม่
5. คู่สร้าง(คู่สม)	- หญิงชายที่เคยสร้างกุศลร่วมกันมาในชาติ ก่อน เมื่อเกิดชาติใหม่ก็ต้องเป็นคู่กันอีก	- สามภรรยาที่เคยทำบุญร่วมกันมา จะได้เป็นคู่กันอีกในชาติใหม่
6. ลินกับพัน	- คนที่ใกล้ชิดกันย่อมมีการกระทบกระทั่งกัน บ้างแต่ไม่รุนแรง	- สามภรรยามักทะเลาะกันเป็นเรื่อง ปกติธรรมดา
7. กันหม้อไม่ทันดำ	- อยู่กินกันฉันสามีภรรยาไม่นานก็ทะเลาะ วิวาทหรือหย่าร้างกัน	- สามภรรยามักทะเลาะกันเป็นเรื่อง ปกติธรรมดา
8. กิ่งทองใบหยก	- คู่แต่งงานที่เหมาะสมกันทั้งคู่คุณสมบัติ รูป สมบัติและทรัพย์สมบัติ	- ควรเลือกคนที่สถานภาพใกล้เคียง กันเป็นคู่ครอง
9. กินขันหมาก	- ได้แต่งงานอย่างมีหน้ามีตา สมศักดิ์ศรี	- ควรเลือกคนที่สถานภาพใกล้เคียง กันเป็นคู่ครอง
10. มีผัวผิตคิดจนตัวตาย	- การมีสามีเป็นสิ่งสำคัญของผู้หญิงจึงต้อง คิดให้รอบคอบเสียก่อน	- ผู้หญิงควรคิดให้รอบคอบในการ เลือกสามี
11. ทองแผ่นเดียวกัน	- เกี่ยวดองกันโดยการแต่งงาน	- มีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นโดย การแต่งงาน
12. ร่วมเรียงเคียงหมอน	- อยู่กินกันฉันผัวเมีย	- หญิงชายที่ได้แต่งงานกัน อยู่กิน ด้วยกัน
13. ข้าวใหม่ปลามัน	- อะไรที่เป็นของใหม่ก็ถือว่าดี	- ช่วงเวลาที่ดีของสามภรรยา ซึ่ง แต่งงานใหม่ๆ
14. ข้าวบุญปลาไร่	- ชีวิตสมรสนานวันเข้าก็เหินห่างกัน	- สามภรรยาที่แต่งงานมานานจน เบื่อหน่ายซึ่งกันและกัน
15. คนในอยากออก คนนอกอยากเข้า	- ไม่พอใจสิ่งที่เป็นอยู่ ขณะที่คนอื่นอยาก มาลองทำ	- สามภรรยาที่แต่งงานแล้วอยาก กลับเป็นโสด

จากการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยาที่สะท้อนจากสำนวนไทยดังตาราง 12 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของสามภรรยาได้ดังต่อไปนี้

สามภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข ช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยกัน คนไทยมีทัศนคติในการทำงานว่า ไม่มีการแบ่งแยกหรือกีดกันทางเพศ สามภรรยาควรจะช่วยเหลือกันทำมาหากิน ไม่ใช่ให้สามีเป็นผู้หาเลี้ยงแต่ฝ่ายเดียว ดังสำนวนที่ว่า **ผัวหาบเมียคอน** หมายถึงช่วยกันทำมาหากินทั้งคู่ทั้งเมีย และคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันมองว่าสามภรรยาที่ดีต้องอยู่เคียงข้างกันเสมอทั้งในยามสุขและยามทุกข์ หากในเวลาที่เป็นสุขก็ร่วมยินดี ส่วนเวลาทุกข์ก็อยู่เคียงข้างเพื่อปลอบใจกัน ให้กำลังใจกัน หรือช่วยเหลือสนับสนุนให้ผ่านพ้นอุปสรรคหรือความทุกข์ไปได้ ดังสำนวนที่ว่า **ล้มหัวจมท้าย** หมายถึงร่วมทุกข์ยากทนลำบากมาด้วยกัน ยากมีดีจนด้วยกัน เพราะฉะนั้นบทบาทของสามภรรยาที่ต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข ช่วยเหลือสนับสนุนกัน

สามภรรยาที่เคยทำบุญร่วมกันมาจะได้เป็นคู่กันอีกในชาติใหม่ ในคติความเชื่อของไทยทางพระพุทธศาสนา ยมนา ทองใบ (2550: 85) กล่าวว่า มนุษย์นี้เกิดมาและตายวนเวียนกันหลายชาติ ดังนั้น หญิงชายใดที่เคยเป็นคู่กันมา คือได้รักกัน ได้สร้างกุศลผลบุญร่วมกันมา และใช้ชีวิตเป็นสามภรรยากันมาในอดีตชาติ เมื่อเกิดชาติใหม่ก็จะได้เป็นคู่กันอีกไม่แคล้วคลาดกันไปได้ ดังสำนวนว่า **เก็บดอกไม้ร่วมต้น คู่แล้วไม่แคล้วกัน และคู่สร้างคู่สม** หมายถึงหญิงชายหรือสามภรรยาที่เคยทำบุญหรือเคยสร้างกุศลร่วมกันมาในชาติก่อน ย่อมได้มาพบและอยู่ร่วมกันอีก คนไทยเชื่อในเรื่องเวียนว่ายตายเกิด หญิงชายหรือสามภรรยาที่ได้รักกันจึงนิยมทำบุญทำกุศลร่วมกัน

สามภรรยามักทะเลาะกันเป็นเรื่องปกติธรรมดา ในสำนวนไทยสามภรรยาถูกเปรียบเทียบว่าเป็น **ลิ้นกับฟัน** หมายถึงคนที่ใกล้ชิดกันย่อมมีการกระทบกระทั่งกันบ้างแต่ไม่รุนแรง ซึ่งสำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยาว่าเรื่องการทะเลาะกันนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดาของชีวิตคู่ การใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันก็อาจทำให้สามภรรยาที่มีความเห็นไม่ตรงกันบ้าง แต่ถ้าถึงขั้นทนกันไม่ได้ อาจต้องหย่าร้างกัน สามภรรยาบางคู่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันไม่นานก็ต้องทะเลาะวิวาทกันเป็นเหตุให้หย่าร้างกันได้ ดังสะท้อนให้เห็นจากสำนวนว่า **กันหม้อไม่ทันคำ** หมายถึง อยู่กินกันฉันสามีภรรยาไม่นานก็ทะเลาะวิวาทหรือหย่าร้างกัน

ควรเลือกคนที่สถานภาพใกล้เคียงกันเป็นคู่ครอง สำนวนไทยสะท้อนค่านิยมของคนไทยว่าหากต้องการใช้ชีวิตสมรสยืนยาวก็ควรเลือกคู่สมรสที่มีสถานภาพทางสังคมใกล้เคียงกัน ซึ่งเห็นได้จากสำนวนไทยว่า **กิ้งทองใบหยก** หมายถึงคู่แต่งงานที่เหมาะสมกันทั้งคุณสมบัติ รูปร่างหน้าตา และยังมีสำนวนอีกว่า **กินขันหมาก** หมายถึงได้แต่งงานอย่างมีหน้ามีตา สมศักดิ์ศรี สำนวนทั้งสองนี้สะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนไทยที่เกี่ยวกับการรักเกียรติยศและความมีหน้ามีตา ในเรื่องการแต่งงานก็เช่นเดียวกัน คู่แต่งงานจึงควรเป็นคู่ที่เหมาะสมกัน

ผู้หญิงควรคิดให้รอบคอบในการเลือกสามี คนไทยมีสำนวนที่สะท้อนค่านิยมว่าการเลือกคู่สมรสโดยเฉพาะผู้หญิงที่จะเลือกผู้ชายมาเป็นสามีจะต้องเลือกอย่างรอบคอบ ดังสำนวนไทยว่า **มีผิวผิติดจนตัวตาย** หมายถึงการมีสามีเป็นสิ่งสำคัญของผู้หญิงจึงต้องคิดให้รอบคอบเสียก่อน

นอกจากนี้แล้วยังมีสำนวนเกี่ยวกับสามีภรรยาจำนวนมาก แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นบทบาทของคู่สามีภรรยา เพียงแต่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในเรื่องการแต่งงานและการดำเนินชีวิต เช่น ในเรื่องการแต่งงาน มีสำนวนว่า **ทองแผ่นเดียวกัน** หมายถึงเกี่ยวดองกันโดยการแต่งงานและ**ร่วมเรียงเคียงหมอน** หมายถึงอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา สำนวนทั้งสองนี้สะท้อนให้เห็นความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นของสามีภรรยาที่ได้แต่งงานตามประเพณี เมื่อแต่งงานใหม่ๆ ความรักจะยังหวานชื่น ทำให้ชีวิตคู่มีความสุข ดังสำนวนว่า **ข้าวใหม่ปลามัน** หมายถึง อะไรที่เป็นของใหม่ก็ถือว่าดี แต่เมื่อแต่งงานมานานอาจจะเกิดความเบื่อหน่ายซึ่งกันและกัน ดังสำนวนว่า **ข้าวบูดปลาร้า** หมายถึง ชีวิตสมรสนานวันเข้าก็เหมือนเบื่อกัน จึงทำให้สามีภรรยาต่างก็รู้สึกว่ายากกลับเป็นโสด ดังสำนวนว่า **คนในอยากออก คนนอกอยากเข้า** หมายถึงไม่พอใจสิ่งที่เป็นอยู่ ขณะที่คนอื่นอยากจะทำลงทำ สำนวนนี้มักใช้กับการมีครอบครัวซึ่งคนที่แต่งงานแล้วอยากกลับเป็นโสด ส่วนคนที่เป็นโสดอยากจะทำแต่งงาน

1.3.2 บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย หมายถึงบทบาทของหญิงชายทั่วไปที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ ซึ่งสะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย จากการศึกษาสำนวนไทย ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย 8 สำนวน สะท้อนให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 13 ตารางแสดงความหมายสำนวนไทยที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

สำนวนไทย	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย
1. กระต่ายหมายจันทร์	- ชายที่หลงรักหญิงที่สูงส่งกว่าตนและไม่มีทางที่ความรักจะสมหวัง	- ผู้ชายต้องรู้จักเจียมเนื้อเจียมตัวอย่าไฝ่สูงจนเกินศักดิ์
2. สอยดอกฟ้า	- การหมายปองที่จะได้หญิงผู้สูงศักดิ์กว่าตนมาเป็นคู่ครอง	- ผู้ชายต้องรู้จักเจียมเนื้อเจียมตัวอย่าไฝ่สูงจนเกินศักดิ์
3. สูงสุดสอย (สูงสุดเอื้อม)	- หญิงสูงศักดิ์ที่ยากเกินกว่าที่คนธรรมดาสามัญจะเอามาเป็นภรรยาได้	- ผู้ชายต้องรู้จักเจียมเนื้อเจียมตัวอย่าไฝ่สูงจนเกินศักดิ์
4. ดอกฟ้ากับหมาวัด	- หญิงสูงศักดิ์กับชายต่ำต้อย	- ผู้ชายต้องรู้จักเจียมเนื้อเจียมตัวอย่าไฝ่สูงจนเกินศักดิ์

ตาราง 13 (ต่อ)

สำนวนไทย	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย
5. หนูตกถึงข้าวสาร	- ผู้ชายที่มีฐานะด้อยกว่า ได้แต่งงานกับผู้หญิงที่มีฐานะสูงกว่า	- ผู้ชายต้องรู้จักเจียมเนื้อเจียมตัว อย่าเผลอสูงจนเกินศักดิ์
6. ถ่านไฟเก่า	- หญิงชายที่เคยรักใคร่ แม้เลิกร้างกันไป เมื่อพบกันใหม่ย่อมเกิดความรักใคร่ได้ง่าย	- หญิงชายที่เคยเป็นคู่รัก คินดีกันได้ง่าย
7. วัวเคยชา ม้าเคยขี่	- เคยคุ้นกันมาอย่างดี รู้ที่กัน เข้าใจนิสัยใจคอกันและกัน	- หญิงชายที่เคยเป็นคู่รัก คินดีกันได้ง่าย
8. น้ำตาลโกล้มด (ใครจะอดได้)	- หญิงชายที่อยู่ใกล้ชิดกันมาก ย่อมห้ามใจไม่ให้รักกันไม่ได้ยาก	- หญิงชายที่อยู่ใกล้ชิดกันมาก ห้ามใจไม่ให้รักกันไม่ได้ยาก

จากการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายที่สะท้อนจากสำนวนไทยดังตาราง 13 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของหญิงชายได้ดังต่อไปนี้

ผู้ชายต้องรู้จักเจียมเนื้อเจียมตัว อย่าเผลอสูงจนเกินศักดิ์ วรราชต์ มหามนตรี (2557: 61) กล่าวถึงโลกทัศน์ของคนไทยว่าชายที่มีชาติตระกูลต่ำไม่คู่ควรกับหญิงตระกูลสูง เนื่องจากสมัยก่อนยึดถือกันมากเรื่องศักดิ์ศรีของชนชั้น ถือเป็นเรื่องเสื่อมเสียเกียรติและทำให้พ่อแม่อับอายขายหน้ามาก หากลูกสาวไปรักใคร่ชอบพอกับชายที่ต่ำศักดิ์กว่า ดังนั้นคนไทยจึงสอนผู้ชายที่อยู่ในตระกูลต่ำให้รู้จักเจียมเนื้อเจียมตัว อย่าไปหมายปองหญิงที่สูงศักดิ์กว่าตน เพราะเป็นไปไม่ได้และยังจะก่อให้เกิดความทุกข์ใจด้วย ดังสำนวนที่ว่า กระต่ายหมายจันทร์ หมายถึงชายที่หลงรักหญิงที่สูงส่งกว่าตนและไม่มีทางที่ความรักจะสมหวัง และสอยดอกฟ้า หมายถึงการหมายปองที่จะได้หญิงผู้สูงศักดิ์กว่าตนมาเป็นคู่ครอง ไม่ควรคิดเอื้อมขึ้นไปเด็ดดอกฟ้ามาเชยชม เพราะเป็นสิ่งที่อยู่สูงเกินจะเอื้อมถึง ย่อมทำให้มีแต่ทุกข์ใจ นอกจากนี้ยังมีสำนวนไทยที่สะท้อนคู่รักหรือคู่ครองที่ไม่คู่ควรอีกว่า ดอกฟ้ากับหมาวัด หมายถึงหญิงสูงศักดิ์กับชายต่ำต้อย และหนูตกถึงข้าวสาร หมายถึงผู้ชายที่มีฐานะด้อยกว่า ได้แต่งงานกับผู้หญิงที่มีฐานะสูงกว่า

หญิงชายที่เคยเป็นคู่รัก คินดีกันได้ง่าย คนไทยมีทัศนะเกี่ยวกับหญิงชายที่เคยรักกันว่าเมื่อพบกันใหม่ก็จะหวนกลับมารักกันได้ง่าย ดังสำนวนที่ว่า ถ่านไฟเก่า หมายถึงหญิงชายที่เคยรักใคร่หรือเคยได้เสียกันก่อน แม้เลิกร้างกันไป เมื่อหวนกลับมาพบกันใหม่ย่อมเกิดความรักใคร่หรือคบกันได้ง่ายขึ้น และยังมีสำนวนที่มีความหมายคล้ายๆ กันอีกว่า วัวเคยชา ม้าเคยขี่ หมายถึงเคยคุ้นกันมาอย่างดี รู้ที่กัน เข้าใจนิสัยใจคอกันและกัน สำนวนนี้ส่วนมากใช้กับคนที่เคยเป็นสามีภรรยากัน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในเรื่องความรักว่าหญิงชายที่อยู่ใกล้ชิดกัน

ไม่สามารถที่จะหักห้ามใจกันได้ ดังสำนวนที่ว่า **น้ำตาลโกล้มด(ใครจะอดได้)** หมายถึงหญิงชายที่อยู่ใกล้ชิดกันมาก ย่อมห้ามใจไม่ให้อีกกันได้ยาก

จากการวิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนไทย สามารถสรุป บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายได้ดังนี้

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา คือ สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน ควรเลือกคนที่สถานภาพใกล้เคียงกันเป็นคู่ครอง และผู้หญิงที่จะเป็นภรรยาควรคิดให้รอบคอบในการเลือกสามี

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย คือ ผู้ชายต้องรู้จักเจียมเนื้อเจียมตัว ไม่ควรหมายปองหญิงจนเกินศักดิ์

2. บทบาทของหญิงและชายในสำนวนญี่ปุ่น

บทบาทของหญิงและชายในสำนวนญี่ปุ่นวิเคราะห์ได้จากลักษณะต่างๆ ของหญิงและชายที่สะท้อนจากความหมายและถ้อยคำในสำนวน บทบาทของหญิงและชายในสำนวนญี่ปุ่นสามารถจัดกลุ่มใหญ่ๆ ได้เป็น 3 กลุ่มเช่นเดียวกับสำนวนไทย คือ บทบาทของหญิง บทบาทของชาย และบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย

2.1 บทบาทของหญิงในสำนวนญี่ปุ่น

บทบาทของหญิงในสำนวนญี่ปุ่น ศึกษาได้จากสำนวนญี่ปุ่นเกี่ยวกับเพศหญิงซึ่งกล่าวถึงลักษณะและภาพลักษณ์ของหญิงที่สะท้อนจากความหมายและถ้อยคำในสำนวน และจากสำนวนที่บุคคลนำมาใช้กับหญิงเพื่อให้คำแนะนำ ตักเตือน หรือตำหนิ ผู้วิจัยได้พบสำนวนญี่ปุ่นเกี่ยวกับเพศหญิงจำนวน 87 สำนวน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทใหญ่ๆ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของหญิงในสำนวนญี่ปุ่นจากสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิง 2 ประเภทนี้

2.1.1 บทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ

บทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพในสำนวนญี่ปุ่น ศึกษาได้จากลักษณะหรือภาพลักษณ์โดยรวมของหญิงญี่ปุ่นที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ จากการศึกษาสำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ 47 สำนวน ซึ่งสะท้อนลักษณะต่างๆ ของหญิง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปลักษณ์ภายนอก ด้านพฤติกรรม และด้านคุณลักษณะ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพโดยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ ของหญิง 3

ด้านตามลำดับดังนี้

2.1.1.1 ด้านรูปลักษณะภายนอกของหญิง

จากการศึกษาความหมายสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของหญิงในด้านรูปลักษณะภายนอก 14 สำนวน มีรายละเอียดลักษณะของหญิงในสำนวนญี่ปุ่นดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 14 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนรูปลักษณะภายนอกของหญิง

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	รูปลักษณะภายนอกของหญิง
1. หนึ่งผมสองการแต่งหน้าสามเสื้อผ้า 一髪二化粧三衣装 (Ichi kami Ni kesho San isho)	- ความงามของผู้หญิงจะพิจารณาจากลำดับที่ 1 ผมสีดำ 2 การแต่งหน้า 3 การแต่งกาย	- ผู้หญิงต้องรู้จักการแต่งตัว แต่งหน้า
2. แต่งหน้าให้กับกระเบื้องรูปยักษ์ 鬼瓦にも化粧 (Onigawara nimo kesho)	- แม้ว่าผู้หญิงที่หน้าตาชั่วร้ายชั่วเหว แต่หากแต่งหน้าก็จะสวยงามขึ้น	- ผู้หญิงต้องรู้จักการแต่งตัว แต่งหน้า
3. กระจกคือจิตวิญญาณของหญิง 鏡は女の魂 (Kagami wa onna no tamashii)	- กระจกเป็นสิ่งสำคัญที่หาอะไรมาแทนไม่ได้สำหรับผู้หญิง	- ผู้หญิงต้องรู้จักการแต่งตัว แต่งหน้า
4. สูญเสียนามสกุลเดิมแต่ได้ขึ้นเกี้ยว 氏無くして玉の輿 (Uji nakushite tamanokoshi)	- ผู้หญิงสวยเลื่อนตำแหน่งได้ด้วย การแต่งงาน	- ผู้หญิงควรมีรูปร่าง
5. หญิงสวยไม่มีอายุ 美人に年なし (Bijin ni toshi nashi)	- หญิงสวยแม้ว่าจะมีอายุมากขึ้นก็ยังดูสวยอ่อนเยาว์	- ผู้หญิงควรมีรูปร่าง
6. หญิงสวยแม้ไม่พูดก็ปิดไม่มิด 美人は言わねど隠れなし (Bijin wa iwanedo kakure nashi)	- หญิงสวยจะเป็นที่รู้กันทั่วโดยธรรมชาติ	- ผู้หญิงควรมีรูปร่าง
7. นกกระเรียนในบ่อขยะ 掃き溜めに鶴 (Hakidame ni tsuru)	- หญิงสวยงามปรากฏตนออกมาในสถานที่ไม่สมควรเหมือนที่ทิ้งขยะ	- ผู้หญิงควรมีรูปร่าง
8. หญิงสวยเป็นศัตรูของหญิงชั่ว 美女は醜婦の仇 (Bijyo wa shuufu no ada)	- ผู้หญิงที่หน้าตาไม่ดีมักคิดเองว่ามีผู้หญิงสวยงามจึงทำให้ตนพบแต่เรื่องไม่ดี	- ผู้หญิงควรมีรูปร่าง
9. สีขาวปกปิดข้อบกพร่องเจ็ดประการ 色の白いは七難隠す (Iro no shiroi wa shichinan kakusu)	- ผู้หญิงที่มีผิวขาวปกปิดข้อบกพร่องได้	- ผู้หญิงควรมีผิวพรรณดี

ตาราง 14 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	รูปลักษณ์ภายนอกของหญิง
10. ตาจมูกบนเปลือกไข่ 卵に目鼻 (Tamago ni mehana)	- หน้าขาวและหน้าตาน่ารัก เหมือน รูปไข่	- ผู้หญิงควรมีใบหน้ารูปไข่และตากลมโต
11. ตาผู้หญิงให้ซึ่งกระดิ่ง 女の目には鈴を張れ (Onagonome niwa suzu wo hare)	- ตากลมโตของผู้หญิงเหมือน กระดิ่งนั้นจะดูดี	- ผู้หญิงควรมีใบหน้ารูปไข่และตากลมโต
12. หญิงสวย ท้ายสุดก็เป็นลิง 美人の終わりは猿になる (Bijin no owari wa saru ni naru)	- คนสวยอายุมากขึ้นก็ดูน่า เกลียดมากขึ้น	- หญิงสวยอายุมากขึ้นก็ดูน่าเกลียดขึ้นเหมือนคนธรรมดา
13. หญิงสวยมีอายุสั้น 美人薄命 (Bijin Hakumei)	- หญิงสวยมักตกอยู่ในความทุกข์ และตายตั้งแต่อายุน้อย	- ผู้หญิงรูปร่างสวยงาม ย่อมเป็นที่หมายปอง
14. มองคำคิน มองไกล มองคนในช่อง 夜目遠目笠の内 (Yome toume kasa no uchi)	- เมื่อมองผู้หญิงตอนคำคินหรือ มองจากที่ไกล รูปร่างหน้าตา สวยกว่าตัวจริง	- รูปร่างหน้าตาเป็นสิ่งสำคัญของ ผู้หญิง

จากการศึกษาความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนรูปลักษณ์ภายนอกของหญิงดังตาราง ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของหญิงได้ดังต่อไปนี้

ผู้หญิงต้องรู้จักการแต่งตัวแต่งหน้า ในภาษาญี่ปุ่นมีสำนวนที่สะท้อนให้เห็นความงามของผู้หญิงว่ามีส่วนประกอบหลายอย่าง เช่น ทรงผม ใบหน้า และเสื้อผ้า ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของผู้หญิงที่สวยงาม ดังสำนวนว่า **หนึ่งผม สองการแต่งหน้า สามเสื้อผ้า** (一髪二化粧三衣装) หมายถึงความงามของผู้หญิงจะพิจารณาจากลำดับที่ 1 ผมสีดำ ลำดับที่ 2 การแต่งหน้า ลำดับที่ 3 การแต่งกาย และ โอคุสึ (Okutsu, 2000: 110) กล่าวถึงความงามของผู้หญิงไว้ว่า “ผู้แต่งวรรณกรรมญี่ปุ่นเรื่อง *สี่ระซุระซุซะ*¹ ก็เขียนไว้ว่า ผมสวยงามของผู้หญิง ทำให้ดึงดูดใจคน ในสมัยนั้นผู้หญิงนิยมผมสีดำซึ่งเหมาะกับตัวรูปร่างคนญี่ปุ่น แต่ในสมัยนี้นิยมทำผมรูปแบบต่างๆ ดังนั้นส่วนสำคัญของผู้หญิงสวยงามในที่นี้ จึงหมายถึงทรงผมของผู้หญิงด้วย” ลำดับที่สองในเงื่อนไขของผู้หญิงสวยงาม คือการแต่งหน้า เพราะหากรู้จักการแต่งหน้าให้เรียบร้อยก็ดูเหมือนคนสวยงามได้ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **แต่งหน้าให้กับกระเบื้องรูปยักษ์** (鬼瓦にも化粧) หมายถึงแม้ว่าผู้หญิงที่หน้าตาชั่วร้ายชั่วเหว แต่หากแต่งหน้าก็จะสวยงามขึ้น คนญี่ปุ่นจึงถือกันว่าเรื่องการแต่งหน้าเป็นเรื่องสำคัญของผู้หญิงที่จะทำให้

¹สี่ระซุระซุซะ เป็นวรรณกรรมประเภทความเรียงในช่วงปลายสมัยคัมมะกะระ รว. ค.ศ. 1331 ของพระที่ชื่อ เค็งโก มีทั้งหมด 243 ตอน เป็นการบรรยายและวิจารณ์เรื่องราวดังๆ เนื้อหาจะเป็นการมองชีวิตมนุษย์และธรรมชาติ (อรรถยา สุวรรณระดา, 2558: 130)

ผู้หญิงสวยงามได้ ดังนั้นกระจกเป็นสิ่งสำคัญมากของผู้หญิงเท่ากับชีวิตของตน ดังสำนวนว่า **กระจกคือจิตวิญญาณของหญิง** (鏡は女の魂) ส่วนลำดับที่ 3 การแต่งกายหรือเสื้อผ้า สำนวนญี่ปุ่นไม่ได้ให้คำอธิบายอย่างละเอียดว่าผู้หญิงควรจะแต่งกายอย่างไร

ผู้หญิงควรมีรูปร่าง สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นความสำคัญของผู้หญิงที่มีรูปลักษณ์ภายนอกสวยงาม เช่น หากผู้หญิงมีรูปร่างและหน้าตาสวยงามก็จะร่ำรวยขึ้นและเลื่อนตำแหน่งได้ด้วยการแต่งงาน ดังสำนวนว่า **สูญเสียนามสกุลเดิมแต่ได้ขึ้นเกี้ยว** (氏無くして玉の興) หมายถึงผู้หญิงที่ถึงแม้จะไม่ได้เกิดในชาติตระกูลที่ดี แต่หากมีรูปโฉมงามก็จะเป็นที่พอใจของชายที่มีชาติตระกูลสูงศักดิ์และขอแต่งงานด้วย ซึ่งกลายเป็นหญิงที่สูงศักดิ์ และยังมีสำนวนที่กล่าวชมผู้หญิงรูปร่างสวยงามด้วยว่า **หญิงสวยไม่มีอายุ** (美人に年なし) หมายถึงคนสวยแม้ว่าจะมีอายุก็ยังดูเหมือนสวยอ่อนเยาว์ **หญิงสวยแม้ไม่พูดก็ปิดไม่มิด** (美人は言わねど隠れなし) หมายถึงหญิงสวยจะเป็นที่รู้จักกันทั่วไปโดยธรรมชาติ แม้ไม่มีการเล่าลือกันก็ยังเป็นที่รู้ทั่วกัน และ **นกกระเรียนในบ่อขยะ** (掃き溜めに鶴) หมายถึงหญิงสวยงามปรากฏตนออกมาในสถานที่ไม่สมควรเหมือนที่ทิ้งขยะ เปรียบเสมือนกับสิ่งทิ้งดงามปรากฏอยู่ในสิ่งที่ไม่มีความค่า สำนวนที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ล้วนเป็นสำนวนที่มีความหมายเชิงบวกและเห็นคุณค่าของหญิงที่มีรูปร่างสวยงาม แต่หากเป็นรูปร่างหน้าตาไม่ดี คนญี่ปุ่นมีทัศนะว่าผู้หญิงรูปร่างหน้าตาไม่สวยมักรังเกียจผู้หญิงสวย เพราะผู้หญิงที่หน้าตาไม่ดีมักคิดเองว่าผู้หญิงสวยทำให้ตนพบแต่เรื่องไม่ดี และทุกข์ทรมาน ดังสำนวนว่า **หญิงสวยเป็นศัตรูของหญิงชั่ว** (美女は醜婦の仇)

ผู้หญิงควรมีผิวพรรณดี สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นความสำคัญของผิวพรรณของผู้หญิงว่าผู้หญิงที่มีผิวขาวจะทำให้ดูสวยงามขึ้น ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **สีขาวปกปิดข้อบกพร่องเจ็ดประการ** (色の白いは七難隠す) หมายถึง ผู้หญิงที่มีผิวขาว แม้จะมีข้อบกพร่องหรือปมด้อยอื่นๆ อยู่บ้าง ก็ไม่มีคนสนใจ ยังดูสวยงาม สำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเรื่องผิวพรรณนั้นสะท้อนให้เห็นความสำคัญของผู้หญิงที่มีผิวขาว เพราะเป็นความงามอย่างหนึ่งของผู้หญิงที่สร้างเสน่ห์

ผู้หญิงควรมีใบหน้าที่รูปไข่และตากกลมโต สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นรูปร่างหน้าตาของผู้หญิงในอุดมคติ คือ หน้าตาน่ารัก มีใบหน้าเหมือนรูปไข่และตากกลมโต ซึ่งเห็นได้จากสำนวนญี่ปุ่นว่า **ตาจุมุกบนเปลือกไข่** (卵に目鼻) หมายถึง หน้าขาวและหน้าตาน่ารัก มีใบหน้าเหมือนรูปไข่ **ตาผู้หญิงให้ขึงกระดิ่ง** (女の目には鈴を張れ) หมายถึง ตากกลมโตของผู้หญิงเหมือนกระดิ่งนั้นจะดูดี

ผู้หญิงรูปร่างสวยงาม มีความเสียเปรียบ ผู้หญิงญี่ปุ่นนิยมการมีรูปร่างก็จริง แต่ในทางกลับกัน คนในสังคมมองว่าผู้หญิงรูปร่างสวยงามมีข้อเสียและมีความเสียเปรียบ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **หญิงสวย ท้ายสุดก็เป็นลิง** (美人の終わりは猿になる) หมายถึงคนสวยอายุมากขึ้นก็ดูน่าเกลียดมากขึ้นเหมือนคนธรรมดาทั่วไป และในทัศนะคนญี่ปุ่นเห็นว่าคนสวยมักตกอยู่ในความทุกข์

ทรมาน เพราะมีศัตรูมากและมีผู้ขายมาเกี่ยวพาราสีจำนวนมาก ชีวิตเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ดังมีสำนวนว่า **หญิงสวยมีอายุสั้น** (美人薄命) สำนวนเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นข้อเสียของผู้หญิงรูปร่างสวยงาม

2.1.1.2 พฤติกรรมของหญิง

จากการศึกษาความหมายสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของหญิงในด้านพฤติกรรม 10 สำนวน มีรายละเอียดลักษณะของหญิงดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 15 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนพฤติกรรมของหญิง

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	พฤติกรรมของหญิง
1. หญิงไถ้ค่านับมากๆ 女は会釈に余れ (Onna wa eshaku ni amare)	- ผู้หญิงที่รู้จักไถ้ค่านับบ่อยๆ	- ผู้หญิงควรมีกีรยามารยาท ละมุนละไม เรียบร้อย
2. หญิงไถ้ตัว ชายแค้นตัว かがみ女に反り男 (Kagami onna ni sori otoko)	- ผู้หญิงก้มตัวไปข้างหน้า เล็กน้อย ถือว่าเป็นท่าทางดี	- ผู้หญิงควรมีกีรยามารยาท ละมุนละไม เรียบร้อย
3. หนุ่มตะวันออก สาวเกียวโต 東男に京女 (Azuma otoko ni kyou onna)	- ผู้หญิงในอุดมคติควรเป็นคนที่มีความ นึ่มนวล ซึ่งมักอยู่ในเมือง เกียวโต	- ผู้หญิงควรมีกีรยามารยาท ละมุนละไม เรียบร้อย
4. ยืนแบบดอกแปะเจียก ² นั่งแบบดอกโบตั๋น 立てば芍薬座れば牡丹 (Tateba shakuyaku suwareba botan)	- กีรยาท่าทางทั้งในการยืน และ การนั่งของผู้หญิงที่สวยงาม	- ผู้หญิงควรมีกีรยามารยาท ละมุนละไม เรียบร้อย
5. ตัดผิวหนังออก หญิงสวยก็เป็นหวัะไหลก 皮一枚剥げば美人も髑髏 (Kawa ichimai hageba bijin mo sarekoube)	- คนสวยก็สวยแต่รูปร่างภายนอก เท่านั้น	- ผู้หญิงต้องมีจิตใจและ พฤติกรรมที่ดีด้วย
6. หญิงสวยก็เป็นเพียงแค่เปลือกนอก 美人というも皮一重 (Bijin to yuumo kawahitoe)	- หน้าตาสวยงามเป็นเรื่อง ภายนอก ไม่แน่ว่าเป็นคน มีจิตใจและพฤติกรรมดีด้วย	- ผู้หญิงต้องมีจิตใจและ พฤติกรรมที่ดีด้วย
7. ชายต้องกล้า หญิงต้องมีเสน่ห์ 男は度胸、女は愛嬌 (Otoko wa dokyo, Onna wa aikyo)	- ผู้หญิงมีเสน่ห์ดึงดูดให้สมกับ เป็นผู้หญิง	- ผู้หญิงต้องมีเสน่ห์ดึงดูดใจ

² ดอกแปะเจียก เป็นพืชชนิดหนึ่งในสกุลโบตั๋น มีดอกขนาดใหญ่และกลม บานแล้วมีกลิ่นหอม เมื่อบานดอกมีทรงเหมือนถ้วย กลับดอกสีชมพู เกสรสีเหลือง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความสวยงามของผู้หญิง

ตาราง 15 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	พฤติกรรมของหญิง
8. หญิงที่ปวดตา ชายที่เป็นหวัด 目病み女に風邪ひき男 (Meyami onna ni kaze hiki otoko)	- ผู้หญิงที่ปวดตานั้นมีสายตาคูม น้ำ คูมีเส้นหมึกมากขึ้น	- ผู้หญิงต้องมีเสน่ห์ดึงดูดใจ
9. ส่งสายตาระลอกคลื่นฤดูใบไม้ร่วง 秋波を送る (Shuuha o okuru)	- ผู้หญิงแสดงอาการดึงดูดความ สนใจของผู้ชายโดยส่งสายตา หวานๆ ยั่วชวน	- ผู้หญิงต้องมีเสน่ห์ดึงดูดใจ
10. หญิงชั่วที่ดูเหมือนคนเฉลียวฉลาด 悪女の賢者ぶり (Akujo no kenja buri)	- ผู้หญิงที่จิตใจไม่ดีมักสร้างทำ เป็นคนเฉลียวฉลาด มีสติปัญญา	- ผู้หญิงไม่ควรสร้างทำ รูปลักษณะภายนอกให้ดูดี

จากการศึกษาความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนพฤติกรรมของหญิงดังตารางข้างต้น ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของหญิงได้ดังนี้

ผู้หญิงควรมีกรรมิยามารยาทละมุนละไม เรียบร้อย กรรมิยามารยาทของผู้หญิงที่ดี ซึ่งเป็นผู้หญิงในอุดมคติของชายญี่ปุ่น คือผู้หญิงที่มีกรรมิยามารยาทละมุนละไม เรียบร้อย ดังสะท้อนจากสำนวนว่า **หญิงโคงค์คำนับมาก ๆ** (女は会釈に余れ) หมายถึงผู้หญิงที่รู้จักโคงค์คำนับบ่อยๆ และ **หญิงโคงค์ตัว ชายแอนด์ตัว** (かがみ女に反り男) หมายถึงผู้หญิงก้มตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย ผู้ชายแอนด์ตัวไปด้านหลังเล็กน้อย ถือว่าเป็นท่าทางดี และยังมีสำนวนที่สะท้อนให้เห็นผู้หญิงในอุดมคติของผู้ชายอีกว่า **หนุ่มตะวันออก สาวเกียวโต** (東男に京女) หมายถึงผู้ชายในอุดมคติควรเป็นคนที่มีความองอาจแข็งแรง ซึ่งมักอยู่ในกรุงเอโดะ (ชื่อเก่าของโตเกียว) ผู้หญิงในอุดมคติควรเป็นคนที่มีความนึ่มนวล ซึ่งมักอยู่ในเมืองเกียวโต นอกจากนี้ยังมีสำนวนที่สะท้อนให้เห็นกรรมิยามารยาทที่งดงามของผู้หญิงในทั้งการยืน การนั่ง และการเดิน โดยเปรียบเทียบกับลักษณะดอกไม้ชนิดต่างๆ ว่า **ยืนแบบดอกแปะเจียก นั่งแบบดอกโบตั๋น** (立てば芍薬座れば牡丹) โมงักกัน (Shogakukan, 2012: 839-840) อธิบายถึงลักษณะดอกไม้เหล่านี้ว่า ดอกแปะเจียก มีลำต้นอ่อนแอสูงขึ้นอย่างตั้งตรงและมีดอกไม้บานสวยงามที่ปลายกิ่ง ดอกโบตั๋นมีดอกไม้รูปทรงแฉวงนอ จึงนั่งชมดูสวยกว่ายืนชม

ผู้หญิงต้องมีจิตใจและพฤติกรรมที่ดีด้วย ในภาษาญี่ปุ่นมีสำนวนที่แสดงการตักเตือนผู้ชายในเรื่องความรักว่า ผู้หญิงสวยอาจจะสวยเพียงรูปร่างภายนอกเท่านั้น จึงอย่าตัดสินใจว่าเพียงรูปร่างภายนอกแล้วลงความเห็นเป็นผู้หญิงที่ดี ดังสำนวนว่า **ตัดผิวหนังออก หญิงสวยก็เป็นหัวกะโหลก** (皮一枚剥げば美人も髑髏) หมายถึงความสวยก็สวยแต่รูปร่างภายนอกเท่านั้น ภายในของคนแค่เป็นโครงกระดูก และ **หญิงสวยก็เป็นเพียงแค่เปลือกนอก** (美人というも皮一重) หมายถึงหน้าตาสวยงามเป็นเรื่องภายนอก จึงไม่แน่มเสมอไปว่าเป็นคนมีพฤติกรรมดีและจิตใจสวยงาม

ด้วย ความสวยหรือไม่นั้นควรดูจิตใจมากกว่า ไม่ควรตัดสินใครด้วยเพียงแค่รูปลักษณ์ภายนอก

ผู้หญิงต้องมีเสน่ห์ดึงดูดใจ จำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของผู้หญิงที่ดึงดูดใจของผู้ชาย เช่นมีจำนวนว่า **ชายต้องกล้า หญิงต้องมีเสน่ห์** (男は度胸、女は愛嬌) หมายถึงผู้ชายมีความกล้าหาญให้สมกับเป็นผู้ชาย ผู้หญิงมีเสน่ห์ดึงดูดให้สมกับเป็นผู้หญิง ผู้หญิงมีเสน่ห์ในที่นี้หมายถึงดูน่ารักด้วยรอยยิ้ม มีอัธยาศัยไมตรีซึ่งเป็นกิริยาวาจาที่ทำให้คนอื่นรู้สึกดี และจำนวนที่สะท้อนให้เห็นว่าความเสน่ห์ของผู้หญิงนั้นอยู่ที่สายตาด้วย เช่น **หญิงที่ปวดตา ชายที่เป็นหวัด** (目病み女に風邪ひき男) หมายถึงผู้หญิงที่ปวดตานั้นมีสายตาชุ่มฉ่ำ ดูมีเสน่ห์มากขึ้น ทำให้ดึงดูดใจของชาย และ**ส่งสายตาเหมือนระลอกฤดูใบไม้ร่วง** (秋波を送る) หมายถึงผู้หญิงแสดงอาการดึงดูดความสนใจของผู้ชายโดยส่งสายตาวานๆ ยั่วยวน น้ำในแม่น้ำหรือทะเลในฤดูใบไม้ร่วงมีความใสมากกว่าฤดูอื่น ระลอกคลื่นที่เกิดจากน้ำใสในฤดูใบไม้ร่วงนั้นดูสวยงาม จึงเปรียบกับสายตาหรือดวงตาของผู้หญิงที่สดใสและหวาน

ส่วนพฤติกรรมไม่ดีของผู้หญิงในทัศนะของผู้ชายที่สะท้อนจากจำนวนญี่ปุ่นว่า **หญิงชั่วที่ดูเหมือนคนเฉลียวฉลาด** (悪女の賢者ぶり) หมายถึงผู้หญิงที่จิตใจไม่ดีมักแสร้งทำเป็นคนเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาและเป็นหญิงบริสุทธิ์เพื่อให้อุปนิสัยภายนอกดูดี จำนวนนี้สะท้อนให้เห็นกิริยาท่าทางของผู้หญิงที่ตรงข้ามกับผู้หญิงในอุดมคติของชายญี่ปุ่น คือกิริยามารยาทละมุนละไม อ่อนโยน นุ่มนวล

2.1.1.3 ด้านคุณลักษณะของหญิง

จากการศึกษาความหมายจำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบจำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนคุณลักษณะของหญิง 23 จำนวน มีรายละเอียดลักษณะของหญิงในจำนวนญี่ปุ่นดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 16 ตารางแสดงความหมายจำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนคุณลักษณะของหญิง

จำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	คุณลักษณะของหญิง
1. ชายต้นสน หญิงต้นฟูจิ 男は松、女は藤 (Otoko wa matsu, Onna wa fuji)	- ผู้หญิงต้องพึ่งพิงกับผู้ชายในการใช้ชีวิต ชีวิต	- ผู้หญิงเป็นคนที่อ่อนแอพึ่งตนเองไม่ได้
2. หญิงไม่มีบ้านในทั้งสามโลก 女は三界に家なし (Onna wa sankai ni ie nashi)	- ผู้หญิงไม่มีโลกที่เป็นของตนเอง	- ผู้หญิงควรมีคนเลี้ยงดูและปกป้องคุ้มครอง

ตาราง 16 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	คุณลักษณะของหญิง
3. ฝนที่ตกตอนเช้า เท้ากับหญิงที่ตกแขนเสื้อ 朝雨は女の腕まくり (Asaame wa onna no udemakuri)	- แม้ผู้หญิงตกแขนเสื้อข่มขู่ก็ไม่กลัว เพราะเหมือนกับฝนที่ตกตอนเช้าซึ่งตกไม่นาน ฟากก็โปร่งใสทันที	- ผู้หญิงมีจิตใจอ่อนไหว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย
4. ใจของหญิงกับท้องฟ้าในฤดูใบไม้ร่วง 女心と秋の空 (Onna gokoro to aki no sora)	- ใจของหญิงเปรียบเหมือนท้องฟ้าฤดูใบไม้ร่วงที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย	- ใจของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงง่าย
5. ใจของหญิงเป็นดวงตาของแมว 女の心は猫の眼 (Onna no kokoro wa neko no me)	- ใจของหญิงเปลี่ยนแปลงง่ายเหมือนตาของแมวที่กลีบกลอกไปมา	- ใจของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงง่าย
6. ความหึงหวงความอิจฉาเป็นเรื่องปกติของหญิง 怪気嫉妬は女の常 (Rinki shitto wa onna no tsune)	- ถ้าขึ้นชื่อว่าเป็นผู้หญิงแล้วก็ย่อมมีความอิจฉาริษยาอยู่เป็นธรรมดา	- ผู้หญิงเป็นคนที่มีความอิจฉาริษยา หึงหวง
7. ความผูกพันลึกซึ้งของหญิงชั่ว 悪女の深情け (Akujoyo no fukanasake)	- ผู้หญิงที่หน้าตาไม่ดี มีความผูกพันทางจิตใจที่ลึกซึ้งและมีอารมณ์หึงหวงรุนแรงกว่าผู้หญิงโดยทั่วไป	- ผู้หญิงเป็นคนที่มีความหึงหวง แต่ไม่ควรมากเกินไป
8. ความหึงหวงเป็นเครื่องมือเจ็ดอย่างของหญิง 怪気は女の七つ道具 (Rinki wa onna no nanatsu dougu)	- ความหึงหวงของผู้หญิงเป็นวิธีที่ดีที่ทำให้ดึงดูดใจผู้ชาย	- ผู้หญิงเป็นคนที่มีความหึงหวง แต่ไม่ควรมากเกินไป
9. ความหึงหวงเล็กน้อยถือเป็นอริยาบดียดี 怪気も少しは愛想 (Rinki mo sukoshi wa aisou)	- ความหึงหวงของผู้หญิง หากไม่มากนักก็เป็นสิ่งที่น่ารัก	- ผู้หญิงเป็นคนที่มีความหึงหวง แต่ไม่ควรมากเกินไป
10. หญิงสามคนมารวมกันหนวกหู 女三人寄れば姦しい (Onna sannin yoreba kashimashii)	- ผู้หญิงมักเป็นคนช่างพูด	- ผู้หญิงเป็นคนช่างพูด
11. ความดื้อรั้นของหญิงทะลวงได้แม้หินผา 女の一念岩をも徹す (Onna no ichinen iwa o mo toosu)	- ผู้หญิงมีความมุ่งมั่นและความดื้อรั้นอย่างแรงกล้า ยากที่จะหมดไป	- ผู้หญิงเป็นคนดื้อรั้น ยึดติดกับความแค้น
12. หญิงฉลาดขายาวัวไม่ได้ 女賢しくて牛売り損なう (Onna sakashikute ushi urisokonau)	- ผู้หญิงที่ดูเหมือนจะฉลาด แต่ไม่สามารถมองสถานการณ์ครอบคลุมทั้งหมดได้	- ผู้หญิงมีมุมมอง วิสัยทัศน์แคบ
13. สตรียึดติดกับความเห็นอกเห็นใจ 婦人の仁 (Fujin no jin)	- ผู้หญิงมักมองที่จุดเล็กๆ อยู่ใกล้ตัว ไม่สามารถมองครอบคลุมสถานการณ์ทั้งหมดได้	- ผู้หญิงมีมุมมอง วิสัยทัศน์แคบ

ตาราง 16 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	คุณลักษณะของหญิง
14. เด็กหญิงกับคนไม่มีศีลธรรมเลี้ยงยาก 女子と小人は養い難し (Jyoshi to shoujin wa yashinaigatashi)	- ผู้หญิงนั้น ถ้าสนิทสนมก็จะขาด ความเกรงใจ แต่ถ้าเราห่างออกมา เขาก็จะเคียดแค้นชิงชังเรา	- ผู้หญิงเป็นคนประเภทที่ดู ใจยากและรับมือยาก
15. หญิงทำให้เมืองสงบสุข 女は国の平らげ (Onna wa kuni no tairage)	- ชีวิตราบรื่น สนุกสนาน สงบสุขได้ก็ เพราะมีผู้หญิง	- ผู้หญิงมีคุณค่า มีความ สามารถ
16. หญิงกับพระสงฆ์ไม่มีเศษเหลือ 女と坊主に余り物はない (Onna to bouzu ni amarimono wa nai)	- ผู้หญิงไม่เคยลำบากในการหาความรัก	- ผู้หญิงมีคุณค่า มีความ สามารถ
17. ดอกทิสเทิลก็มีช่วงดงาม 薊の花も一盛り (Azami no hana mo hitozakari)	- แม้ผู้หญิงที่หน้าตาไม่ดี แต่หากอยู่ วัยที่เหมาะสมก็จะมีเสน่ห์ตาม สมควร	- ผู้หญิงพอถึงวัยที่เหมาะสม มีเสน่ห์ทุกคน
18. แม้ยักษ์ก็ดูสวยได้ แม้เป็นชาบนั่นจะก็ รู้สึกกลิ่นหอมดี 鬼も十八番茶も出花 (Oni mo jyuhaichi bancha mo debana)	- แม้ผู้หญิงที่หน้าตาไม่ดี แต่หากอยู่ วัยที่เหมาะสมก็จะมีเสน่ห์ตาม สมควร	- ผู้หญิงพอถึงวัยที่เหมาะสม มีเสน่ห์ทุกคน
19. สุราต้องสุราเก่า หญิงต้องสาวใหญ่ 酒は古酒、女は年増 (Sake wa koshu, Onna wa toshima)	- ผู้หญิงวัยกลางคนมีความรัก ความเห็นอกเห็นใจอย่างลึกซึ้ง มี เสน่ห์ดึงดูดใจผู้ชาย	- ผู้หญิงวัยกลางคนมีเสน่ห์
20. ผมของสตรี ผูกได้แม้กระทั่งข้างใหญ่ 女の髪の毛には大象も繋がる (Onna no kaminoke niwa taizou mo tsunagaru)	- หญิงมีพลังในการดึงดูดใจชายสูง มาก	- เสน่ห์ของผู้หญิงทำให้ ผู้ชายสับสน ว้าวุ่น
21. หญิงสวยคือขวานที่ตัดชีวิต 美女は生を断つ斧 (Bijyo wa sei wo tatsu ono)	- เจ้าเมืองหลงรักหญิงสวยที่มีเสน่ห์ ทำให้เจ้าเมืองสับสน	- เสน่ห์ของผู้หญิงทำให้ ผู้ชายสับสน ว้าวุ่น
22. หญิงสวยทำล้นขาด 美女舌を破る (Bijyo shita wo yaburu)	- รูปร่างสวยงามเป็นเครื่องมือที่ทำให้ ให้ผู้ชายสับสน ว้าวุ่น	- เสน่ห์ของผู้หญิงทำให้ ผู้ชายสับสน ว้าวุ่น
23. อ่านจนจุก (ถอนจนจุก) 鼻毛を読む (Hanage wo yomu)	- ผู้หญิงที่รู้จักของผู้ชาย แล้วรักเล่นๆ ทำที่เล่นที่จริง	- เสน่ห์ของผู้หญิงทำให้ ผู้ชายสับสน ว้าวุ่น

จากการศึกษาความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนคุณลักษณะของหญิงดังตาราง
16 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของหญิงได้ดังนี้

ผู้หญิงเป็นคนที่ย่อมนแอ พึ่งตนเองไม่ได้ ในสังคมญี่ปุ่นสมัยก่อน ผู้หญิงไม่มีโอกาสเรียนหนังสือและไม่สามารถออกไปทำงานเลี้ยงดูตนเองได้ จึงมีทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายว่า ผู้หญิงต้องพึ่งพิงกับผู้ชายในการใช้ชีวิต ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **ชายต้นสน หญิงต้นฟูจิ** (男は松、女は藤) หมายถึง ผู้หญิงต้องพึ่งพิงกับผู้ชายในการใช้ชีวิต เปรียบเสมือนต้นฟูจิที่เป็นไม้เลื้อยพันต้นสน แต่ปัจจุบันนี้ผู้หญิงก็ได้โอกาสเรียนหนังสือมีความรู้ สามารถออกไปทำงานเลี้ยงดูตนเองได้ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้หญิงแต่งงานแล้วย้ายเข้าบ้านฝ่ายสามี ก็มีบทบาทหน้าที่จัดการภาระต่างๆ ในบ้าน ผู้หญิงจึงต้องพึ่งพิงผู้ชาย

ผู้หญิงควรมีคนเลี้ยงดูและปกป้องคุ้มครอง ในสำนวนญี่ปุ่นผู้หญิงถูกสอนว่าตอนเป็นเด็กต้องเชื่อฟังพ่อแม่ เมื่อแต่งงานต้องเชื่อฟังสามี และเมื่อสูงอายุต้องเชื่อฟังลูก ผู้หญิงจึงไม่มีโลกที่เป็นของตนเอง ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **หญิงไม่มีบ้านในทั้งสามโลก** (女は三界に家なし) ดังนั้นสังคมญี่ปุ่นจะมีทัศนะในเรื่องลักษณะธรรมชาติของผู้หญิงว่าผู้หญิงควรมีคนเลี้ยงดูและปกป้องคุ้มครอง และสะท้อนสถานภาพของผู้หญิงที่ต่ำกว่าผู้ชาย

ผู้หญิงมีจิตใจอ่อนไหว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย สำนวนญี่ปุ่นกล่าวถึงลักษณะเฉพาะของผู้หญิงว่าเป็นคนที่เปลี่ยนใจง่าย จึงไม่น่าไว้วางใจ ดังเช่น **ฝนที่ตกตอนเช้าและหญิงตกแขนเสื้อ** (朝雨は女の腕まくり) หมายถึง แม้ผู้หญิงตกแขนเสื้อข่มขู่ก็ไม่กลัว เพราะเหมือนกับฝนที่ตกตอนเช้าซึ่งตกไม่นาน ไฟก็ไปรุ่งไรทันที ในความคิดของคนญี่ปุ่น ท่าทางตกแขนเสื้อนั้นแสดงความกระตือรือร้นเอาจริงเอาจัง และยังมีสำนวนอีกว่า **ใจของหญิงกับท้องฟ้าในฤดูใบไม้ร่วง** (女心と秋の空) หมายถึงใจของหญิงนั้นเปรียบเหมือนท้องฟ้าฤดูใบไม้ร่วงที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย และ**ใจของหญิงเป็นดวงตาของแมว** (女的心は猫の眼) หมายถึงใจของหญิงเปลี่ยนแปลงง่ายเหมือนตาของแมวที่กลับลอกไปมา

ผู้หญิงควรมีความหึงหวง แต่ไม่ควรมากเกินไป จากสำนวนที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของผู้หญิง คนญี่ปุ่นเห็นว่าผู้หญิงเป็นคนที่มีความหึงหวง อิจฉาริษยา ดังสำนวนว่า **ความหึงหวงความอิจฉาเป็นเรื่องปกติของหญิง** (怪気嫉妬は女の常) หมายถึง ถ้าขึ้นชื่อว่าเป็นผู้หญิงแล้วก็ย่อมมีความอิจฉาริษยาอยู่เป็นธรรมดา และโดยเฉพาะผู้หญิงที่หน้าตาไม่ดี ถูกมองว่ามีความผูกพันทางจิตใจที่ลึกซึ้งและมีอารมณ์หึงหวงรุนแรงกว่าผู้หญิงโดยทั่วไป ดังเห็นได้จากสำนวนว่า **ความผูกพันลึกซึ้งของหญิงชั่ว** (悪女の深情け) และในสายตาของผู้ชาย หากหญิงหนึ่งคนน้อยก็ดูน่ารัก มีเสน่ห์ จึงมีสำนวนว่า**ความหึงหวงเป็นเครื่องมือเจ็ดอย่างของหญิง** (怪気は女の七つ道具) หมายถึงความอิจฉาหึงหวงเป็นเหมือนอาวุธอย่างหนึ่งของหญิง ถ้ารู้จักใช้ก็จะเป็นวิธีที่ดีที่ทำให้ดึงดูดใจผู้ชาย และ **ความหึงหวงเล็กน้อยถือเป็นอหังการ** (怪気も少しは愛想) หมายถึงความหึงหวงนั้นหากไม่มากนักก็เป็นสิ่งที่ดูน่ารัก สำนวนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าในสายตาของผู้ชาย ผู้หญิงเป็นคน

ที่มีความหึงหวง หากหึงหวงไม่มากก็ดูน่ารัก มีเสน่ห์ เพราะฉะนั้นผู้หญิงต้องรู้จักและควบคุมความรู้สึก หึงหวงของตนเองให้ดี ถ้าทำได้เช่นนั้น ความหึงหวงเป็นวิธีที่ดีที่ทำให้ดึงดูดใจผู้ชาย

ผู้หญิงเป็นคนช่างพูด จำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของผู้หญิงอีกว่าเป็นคนช่างพูด ดังจำนวนว่า **หญิงสามคนมารวมกันหนวากุ** (女三人寄れば姦しい) หมายถึงผู้หญิงมักเป็นคนช่างพูด หากสามคนมาอยู่ด้วยกันก็พูดคุยกันอย่างเสียงดัง หนวากุ แต่เดิม อักษร 女 (Onna) ในภาษาญี่ปุ่นเป็นอักษรที่แสดงภาพผู้หญิง ซึ่งแสดงถึงความอ่อนแอ การอ่อนน้อม แต่ถ้าใช้อักษรนี้สามตัวรวมกันเป็น 姦しい (Kashimashii) จะให้ความหมายว่าหนวากุ (อุภาวรรณ เบ็ญจโกตี, 2548: 112)

ผู้หญิงเป็นคนดีอีวัน ยึดติดกับความแค้น ผู้หญิงยังเป็นคนดีอีวันและยึดติดกับความแค้นอีกด้วย ดังจำนวนว่า **ความดีอีวันของหญิง ทะลวงได้แม้หินผา** (女の一念岩をも徹す) หมายถึงผู้หญิงมีความมุ่งมั่นและความดีอีวันอย่างแรงกล้า ยากที่จะหมดไป ซึ่งมักใช้ในความหมายเชิงลบ

ผู้หญิงมีมุมมอง วิสัยทัศน์แคบ จำนวนญี่ปุ่นกล่าวถึงลักษณะเฉพาะของผู้หญิงที่มีความหมายเชิงลบอีกว่า ผู้หญิงเป็นคนที่มุมมอง วิสัยทัศน์แคบ ดังเช่น **สตรีฉลาดขายวัวไม่ได้** (女賢しくて牛売り損なう) หมายถึงผู้หญิงที่ดูเหมือนจะฉลาด แต่ไม่สามารถมองสถานการณ์รอบคลุมทั้งหมดได้และมองแต่ผลประโยชน์เฉพาะหน้า และ**สตรียึดติดกับความเห็นอกเห็นใจ** (婦人の仁) หมายถึงผู้หญิงมักมองที่จุดเล็กๆ อยู่ใกล้ตัว ไม่สามารถมองครอบคลุมสถานการณ์ทั้งหมดให้เห็นภาพรวมได้ และยึดติดกับความรักเล็กๆ น้อยๆ อาจทำให้การตัดสินใจครั้งสำคัญผิดพลาดได้

ผู้หญิงเป็นคนประเภทที่ดูใจยากและรับมือยาก ในทัศนะของผู้ชายญี่ปุ่นมักมองว่าผู้หญิงเป็นคนประเภทที่เข้าใจได้ยากและรับมือยาก ดังเห็นได้จากจำนวนญี่ปุ่นว่า **เด็กหญิงกับคนไม่มีศีลธรรมเลี้ยงยาก** (女子と小人は養い難し) หมายถึง ผู้หญิงและคนไม่มีศีลธรรมนั้น ถ้าใครสนิทสนมด้วยก็จะขาดความเกรงใจ แต่ถ้าเราห่างออกมาเขาก็จะเคียดแค้นชิงชังเรา ดังนั้นผู้ชายมักมีทัศนะว่าผู้หญิงเป็นคนทำความเข้าใจยาก

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่กล่าวมาข้างต้นส่วนใหญ่เป็นลักษณะของผู้หญิงในเชิงลบ แต่ในทางกลับกัน จำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนคุณค่าและคุณลักษณะของผู้หญิงในเชิงบวกด้วยดังนี้

ผู้หญิงมีคุณค่า มีความสามารถ ผู้หญิงไม่ว่าจะมีอายุมากหรือน้อย และมีฐานะอย่างไรก็อาจมีคุณค่ามีเสน่ห์ ดังจำนวนว่า **หญิงทำให้เมืองสงบสุข** (女は国の平らげ) หมายถึงชีวิตราบรื่น สนุกสนาน สงบสุขได้ก็เพราะมีผู้หญิง และ**หญิงกับพระสงฆ์ไม่มีเศษเหลือ** (女と坊主に余り物はない) หมายถึงผู้หญิงไม่เคยลำบากในการหาคู่รัก เปรียบเสมือนพระสงฆ์ไม่เคยขาดกิจวัตร

ผู้หญิงพอลถึงวัยที่เหมาะสมมีเสน่ห์ทุกคน สำนวนญี่ปุ่น สะท้อนให้เห็นเสน่ห์ของผู้หญิงว่า **ดอกทิสเทิล ก็มีช่วงงดงาม** (薊の花も一盛り) และ **แม้ยักษ์ก็ดูสวยได้ แม้เป็นชาบันจะ ก็รู้สึกกลิ่นหอมดี** (鬼も十八番茶も出花) สำนวนทั้งสอง หมายถึงผู้หญิงที่รูปลักษณ์ภายนอกไม่ดี แต่หากอยู่ในวัยที่เหมาะสมก็จะมีเสน่ห์ตามสมควร โดยเปรียบเทียบกับดอกทิสเทิลเป็นดอกไม้ที่ไม่ค่อยสวยงาม แต่ในช่วงที่บานสะพรั่งก็มีความสวยงามพอประมาณ และชาบันจะ เป็นชาชนิดหนึ่งที่คุณภาพต่ำกว่าชาเขียว แต่ถ้าชงเสร็จใหม่ ๆ ก็จะมีกลิ่นหอม อร่อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะของผู้หญิงว่าผู้หญิงที่พอลถึงวัยที่เหมาะสมมีเสน่ห์ทุกคน

ผู้หญิงวัยกลางคนมีเสน่ห์ ผู้ชายญี่ปุ่น มักมองว่าผู้หญิงวัยกลางคนหรือสาวใหญ่มีความรักความเห็นอกเห็นใจอย่างลึกซึ้ง มีเสน่ห์ดึงดูดใจผู้ชายมากกว่าหญิงสาวที่มีประสบการณ์น้อย ดังสำนวนที่ว่า **สุราต้องสุราเก่า หญิงต้องสาวใหญ่** (酒は古酒、女は年増) หมายถึงสุราเก่าดีกว่าสุราใหม่เพราะมีรสชาตินุ่มลึก ซึ่งเห็นได้ว่าผู้ชายญี่ปุ่นมีความคาดหวังต่อผู้หญิงที่รู้จักวิธีการปรนนิบัติชายคนรักนั่นเอง

เสน่ห์ของผู้หญิง ทำให้ผู้ชายสับสน ว่าวุ่น สำนวนญี่ปุ่น กล่าวถึงคุณลักษณะและความสามารถของหญิงสาวว่า เสน่ห์ของผู้หญิงนั้นเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้ชายสับสน ว่าวุ่น ทำลายชีวิตของผู้ชายได้ ดังเช่น **ผมของสตรี ผูกได้แม้กระทั่งช้างใหญ่** (女の髪の毛には大象も繋がる) หมายถึงผู้หญิงมีพลังในการดึงดูดใจชายสูงมาก และ **หญิงสวยคือขวานที่ตัดชีวิต** (美女は生を断つ斧) หมายถึงเสน่ห์ของหญิงสาวทำให้ทำลายชีวิตของคน และ **หญิงสวยทำล้นขาด** (美女舌を破る) หมายถึงเจ้าเมืองหลงรักหญิงสวยที่มีเสน่ห์ ไม่ฟังคำแนะนำของข้าทาสผู้ซื่อสัตย์แล้วทำให้เจ้าเมืองปกครองผิดพลาด และ **อ่านขนจมูก** (鼻毛を読む) หมายถึงหญิงที่อ่านความรู้สึกของผู้ชายที่หลงรักตนอย่างปรูปรุ่ง รักเล่นๆ ทำที่เล่นที่จริง โดยปริยายผู้ชายนำมาใช้ว่า โดนอ่านขนจมูก ทั้งสี่สำนวนนี้ สะท้อนให้เห็นว่ารูปร่างสวยงามหรือเสน่ห์ของผู้หญิงนั้นเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้ชายสับสน ว่าวุ่น ทำลายชีวิตได้ ผู้ชายจึงต้องระมัดระวังตัวให้ดีหากจะมีความสัมพันธ์กับหญิง

2.1.2 บทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพ

บทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพในสำนวนญี่ปุ่น ศึกษาได้จากลักษณะของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพต่างๆ จากการวิเคราะห์สำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพ 41 สำนวน ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ ลูกสาว ภรรยา แม่ แม่ยาย และแม่สามีกับลูกสะใภ้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของหญิงโดยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ ของหญิง 5 ประเภท ดังนี้

2.1.2.1 ลักษณะของหญิงที่เป็นลูกสาว

บทบาทของหญิงที่เป็นลูกสาว หมายถึงบทบาทของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับลูกสาว ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะต่างๆ ของลูกสาวที่เป็นสมาชิกในครอบครัว จากการวิเคราะห์สำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับลูกสาว 6 สำนวน สะท้อนลักษณะของลูกสาวดังนี้

ตาราง 17 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นลูกสาว

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะของลูกสาว
1. ฤๅไบบ่เล็กกับลูกสาว อย่าขาดความรอบคอบ 小娘と小袋は油断がならぬ (Komusume to kobukuro wa yudan ga naranu)	- ลูกสาวจะเสียได้ง่าย ต้อง เฝ้าดูอยู่เสมอ	- ลูกสาวเป็นคนที่อ่อนแอ พึ่งตนเองไม่ได้
2. มีลูกสาวสามคน ทรัพย์สมบัติจะสูญสลาย 娘三人持てば身代が潰れる (Musume sannin moteba shindai ga tsubureru)	- เวลาลูกสาว 3 คนยกให้เป็น ภรรยา ต้องมีค่าใช้จ่ายจำนวน มากจนทรัพย์สมบัติหมดสิ้น	- การเลี้ยงดูลูกสาวต้องเสีย ค่าใช้จ่ายมาก
3. ลูกสาวมีตำแหน่งสูง แต่พ่อแม่ยากจน 娘出世に親貧乏 (Musume shusse ni oya binbou)	- พ่อแม่เสียค่าใช้จ่ายจำนวน มากในการเตรียมงานแต่งงาน ของลูกสาว	- การเลี้ยงดูลูกสาวต้องเสีย ค่าใช้จ่ายมาก
4. การมีลูกสาวคือโจรแปดคน 娘の子は強盗八人 (Musume no ko wa goutou hachinin)	- พ่อแม่เสียค่าใช้จ่ายจำนวน มากในการเลี้ยงดูและให้ลูก สาวแต่งงานออกเรือน	- การเลี้ยงดูลูกสาวต้องเสีย ค่าใช้จ่ายมาก
5. ฤๅไบบ่เล็กกับลูกสาวบรรจุมากกว่าที่คิด 小袋と小娘は思ったよりいりが多い (Kobukuro to Komusume wa omottayori irigaoi)	- การเลี้ยงดูลูกสาวต้องเสีย ค่าใช้จ่ายมากกว่าที่คิด	- การเลี้ยงดูลูกสาวต้องเสีย ค่าใช้จ่ายมาก
6. หนึ่งเจ้าหญิง สองทาโร่ 一姫二太郎 (Ichi hime Ni taro)	- ลูกคนแรกควรเป็นผู้หญิง เพราะเลี้ยงง่าย ลูกคนที่สองจึง เป็นลูกชาย	- เด็กผู้หญิงเลี้ยงง่ายและ แข็งแรงกว่าเด็กผู้ชาย

จากการศึกษาลักษณะต่างๆ ของลูกสาวที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่นดังตาราง 17 ผู้วิจัยเห็นว่าสำนวนญี่ปุ่นไม่ได้บ่งบอกถึงบทบาทของลูกสาวอย่างชัดเจน เพียงแต่สะท้อนให้เห็นลักษณะของลูกสาวดังนี้

ลูกสาวเป็นคนที่อ่อนแอ พึ่งตนเองไม่ได้ คนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับลูกสาวว่าเป็นคนที่อ่อนแอ เสียได้ง่าย ดังสำนวนที่ว่า ฤๅไบบ่เล็กกับลูกสาว อย่าขาดความรอบคอบ (小娘と小袋は油断がならぬ) หมายถึงฤๅไบบ่เล็กจะปริต่าง่าย และลูกสาวจะเสียได้ง่าย จึงต้องเฝ้าดูอยู่เสมอ พ่อแม่ต้องการลูกชายมากกว่าลูกสาว

การเลี้ยงดูลูกสาวต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก คนญี่ปุ่นมีทัศนคติเกี่ยวกับการมีลูกสาวว่า การเลี้ยงดูลูกสาวต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าที่คิด และต้องมีค่าใช้จ่ายในการเตรียมงานแต่งงานจำนวนมาก เพราะเมื่อผู้หญิงจะแต่งงาน ต้องเตรียมชุดแต่งงาน อุปกรณ์เจ้าสาว และเครื่องเรือนต่างๆ เพื่อย้ายเข้าบ้านสามี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าค่าใช้จ่ายในการเตรียมงานแต่งงานนั้นเป็นสิ่งที่แสดงตนว่าเจ้าสาวเป็นผู้หญิงที่มีคุณค่าเพียงใด พ่อแม่เจ้าสาวจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ไม่เป็นหน้าที่ของพ่อแม่เจ้าบ่าว ลักษณะที่ไม่ดีของการมีลูกสาวนี้ เห็นได้จากสำนวนว่า **มีลูกสาวสามคน ทรัพย์สมบัติจะสูญสลาย** (娘三人持てば身代が潰れる) **ลูกสาวมีตำแหน่งสูง แต่พ่อแม่ยากจน** (娘出世に親貧乏) **การมีลูกสาวคือโจรแปดคน** (娘の子は強盗八人) และ**ถูกใบเล็กกับลูกสาวบรรจุมากกว่าที่คิด** (小袋と小娘は思ったよりいりが多い) สำนวนเหล่านี้หมายถึงการเลี้ยงดูลูกสาวต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าที่คิด จึงสะท้อนให้เห็นว่าคนญี่ปุ่นคาดหวังจะได้ลูกผู้ชายมากกว่าลูกสาว

แต่ในทางกลับกัน สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนทัศนคติเกี่ยวกับการมีลูกสาวในทางบวกด้วยดังนี้

เด็กผู้หญิงเลี้ยงง่ายและแข็งแรงกว่าเด็กผู้ชาย ลักษณะประจำเพศของผู้ชายและผู้หญิงนั้น ธรรมชาติสร้างผู้ชายให้ร่างกายแข็งแรงกว่าผู้หญิง แต่ตอนเด็กๆ คนญี่ปุ่นเชื่อกันว่าลูกสาวแข็งแรงกว่าลูกชาย ลูกสาวจึงเลี้ยงง่าย ถือเป็นคุณลักษณะของเด็กผู้หญิงและข้อดีของการมีลูกสาว ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **หนึ่งเจ้าหญิง สองท้าว** (一姫二太郎) หมายถึงลูกคนแรกควรเป็นผู้หญิง เพราะเลี้ยงง่าย ลูกคนที่สองจึงเป็นลูกชาย ท้าว เป็นชื่อของเด็กผู้ชายซึ่งในอดีตมักตั้งชื่อนี้ จึงหมายถึงเด็กผู้ชายในสำนวนนี้

2.1.2.2 บทบาทของหญิงที่เป็นภรรยา

บทบาทของหญิงที่เป็นภรรยา หมายถึงบทบาทของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับภรรยา ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะต่างๆ ของภรรยา จากการวิเคราะห์สำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับภรรยา 13 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะของหญิงที่เป็นภรรยาดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 18 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นภรรยา

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะของภรรยา
1. เมียซื่อสัตย์ไม่มีสามีสองคน 貞女は二夫に見えず (Teijyo wa jifu ni mamiezu)	- ภรรยาซื่อสัตย์ต่อสามี ถึงจากกันก็ไม่ได้แต่งงานอีกครั้ง	- ภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อสามี
2. สามีบอก ภรรยาทำตาม 夫唱え妻随う (Otto tonaete tsuma shitagau)	- ภรรยาทำตามคำพูดของสามี และเชื่อฟังสามี	- ภรรยาต้องเชื่อฟังสามี

ตาราง 18 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะของภรรยา
3. ภรรยาอายุมากกว่าเป็นยาที่ทำให้เกิดสมบัติ 姉女房は身代の薬 (Anenyoubou wa shindai no kusuri)	- ภรรยาที่อายุมากกว่าสามี ดูแลรักษาสมบัติและปรนนิบัติ สามีได้ดี	- ภรรยาต้องรู้จักวิธีการ ปรนนิบัติสามี
4. หญิงอายุมากกว่าหนึ่งปีซื้อให้เอาเป็นภรรยา 一つ姉は買うて持て (Hitotsu ane wa koute mote)	- ภรรยาที่อายุมากกว่าสามี ดูแลรักษาสมบัติและปรนนิบัติ สามีได้ดี	- ภรรยาต้องรู้จักวิธีการ ปรนนิบัติสามี
5. ผลงานของภรรยาที่ช่วยงานภายใน 内助の功 (Naijyo no kou)	- การดูแลปัญหาภายในบ้าน หรือการดูแลสามีเบื้องหลัง	- ภรรยาควรดูแลรับผิดชอบ ภาระต่างๆ ในบ้าน
6. สิ่งที่ขาดไม่ได้ในบ้านคือชานชั้นบ้านกับภรรยา 家に無くてはならぬものは上がり框と女房 (Ie ni nakutewanaranu mono wa agarigamachi to nyoubou)	- ภรรยาเป็นคนที่ขาดไม่ได้ใน บ้าน เหมือนกับชานชั้นบ้าน	- ภรรยาเป็นคนที่ขาดไม่ได้ ในบ้าน
7. ไม่เบื่อภรรยาและข้าว 女房と米の飯には飽かぬ (Nyoubou to kome no meshi niwa akanu)	- ภรรยาและข้าวที่เป็นอาหาร หลักนั้นเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้	- ภรรยาเป็นคนที่ขาดไม่ได้ ในบ้าน
8. ภรรยาเป็นสมบัติครึ่งหนึ่ง 女房は半身上 (Nyoubou wa hanshinshou)	- บ้านตระกูลจะเจริญรุ่งเรือง หรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับความดีชั่ว ของภรรยา	- ภรรยาเป็นคนที่ขาดไม่ได้ ในบ้าน
9. ภรรยาเป็นเสาหลักของบ้าน 女房は家の大黒柱 (Nyoubou wa ie no daikokubashira)	- ภรรยาดูแลรับผิดชอบภาระ ต่างๆ ในบ้านและเป็นที่พึ่งของ ครอบครัว	- ภรรยาเป็นคนที่ขาดไม่ได้ ในบ้าน
10. คำพูดของภรรยา แม้แต่ภูเขาทางโน้นยัง เคลื่อนไหว 妻の言うに向こう山も動く (Tsuma no yuuni mukou yama mo ugoku)	- คำพูดของภรรยามีอิทธิพลต่อ สามีหรือครอบครัวมาก	- ภรรยามีอำนาจหน้าที่ใน การดูแลครอบครัว
11. สามีไม่ได้มีเสน่ห์มาก เท่าที่ภรรยาหึงหวง 女房の妬くほど亭主もてもせず (Nyoubou no yaku hodo teishu motemosezu)	ภรรยาหึงหวงสามี แต่สามี ไม่ได้มีคนมาชอบมากนักอย่าง ที่ภรรยาคิด	- ผู้หญิงที่เป็นภรรยาหึงหวง หึงหวงสามี
12. ภรรยากับหม้อยิ่งเก่ายิ่งดี 女房と鍋釜は古いほど良い (Nyoubou to nabekama wa furui hodo yoi)	- ภรรยาที่อยู่ด้วยนานยิ่งมี เสน่ห์ มีคุณค่า	- ภรรยาอยู่ด้วยกันนานยิ่ง มีเสน่ห์
13. เสื่อตาทามิและภรรยา ยิ่งของใหม่ยิ่งดี 女房と畳は新しい方がよい (Nyoubou to tatami wa atarashii houga yoi)	- ภรรยาที่เพิ่งแต่งงานใหม่ ให้ ความรู้สึกที่ดี	- ภรรยาใหม่ๆ ดีกว่าภรรยา ที่อยู่ด้วยกันมานาน

จากการศึกษาลักษณะต่างๆ ของภรรยาที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่นดังตาราง 19 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของหญิงที่เป็นภรรยาได้ดังต่อไปนี้

ภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อสามี ในสมัยก่อนคนญี่ปุ่นมีทัศนะว่าภรรยาที่ดีคือภรรยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามี รักเดียวใจเดียว รักษาสัจจะมั่นคง ดังมีสำนวนว่า **เมียซื่อสัตย์ไม่มีสามีสองคน** (貞女は両夫に見えず) หมายถึงเมียซื่อสัตย์ต่อสามีไม่มีการแต่งงานสองครั้ง เมื่อมีสามีแล้ว ถึงจะหย่าร้างหรือตายจากกันก็จะเป็นคู่ครองใหม่ เห็นได้ว่าภรรยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามีจึงเป็นผู้หญิงที่มีคุณค่า

ภรรยาต้องเชื่อฟังสามี ในแนวคิดระบบครอบครัว “อิเอะ” ที่สืบทอดกันมาช้านาน คนญี่ปุ่นบางคนยังเชื่อกันว่า ภรรยาที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามสามีนั้นเป็นภรรยาที่ดี เพราะภรรยาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในบ้านและคอยสนับสนุนความสำเร็จในหน้าที่การงานของสามี ดังนั้นหากภรรยาเชื่อฟังสามี ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาและครอบครัวจะปรองดองกันได้ดี ดังสำนวนที่ว่า **สามีบอกภรรยาทำตาม** (夫唱え妻随う) หมายถึง ภรรยาต้องทำตามคำพูดของสามีและเชื่อฟังสามี เปรียบเทียบกับสามีภรรยาที่ปรองดองกันดี

ภรรยาต้องรู้จักวิธีการปรนนิบัติสามี คนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้หญิงที่ได้แต่งงานแล้วหรือผู้หญิงที่อายุมากกว่าผู้ชายนั้นว่ารู้จักวิธีการปรนนิบัติสามี มีความละเอียดรอบคอบในการดูแลรักษาเงินทองและสมบัติของครอบครัว จึงเป็นคุณลักษณะของภรรยาที่ผู้ชายต้องการ สำนวนที่สะท้อนให้เห็นเรื่องนี้เป็นคือ **ภรรยาอายุมากกว่าเป็นยาที่ทำให้เกิดสมบัติ** (姉女房は身代の薬) และ**หญิงอายุมากกว่าหนึ่งปีซื้อให้เอาเป็นภรรยา** (一つ姉は買うて持て) สำนวนทั้งสองนี้ยกย่องภรรยาที่อายุมากกว่าสามีว่าดูแลรักษาเงินทองและสมบัติของครอบครัว อีกทั้งปรนนิบัติดูแลสามีได้ดี

ภรรยาควรดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้าน ผู้หญิงญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะลาออกจากงานเมื่อแต่งงานหรือมีลูกเพื่อที่จะทำงานบ้านอย่างเต็มที่และเลี้ยงลูกด้วยตนเอง ภาระต่างๆ ในบ้านทุกอย่างนั้นจึงเป็นบทบาทหน้าที่ของภรรยาต้องรับผิดชอบ ดังนั้นสำนวนญี่ปุ่นกล่าวยกย่องชื่นชมภรรยาที่ดูแลภาระต่างๆ ในบ้านได้ว่า **ผลงานของภรรยาที่ช่วยงานภายใน** (内助の功) หมายถึงสามีสามารถทำงานในสังคมได้อย่างเต็มที่ เพราะมีผลงานของภรรยาที่ปรนนิบัติสามีและคอยดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ภายในบ้าน

ภรรยาเป็นคนที่ขาดไม่ได้ในบ้าน สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนคุณค่าของผู้หญิงที่เป็นภรรยาว่าเป็นคนที่ขาดไม่ได้ในบ้าน ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **สิ่งใดที่ขาดไม่ได้ในบ้าน คือซานซันบ้านกับภรรยา** (家に無くてならぬものは上がり框と女房) หมายถึงภรรยาเป็นคนที่ขาดไม่ได้ในบ้าน เหมือนกับซานซันบ้าน ซึ่งแปลมาจากคำว่า *Agarigamachi* หมายถึงส่วนที่ยกระดับจากพื้นใช้เป็นที่พักสำหรับถอดรองเท้าก่อนจะเข้าไปภายในบ้าน เป็นส่วนที่จำเป็นต้องมีในบ้านญี่ปุ่นทุกหลัง และ**ไม่**

เบ็องกรรยาและข้าว (女房と米の飯には飽かぬ) หมายถึงกรรยาและข้าวที่เป็นอาหารหลักนั้นอยู่ในชีวิตประจำวันไม่มีอะไรแปลกใหม่ แต่ก็ไม่ใช่เบ็องและเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ ส่วนทั้งสองนี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของกรรยาซึ่งขาดไม่ได้ในบ้านอย่างเด็ดขาด และ**กรรยาเป็นเสาหลักของบ้าน** (女房は家の大黒柱) และยังมีสำนวนอีกว่า**กรรยาเป็นสมบัติครึ่งหนึ่ง** (女房は半身上) หมายถึงกรรยามีคุณค่าเท่ากับสมบัติในบ้านครึ่งหนึ่ง บ้านตระกูลนั้นจะเจริญรุ่งเรืองหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับความประพฤติของกรรยา หากเป็นกรรยาที่ไม่ดีก็จะทำให้ครอบครัวมีความทุกข์

กรรยามีอำนาจหน้าที่ในการดูแลครอบครัว ในทัศนะของคนญี่ปุ่น กรรยาเป็นคนที่ขาดไม่ได้และคนสำคัญมากในบ้าน ซึ่งถือได้ว่ากรรยามีอำนาจหน้าที่ในการดูแลสมาชิกในครอบครัว ดังสำนวนที่ว่า**คำพูดของกรรยา แม้แต่ภูเขาทางโน้นยังเคลื่อนไหว**(妻の言うに向こう山も動く) หมายถึงคำพูดของกรรยามีอิทธิพลต่อสามีหรือครอบครัวของสามีมาก

กรรยาอยู่ด้วยกันนานยิ่งมีเสน่ห์ นอกจากนี้แล้วยังมีสำนวนที่ยกย่องกรรยาที่อยู่ด้วยกันนาน ดังสำนวนว่า **กรรยากับหม้อยิ่งเก่ายิ่งดี** (女房と鍋釜は古いほど良い) หมายถึงกรรยาที่อยู่ด้วยกันนานยิ่งมีเสน่ห์ มีคุณค่า เหมือนกับหม้อดินยิ่งใช้นานๆ ก็ยิ่งมีเนื้อเนียน เมื่อใช้ปรุงอาหารจะมีรสชาติดีขึ้น ส่วนนี้สะท้อนให้เห็นว่ากรรยาที่อยู่ด้วยกันนานยิ่งมีเสน่ห์ มีคุณค่า เพราะหลังจากแต่งงานแล้วอยู่ด้วยกันยิ่งนานก็ยิ่งเข้าใจกันดี รู้จักวิธีการปรนนิบัติและเอาใจสามี ดังนั้นกรรยาที่อยู่ด้วยกันนานจะดีกว่ากรรยาที่เพิ่งแต่งงานใหม่

แต่ในทางกลับกัน ส่วนญี่ปุ่นสะท้อนทัศนะเชิงบวกเกี่ยวกับกรรยาที่เพิ่งแต่งงานใหม่ด้วยดังนี้

กรรยาใหม่ๆ ดีกว่ากรรยาที่อยู่ด้วยกันมานาน ส่วนนี้สะท้อนให้เห็นทัศนะของผู้ชายเกี่ยวกับกรรยาว่าชอบหรือสนใจกรรยาที่เพิ่งแต่งงานใหม่มากกว่ากรรยาที่อยู่ด้วยกันมานาน เพราะมีความสวย น่ารัก เชื้อพียงสามีได้ง่าย ดังสำนวนว่า **เสือดาวตามักกับกรรยา ยิ่งของใหม่ยิ่งดี** (女房と豹は新しい方がよい) หมายถึงกรรยาที่เพิ่งแต่งงานใหม่ให้ความรู้สึกที่ดีเหมือนกับเสือดาวตามซึ่งถ้าเป็นผืนใหม่ก็จะให้ความรู้สึกดี สดชื่น แต่ในชีวิตจริง หากกรรยาไม่สามารถดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้านได้ ครอบครัวนั้นก็ย่อมไม่มีความสุข ดังนั้นวิเคราะห์ได้ว่าประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่กรรยาใหม่หรือเก่า แต่อยู่ที่กรรยารู้จักวิธีการปรนนิบัติชายคนรักและครอบครัวหรือไม่ นั่นสำคัญมากกว่า

2.1.2.3 บทบาทของหญิงที่เป็นแม่

บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ หมายถึงบทบาทของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับแม่ ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะต่างๆ ของแม่ จากการศึกษาสำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับแม่ 3 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะของหญิงที่เป็นแม่ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 19 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นแม่

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะของแม่
1. ความรักและเอ็นดูของแม่มีลูกแตกสลาย 慈母に敗子あり (Jibo ni haishi ari)	- หากแม่ปล่อยให้ลูกชายทำ อะไรตามใจชอบ ลูกชายก็จะ เป็นคนไม่ดี	- แม่ไม่ควรปล่อยให้ลูกชายทำ อะไรตามใจชอบ
2. ดูลูกสาวให้ดูแม่ 娘を見るより母を見よ (Musume wo miruyori haha wo miyo)	- แม่เป็นอย่างไร ลูกสาวก็เป็น อย่างนั้น แม่ต้องเป็นแบบอย่าง ที่ดีของลูกสาว	- แม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ ลูกสาว
3. การสั่งสอนของแม่เม่งจื๊อในเรื่องย้ายที่ 3 ครั้ง 孟母三遷の教え (Moubo sansen no oshie)	- แม่ต้องเลือกสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อให้การอบรมสั่งสอนแก่ลูก	- แม่ต้องเลือกสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อให้การอบรมสั่งสอนแก่ลูก

จากการศึกษาลักษณะต่างๆ ของแม่ที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่นดังตาราง 19 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์หัตถบาทของหญิงที่เป็นแม่ได้ดังต่อไปนี้

แม่ไม่ควรปล่อยให้ลูกชายทำอะไรตามใจชอบ ดังที่กล่าวไว้ในข้อ 2.1.2.2 หญิงที่เป็นภรรยาในสำนวนญี่ปุ่นว่า ภรรยาที่มีบทบาทที่ดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้านทั้งหมด โดยเฉพาะเรื่องการดูแลเลี้ยงดูลูกเป็นบทบาทของผู้หญิงที่เป็นแม่ ดังสำนวนที่ว่า **แม่รักลูกมากทำให้หัวใจลูกแตกสลาย** (慈母に敗子あり) หมายถึงหากแม่รักลูกชายมากเกินไป ปล่อยให้ทำอะไรตามใจชอบ ลูกชายจะเป็นคนที่ประพฤติตัวเหลวไหล สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกชายว่า ลูกชายจะเป็นคนอย่างไร ขึ้นอยู่กับการอบรมสั่งสอนของแม่ เพราะฉะนั้นแม่ต้องเข้มงวดในการเลี้ยงดูและการอบรมสั่งสอนลูกชาย จะเห็นว่าผู้ชายที่เป็นพ่อนั้นไม่มีบทบาทในการเลี้ยงดู

แม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกสาว นอกจากลูกชายแล้ว แม่ยังต้องดูแลเลี้ยงดูลูกสาวให้ดีด้วย เวลาผู้ชายเลือกผู้หญิงเป็นคู่ครอง มักจะดูลักษณะเฉพาะของแม่ เพราะเชื่อกันว่าแม่เป็นอย่างไร ลูกสาวก็เป็นอย่างนั้น ดังสำนวนว่า **ดูลูกสาวให้ดูแม่** (娘を見るより母を見よ) หมายถึงดูแม่ดีกว่าลูกสาว หากคุณแม่ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูลูก ผู้ชายก็จะตัดสินใจได้ว่าผู้หญิงคนนั้นเป็นคู่ครองที่เหมาะสมกับตนหรือไม่ เพราะฉะนั้นแม่มีบทบาทที่ดูแลเลี้ยงดูลูกสาวให้เป็นผู้หญิงที่ดี

แม่ต้องเลือกสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อให้การอบรมสั่งสอนแก่ลูก คนญี่ปุ่นมีทัศนะว่าเมื่อให้การอบรมสั่งสอนและการศึกษาแก่ลูก สิ่งสำคัญคือสิ่งแวดล้อม ดังสำนวนว่า **การสั่งสอนของแม่เม่งจื๊อในเรื่องย้ายที่ 3 ครั้ง** (孟母三遷の教え) หมายถึงแม่ต้องเลือกสิ่งแวดล้อมที่ดีที่เหมาะสมเพื่อการศึกษาแก่ลูก สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกว่าลูกเป็นคนอย่างไร ขึ้นอยู่กับแม่ที่จะให้การอบรมสั่งสอนแก่ลูก จึงถือกันว่าการอบรมเลี้ยงดูลูกนั้นเป็นบทบาทของแม่ หาก

อบรมสั่งสอนลูกได้ดี ลูกก็จะเป็นคนดี และสังคมก็ยกย่องว่าเป็นแม่ที่ดี

2.1.2.4 บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ม่าย

บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ม่าย หมายถึงบทบาทของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับแม่ม่าย ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะต่างๆ ของหญิงที่มีสามีแล้วแต่สามีตายหรือหย่าร้างกันไป จากการศึกษาสำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับแม่ม่าย 4 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะของหญิงที่เป็นแม่ม่าย ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 20 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของหญิงที่เป็นแม่ม่าย

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะของแม่ม่าย
1. เพลิงไหม้สามครั้งดีกว่าเป็นแม่ม่ายหนึ่งครั้ง 三度の火事より一度の後家 (Sando no kaji yori ichido no goke)	- ความเสียหายที่ได้รับจาก เหตุเพลิงไหม้ 3 ครั้งยังดีกว่า การเป็นแม่ม่าย	- แม่ม่ายไม่ควรแต่งงานใหม่ และต้องซื่อสัตย์ต่อสามีเก่า
2. แม่ม่ายช่วงอายุ 20 ตั้งได้ แต่แม่ม่ายช่วงอายุ 30 ตั้งไม่ได้ 二十後家は立つが三十後家は立たぬ (Hatachi goke wa tatsu ga sanjyugoke wa tatanu)	- แม่ม่ายช่วงอายุ 20 กว่า อยู่ คนเดียวได้ แต่แม่ม่ายอายุ 30 กว่านั้นอยู่คนเดียวไม่ได้	- แม่ม่ายไม่ควรแต่งงานใหม่ และต้องซื่อสัตย์ต่อสามีเก่า
3. หญิงที่เป็นแม่ม่าย ดอกไม้จะบาน 女やもめに花が咲く (Onna yamome ni hana ga saku)	- หญิงที่เป็นแม่ม่ายจะดูสดใส เหมือนดอกไม้บานเพราะมี เวลาดูแลตัวเอง	- ผู้หญิงที่เป็นแม่ม่ายมักมี เสน่ห์
4. ดอกไม้บานที่แม่ม่าย 後家花咲かず (Goke hana sakazu)	- ผู้หญิงที่เป็นแม่ม่ายจะดู สดใสเหมือนดอกไม้บาน เพราะมีเวลาดูแลตัวเอง	- ผู้หญิงที่เป็นแม่ม่ายมักมี เสน่ห์

จากการศึกษาลักษณะต่างๆ ของแม่ม่ายที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่นดังตาราง 20 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ม่ายได้ดังต่อไปนี้

แม่ม่ายไม่ควรแต่งงานใหม่และต้องซื่อสัตย์ต่อสามีเก่า คนญี่ปุ่นมีทัศนคติเกี่ยวกับแม่ม่ายที่สามีตายจากกันว่าการเป็นแม่ม่ายเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้มีความทุกข์มาก ดังสำนวนว่า **เพลิงไหม้สามครั้งดีกว่าเป็นแม่ม่ายหนึ่งครั้ง** (三度の火事より一度の後家) หมายถึงความเสียหายที่ได้รับจากเหตุเพลิงไหม้ 3 ครั้งยังดีกว่าการเป็นแม่ม่ายแม้แต่ครั้งเดียว เพราะการเป็นแม่ม่ายทำให้มีความทุกข์มาก สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพที่ตกต่ำเมื่อเป็นแม่ม่ายที่สามีได้จากไป และ

แม่ฝ่ายช่วงอายุ 20 ตั้งได้ แต่แม่ฝ่ายช่วงอายุ 30 ตั้งไม่ได้ (二十後家は立つが三十後家は立たぬ) หมายถึงผู้หญิงช่วงอายุ 20 ปีซึ่งสามีได้จากไปหลังจากแต่งงานไม่นาน สามารถใช้ชีวิตอยู่คนเดียวได้ยาก เพราะยังมีอายุน้อย ไม่รู้จักความสุขเมื่ออยู่กับสามี แต่ผู้หญิงช่วงอายุ 30 ปีขึ้นไปซึ่งสามีได้จากไป อยู่คนเดียวไม่ได้เพราะผู้หญิงที่เป็นแม่ฝ่ายหลังจากแต่งงานแล้วผ่านไปเวลานาน ได้รู้จักและผ่านความสุขเมื่ออยู่กับสามีมานานพอสมควรแล้ว จำนวนนี้สะท้อนให้เห็นถึงการรักษาดูแลให้บริสุทธิ์ของแม่ฝ่าย กล่าวคือในสมัยก่อนคนญี่ปุ่นมีทัศนคติว่าผู้หญิงที่เป็นแม่ฝ่ายนั้นต้องซื่อสัตย์ต่อสามีเก่า ไม่ควรแต่งงานกับผู้ชายคนใหม่ จะได้เป็นแม่ฝ่ายที่ดี เพราะฉะนั้นแม่ฝ่ายต้องอยู่คนเดียว ฟังพาดำยผู้ชายคนอื่นไม่ได้ การเป็นแม่ฝ่ายนั้นจึงมีความทุกข์ทรมานในการใช้ชีวิตอย่างมาก

แต่ในทางกลับกัน มีจำนวนที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงที่เป็นแม่ฝ่ายในความหมายเชิงบวกด้วยดังนี้

ผู้หญิงที่เป็นแม่ฝ่ายมักมีเสน่ห์ จำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะของแม่ฝ่ายที่มีเสน่ห์ ดังจำนวนที่ว่า **หญิงที่เป็นแม่ฝ่าย ดอกไม้จะบาน** (女やもめに花が咲く) และ **ดอกไม้บานตอนเป็นแม่ฝ่าย** (後家花咲かす) จำนวนทั้งสองนี้หมายถึงผู้หญิงที่เป็นแม่ฝ่ายจะดูสดใสเหมือนดอกไม้บานเพราะมีเวลาดูแลตัวเอง จึงมีผู้ชายรอบตัวมาติดใจและพูดเกี้ยวพาราสี

2.1.2.5 บทบาทของแม่สามีและลูกสะใภ้

บทบาทของแม่สามีและลูกสะใภ้ หมายถึงบทบาทของผู้ที่สะท้อนจากจำนวนเกี่ยวกับแม่สามีและลูกสะใภ้ ซึ่งส่วนใหญ่บ่งบอกถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีและลูกสะใภ้ จากการวิเคราะห์จำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบจำนวนเกี่ยวกับแม่สามีและลูกสะใภ้ 14 จำนวน มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 21 ตารางแสดงความหมายจำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีและลูกสะใภ้

จำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีและลูกสะใภ้
1. มะเขือฤดูใบไม้ร่วง อย่าให้ลูกสะใภ้กิน 秋茄子は嫁に食わすな (Aki nasu wa yome ni kuwasuna)	- มะเขือในฤดูใบไม้ร่วงจะมีรสชาติอร่อย จึงไม่อยากให้ลูกสะใภ้ที่ซึ่งยังรับประทาน	- ลูกสะใภ้มีสถานภาพต่ำกว่าคนอื่นในบ้านสามี
2. พี่น้องของสามีหนึ่งคนเท่ากับยักษ์หนึ่งพันตน 小姑一人は鬼千匹に向かう (Kojyuuoto hitori wa oni senbiki ni mukau)	- พี่น้องสามีกลั่นแกล้งลูกสะใภ้ ทำให้ทุกข์ทรมานใจมาก	- ลูกสะใภ้มีสถานภาพต่ำกว่าคนอื่นในบ้านสามี

ตาราง 21 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีและลูกสะใภ้
3. ลูกสะใภ้ออกแต่เช้า ลูกสาวออกสายตอนเย็น 嫁の朝立ち娘の夕立ち (Yome no asadachi musune no yuudachi)	- แสดงความรู้สึกของลูกสะใภ้ที่คิดถึงบ้านเกิดและเกลียดบ้านสามี	- ลูกสะใภ้มีสถานภาพต่ำกว่าคนอื่นในบ้านสามี
4. ให้ลูกสะใภ้จุดไฟในฤดูร้อน 夏の火は嫁に焚かせよ (Natsu no hi wa yome ni takaseyo)	- ลูกสะใภ้ต้องทำงานบ้านหนัก	- ลูกสะใภ้มีสถานภาพต่ำกว่าคนอื่นในบ้านสามี
5. ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างลูกสะใภ้กับแม่สามีเป็นเรื่องแปลกประหลาด 嫁と姑の仲のよいのは物怪の不思議 (Yome to shuutome no naka no yoi nowa mokkeno fushigi)	- ความขัดแย้งระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้เกิดขึ้นได้ง่าย	- แม่สามีกับลูกสะใภ้มักไม่ถูกกัน
6. ลูกสะใภ้กับแม่สามี สุนัขกับลิง 嫁と姑、犬と猿 (Yome to shuutome, inu to saru)	- ความขัดแย้งระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้เกิดขึ้นได้ง่าย	- แม่สามีกับลูกสะใภ้มักไม่ถูกกัน
7. ขึ้นชมลูกสะใภ้สามวัน 嫁の三日誉め (Yome no mikka bome)	- ลูกสะใภ้กับแม่สามีปรองดองกันได้แต่ตอนแรกเท่านั้น	- แม่สามีกับลูกสะใภ้มักไม่ถูกกัน
8. ลูกสะใภ้กับแม่สามี 75 วัน 嫁と姑も七十五日 (Yome to shuutome mo nanajyuugonichi)	- ตอนแรกที่เจ้าสาวเพิ่งย้ายมา แม่สามีไม่กลั่นแกล้งตั้งใจจะขึ้นชมลูกสะใภ้	- แม่สามีกับลูกสะใภ้มักไม่ถูกกัน
9. เหยียบข้าวสาธิตกับแม่สามี 麦と姑は踏むがよい (Mugi to shuutome wa fumu ga yoi)	- บางครั้งลูกสะใภ้ต้องแสดงท่าทางต่อต้านแม่สามีด้วย	- แม่สามีกับลูกสะใภ้มักไม่ถูกกัน
10. ไม่เคยเป็นคนโง่เขลาและคนหูหนวกไม่ได้เป็นลูกสะใภ้ที่ดี 痴ならず聾ならざれば姑公と成らず (Chi narazu rou narazareba kokou to narazu)	- บางครั้งลูกสะใภ้ต้องแสดงท่าทางต่อต้านแม่สามีด้วย	- แม่สามีกับลูกสะใภ้มักไม่ถูกกัน
11. ลูกสะใภ้ล้างแค้นแม่สามี 姑の仇を嫁が討つ (Shuutome no kataki wo yome ga utsu)	- ลูกสะใภ้ชำระล้างความแค้นที่ถูกแม่สามีกลั่นแกล้ง	- แม่สามีกับลูกสะใภ้มักไม่ถูกกัน
12. อากาศแจ่มใสตอนเช้ากับการหัวเราะของแม่สามี 朝のぴっかり姑の笑い (Asa no pikkari shuutome no warai)	- อากาศแจ่มใสตอนเช้ากับรอยยิ้มของแม่สามีเปลี่ยนได้ง่าย จึงไม่น่าเชื่อถือ	- แม่สามีเป็นคนที่ไม่น่าเชื่อถือ

ตาราง 21 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีและลูกสะใภ้
13. ไม่มีใครได้เห็นแม่สามีอายุ 17 姑の十七見た者がない (Shuutome no jyuushichi mitamono ga nai)	- แม่สามีชอบเล่าเรื่องตอนที่ตัวเองวัยสาว	- แม่สามีเป็นคนที่ไม่น่าเชื่อถือ
14. นินทาลูกสะใภ้ในสถานที่ฟังเทศนา 談義の場の嫁誇り (Dangi no ba no yome soshiri)	- แม่สามีอยู่ร่วมกัน มักพูดนินทาลูกสะใภ้กัน	- แม่สามีมักชอบนินทา ลูกสะใภ้

จากการวิเคราะห์ความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับแม่สามีและลูกสะใภ้ดังตาราง 21 เห็นว่าส่วนใหญ่เป็นสำนวนที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีและลูกสะใภ้ดังนี้

ลูกสะใภ้สถานภาพต่ำกว่าคนอื่นในบ้านสามี คนญี่ปุ่นมีทัศนะว่าแม่สามีมีสถานภาพสูงและมีอำนาจมากในบ้าน ส่วนลูกสะใภ้มีสถานภาพต่ำกว่าสมาชิกคนอื่นในบ้านสามี เช่น มีสำนวนว่า **มะเชือฤดูใบไม้ร่วง อย่าให้ลูกสะใภ้กิน** (秋茄子は嫁に食わすな) หมายถึงมะเชือในฤดูใบไม้ร่วงจะหอม เปลือกบาง มีรสชาติอร่อย จึงไม่อยากให้ลูกสะใภ้ที่ซึ่งซึ่งรับประทาน เป็นคำพูดของแม่สามีที่กลั่นแกล้งให้ลูกสะใภ้เดือดร้อน สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงที่เป็นลูกสะใภ้นั้นโดยส่วนใหญ่ถูกแม่สามีกลั่นแกล้ง

นอกจากแม่สามีแล้วยังมีพี่น้องสามีที่กลั่นแกล้งลูกสะใภ้ด้วย ดังสำนวนว่า **พี่น้องสามีหนึ่งคนเท่ากับยักษ์หนึ่งพันตน** (小姑一人は鬼千匹に向かう) หมายถึงสำหรับลูกสะใภ้แล้วถึงแม้พี่น้องสามีเพียงคนเดียวก็เท่ากับยักษ์หนึ่งพันตนที่ทำให้ทุกข์ทรมานใจมาก ดังนั้นเห็นได้ชัดว่าลูกสะใภ้อยู่ในสถานภาพต่ำกว่าสมาชิกคนอื่นในครอบครัวสามี ดังนั้นสำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นความรู้สึกของลูกสะใภ้ที่คิดถึงบ้านเกิดและเกลียดบ้านสามี ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **ลูกสะใภ้ ออกแต่เช้า ลูกสาวออกสายตอนเย็น** (嫁の朝立ち娘の夕立ち) หมายถึงเมื่อลูกสะใภ้จะกลับบ้านเกิดก็รีบออกจากบ้านสามีตั้งแต่เช้าเพราะเกลียดบ้านสามี แต่เมื่อลูกสาวจะกลับไปสู่บ้านสามีก็รอถึงตอนเย็นแล้วค่อยออกจากบ้านเกิดไปอย่างไม่เต็มใจเพราะอยากอยู่บ้านเกิดนานๆ

แม่สามีกับลูกสะใภ้มักไม่ถูกกัน สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นว่าความขัดแย้งกันหรือความไม่ปรองดองกันระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้นั้นเป็นเรื่องธรรมดา ดังสำนวนที่ว่า **ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างลูกสะใภ้กับแม่สามีเป็นเรื่องแปลกประหลาด** (嫁と姑の仲のよいのは物怪の不思議) และ **ลูกสะใภ้กับแม่สามี สุนัขกับลิง** (嫁と姑、犬と猿) หมายถึงหากแม่สามีกับ

ลูกสะใภ้มีความสนิทสนมกันก็ถือเป็นเรื่องที่แปลกประหลาดมาก ดังเช่นสุนัขกับลิง ซึ่งคนญี่ปุ่นมีทัศนะว่าสุนัขกับลิงไม่ค่อยปรองดองกันหรือขัดแย้งกันอย่างรุนแรง แต่ระยะแรกๆ ที่ลูกสะใภ้เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่บ้านสามี แม่สามีไม่กลั่นแกล้ง ตั้งใจจะขึ้นชมลูกสะใภ้ ดังสำนวนว่า **ขึ้นชมลูกสะใภ้สามวัน** (嫁の三日誉め) หมายถึงแม่สามีตั้งใจจะขึ้นชมลูกสะใภ้ แต่ระยะเวลาสั้นมาก และ**ลูกสะใภ้กับแม่สามี 75 วัน** (嫁と姑も七十五日) หมายถึงลูกสะใภ้กับแม่สามี ตอนแรกปรองดองกันได้แต่เวลาผ่านไปหลายวันจะปรองดองกันไม่ได้

สำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้นั้น มักสะท้อนว่าลูกสะใภ้ถูกกลั่นแกล้ง แต่บางครั้งลูกสะใภ้ก็แสดงท่าทางต่อต้านแม่สามีด้วย ดังสำนวนที่ว่า **เหยียบข้าวสาลีกับแม่สามี** (麦と姑は踏むがよい) หมายถึงลูกสะใภ้ไม่ควรอยู่เป็นเบี้ยล่างเสมอ บางวันต้องแสดงท่าทางต่อต้านแม่สามี เหมือนกับข้าวสาลี คือระหว่างฤดูหนาวต้องเหยียบย่ำข้าวสาลีไว้ เพราะเมื่อมีน้ำค้างแข็ง รากข้าวสาลีจะผุดขึ้นมาจากดิน และ**ไม่เคยเป็นคนโง่เขลาและคนหูหนวก ไม่ได้เป็นลูกสะใภ้ที่ดี** (痴ならず豊ならずれば姑公と成らず) หมายถึงไม่ว่าดูสิ่งใดก็สร้างไม่เข้าใจเหมือนคนโง่เขลาเบาปัญญา ฟังสิ่งใดก็สร้างไม่ได้ยิน หากไม่ได้สร้างทำก็จะได้เป็นลูกสะใภ้ที่ดีเช่นเดียวกัน สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม่สามีเป็นคนที่มักหยิบยกความผิดเล็กน้อยของลูกสะใภ้มาว่ากล่าว แต่ลูกสะใภ้ไม่สามารถฟังและทำตามที่แม่สามีพูดได้ จึงต้องต่อต้านแม่สามีโดยสร้างไม่เข้าใจหรือไม่ได้ยินด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้นั้นไม่สามารถที่จะแก้ไขได้อย่างสิ้นเชิง เพราะลูกสะใภ้ชำระล้างความแค้นที่ถูกแม่สามีกลั่นแกล้ง โดยแกล้งภรรยาของลูกชายตัวเองอีก ในภายหลัง ดังสำนวนว่า **ลูกสะใภ้ล้างแค้นแม่สามี** (姑の仇を嫁が討つ) สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ในสังคมญี่ปุ่นนั้นเป็นเรื่องที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานานตั้งแต่สมัยเอโดะ (ค.ศ. 1603-1867) ซึ่งเป็นสมัยที่ระบบแต่งงาน เจ้าสาวย้ายเข้าไปฝ่ายสามีได้เผยแพร่ไปสู่ชาวบ้าน (Shogakukan, 2001: 359)

นอกจากนี้แล้ว สำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ สะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของแม่สามีด้วยดังนี้

แม่สามีเป็นคนที่ไม่น่าเชื่อถือ สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนลักษณะนิสัยของแม่สามีว่าเป็นคนที่ไม่น่าเชื่อถือ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **อากาศแจ่มใสตอนเช้ากับหัวเราะของแม่สามี** (朝のびつかり 姑の笑い) หมายถึงอากาศปลอดโปร่งแจ่มใสตอนเช้ากับรอยยิ้มของแม่สามีเปลี่ยนแปลงได้ง่ายจึงไม่น่าเชื่อถือ และ**ไม่มีใครได้เห็นแม่สามี อายุ 17** (姑の十七見た者がいない) หมายถึงแม่สามีชอบเล่าเรื่องตอนที่ตัวเองวัยสาวให้ฟังอย่างภูมิใจ แต่ไม่มีใครที่ได้เห็นแม่สามีในสมัยนั้น สำนวนทั้งสองนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของแม่สามีว่าเป็นคนที่ไม่น่าเชื่อถือ ชอบเล่าเรื่องของตัวเองสมัยวัยสาว

จากการวิเคราะห์ลักษณะต่างๆ ของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่น สามารถสรุปบทบาทของหญิงตามสถานภาพได้ดังนี้

บทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ คือผู้หญิงควรมีกิริยามารยาทละมุนละไม เรียบร้อย ต้องมีเสน่ห์ดึงดูดใจผู้ชาย ผู้หญิงควรมีคนเลี้ยงดูและปกป้องคุ้มครอง ผู้หญิงควรมีรูปร่าง ต้องรู้จักการแต่งตัวแต่งหน้า ควรมีผิวพรรณดี และควรมีใบหน้าที่สดใสและตากลมโต

บทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพ แบ่งย่อยออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) บทบาทของหญิงที่เป็นลูกสาวไม่ได้สะท้อนบทบาทอย่างชัดเจน เพียงแต่สะท้อนลักษณะว่า การเลี้ยงดูลูกสาวต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก 2) บทบาทของหญิงที่เป็นภรรยา คือต้องซื่อสัตย์ต่อสามี ต้องเชื่อฟังสามี ต้องรู้จักวิธีการปรนนิบัติสามี และควรดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้าน 3) บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ คือต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกสาว แม่ไม่ควรปล่อยให้ลูกชายทำอะไรตามใจชอบ และต้องเลือกสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อให้การอบรมสั่งสอนแก่ลูก 4) บทบาทของหญิงที่เป็นแม่ยาย คือไม่ควรแต่งงานใหม่และต้องซื่อสัตย์ต่อสามีเก่า และ 5) บทบาทของแม่สามีและลูกสะใภ้ไม่ได้สะท้อนบทบาทอย่างชัดเจน เพียงแต่สะท้อนลักษณะว่าแม่สามีและลูกสะใภ้มักไม่ถูกกัน เป็นต้น

2.2 บทบาทของชายในสำนวนญี่ปุ่น

บทบาทของชายในสำนวนญี่ปุ่น ศึกษาได้จากสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศชายซึ่งกล่าวถึงลักษณะและภาพลักษณ์ของชายที่สะท้อนจากความหมายและถ้อยคำในสำนวน และจากสำนวนที่บุคคลนำมาใช้กับผู้ชายเพื่อให้คำแนะนำ ตักเตือน หรือตำหนิ ผู้วิจัยได้พบสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศชายจำนวน 44 สำนวน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทใหญ่ๆ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และสำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของชายในสำนวนญี่ปุ่นจากสำนวนเกี่ยวกับเพศชาย 2 ประเภทนี้

2.2.1 บทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ

บทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพในสำนวนญี่ปุ่น วิเคราะห์ได้จากลักษณะหรือภาพลักษณ์โดยรวมของชายญี่ปุ่นที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ จากการศึกษาสำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ 26 สำนวน สะท้อนลักษณะต่างๆ ของชายใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปลักษณ์ภายนอก ด้านพฤติกรรม และด้านคุณลักษณะ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของชายโดยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ ของผู้ชาย 3 ด้านนี้

2.2.1.1 ด้านรูปลักษณ์ภายนอกของชาย

จากการศึกษาความหมายสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบว่า

สำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของชายในด้านรูปลักษณ์ภายนอก 1 สำนวน ได้แก่ **ตาผู้ชายให้ขึงด้าย** (男の目には糸を張れ) ซึ่งสะท้อนให้เห็นรูปร่างหน้าตาของชายญี่ปุ่นที่พึงประสงค์ คือ ตาเรียวยาว เป็นเส้นตรงเหมือนเส้นด้ายที่ขึงตึง

2.2.1.2 ด้านพฤติกรรมของชาย

จากการศึกษาความหมายสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของชายในด้านพฤติกรรม 9 สำนวน มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 22 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนพฤติกรรมของชาย

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	พฤติกรรมของชาย
1. หญิงโคงตัว ชายแค้นตัว かがみ女に反り男 (Kagami onna ni sori otoko)	- ท่าทางของผู้ชายที่ดี แค้นตัว ไปด้านหลังเล็กน้อย	- ผู้ชายควรมีท่าทางเย่อหยิ่ง น่าเกรงขาม
2. ชายสามปี หัวเราะครั้งเดียว 男は三年に一度笑う (Otoko wa sannan ni ichido warau)	- ผู้ชายไม่ควรหัวเราะบ่อย	- ผู้ชายควรมีท่าทางเย่อหยิ่ง น่าเกรงขาม
3. การกระแอม เป็นวิธีของความเป็นชาย 咳払いも男の法 (Sekibarai mo otoko no hou)	- การทำเสียงกระแอมกระไอ เพื่อแสดงตนหรือความน่า เกรงขาม	- ผู้ชายควรมีท่าทางเย่อหยิ่ง น่าเกรงขาม
4. ชายพอก้าวออกนอกบ้าน มีคู่แข่งเจ็ดคน 男は敷居を跨げば七人の敵あり (Otoko wa shikii wo matageba shichinin no teki ari)	- ผู้ชายต้องต่อสู้แข่งขันกับคน อื่นมากมาย	- ผู้ชายควรมีท่าทางเย่อหยิ่ง น่าเกรงขาม
5. ชายอ่อนน้อมถ่อมตนเกรงใจ 男は辞儀に余れ (Otoko wa jigi ni amare)	- ผู้ชายต้องมีความอ่อนน้อม ถ่อมตน	- ผู้ชายควรมีท่าทางอ่อนน้อม ถ่อมตน
6. หญิงที่ปวดตา ชายที่เป็นหวัด 目病み女に風邪ひき男 (Meyami onna ni kazehiki otoko)	- ผู้ชายที่เป็นหวัดนั้น มีเสียง ขึ้นจมูกทำให้ผู้หญิงชอบใจ	- เสียงขึ้นจมูกของผู้ชาย มี เสน่ห์
7. มีดอกไม้ทั้งสองมือ 両手に花 (Ryoute ni hana)	- ผู้ชายที่มีผู้หญิงห้อมล้อม	- ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบเรื่อง รักๆ ใคร่ๆ
8. วีรบุรุษชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ 英雄色を好む (Eiyu iro wo konomu)	- ผู้ชายที่เป็นวีรบุรุษ มักชอบ เรื่องรักๆ ใคร่ๆ	- ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบเรื่อง รักๆ ใคร่ๆ
9. ไม่ทานอาหารที่เตรียมไว้ ทำให้ชายขายหน้า 据え膳食わぬは男の恥 (Suezen kuwanu wa otoko no haji)	- หากฝ่ายผู้หญิงมาเกี่ยว ผู้ชายย่อมต้องไม่ปฏิเสธ ผู้หญิง	- ผู้ชายต้องยอมรับการเกี่ยว พาวาสีของผู้หญิง

จากการศึกษาความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนพฤติกรรมของชายดังตาราง 22 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของชายได้ดังนี้

ผู้ชายควรมีท่าทางเย่อหยิ่ง น่าเกรงขาม ในสำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นกิริยาท่าทางที่ดีของผู้ชาย คือมีท่าทางเชิดหน้า แข็งแกร่ง น่าเกรงขามเป็นการแสดงตนที่เหมาะสม ดังสะท้อนจากสำนวนว่า **หญิงไค้งตัว ชายแอนตัว** (かみ女に反り男) หมายถึงผู้หญิงที่ไค้งตัวไปข้างหน้าเล็กน้อยโน้มร่างลงและไม่เชิดหน้า กับผู้ชายที่แอนตัวไปข้างหลังเล็กน้อย ยึดคอกอย่างสง่าผ่าเผย เป็นท่าและการแสดงตนที่เหมาะสมของหญิงและชาย และสำนวนว่า **ชายสามปี หัวเราะครั้งเดียว** (男は三年に一度笑う) หมายถึง ผู้ชายไม่ควรหัวเราะพร่ำเพรื่อ เพราะหากหัวเราะได้ง่าย ทำให้เสียบุคลิกซึ่งต้องเป็นคนเข้มแข็ง ไม่อ่อนแอ ต้องมีความน่าเกรงขาม และการกระแอม **วิธีของความเป็นชาย** (咳払いも男の法) หมายถึง การทำเสียงกระแอมกระไอเพื่อแสดงตนหรือความน่าเกรงขาม เป็นกิริยาท่าทางอย่างหนึ่งของผู้ชายที่ชวนให้คนอื่นกลัวเกรง ในสังคมญี่ปุ่น ผู้ชายมีบทบาทที่จะออกไปข้างนอกทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ผู้ชายจึงประสบอุปสรรคปัญหาหลากหลายมากกว่าผู้หญิง ดังสำนวนว่า **ชายพอก้าวออกนอกบ้าน มีคู่แข่งเจ็ดคน** (男は敷居を跨げば七人の敵あり) หมายถึง ผู้ชายเผชิญกับโลกภายนอกที่จะต้องต่อสู้แข่งขันกับคนอื่นมากมาย เป็นคำกล่าวที่สอนผู้ชายว่าให้มีความพร้อมที่จะออกไปข้างนอก สำนวนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ชายควรมีท่าทางเย่อหยิ่ง จะดูน่าเกรงขาม ซึ่งเป็นอุดมคติของความเป็นชายที่สังคมญี่ปุ่นสร้างไว้

ผู้ชายควรมีท่าทางอ่อนน้อมถ่อมตน แม้ว่าสังคมญี่ปุ่นคาดหวังกับลักษณะของผู้ชายที่มีท่าทางเย่อหยิ่ง เข้มแข็ง น่าเกรงขาม แต่ความอ่อนน้อมถ่อมตนก็เป็นท่าทางที่พึงประสงค์อีกประการหนึ่งด้วย ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **ชายอ่อนน้อมถ่อมตนเกรงใจ** (男は辞儀に余れ) หมายถึง ผู้ชายต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตนพอเหมาะ ผู้มีความเกรงใจจะดี เพราะคนญี่ปุ่นมีค่านิยมเกี่ยวกับผู้มีคุณธรรมว่าต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ 9 ประการ เช่น ต้องมีท่าที่อ่อนน้อม ต้องมีคำพูดที่จริงใจ ต้องทำงานอย่างละเอียดรอบคอบ เป็นต้น (บารนี บุญทรง, 2554: 45) ท่าทางอ่อนน้อมถ่อมตนจึงเป็นลักษณะสำคัญของคนญี่ปุ่น

นอกจากนี้ ยังมีสำนวนที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของผู้ชายที่ทำให้ผู้หญิงว่า **หญิงที่ปวดตา ชายที่เป็นหวัด** (目病み女に風邪ひき男) หมายถึง ผู้หญิงที่ปวดตานั้นมีสายตารุ่มฉ่ำ ทำให้ดึงดูดใจของชาย ส่วนผู้ชายที่เป็นหวัดนั้น มีเสียงขึ้นจมูกทำให้ผู้หญิงชอบใจ โดยปกติ ผู้หญิงคาดหวังผู้ชายที่มีลักษณะแข็งแรง เข้มแข็ง น่าเกรงขาม แต่เมื่อผู้ชายแสดงความอ่อนแอเนื่องจากเป็นหวัดมีเสียงขึ้นจมูก ก็ทำให้เป็นที่ชอบใจของผู้หญิง เพราะผู้หญิงมีสัญชาตญาณของความเป็นแม่ (Maternal Instinct) ทำให้ผู้หญิงมีความรักเพื่อคอยเฝ้าดูแล ทะนุถนอมผู้ชายที่อ่อนแอเอาไว้

ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ สังคมญี่ปุ่นมีทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมของ

ผู้ชายว่า ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ไม่จริงจัง ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนญี่ปุ่นว่า **มีดอกไม้ทั้ง สองมือ** (両手に花) และโดยเฉพาะผู้ชายที่มีอำนาจ พลกำลัง สถิติปัญญาชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ เพื่อ แสดงความเป็นชายชาตรี ดังสำนวนที่ว่า **วีรบุรุษชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ** (英雄色を好む)

ผู้ชายต้องยอมรับการเกี่ยวพาราสีของผู้หญิง สำนวนญี่ปุ่นยังสอนพฤติกรรมของผู้ชายเมื่อผู้หญิงมาเกี่ยวพาราสีก่อน ดังเห็นได้จากสำนวนว่า **ไม่ทานอาหารที่เตรียมไว้ ทำให้ชาย ขายหน้า** (据え膳食わぬは男の恥) หมายถึง หากฝ่ายผู้หญิงมาเกี่ยว ผู้ชายยอมต้องไม่ปฏิเสธผู้หญิง มิฉะนั้นจะเสียภาพพจน์ของความเป็นผู้ชาย ผู้ชายจึงต้องยอมรับการเกี่ยวพาราสีของผู้หญิง

2.2.1.3 ด้านคุณลักษณะของชาย

จากการศึกษาความหมายสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบสำนวน ญี่ปุ่นที่สะท้อนคุณลักษณะของชาย 16 สำนวน มีรายละเอียดคุณลักษณะของชายดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 23 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนคุณลักษณะของชาย

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	คุณลักษณะของชาย
1. ชายต้นสน หญิงต้นฟูจิ 男は松、女は藤 (Otoko wa matsu, Onna wa fuji)	- ผู้ชายเหมือนต้นสนที่มีความ เข้มแข็งทนแดดทนฝน	- ผู้ชายต้องเป็นคนที่เข้มแข็ง มีความกล้าหาญ
2. หนุ่มตะวันออก สาวเกียวโต 東男に京女 (Azuma otoko ni kyou onna)	- ชายหนุ่มในอุดมคติควรเป็น คนที่เข้มแข็ง มักอยู่ในกรุง เอะโดะ	- ผู้ชายต้องเป็นคนที่เข้มแข็ง มีความกล้าหาญ
3. ชายต้องกล้า หญิงต้องมีเสน่ห์ 男は度胸、女は愛嬌 (Otoko wa dokyo, onna wa aikyou)	- ผู้ชายมีความกล้าหาญให้สม กับเป็นผู้ชาย	- ผู้ชายต้องเป็นคนที่เข้มแข็ง มีความกล้าหาญ
4. ชายที่ไม่มีเงิน เปรียบเสมือนเรือที่ไม่มีใบเรือ 銭無き男は帆の無き舟の如し (Zeni naki otoko wa ho no naki fune no gotoshi)	- ผู้ชายที่ไม่มีสมบัติหรือเงิน ทอง ได้แต่ตามคนอื่น	- ผู้ชายควรมีเงินและมีกำลัง ความสามารถในการเลี้ยง ครอบครัว
5. ชายจ้องอยู่กับความมุ่งมั่นตั้งใจ 男は気で食え (Otoko wa ki de kue)	- ผู้ชายต้องก้าวไปด้วยความ มุ่งมั่นตั้งใจ	- ผู้ชายต้องเป็นคนที่มีความ มุ่งมั่นตั้งใจ
6. หนึ่งคำพูดของชายเปรียบเสมือนเหล็กเงิน 男子の一言金鉄の如し (Danshi no ichigon kintetsu no gotoshi)	- สิ่งที่คุณชายพูดนั้นเป็นสิ่งที่ แน่นอนเชื่อถือได้	- ผู้ชายควรมีความแน่นอน และความน่าเชื่อถือ
7. ซามูไรไม่มีคำพูดที่สอง 武士に二言なし (Bushi ni nigon nashi)	- ซามูไรต้องรักษาคำพูด ไม่มี ทางที่จะกลับคำหรือคืนคำ	- ผู้ชายควรมีความแน่นอน และความน่าเชื่อถือ

ตาราง 23 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	คุณลักษณะของชาย
8. หนุ่มหล่อไม่มีทั้งเงินและกำลัง 色男金と力はなかれけり (Iro otoko kane to chikara wa nakarekeri)	- ผู้ชายที่หน้าตาดี มักไม่มี เงิน อำนาจและพลังกำลัง	- ผู้ชายจิตใจสำคัญกว่า หน้าตา
9. ใจกว้างดีกว่าหนุ่มหล่อ 男前より気前 (Otokomae yori kimaie)	- ผู้ชาย จิตใจสำคัญกว่ารูป โฉมภายนอก	- ผู้ชายจิตใจสำคัญกว่า หน้าตา
10. ชายตัวเปล่ามีค่า 100 คัน ³ 男は裸百貫 (Otoko wa hadaka hyakkan)	- แม้ว่าผู้ชายจะไม่มีอะไรติด ตัวมา แต่ยังมีค่ามากเปรียบ กับเงิน 100 คัน	- ผู้ชายมีคุณค่า มีความ สามารถ
11. ชายเหมือนตะเกียบที่เอาดาจุมุกติดไว้ก็ยังเป็น ชาย 箸に目鼻をつけても男は男 (Hana ni mehana tuketemo otoko wa otoko)	- แม้ว่าผู้ชายตัวผอมเหมือน ตะเกียบ แต่ต้องยกย่องว่า เป็นผู้ชาย	- ผู้ชายมีคุณค่า มีความ สามารถ
12. ชายที่มัดผมด้วยฟาง ก็ยังเป็นชาย 藁で束ねても男は男 (Wara de tabanetemo otoko wa otoko)	- แม้จะเป็นผู้ชายที่มีฐานะต่ำ ด้อย แต่มีความภาคภูมิใจที่ ได้เกิดมาเป็นผู้ชาย	- ผู้ชายมีคุณค่า มีความ สามารถ
13. หนึ่งดี สองเงิน สามความเป็นชาย 一押し二金三男 (Ichi oshi Ni kane San otoko)	- เรื่องการดีเป็นคุณสมบัติ สำคัญที่สุดในการชนะใจ หญิง	- ผู้ชายต้องรู้จักวิธีที่จะชนะ ใจหญิง
14. ชายที่เป็นพ่อม่าย หนอนแมลงวันจะขึ้น 男やもめに蛆がわく (Otoko yamome ni uji ga waku)	- ผู้ชายที่อาศัยอยู่คนเดียว ไม่สนใจเรื่องงานบ้านงาน เรือน	- ผู้ชายมักสกปรก ไม่สนใจ เรื่องงานบ้านงานเรือน
15. ปู่ขาวสาธิตหลังช่วงเวลาฮิงัง ⁴ กับการตกเดือน ชายอายุเกิน 30 彼岸過ぎての麦の肥 三十過ぎての男に意見 (Higan sugite no mugi no koe Sanjyu sugite no otoko ni iken)	- แม้จะให้คำแนะนำกับ ผู้ชายอายุมากกว่า 30 ปี ซึ่ง ผ่านพ้นวัยฉกรรจ์ ก็ไม่ฟัง ไม่มีประโยชน์	- ผู้ชายผ่านพ้นวัยฉกรรจ์ เป็นคนหัวแข็ง
16. ใจของชายกับท้องฟ้าฤดูใบไม้ร่วง 男心と秋の空 (Otoko gokoro to aki no sora)	- ผู้ชายเปลี่ยนใจง่าย เปื่อ หน้าผู้หญิงได้ง่าย	- ผู้ชายเปลี่ยนใจง่าย

³100 คัน คำว่า คัน (kan) หมายถึงหน่วยนับเงินในสมัยโบราณจนถึงราวปีค.ศ. 1870 100 คันนับว่าเป็นจำนวนเงินที่มากในสมัยนั้น
นำมาแสดงถึงสิ่งที่มีค่ามาก

⁴ฮิงัง หมายถึงช่วงระยะเวลา 7 วันของวันที่เปลี่ยนฤดูตามปฏิทิน คือจากฤดูหนาวไปสู่ฤดูใบไม้ผลิ และจากฤดูร้อนไปสู่ฤดูใบไม้ร่วง

จากการศึกษาความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนคุณลักษณะของชายดังตาราง 23 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของชายญี่ปุ่นได้ดังนี้

ผู้ชายต้องเป็นคนที่เข้มแข็ง มีความกล้าหาญ ในสำนวนญี่ปุ่น เปรียบลักษณะประจำเพศของหญิงชายว่า **ชายต้นสน หญิงต้นฟูจิ** (男は松、女は藤) หมายถึง ผู้ชายเหมือนต้นสนที่มีรากลึกกลงในดินทำให้มีความเข้มแข็งทนแดดทนฝนได้ และผู้หญิงเปรียบเสมือนต้นฟูจิที่เป็นไม้เลื้อยพันต้นสน ผู้หญิงจึงต้องพึ่งพิงผู้ชายในการใช้ชีวิต สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมญี่ปุ่นคาดหวังกับผู้ชายที่มีลักษณะเข้มแข็ง และยังมีสำนวนที่สะท้อนลักษณะของผู้ชายที่พึงประสงค์คือว่าผู้ชายต้องเป็นคนที่เข้มแข็ง มีความกล้าหาญ จึงถือว่าเป็นลักษณะของผู้ชายในอุดมคติของผู้หญิง ดังสำนวนว่า **หนุ่มตะวันออก สาวเกียวโต** (東男に京女) หมายถึงผู้ชายในอุดมคติควรเป็นคนที่เข้มแข็ง มักอยู่ในกรุงเอโดะ เป็นชื่อเก่าของโตเกียว ผู้หญิงในอุดมคติควรเป็นคนที่มีความนัมนวล มักอยู่ในเมืองเกียวโต และ**ชายต้องกล้า หญิงต้องมีเสน่ห์** (男は度胸、女は愛嬌) หมายถึง ผู้ชายมีความกล้าหาญให้สมกับเป็นผู้ชาย ผู้หญิงมีเสน่ห์ดึงดูดให้สมกับเป็นผู้หญิง

ผู้ชายควรมีเงินและมีกำลัง ความสามารถในการเลี้ยงครอบครัว บทบาทหน้าที่ของผู้ชายญี่ปุ่นที่แต่งงานแล้วมีครอบครัว คือการหาเลี้ยงครอบครัว หากเป็นผู้ชายที่ไม่มีทรัพย์สินเงินทองและไม่มีกำลัง ความสามารถ ถือว่าเป็นผู้ชายที่ไม่ดี มีความบกพร่อง ไม่ควรแต่งงานมีครอบครัว ดังสำนวนว่า **ชายที่ไม่มีเงิน เปรียบเสมือนเรือที่ไม่มีใบเรือ** (錢無き男は帆の無き舟の如し) หมายถึง ผู้ชายที่ไม่มีสมบัติหรือเงินทอง ก็ได้แต่ตามคนอื่นไม่สามารถตัดสินใจเองได้เหมือนกับเรือที่ไม่มีใบเรือซึ่งไม่สามารถบังคับเรือไปตามทางที่ต้องการได้ ได้แต่แล่นไปตามกระแสน้ำ

ผู้ชายต้องเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้ชายที่พึงประสงค์ว่าต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการดำเนินชีวิต ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **ชายจงอยู่กินด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ** (男は気で食え) หมายถึงผู้ชายต้องก้าวไปด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจเพื่อให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ

ผู้ชายควรมีความแน่นอนและความน่าเชื่อถือ คนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับลักษณะนิสัยโดยเฉพาะผู้ชายว่าต้องมีความแน่นอนและความน่าเชื่อถือ ดังเห็นได้จากสำนวนว่า **หนึ่งคำพูดของชายเปรียบเสมือนเหล็กเงิน** (男子の一言金鉄の如し) หมายถึง สิ่งที่ผู้ชายพูดนั้นเป็นสิ่งที่แน่นอนเชื่อถือได้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากที่พูดไว้ เหมือนกับเงินหรือเหล็กที่คงทน และ **ชาмуไรไม่มีคำพูดที่สอง** (武士に二言なし) หมายถึง ชาмуไรต้องรักษาคำพูด ไม่มีทางที่จะกลับคำหรือคืนคำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้ชายที่พึงประสงค์ คือผู้ชายที่มีความแน่นอน มีความน่าเชื่อถือได้

ผู้ชายจิตใจสำคัญกว่าหน้าตา สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะของชายหนุ่มหน้าตาดีว่ามักไม่มีเงินและอำนาจ ดังสำนวนว่า **หนุ่มหล่อไม่มีทั้งเงินและกำลัง** (色男金と力はな

かふけり) จึงสอนผู้หญิงว่าต้องคิดให้รอบคอบในเรื่องการเลือกผู้ชายเป็นคู่ครอง ในทัศนะของผู้หญิงญี่ปุ่น จิตใจสำคัญกว่ารูปร่างหน้าตา ดังเห็นได้จากสำนวนว่า **ใจกว้างดีกว่าหนุ่มหล่อ** (男前より気前) หมายถึง จิตใจสำคัญกว่ารูปโฉมภายนอก ซึ่งเป็นสำนวนที่สอนผู้ชายว่า ผู้ชายนั้นมีจิตใจดีสำคัญกว่ารูปร่างหน้าตาดี

ผู้ชายมีคุณค่า มีความสามารถ สำนวนที่เกี่ยวกับผู้ชาย ยังสะท้อนคุณลักษณะอีกด้วยว่า ผู้ชายไม่ว่ามีอายุมากหรือน้อย หรือมีฐานะอย่างไร ต้องมีคุณค่า มีเสน่ห์ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **ชายตัวเปล่ามีค่า 100 คัน** (男は裸百貫) หมายถึง แม้ว่าผู้ชายจะไม่มีอะไรติดตัวมา แต่ยังมีค่ามากเปรียบกับเงิน 100 คัน ซึ่งนำมาแสดงถึงสิ่งที่มีค่ามาก และสำนวนที่ว่า **ชายเหมือนตะเกียบที่เอาตาจุมูกติดไว้ก็ยังเป็นชาย** (箸に目鼻をつけても男は男) หมายถึง แม้ว่าผู้ชายตัวผอมเหมือนตะเกียบ จิตใจห่อเหี่ยว แต่ต้องยกย่องว่าเป็นผู้ชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ชายไม่ว่าจะมีรูปร่างและจิตใจอย่างไรก็ตามมีคุณค่าในตัวผู้ชาย และ**ชายที่มัดผมด้วยฟาง ก็ยังเป็นชาย** (藁で束ねても男は男) หมายถึง แม้จะเป็นผู้ชายที่มีฐานะต่ำต้อย แต่ผู้ชายมีความภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นผู้ชาย ไม่ว่าแต่งตัวแต่งกายอย่างไร ผู้ชายมีคุณค่าในตัวเอง สำนวนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นคุณค่าของการเป็นผู้ชายอย่างชัดเจน

ผู้ชายต้องรู้จักวิธีที่จะชนะใจหญิง ในสำนวนญี่ปุ่นสอนคุณสมบัติของผู้ชายที่ควรมีในการชนะใจผู้หญิงว่า **หนึ่งคือ สองเงิน สามความเป็นชาย** (一押し二金三男) หมายถึง สิ่งสำคัญที่สุดในวิธีที่จะให้ผู้หญิงรัก คือการดี การมีทรัพย์สินเงินทองและรูปร่างหน้าตานั้น เป็นเพียงคุณสมบัติลำดับที่ 2 หรือ 3 ไม่สำคัญเท่าการดี สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ชายต้องรู้จักวิธีที่จะเอาชนะใจผู้หญิง โดยเฉพาะเรื่องการดีซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญที่สุด

ผู้ชายมักสกปรก ไม่สนใจเรื่องงานบ้านงานเรือน ลักษณะนิสัยของผู้ชายที่เป็นพ่อม่ายหรืออยู่คนเดียวว่ามักสกปรก เพราะผู้ชายทำงานบ้านไม่เก่ง ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **ชายที่เป็นพ่อม่าย หนอนแมลงวันจะขึ้น** (男やもめに蛆がわく) หมายถึงผู้ชายที่อาศัยอยู่คนเดียวจะไม่สนใจเรื่องงานบ้านงานเรือน สิ่งที่อยู่รอบตัวก็ดูสกปรกไปหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ชายไม่ควรอยู่คนเดียว ต้องมีผู้หญิงช่วยทำงานบ้านงานเรือน พ่อม่ายในสำนวนนี้หมายถึงผู้ชายที่อาศัยอยู่คนเดียว

นอกจากนี้ ยังมีสำนวนที่สะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยและความสามารถของผู้ชายอีกด้วย เช่นลักษณะนิสัยของผู้ชายที่อายุมากกว่า 30 ปีนั้นเป็นคนหัวแข็ง มักไม่ฟังคำแนะนำของผู้อื่น ดังสำนวนว่า **ปุ๋ยข้าวสาลีหลังช่วงเวลา ฮิงัง กับการตกเดือนชายอายุเกิน 30** (彼岸過ぎの麦の肥 三十過ぎの男に意見) หมายถึง แม้ว่าให้คำแนะนำผู้ชายอายุมากกว่า 30 ปี ซึ่งผ่านพ้นวัยฉกรรจ์เขาก็ไม่เชื่อ เหมือนกับการที่หว่านปุ๋ยให้ข้าวสาลีหลังช่วงเวลา ฮิงัง ผ่านไปนั้นไม่มีประโยชน์ เพราะผ่านเวลาที่เหมาะสมมาแล้ว และยังสะท้อนลักษณะนิสัยของผู้ชายว่าเปลี่ยนใจง่ายและเปื้อน

หน่วยผู้หญิงได้ง่าย ดังสำนวนว่า **ใจของชายกับท้องฟ้าฤดูใบไม้ร่วง** (男心と秋の空) หมายถึง ใจของชายเปรียบเหมือนท้องฟ้าฤดูใบไม้ร่วง เปลี่ยนแปลงได้ง่าย เพื่อหน่วยผู้หญิงได้ง่าย

2.2.2 บทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ

บทบาทของชายที่ระบุสถานภาพในสำนวนญี่ปุ่น วิเคราะห์ได้จากลักษณะของชายที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพต่างๆ จากการศึกษาสำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพ 18 สำนวน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ลูกเขย สามี และพ่อ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของชายที่ระบุสถานภาพต่างๆ 3 ประเภทดังนี้

2.2.2.1 บทบาทของชายที่เป็นลูกเขย

บทบาทของชายที่เป็นลูกเขย หมายถึงบทบาทของชายที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับลูกเขย ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะต่างๆ ของชายที่เป็นสามีของลูกสาว จากการศึกษาสำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับลูกเขย 5 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 24 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของชายที่เป็นลูกเขย

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะของลูกเขย
1. ลูกเขยหาเงินชั่วขณะหนึ่ง 婿の一稼ぎ (Muko no hitokasegi)	- ลูกเขยต้องขยันทำงานที่บ้าน ฝ่ายหญิง	- ลูกเขยเป็นแรงงานสำคัญของบ้านฝ่ายหญิง
2. ถ้ามีรำข้าวสามโก ⁵ อย่าไปเป็นลูกเขยเข้าบ้าน ฝ่ายหญิง 小糠三合あれば婿養子に行くな (Konuka sangou areba mukoyoushi ni ikuna)	- ลูกเขยที่แต่งงานอยู่บ้านฝ่าย หญิงจะมีความสุขใจมาก	- ลูกเขยมีสถานภาพต่ำกว่า สมาชิกคนอื่นในครอบครัว ฝ่ายหญิง
3. การรับลูกเขยไม่มีเพดาน 婿取り天井なし (Mukotori tenjou nashi)	- ลูกเขย ยังมีฐานะสูงก็ยิ่งดี	- ผู้ชายที่เป็นลูกเขยควรมี ฐานะสูงกว่าบ้านฝ่ายหญิง
4. จงรับลูกเขยจากห้องรับแขก 婿は座敷から貰え (Muko wa zashiki kara morae)	- ผู้ชายที่เป็นลูกเขย มีชาติ ตระกูลสูงหรือสมบัติมากก็จะได้	- ผู้ชายที่เป็นลูกเขยควรมี ฐานะสูงกว่าบ้านฝ่ายหญิง
5. การรับลูกเขย 3 รุ่น การเป็นแม่ม่าย 3 รุ่น 婿取り三代後家三代 (Mukotori sandai goke sandai)	- การที่บ้านฝ่ายหญิงรับลูกเขย 3 รุ่นต่อกันนั้นไม่ดี จะยากจน	- บ้านฝ่ายหญิงรับลูกเขย หลายรุ่นเป็นเรื่องที่ไม่ดี

⁵รำข้าวสาม โก หมายถึงที่ญี่ปุ่นเอารำข้าวมาทำผัดทองหรือใช้เป็นปุ๋ยหรือพรมล้างหน้าต่างตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งนำรำข้าวปริมาณ 3 โก มาเปรียบเทียบกับกรรมสมบัติเพียงเล็กน้อย ไม่ได้ใช้เป็นประโยชน์เท่าไร โก หมายถึงหน่วยปริมาตรที่นิยมใช้ในญี่ปุ่น 1 โก เท่ากับ ประมาณ 180 ml)

จากการศึกษาลักษณะต่างๆ ของชายที่เป็นลูกเขยที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่นดังตาราง 24 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของลูกเขยได้ดังต่อไปนี้

ลูกเขยเป็นแรงงานสำคัญของบ้านฝ่ายหญิง ในระบบครอบครัว “อิเอะ” ซึ่งหมายถึงระบบครอบครัวที่มีการสืบตำแหน่งผู้นำทางฝ่ายชาย หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้ชายเสมอ แต่เมื่อบ้านฝ่ายหญิงไม่มีลูกชายสืบสกุล ลูกสาวจะรับผู้ชายเป็นสามีโดยคาดหวังว่าจะเป็นคนที่ทำมาหาเลี้ยงครอบครัวและเป็นแรงงานสำคัญในบ้านฝ่ายหญิง ผู้ชายที่ย้ายเข้าบ้านฝ่ายหญิงเป็นลูกเขยจึงต้องขยันทำงาน ดังสำนวนว่า ลูกเขยหาเงินชั่วขณะหนึ่ง (婿の一稼ぎ) หมายถึงลูกเขยที่แสวงหาเงินทำงานในตอนแรกที่เพิ่งมาย้ายเข้าบ้านฝ่ายหญิง ในทัศนะของคนญี่ปุ่น ผู้ชายที่เป็นลูกเขยมักมีความทุกข์ทรมาน เพราะถือกันว่าลูกเขยมีสถานภาพต่ำกว่าสมาชิกคนอื่นในครอบครัวฝ่ายหญิง จึงมีสำนวนที่เตือนผู้ชายว่า ถ้ามีรำข้าวสาม โก อย่าไปเป็นลูกเขยบ้านฝ่ายหญิง (小糠三合あれば婿養子に行くな) หมายถึงลูกเขยที่แต่งงานอยู่บ้านฝ่ายหญิงจะมีความทุกข์ใจมาก หากไม่มีเรื่องที่ต้องไป ไม่ควรเป็นลูกเขยบ้านฝ่ายหญิง

ผู้ชายที่เป็นลูกเขยควรมีสถานะสูงกว่าบ้านฝ่ายหญิง บ้านฝ่ายหญิงไม่มีผู้ชายที่สืบสกุลและทำหาเลี้ยงชีพจึงรับลูกเขยเข้าบ้าน ดังนั้นบ้านของลูกเขยมีชาติตระกูลสูงและสมบัติมากก็จะดีสำหรับฝ่ายหญิง ดังสำนวนว่า การรับลูกเขยไม่มีเพดาน (婿取り天井なし) หมายถึงเมื่อบ้านของฝ่ายหญิงเลือกผู้ชายรับเป็นลูกเขย ไม่ว่าบ้านของฝ่ายชายมีฐานะอันสูงเพียงใด ก็ไม่สูงเกินไป ไม่มีขีดจำกัด จึงเปรียบเทียบกับการไม่มีเพดาน และจงรับลูกเขยจากห้องรับแขก (婿は座敷から貰え) หมายถึงผู้หญิงควรเลือกผู้ชายที่เป็นลูกเขยจากบ้านที่มีชาติตระกูลสูงหรือมีสมบัติมากกว่าตน ส่วนผู้ชายควรเลือกผู้หญิงที่เป็นเจ้าสาวจากบ้านที่มีฐานะต่ำกว่าตนจะดีกว่า

แต่อย่างไรก็ตาม หากบ้านฝ่ายหญิงรับลูกเขยหลายรุ่นก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ดี ซึ่งเห็นได้จากสำนวนที่ว่า การรับลูกเขย 3 รุ่น การเป็นแม่ม่าย 3 รุ่น (婿取り三代後家三代) หมายถึงหากบ้านฝ่ายหญิงรับลูกเขย 3 ชั่วคนต่อกันหรือการเป็นแม่ม่าย 3 ชั่วคนต่อกันก็จะยากจน ถ้าเปรียบเทียบสำนวนเกี่ยวกับลูกเขยกับลูกสะใภ้ สำนวนเกี่ยวกับลูกสะใภ้จะมีจำนวนมากกว่า เพราะมีระบบครอบครัว “อิเอะ” ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะย้ายเข้าบ้านฝ่ายชายเป็นส่วนมาก ลูกสะใภ้จึงเป็นเป้าหมายในสายตาของครอบครัวสามีที่จะวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดสำนวนเกี่ยวกับลูกสะใภ้จำนวนมาก

2.2.2.2 บทบาทของชายที่เป็นสามี

บทบาทของชายที่เป็นสามี หมายถึงบทบาทของชายที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับสามี ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะต่างๆ ของชายที่ได้แต่งงานแล้วและเป็นผู้ครองครองของหญิง จากการศึกษ

สำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับสามี 9 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะของชายที่เป็นสามี ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 25 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของชายที่เป็นสามี

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะของสามี
1. อยากได้ภรรยามากกว่าหม้อ へっついより女房 (Hettsui yori nyoubou)	- สามีที่ไม่มีความสามารถ ในการทำมาหากิน แต่ อยากมีภรรยา	- สามีต้องหาเลี้ยงตนเอง และครอบครัว
2. การหากินของตนเองได้ก็เป็นโชกุนในบ้าน 我が物食えば庵将軍 (Wagamono kueba kamado shougun)	- สามีที่หาเลี้ยงตนเอง และครอบครัวได้นับว่า เป็นหัวหน้าครอบครัว	- สามีต้องหาเลี้ยงตนเอง และครอบครัว
3. หมวกแดงในพิธีเกมปุกุ ⁶ ที่สามีชอบ 亭主の好きな赤烏帽子 (Teishu no sukina akaeboshi)	- หากสามีชอบ คนในบ้าน ต้องทำตามที่สามีชอบ	- สามีเป็นใหญ่ในบ้าน
4. ชายขึ้นอยู่กับภรรยา 男は妻から (Otoko wa me kara)	- ความสำเร็จของสามีมัก มีภรรยาคอยสนับสนุน สามีอยู่เบื้องหลัง	- สามีควรยกย่องให้ เกียรติภรรยาให้สมฐานะ
5. รำข้าวกับภรรยา อย่าได้ออกจากบ้าน 糟糠の妻は堂より下さず (Soukou no tsuma wa dou yori kuzusazu)	- สามีเอาใจใส่และให้ ความสำคัญกับภรรยาที่ อยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน	- สามีควรยกย่องให้ เกียรติภรรยาให้สมฐานะ
6. พอลภรรยาจากไป ความรู้สึกก็เหมือนทำเงินตก 100 คัน 女房去ったは銭百貫落とした心持ちがする (Nyoubou satta wa zen hyakumon otoshita kokoromochi ga suru)	- ถึงจะเป็นภรรยาแบบ ไหน ถ้าหย่ากัน ต้องรู้สึก เสียดาย	- สามีควรยกย่องให้ เกียรติภรรยาให้สมฐานะ
7. ทำอาหารเก่งดีกว่าเป็นชายชาติวีร 男伊達より小鍋だて (Otoko date yori ko nabe date)	- ผู้ชายควรให้ความ สำคัญกับครอบครัว	- สามีควรให้ความ สำคัญกับครอบครัว
8. ทะนุถนอมภรรยา ทะนุถนอมลูก 妻いとおしの子いとおし (Me itooshi no ko itooshi)	- สามีที่ทุ่มเทความรัก ให้กับภรรยาและลูก	- สามีไม่ควรรักภรรยา และลูกจนเกินไป
9. จิตใจของสามีกับกระแสน้ำในแม่น้ำเปลี่ยนในคืนเดียว 夫の心と川の瀬は一夜に変わる (Otto no kokoro to kawanose wa ichiya ni kawaru)	- ความรักของสามี เปลี่ยนแปลงได้ง่าย	- สามีเปลี่ยนใจง่าย

⁶พิธีเกมปุกุ หมายถึงพิธีกรรมเลื่อนสถานภาพในสมัยโบราณเพื่อรับรองว่าเด็กผู้ชายที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ได้ เปลี่ยนสถานภาพเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวแล้ว ตามปรกติแล้วในพิธีเกมปุกุ ผู้ชายจะสวมหมวกสีดำ หมวกแดงในพิธีเกมปุกุ จึงเป็นสิ่งที่แปลกในสายตาคนอื่น

จากการศึกษาลักษณะของชายที่เป็นสามีที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่นดังตาราง 25 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทของชายที่เป็นสามีได้ดังต่อไปนี้

สามีต้องหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ในทัศนะของคนญี่ปุ่น การทำมาหาเลี้ยงครอบครัวเป็นหน้าที่ของสามี ดังนั้นผู้ชายที่ไม่มีฐานะทางเศรษฐกิจ จะไม่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ถือว่าไม่มีสิทธิ์ที่จะแต่งงาน ดังสำนวนว่า **อยากได้ภรรยามากกว่าหม้อ** (〜ついでに女房) หมายถึงคนที่ไม่มีความสามารถในการทำมาหากิน แต่กลับแต่งงานหรืออยากมีภรรยา หม้อในที่นี้หมายถึงการทำมาหากิน และยังมีสำนวนที่สะท้อนบทบาทของสามีในเรื่องนี้คือ **การหากินของตนเองได้ก็เป็นโชกุนในบ้าน** (我が物食えば竜将軍) หมายถึงถึงแม้จะยากจน แต่ถ้าทำมาหาเลี้ยงชีพได้ ไม่เป็นภาระคนอื่นก็นับว่าเป็นหัวหน้าครอบครัวที่น่านับถือ เพราะฉะนั้น การทำงานหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวเป็นบทบาทของสามีคนเดียว

สามีเป็นใหญ่ในบ้าน เนื่องจากระบบครอบครัว “อิเอะ” หัวหน้าครอบครัวต้องเป็นผู้ชายเสมอ ผู้หญิงในครอบครัวไม่มีสิทธิ์ใดๆ ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้าครอบครัวในทุกๆ เรื่อง โดยไม่มีข้อแม้ สามีจึงเป็นใหญ่ที่สุดในบ้าน คนในครอบครัวต้องทำตามที่สามีชอบ ดังสำนวนว่า **หมวกแดงในพิธีเกมปุกุ ที่สามีชอบ** (亭主の好きな赤鳥帽子) หมายถึงหากสามีชอบ คนในบ้านต้องทำตามที่สามีชอบถึงแม้เป็นสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าแปลกประหลาดก็ตาม

สามีควรยกย่องให้เกียรติภรรยาให้สมฐานะ ในทัศนะของคนญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องภรรยาว่าภรรยาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในบ้านและคอยสนับสนุนความสำเร็จในหน้าที่การงานของสามี ดังนั้นภรรยาจำเป็นต้องมีในบ้าน สามีจึงควรยกย่องให้เกียรติภรรยาให้สมฐานะ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **ชายขึ้นอยู่กับภรรยา** (男は妻から) หมายถึง การรักษาทรัพย์เงินทองหรือความสำเร็จของสามีมักมีภรรยาคอยสนับสนุนสามีอยู่เบื้องหลัง และ **รำข้าวกับภรรยา อย่าไล่ออกจากบ้าน** (糟糠の妻は堂より下さず) หมายถึง ภรรยาที่ร่วมทุกข์ทนลำบากมาด้วยกันเป็นเวลานาน ถึงสามีจะได้เลื่อนยศ ตำแหน่งสูงขึ้นก็ไม่ควรไล่ภรรยาออกจากบ้าน และ **พอภรรยาจากไป ความรู้สึกก็เหมือนทำเงินตก 100 คัน** (女房去ったは銭百貫落とした心持ちがする) หมายถึง ไม่ว่าภรรยาเป็นคนแบบไหน หลังจากหย่ากันแล้ว สามีรู้สึกเสียดาย สำนวนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของภรรยาอย่างชัดเจน สามีจึงควรยกย่องให้เกียรติภรรยา

สามีควรให้ความสำคัญกับครอบครัว คนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับการมีครอบครัวของผู้ชายว่าควรใส่ใจกับครอบครัวดีกว่าการมีหน้ามีตาในสังคม ดังสำนวนว่า **ทำอาหารเก่งดีกว่าเป็นชายชาติตรี** (男伊達より小鍋だて) หมายถึง สามีควรให้ความสำคัญกับครอบครัวมากกว่าที่จะห่วงรักษาหน้าตนเอง

สามีไม่ควรรักภรรยาและลูกจนเกินไป สำนวนญี่ปุ่นสอนสามีว่าไม่ควรรักภรรยาและลูกมากเกินไป เพราะทำให้พ่อแม่และญาติพี่น้องไม่พอใจและทำให้เกิดความขัดแย้งกัน ดังสำนวนที่ว่า **ทะนุถนอมภรรยา ทะนุถนอมลูก** (妻いとおしの子いとおし) หมายถึงผู้ชายที่ทุ่มเทความรักให้กับภรรยาและลูก โดยไม่หันกลับไปสนใจพ่อแม่และญาติพี่น้อง

สามีเปลี่ยนใจง่าย สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของผู้ชายที่เป็นสามีว่า **จิตใจของสามีกับกระแสน้ำในแม่น้ำเปลี่ยนในคืนเดียว** (夫の心と川の瀬は一夜に変わる) หมายถึงความรักของสามีเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เปรียบเหมือนกระแสน้ำในแม่น้ำที่เปลี่ยนแปลงง่ายในชั่วข้ามคืน

2.2.2.3 บทบาทของชายที่เป็นพ่อ

บทบาทของชายที่เป็นพ่อ หมายถึงบทบาทของชายที่สะท้อนจากสำนวนที่เกี่ยวข้องกับพ่อ ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะต่างๆ ของผู้เป็นพ่อ จากการวิเคราะห์สำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับพ่อ 4 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะของชายที่เป็นพ่อดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 26 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะของชายที่เป็นพ่อ

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะของพ่อ
1. พ่อกับพริกยิ่งเผ็ดยิ่งดี 親父と南蛮は辛い程いい (Oyaji to nanban wa karai hodo ii)	- ผู้เป็นพ่อยิ่งเข้มงวดกับลูกก็ยิ่งดี	- พ่อต้องเป็นคนเข้มงวดกับลูก
2. แผ่นดินไหว ฟ้าผ่า เพลิงไหม้ พ่อ 地震雷火事親父 (Jishin kaminari kaji oyaji)	- พ่อเป็นคนที่เกรงกลัวและสู้ไม่ได้	- พ่อควรมีลักษณะน่าเกรงขาม
3. มีพ่อเช่นนี้ ลูกจึงเป็นเช่นนี้ この父ありて斯にこの子あり (Kono chichi arite kokoni kono ko ari)	- พ่อเป็นอย่างไร ลูกเป็นอย่างนั้น	- พ่อต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก
4. เรื่องลูกไม่มีใครรู้ดีเท่าพ่อ 子を知ること父に若くは莫し (Ko wo shirukoto chichi ni wakaku wa nashi)	- พ่อรู้นิสัยลูกทั้งข้อดีข้อเสีย ไม่มีใครรู้ดีว่าผู้เป็นพ่อ	- พ่อรู้นิสัยลูกทั้งข้อดีและข้อเสีย

จากการศึกษาลักษณะของชายที่เป็นพ่อที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่นดังตาราง 26 ผู้วิจัยได้เห็นว่าสำนวนญี่ปุ่นเกี่ยวกับผู้เป็นพ่อนั้นสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกทั้งสิ้น ซึ่งสามารถวิเคราะห์บทบาทของชายที่เป็นพ่อได้ดังต่อไปนี้

พ่อต้องเป็นคนเข้มงวดกับลูก ในการอบรมสั่งสอนลูก พ่อต้องเข้มงวดกับลูก เพราะในทัศนะของคนญี่ปุ่น เพื่อให้ลูกเป็นคนที่มีความอดทนกับเรื่องอุปสรรคต่างๆ ในชีวิตประจำวันและรักษาระเบียบวินัยในสังคม พ่อต้องอบรมสั่งสอนลูกอย่างเข้มงวด ดังสำนวนที่ว่า **พ่อกับพริกยิ่งเผ็ดยิ่งดี** (親父と南蛮は辛い程いい) หมายถึง ผู้เป็นพ่อถ้ายิ่งเข้มงวดกับลูกก็ยิ่งดี เหมือนกับพริกยิ่งเผ็ดยิ่งมีคุณภาพดี ในภาษาญี่ปุ่น คำว่าเผ็ดมีหลายความหมายนอกจากรสชาติ ซึ่งในที่นี้หมายถึง ท่าทีหรือความเข้มงวด นอกจากความเข้มงวดแล้ว ผู้ชายในฐานะพ่อ ต้องมีความน่าเกรงขามในการอบรมสั่งสอนลูก ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **แผ่นดินไหว ฟ้าผ่า เพลิงไหม้ พ่อ** (地震雷火事親父) หมายถึง อันดับ 4 ที่คนญี่ปุ่นเกรงกลัวและสู้ไม่ได้ในโลกนี้ คือแผ่นดินไหว ฟ้าผ่า เพลิงไหม้ และพ่อ จาก 2 สำนวนนี้แสดงให้เห็นว่าลักษณะของผู้ชายในฐานะพ่อที่พึงประสงค์คือ ความเข้มงวดและความน่าเกรงขาม

พ่อต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก ในสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์พ่อแม่ลูกว่า พ่อแม่เป็นอย่างไร ลูกก็เป็นอย่างนั้น และลูกย่อมไม่ต่างกับพ่อแม่มากนัก ดังสำนวนไทยว่าลูกไม่หล่นไม่ไถลต้น และสำนวนญี่ปุ่นว่าลูกบกก็คือนก แต่ในทัศนะของคนญี่ปุ่น บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกโดยเฉพาะว่า หากพ่อเป็นคนเก่ง มีความสามารถ ลูกจึงได้เติบโตเป็นคนที่น่ายกย่อง ดังสำนวนที่ว่า **มีพ่อเช่นนี้ ลูกจึงเป็นเช่นนี้** (この父ありて斯にこの子あり) หมายถึง การที่ลูกจะเป็นคนเก่ง มีความสามารถ ก็เพราะมีพ่อที่ดี ดังนั้นพ่อต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก

ที่กล่าวไว้ข้างต้นเป็นบทบาทของผู้ชายที่เป็นพ่อ สำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะของพ่อว่า พ่ออุ้มลูกทั้งข้อดีข้อเสีย ไม่มีใครจะรู้ดีกว่าผู้เป็นพ่อ ดังสำนวนว่า **เรื่องลูกไม่มีใครรู้ดีเท่าพ่อ** (子を知ること父に若くは莫し)

จากการวิเคราะห์ลักษณะต่างๆ ของชายที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่น สามารถสรุปบทบาทของชายตามสถานการณ์ได้ดังนี้

บทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ คือ ผู้ชายควรมีท่าทางน่าเกรงขาม อ่อนน้อมถ่อมตน ผู้ชายต้องเป็นคนที่เข้มแข็ง มีความกล้าหาญ มีเงินมีความสามารถในการเลี้ยงครอบครัว และต้องเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความน่าเชื่อถือ

บทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) บทบาทของชายที่เป็นลูกเขย คือต้องเป็นแรงงานสำคัญของบ้านฝ่ายหญิง และควรมีฐานะสูงกว่าบ้านฝ่ายหญิง 2) บทบาทของชายที่เป็นสามี คือสามีควรรายกยอมให้เกียรติภรรยาให้สมฐานะ ควรให้ความสำคัญกับครอบครัวและไม่ควรรักภรรยาและลูกจนเกินไป 3) บทบาทของชายที่เป็นพ่อ คือ พ่อต้องเป็นคนที่เข้มงวดกับลูก

และต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก

2.3 บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนญี่ปุ่น

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนญี่ปุ่น วิเคราะห์ได้จากสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับหญิงชาย ซึ่งกล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย จากการศึกษาสำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับหญิงชายจำนวน 39 สำนวน สามารถแบ่งประเภทใหญ่ๆ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ดังนี้

2.3.1 บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในสำนวนญี่ปุ่น

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในสำนวนญี่ปุ่น หมายถึงบทบาทของสามีภรรยาที่สะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา จากการวิเคราะห์สำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา 28 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 27 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา
1. สามีภรรยาทะเลาะกัน สุนัขก็ไม่รับประทาน 夫婦喧嘩は犬も食わぬ (Fuufu genka wa inu mo kuwanu)	- การทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยา มักจะเกิดจากสาเหตุที่ไร้สาระ	- สามีภรรยาทะเลาะกัน คนอื่นอย่าสนใจ
2. การทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยาเกิดจากความไม่มี 夫婦喧嘩も無いから起こる (Fuufu genka mo nai kara okoru)	- การทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยา เกิดขึ้นจากการไม่มีเงิน	- การทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยา เกิดขึ้นจากการไม่มีเงิน
3. สามีภรรยาทะเลาะกันเป็นการหว่านเมล็ด ของความยากจน 夫婦喧嘩は貧乏の種蒔き (Fuufu genka wa binbou no tanemaki)	- การทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยา เป็นจุดเริ่มต้นของความยากจน	- การทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยา เป็นจุดเริ่มต้นของความยากจน
4. สามีภรรยาเป็นสิ่งที่ประสานกันและสิ่งที่ แยกออกจากกัน 夫婦は合わせ物離れ物 (Fuufu wa awasemono haremono)	- สามีภรรยาไม่ใช่คนที่มีสายเลือดเดียวกันมาอยู่ด้วยกันจึงตัดขาดจากกันได้	- การหย่าร้างกันเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ตาราง 27 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่างสามีภรรยา
5. ความไม่สมดุลงันเป็นต้นเหตุของ การหย่าร้างกัน 釣り合ふは不縁の基 (Tsuriawanu wa fuen no moto)	- การหย่าร้างกันเกิดจาก ค่านิยมและทัศนคติที่ แตกต่างกัน	- ควรเลือกคนที่สถานภาพ ใกล้เคียงกัน
6. จงรับภรรยาจากครัว 女房は台所から貰え (Nyoubou wa daidokoro kara morae)	- ผู้ชายควรที่จะเลือกผู้หญิงที่ เป็นภรรยาจากบ้านที่มีฐานะ ต่ำกว่าตน	- ผู้หญิงที่เป็นภรรยาควรมี ฐานะต่ำกว่าสามี
7. จงรับลูกสะใภ้จากสวน 嫁は庭から貰え (Yome wa niwa kara morae)	- ผู้ชายเลือกคู่ครองจากบ้าน ที่มีฐานะต่ำกว่าตนจะดีกว่า	- ผู้หญิงที่เป็นภรรยาควรมี ฐานะต่ำกว่าสามี
8. ภรรยาไม่ดีเหมือนการเก็บเกี่ยวที่ไม่ได้ผลนับ ร้อยปี 悪妻は百年の不作 (Akusai wa hyakunen no fusaku)	- ภรรยาที่ไม่ดีทำให้มีชีวิต ทุกข์ยากลำบาก	- ผู้ชายควรคิดให้รอบคอบใน การเลือกภรรยา
9. คำมั่นสัญญาของคู่เปิดแมนดารีน 鴛鴦の契り (Enou no chigiri)	- สามีภรรยาที่มีความรัก ความสนิทสนม อยู่เคียงข้าง เสมอ	- สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วม สุข ควรครองรักด้วยกันนาน
10. เธออยู่ร้อยปี ฉันอยู่เก้าสิบเก้าปี お前百までわしゃ九十九まで(Omae hyaku made washa kyuujuukyuumade)	- สามีภรรยาที่คาดหวังให้ต่าง ฝ่ายต่างมีร่างกายแข็งแรง ให้ อายุยืนนานอยู่ด้วยกัน	- สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วม สุข ควรครองรักด้วยกันนาน
11. นกสองตัวกางปีกเรียงกัน ต้นไม้สองต้นที่ เรียงกัน 比翼連理 (Hiyoku renri)	- สามีภรรยาที่มีความรัก ความสนิทสนม อยู่เคียงข้าง เสมอ	- สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วม สุข ควรครองรักด้วยกันนาน
12. แก่ด้วยกัน ลงหลุมเดียวกัน 偕老同穴 (Kairou douketsu)	- สามีภรรยาใช้ชีวิตจนแก่ เฒ่าหรือสิ้นอายุด้วยกัน	- สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วม สุข ควรครองรักด้วยกันนาน
13. ชายหญิงที่ถูกใจกัน แม้ร้องไห้ก็อยู่ร่วมกัน 好いた同士は泣いても連れる (Suita doushi wa naitemo tsureru)	- ไม่ว่าจะเผชิญความ ยากลำบากเพียงไรก็ต้องอยู่ เคียงข้างกันเสมอ	- สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วม สุข ควรครองรักด้วยกันนาน
14. สามีภรรยา 8 เรียว ⁷ พ่อแม่ 5 เรียว 夫婦八両親五両 (Fuufu hachiryō Oya goryō)	- ความรักของสามีภรณานั้น ลึกซึ้งมากกว่าความรักที่มีต่อ พ่อแม่	- สามีภรรยาที่มีความผูกพัน กันอย่างแน่นแฟ้น

⁷ เรียว เป็นหน่วยเงินของญี่ปุ่นในสมัยโบราณ ก่อนที่จะเปลี่ยนเป็น เยน ในสมัยจักรพรรดิเมจิ

ตาราง 27 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่างสามีภรรยา
15. สามีภรรยาอยู่ในหนึ่งหัวใจ และหนึ่งตัวตน 夫婦は一心同体 (Fuufu wa isshin doutai)	- สามีภรรยามีความผูกพัน กันอย่างแน่นแฟ้นเหมือนมี ใจและกายเป็นหนึ่งเดียวกัน	- สามีภรรยาที่มีความ ผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น
16. น้ำหกละไม่กลับมา 覆水盆に返らず (Fukusui bon ni kaerazu)	- สามีภรรยาที่หย่าร้างกันไม่ กลับมารักกันดังเดิม	- สามีภรรยาที่หย่ากันไม่ สามารถคืนดีกันได้
17. ดอกไม้ร่วงไม่กลับคืนกิ่ง กระชากที่แตกไม่ส่องให้ เห็น 落花枝に返らず、破鏡再び照らさず (Rakka eda ni kaerazu hakyou futatabi terasazu)	- สามีภรรยาที่หย่าร้างกันไม่ กลับมารักกันดังเดิม	- สามีภรรยาที่หย่ากันไม่ สามารถคืนดีกันได้
18. ภรรยาที่ชาญฉลาด อยู่ร่วมกับสามีที่ไม่ดี ตลอด 巧妻常に拙夫に伴いて眠る (Kousai tsune ni seppu ni tomonaite nemuru)	- ภรรยาที่ทั้งเก่งและทั้ง ฉลาดนั้นมักมีสามีที่เกียจ คร้านอยู่ร่วมกัน	- ภรรยาที่ทั้งเก่งและทั้ง ฉลาดนั้นมักมีสามีที่ไม่ดี
19. ม้าไฟเผาเล็ดแต่ให้ชายโง่ขี่หลังมาวิ่ง 駿馬痴漢を乗せて走る (Shunba chikan wo nosete kaeru)	- หญิงสวยที่ได้แต่งงานกับ ผู้ชายโง่ไร้สาระ	- ภรรยาที่ทั้งเก่งและทั้ง ฉลาดนั้นมักมีสามีที่ไม่ดี
20. สามีภรรยาคลายๆ กัน 似たもの夫婦 (Nitamono fuufu)	- นิสัยหรือรสนิยมของสามี ภรรยาคลายๆ กันมาก	- นิสัยของสามีภรรยา คล้ายๆ กันมากขึ้น
21. สามีภรรยาคลายกันขึ้นเหมือนเป็นลูกพี่ลูกน้อง 夫婦は従兄弟ほど似る (Fuufu wa itoko hodo niru)	- สามีภรรยาที่อยู่ร่วมกัน นาน อุปนิสัยและพฤติกรรม จะคล้ายคลึงกันมากขึ้น	- นิสัยของสามีภรรยา คล้ายๆ กันมากขึ้น
22. ฝาหม้อของสามีภรรยาที่เหมาะสมกัน 似合う夫婦の鍋の蓋 (Niau fuufu no nabe no futa)	- ชายหญิงมีลักษณะนิสัย ทัศนคติคล้ายกัน จะได้เป็น สามีภรรยากัน	- นิสัยของสามีภรรยา คล้ายๆ กันมากขึ้น
23. หม้อร้าวกับฝาที่มีรอยซ่อม 割れ鍋に綴じ蓋 (Ware nabe ni tojibuta)	- ชายหญิงมีลักษณะนิสัย ทัศนคติคล้ายกัน จะได้เป็น สามีภรรยากัน	- ความสัมพันธ์ระหว่าง สามีภรรยาเป็นที่ยั่งยืน
24. สามีเหมือนพญาปิศาจจะได้ภรรยาเหมือนยักษ์ 鬼の女房に鬼神 (Oni no nyoubou ni kijin)	- ผู้ชายที่เหมือนยักษ์นั้น เลือกผู้หญิงที่เหมือนยักษ์มา เป็นภรรยา	- ความสัมพันธ์ระหว่าง สามีภรรยาเป็นที่ยั่งยืน

ตาราง 27 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา
25. สามีภรรยาสองชั่วอายุ 夫婦は二世 (Fuufu wa nisei)	- ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ไม่ใช่เพียงแค่ชาตินี้เท่านั้น	- ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นสิ่งยั่งยืน
26. สามีภรรยามีสายสัมพันธ์ในวัฏสงสาร 夫妻は輪廻の絆 (Fusai wa rinne no kizuna)	- ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ไม่ใช่เพียงแค่ชาตินี้เท่านั้น	- ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นสิ่งยั่งยืน
27. สามีภรรยามีการแบ่งแยก 夫婦別あり (Fuufu betsu ari)	- สามีภรรยา ต่างก็มีหน้าที่ประจำ ไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว	- สามีภรรยาไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว
28. ชายหาเงิน หญิงจัดการงานในบ้าน 稼ぎ男に繰り女 (Kasegi otoko ni kuri onna)	- สามีต้องหารายได้ ภรรยาต้อง จัดการงานบ้าน	- สามีต้องหารายได้ ภรรยาต้องจัดการงานบ้าน

จากการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่นดังตาราง 27 ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์หาคาบความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาได้ดังนี้

สามีภรรยาทะเลาะกัน คนอื่นอย่าสนใจ สำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนทัศนคติเกี่ยวกับการทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยา เช่น **สามีภรรยาทะเลาะกัน สนุกก็ไม่นับประทาน** (夫婦喧嘩は犬も食わぬ) หมายถึง แม้เป็นสนุกก็ไม่สนใจเรื่องสามีภรรยาทะเลาะกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการทะเลาะกันระหว่างสามีภรณานั้นมักจะเกิดจากสาเหตุที่ไร้สาระ หลังจากนั้นไม่นานก็จะคืนดีกันเอง บุคคลภายนอกจึงไม่ควรสนใจหรือเข้าไปเกี่ยวข้อง และยังมีสำนวนอีกว่า **การทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยาเกิดจากความไม่มี** (夫婦喧嘩も無いから起こる) หมายถึง การทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยา มักเกิดจากการขาดเงิน เหมือนกับเรื่องระหองระแหงที่เกิดขึ้นในสังคมนี้มักเกี่ยวข้องกับเงินทอง และ**สามีภรรยาทะเลาะกันเป็นการหว่านเมล็ดของความยากจน** (夫婦喧嘩は貧乏の種蒔き) หมายถึง การทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยาอาจมีสาเหตุมาจากสามีชอบเที่ยวหรือภรรยาที่ใช้เงินสุรุ่ยสุร่าย ซึ่งเป็นสาเหตุของความยากจน

การหย่าร้างกันเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนทัศนคติเกี่ยวกับการหย่าร้างกันว่าเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะคู่สามีภรรยาไม่ใช่คนที่มีสายเลือดเดียวกันมาอยู่ด้วยกัน จึงตัดขาดจากกันได้ง่าย ไม่เหมือนญาติพี่น้องที่มีสายเลือดเดียวกันซึ่งยากที่จะตัดขาดจากกันได้ยาก ดังสำนวนญี่ปุ่นที่ว่า **สามีภรรยาเป็นสิ่งที่ประสานกันและสิ่งที่แยกออกจากกัน** (夫婦は合わせ物離れ物) แต่ทัศนคติของคนทั่วไปนั้น การหย่าร้างกันนั้นเป็นเรื่องไม่ดี ไม่ควรทำ สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข ควรครองรักด้วยกันให้ยาวนาน

ควรเลือกคนที่มีสถานภาพใกล้เคียงกัน สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับฐานะคู่สามีภรรยาว่าควรมีความเหมาะสมกันหรือมีฐานะใกล้เคียงกัน ดังสำนวนว่า **ความไม่สมดุลงันเป็นต้นเหตุของการหย่าร้างกัน** (釣り合わぬは不縁の基) หมายถึง การแต่งงานของชายหญิงคู่หนึ่งที่สถานภาพครอบครัว ทรัพย์สินสมบัติ และรูปแบบชีวิตแตกต่างกันมากเกินไปนั้นมักทำให้เกิดการหย่าร้างกันเพราะมีค่านิยมและทัศนคติในการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน จึงควรมีสถานภาพใกล้เคียงกัน

แต่ในสังคมญี่ปุ่นก็ไม่ปฏิเสธคู่ครองที่มีฐานะต่างกันเช่นเดียวกันดังจะวิเคราะห์ให้เห็นดังนี้

ผู้หญิงที่เป็นภรรยาควรมีฐานะต่ำกว่าสามี สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นว่าคู่ที่เหมาะสมคือ ผู้หญิงที่มีฐานะต่ำกว่าผู้ชายที่มีชาติตระกูลสูง เพราะคนญี่ปุ่นมีทัศนะว่าเมื่อผู้หญิงแต่งงานเข้าบ้านฝ่ายชายแล้วต้องขยันทำงานบ้านเรือน หากเป็นผู้หญิงที่มีฐานะต่ำก็ควรรู้จักความยากลำบากในการใช้ชีวิต จึงมีความอดทนสูง ทำงานเก่ง ดังนั้นสำนวนญี่ปุ่นให้คำแนะนำว่าผู้ชายควรที่จะเลือกผู้หญิงที่เป็นภรรยาจากบ้านที่มีฐานะต่ำกว่าตน ดังมีสำนวนว่า **จงรับภรรยาจากครัว** (女房は台所から貰え) หมายถึง ผู้ชายควรที่จะเลือกผู้หญิงที่เป็นภรรยาจากบ้านที่มีฐานะต่ำกว่าตน เหมือนผู้หญิงในบ้านที่เข้าออกจากประตูห้องครัว **จงรับลูกสะใภ้จากสวน** (嫁は庭から貰え) หมายถึง ผู้ชายเลือกคู่ครองจากบ้านที่มีฐานะต่ำกว่าตนจะดีกว่า

ผู้ชายควรคิดให้รอบคอบในการเลือกภรรยา สำนวนญี่ปุ่นสอนผู้ชายที่เป็นสามีว่าต้องเลือกภรรยาอย่างสุขุมรอบคอบ เพราะภรรยาที่ไม่ดีเปรียบเหมือนการเก็บเกี่ยวที่ไม่ได้ผลติดต่อกันถึงร้อยปี ทำให้ชีวิตยากลำบาก ดังสำนวนว่า **ภรรยาไม่ดีเหมือนการเก็บเกี่ยวที่ไม่ได้ผลนับร้อยปี** (悪妻は百年の不作)

สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข ควรครองรักด้วยกันนาน ในภาษาญี่ปุ่นมีสำนวนที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในเรื่องความรักเป็นจำนวนมาก เช่น **คำมั่นสัญญาของคู่เปิดแมนดาริน** (鴛鴦の契り) หมายถึง สามีภรรยาที่มีความรักความสนิทสนมกัน จะครองรักอยู่ด้วยกันจนจบจนตายจากกัน เสมือนกับเปิดแมนดารินที่ตัวผู้และตัวเมียจะอยู่เคียงข้างกันตลอดเวลาและเธออยู่ร้อยปี **ฉันอยู่เก้าสิบเก้าปี** (お前百までわしや九十九まで) หมายถึง สามีภรรยาที่มีความรักใคร่กันและคาดหวังให้ต่างฝ่ายต่างมีร่างกายแข็งแรง ให้อายุยืนนานอยู่ด้วยกัน และ **แก่ด้วยกัน ลงหลุมเดียวกัน** (偕老同穴) หมายถึง สามีภรรยาที่มีความผูกพันกันอย่างมั่นคง โดยใช้ชีวิตจนแก่เฒ่าหรือสิ้นอายุด้วยกัน จากสำนวนดังกล่าวนี้ วิเคราะห์ได้ว่า หญิงชายที่เป็นคู่รักกันแล้วเป็นสามีภรรยากันนั้น ต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข ควรครองรักด้วยกันนานจนสิ้นสุตอายุขัย ไม่ควรหย่าร้างกัน

สามีภรรยาที่หย่ากันไม่สามารถคืนดีกันได้ เมื่อสามีภรรยาตกลงหย่าร้างกัน มีทัศนะของคนญี่ปุ่นว่าคู่สามีภรณานั้นจะไม่สามารถคืนดีกันได้ ดังสำนวนที่ว่า **น้ำหกละไม่กลับมา** (覆水盆に返らず) และ **ดอกไม้ร่วงไม่กลับคืนกิ่ง กระจกที่แตกไม่ส่องให้เห็น** (落花枝に返らず、破鏡再び照らさず) หมายถึงสามีภรรยาที่หย่าร้างกันไม่กลับมารักกันดังเดิม เหมือนน้ำหกออกมาจากภาชนะไปแล้วไม่สามารถกลับคืนมาที่เดิมได้ ดอกไม้ที่ร่วงหล่นจากกิ่งแล้วจะไม่กลับไปบานที่กิ่งเดิมอีก และกระจกที่แตกแล้วจะไม่สามารถส่องให้เห็นได้เหมือนเดิมอีก

ภรรยาที่ทั้งเก่งทั้งฉลาดมักมีสามีไม่ดี คนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาว่าภรรยาที่ดี มีคุณสมบัติและความสามารถ มักมีสามีที่ไม่ดี เกียจคร้าน ซึ่งเห็นได้จากสำนวนญี่ปุ่นว่า **ภรรยาที่ชาญฉลาด อยู่ร่วมกับสามีที่ไม่ดีตลอด** (巧妻常に拙夫に伴いて眠る) และ **ม้าฝีเท้าเลิศแต่ให้ชายโง่ขี่หลังมาวิ่ง** (駿馬痴漢を乗せて走る) หมายถึง ภรรยาที่ทั้งเก่งและทั้งฉลาดนั้นมักมีสามีที่เกียจคร้านอยู่ร่วมกัน เปรียบเสมือนว่าชีวิตของเรามักไม่เป็นไปตามที่หวังไว้

นิสัยของสามีภรรยาคลายๆ กันมากขึ้น สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะของคู่สามีภรรยาว่า หากแต่งงานแล้วอยู่ด้วยกันนาน สามีภรรยาจะมีลักษณะนิสัยและทัศนคติคล้ายกันขึ้น ดังสำนวนว่า **สามีภรรยาคลายๆ กัน** (似たもの夫婦) และ **สามีภรรยาคลายกันขึ้นเหมือนเป็นลูกพี่ลูกน้อง** (夫婦は従兄弟ほど似る) หมายถึง สามีภรรยาที่อยู่ร่วมกันนาน อุปนิสัยและพฤติกรรมจะคล้ายกันมากขึ้นเหมือนเป็นลูกพี่ลูกน้อง และ **ฝาหม้อของสามีภรรยาที่เหมาะสมกัน** (似合う夫婦の鍋の蓋) หมายถึงสามีภรรยาที่เข้ากันได้ดีเหมือนหม้อกับฝาหม้อ และหญิงชายที่นิสัยหรือรสนิยมคล้ายๆ กันจะได้เป็นสามีภรรยากัน

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นสิ่งยั่งยืน สำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนเรื่องเกี่ยวกับสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของสามีภรรยาว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรณานั้นเป็นสิ่งยั่งยืนที่แม้จะตัดก็ครั้งก็ตัดไม่ได้และเชื่อมต่อกันหลายๆ ชชาติ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **สามีภรรยาสองชั่วอายุ** (夫婦は二世) และ **สามีภรรยามีสายสัมพันธ์ในวัฏสงสาร** (夫妻は輪廻の絆) หมายถึง สายสัมพันธ์ของสามีภรรยา ไม่ใช่เพียงแค่ชาตินี้เท่านั้น เชื่อมต่อชาติหน้าอีกด้วย

สามีภรรยาไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว สำนวนญี่ปุ่นสอนสามีภรรยาว่าต่างก็มีหน้าที่ประจำ จึงไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว เพราะเป็นสาเหตุของการทะเลาะวิวาทกันระหว่างสามีภรรยา ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **สามีภรรยามีการแบ่งแยก** (夫婦別あり) หมายถึง แม้เป็นสามีภรรยา ต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่ประจำ จึงไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัวของกันและกัน และสามีภรรยาต่างก็ควรรู้จักความเกรงใจและมารยาท คนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับคนสนิทกันไม่ว่าจะเป็นเพื่อนหรือญาติพี่น้องก็ตาม ต้องมีความเกรงใจและควรมีมารยาท ดังสำนวนว่า **ความสัมพันธ์ที่สนิทสนมก็ต้องมีมารยาท** จึงถือว่าการที่ไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัวหรือรู้จักความเกรงใจและ

มารยาทระหว่างคนสนิทกันนั้นเป็นลักษณะที่พึงประสงค์ กรณีความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ก็เช่นเดียวกัน

สามีต้องหารายได้ ภรรยาต้องจัดการงานบ้าน คนญี่ปุ่นมีทัศนคติเกี่ยวกับหน้าที่การงานของสามีภรรยาว่า การทำงานหารายได้มาเลี้ยงชีพเป็นบทบาทของสามีคนเดียว ส่วนภรรยาต้องดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้าน ซึ่งแบ่งแยกบทบาทของสามีภรรยาอย่างชัดเจน ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **ชายหาเงิน หญิงจัดการงานในบ้าน** (稼ぎ男に繰り女) หมายถึง ผู้ชายที่ออกนอกบ้านขยันทำงานกับผู้หญิงที่จัดการงานบ้านให้เรียบร้อยเพื่อดูแลรักษานบ้าน

2.3.2 บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย หมายถึงบทบาทของหญิงชายทั่วไปที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ ซึ่งสะท้อนจากสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย จากการศึกษาสำนวนญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้พบสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย 11 สำนวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 28 ตารางแสดงความหมายสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย
1. ชายหญิงไม่ควรใช้ราวแขวนผ้าอันเดียวกัน 男女袢袢を同じくせず (Danjyo ika wo onajikusezu)	- ชายหญิงไม่ควรใช้ของร่วมกัน ควรแบ่งแยกชายหญิงอย่างเข้มงวด	- หญิงชายต้องแบ่งแยกของใช้และที่นั่ง
2. ชายหญิงไม่ควรนั่งเก้าอี้ตัวเดียวกันตั้งแต่เจ็ดขวบ 男女七歳にして席を同じゅうせず (Danjyo nanasai nishite seki wo doujyuu sezu)	- พอถึงอายุ 7 ขวบแล้ว ชายหญิงไม่ควรนั่งเก้าอี้ตัวเดียวกัน	- หญิงชายต้องแบ่งแยกของใช้และที่นั่ง
3. เรื่องความสนุกสนาน ไม่มีหญิงหรือชาย 楽しみに女なし男なし (Tanoshimi ni onna nashi otoko nashi)	- เรื่องความสนุกสนานจะไม่มี การแบ่งแยกชายหญิง	หญิงชายมีความเท่าเทียมกัน
4. ไฟลุกกับเสาไม้ที่ยังคุกรุ่นอยู่ 焼け木杭に火がつく (Yake bokui ni higa tsuku)	- ชายหญิงที่เคยเป็นคู่รัก แม้เลิกกันไป เมื่อพบกันใหม่ก็จะปลงใจกันได้ง่าย	- หญิงชายที่เคยเป็นคู่รัก คินดีกันได้ง่าย
5. กลับคืนเข้าฝักดาบ 元の鞘に収まる (Moto no saya ni osamaru)	- ชายหญิงที่เลิกกันกลับมา คินดีกันเหมือนเดิม	- หญิงชายที่เคยเป็นคู่รัก คินดีกันได้ง่าย

ตาราง 28 (ต่อ)

สำนวนญี่ปุ่น	ความหมาย	ลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่างหญิงชาย
6. การกลับมาคืนดีกันเหมือนลัมรสนกเปิดน้ำ 逢い戻りは鴨の味 (Aimodori wa kamo no aji)	- ชายหญิงที่กลับมาคืนดีกัน ทำให้ลึกซึ้งกว่าเดิม	- หญิงชายที่เคยเป็นคู่รัก คืนดี กันได้ง่าย
7. ไม่มีกิ่งไม้ที่ดีกว่ารากไม้ 本木に勝る末木なし (Motogi ni masaru uraki nashi)	- ถึงจะเปลี่ยนไปกี่ครั้ง แต่คน รักแรกเป็นคนที่เหมาะสม ที่สุด	- คนรักแรกเป็นคนที่เหมาะสม ที่สุด
8. การรู้จักกันถูกใจกันเป็นเรื่องของวาสนา 合縁奇縁 (Enou no chigiri)	- ความสัมพันธ์ระหว่างชาย หญิงจะเข้ากันได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับโชคชะตา	- ความสัมพันธ์ระหว่างหญิง ชายขึ้นอยู่กับโชคชะตา
9. โชคชะตาเป็นของแปลก เป็นของมีรสชาติ 縁は異なもの味なもの (En wa koto na mono aji na mono)	- หญิงชายจะเป็นคู่ครองกัน นั้น ถือเป็นเรื่องอัศจรรย์	- ความสัมพันธ์ระหว่างหญิง ชายขึ้นอยู่กับโชคชะตา
10. แม้อยู่ไกลแต่รู้สึกใกล้เป็นความสัมพันธ์ของ ชายหญิง 遠くて近きは男女の仲 (Toukute chikaki wa danjyo no naka)	- แม้จะอยู่ห่างไกลกันเหมือน ไม่มีวาสนาต่อกันเลยแต่กลับ ผูกพันกันได้ง่ายกว่าที่คิด	- ความสัมพันธ์ระหว่างหญิง ชายขึ้นอยู่กับโชคชะตา
11. ดอกไม้ที่ร่วงหล่นลงในลำธาร 落花流水の情 (Rakka ryuusui no jyou)	- ความรักของหญิงชายที่ต่าง ฝ่ายต่างรักกัน	- หญิงชายที่ต่างก็รักและ ห่วงใยกันเสมอ

จากการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่นดัง
ตาราง 28 เห็นว่าสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายไม่ได้บ่งบอกถึงบทบาทของหญิงชาย
อย่างชัดเจน เพียงแต่สะท้อนเรื่องความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย โดยที่ผู้ชายจะมีอภิสิทธิ์เหนือ
ผู้หญิงดังนี้

หญิงชายต้องแบ่งแยกของใช้และที่นั่ง ในสังคมญี่ปุ่นสมัยก่อน แบ่งแยกของใช้และที่
นั่งของหญิงชายอย่างเข้มงวด ดังสำนวนว่า **ชายหญิงไม่ควรใช้ราวแขวนผ้าอันเดียวกัน** (男女
袈を同じくせず) หมายถึง หญิงชายไม่ควรใช้ของร่วมกัน ควรแบ่งแยกหญิงชายอย่างเข้มงวด และ
ชายหญิงไม่ควรนั่งเก้าอี้ตัวเดียวกันตั้งแต่เจ็ดขวบ (男女七歳にして席を同じゅうせず)
หมายถึง พอถึงอายุ 7 ขวบแล้ว หญิงชายไม่ควรนั่งเก้าอี้ตัวเดียวกัน มิติของการแบ่งแยกหญิงชายนี้มา
จากคำสอนลัทธิขงจื๊อที่ว่าถึงแม้ยังเป็นเด็กก็ตาม หญิงชายไม่ควรสนิทสนมกันโดยไม่รู้จักระยะ
แตกต่างทางเพศ ซึ่งเป็นคำตักเตือนที่ไม่ให้หญิงชายมีความสัมพันธ์กัน แต่ทัศนคตินี้เปลี่ยนไปตามยุค

สมัย สมัยนี้จึงมีสำนวนใหม่เกิดขึ้นว่า **เรื่องความสนุกสนาน ไม่มีหญิงหรือชาย** (楽しみに女なし 男なし) หมายถึง เรื่องความสนุกสนานจะไม่มี การแบ่งแยกหญิงชาย

สำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายโดยส่วนใหญ่สะท้อนความสัมพันธ์ของ หญิงชายในเรื่องความรักดังนี้

หญิงชายที่เคยเป็นคู่รัก คินดีกันได้ง่าย สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายที่เคยเป็นคู่รักกันว่า แม้เลิกกันไปเมื่อกลับมาพบกันใหม่ก็จะปลงใจกัน ได้ง่าย ดังสำนวนว่า **ไฟลุกกับเสาไม้ที่ยังคุกรุ่นอยู่** (焼け木杭に火がつく) หมายถึง หญิงชายที่เคย มีความรักให้กันมาก่อนจะกลับมา มีความสัมพันธ์ดังเดิมได้ง่าย และความรักของหญิงชายที่กลับมาคิน ดีกันนั้น ทำให้เกิดความลึกซึ้งกว่าเดิม ดังสำนวนว่า **การกลับมาคินดีกันเหมือนลิ้มรสกเปิดน้ำ** (逢い戻りは鴨の味) หมายถึง หญิงชายที่เคยเลิกจากกันมาครั้งหนึ่ง เมื่อกลับมาคินดีกันความสัมพันธ์ จะดีกว่าครั้งก่อน และยังมีสำนวนที่สะท้อนทัศนะเกี่ยวกับหญิงชายที่เคยรักกันว่าคนแรกเป็นคนที่ เหมาะสมที่สุด ดังสำนวนว่า **ไม่มีกิ่งไม้ที่ดึกกว่ารากไม้** (本木に勝る末木なし) หมายถึง สิ่งของที่ใช้ อยู่แล้วรู้สึกไม่ชอบแล้ว เปลี่ยนเป็นของใหม่ แต่สุดท้ายเอาชนะของเก่าไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างหญิง ชายก็เช่นเดียวกัน ถึงจะเปลี่ยนไปก็ครั้งก็ตาม แต่คนแรกเป็นคนที่เหมาะสมที่สุด

ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายขึ้นอยู่กับโชคชะตา ในเรื่องความรักของหญิงชายที่ สะท้อนจากสำนวน คนญี่ปุ่นมีทัศนะว่า ความสัมพันธ์หรือความรักของหญิงชายจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับโชคชะตา ดังสำนวนที่ว่า **การรู้จักกันถูกใจกันเป็นเรื่องของวาสนา** (合縁奇縁) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย สามีภรรยา หรือเพื่อนจะเข้ากันได้ จะมีใจตรงกันหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับโชคชะตา และ**โชคชะตาเป็นของแปลก เป็นของมีรสชาติ** (縁は異なもの味なもの) หมายถึง โชคชะตาที่ดลบันดาลให้หญิงและชายกลายมาเป็นคู่ครองกันนั้น ถือเป็นเรื่องอัศจรรย์เกิน กว่าที่จะเข้าใจได้ด้วยสามัญสำนึกทั่วไป และ**แม้อยู่ไกลแต่รู้สึกใกล้เป็นความสัมพันธ์ของชาย หญิง** (遠くて近きは男女の仲) หมายถึง ความสัมพันธ์ของหญิงชายที่แม้จะอยู่ห่างไกลกันเหมือนไม่ มีวาสนาต่อกันเลยแต่กลับผูกพันกันได้ง่ายกว่าที่คิด

หญิงชายที่ต่างก็รักและห่วงใยกันเสมอ สำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่าง หญิงชายในเรื่องความรักว่า หากหญิงชายต่างฝ่ายต่างมีความรักต่อกันก็จะมีความสัมพันธ์อย่างแน่น แฟ้นยิ่งขึ้น ดังสำนวนว่า **ดอกไม้ที่ร่วงหล่นลงในลำธาร** (落花流水の情) หมายถึง ดอกไม้ที่ร่วงหล่น ลงในลำธารจะมีไฉนยอมให้กระแสน้ำพัดพาไป ส่วนกระแสน้ำก็มีใจที่จะพุงดอกไม้ไว้ให้นานที่สุด เป็นคำเปรียบเทียบกับความรักของหญิงชายที่ต่างฝ่ายต่างรักกัน

จากการวิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนญี่ปุ่น สามารถสรุป
บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายได้ดังนี้

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา คือควรเลือกสามีหรือภรรยาที่มีสถานภาพ
ใกล้เคียงกัน ผู้ชายควรคิดให้รอบคอบในการเลือกภรรยา สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข ควรครองรัก
ด้วยกันนาน สามีภรรยาไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัวของกันและกัน และสามีต้องหารายได้ ภรรยา
ต้องจัดการงานบ้าน

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย สำนวนญี่ปุ่นไม่ได้สะท้อนบทบาทอย่างชัดเจน
เพียงแต่สะท้อนเรื่องความเสมอภาคระหว่างหญิงชายโดยที่ผู้ชายจะมีอภิสิทธิ์เหนือผู้หญิง และสะท้อน
ความสัมพันธ์ของหญิงชายในเรื่องความรัก

บทที่ 4

เปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

จากการวิเคราะห์บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่นในบทที่ 3 จะเห็นว่า สำนวนไทยและญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับหญิงและชายนั้นสามารถจัดกลุ่มใหญ่ๆ ได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับเพศหญิง สำนวนเกี่ยวกับเพศชาย และสำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์บทบาทของหญิง บทบาทของชาย และบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย โดยพิจารณาจากความหมายของสำนวนและลักษณะต่างๆ ของหญิงและชายที่สะท้อนจากสำนวน ในบทนี้ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบลักษณะต่างๆ ของเพศหญิง เพศชายและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายที่สะท้อนจากสำนวนไทยและญี่ปุ่น เพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างทางบทบาทของหญิงและชายในสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่นให้ละเอียด โดยจำแนกหัวข้อในการวิเคราะห์ออกเป็น 3 หัวข้อดังนี้

1. เปรียบเทียบบทบาทของหญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่น
2. เปรียบเทียบบทบาทของชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น
3. เปรียบเทียบบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

1. เปรียบเทียบบทบาทของหญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

จากการวิเคราะห์ความหมายของสำนวนไทยและญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศหญิง พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศหญิง 40 สำนวน และพบสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศหญิง 87 สำนวน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทตามสถานภาพของหญิงได้เป็นหลายประเภท และแสดงจำนวนข้อมูลสำนวนที่เกี่ยวกับเพศหญิงแต่ละประเภทในสำนวนไทยและญี่ปุ่นดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 29 ตารางแสดงจำนวนข้อมูลสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิงแต่ละประเภทในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

หญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ	หญิงที่ระบุสถานภาพ													
	หญิงที่ยังไม่แต่งงาน		ลูกสาว		ภรรยา		แม่		แม่ม่าย		แม่สามีและลูกสะใภ้		สถานภาพอื่นๆ	
ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น	ไทย ญี่ปุ่น
19 47	8 0	0 6	7 13	1 3	3 4	0 14	2 0							
48% 54%	20% 0%	0% 7%	17% 15%	2% 3%	9% 5%	0% 16%	5% 0%							

จากตาราง 29 เห็นว่าสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิงสามารถแบ่งประเภทใหญ่ๆ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบบทบาทของหญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่น โดยแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อย่อยดังนี้

1.1 เปรียบเทียบบทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ

1.2 เปรียบเทียบบทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพ

1.1 เปรียบเทียบบทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ

สำนวนไทยเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบ 19 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 48 ของสำนวนไทยเกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบ 47 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 54 ของสำนวนญี่ปุ่นเกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ซึ่งสำนวนทั้งสองภาษากล่าวถึงหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพเป็นจำนวนมาก ในบทที่ 3 จึงได้จัดกลุ่มตามลักษณะต่างๆ ของหญิงที่สะท้อนจากสำนวนทั้งสองภาษาออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปลักษณะภายนอก ด้านพฤติกรรม และด้านคุณลักษณะ ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบบทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ โดยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ 3 ด้านนี้

1.1.1 ด้านรูปลักษณะภายนอกของหญิง

จากการวิเคราะห์ความหมายสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบว่าสำนวนไทยที่สะท้อนรูปลักษณะภายนอกของหญิงมี 6 สำนวน ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนรูปลักษณะภายนอกของหญิงมี 14 สำนวน เมื่อเปรียบเทียบลักษณะของหญิงในด้านรูปลักษณะภายนอกสำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้หญิงที่เหมือนกันและแตกต่างกันดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 30 ตารางแสดงการเปรียบเทียบรูปลักษณะภายนอกของหญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

รูปลักษณะภายนอกของหญิง	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
การแต่งตัวแต่งหน้า		
- ผู้หญิงต้องรู้จักแต่งตัวแต่งหน้า	- กาคาบพริก - หม่อมกะปิ	- หนึ่งผม สองการแต่งหน้า สามเสื้อผ้า 一髪二化粧三衣装 - แต่งหน้าให้กับกระเบื้องรูปยักษ์ 鬼瓦にも化粧

ตาราง 30 (ต่อ)

รูปลักษณะภายนอกของหญิง	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
ลักษณะของผู้หญิงที่มีรูปงาม		
- ผู้หญิงควรมีรูปงาม	- ไก่งามเพราะชน คนงามเพราะแต่ง	- สูญเสียนามสกุลเดิมแต่ได้ขึ้นเกี้ยว 氏無くして玉の輿
	- นารีมีรูปเป็นทรัพย์	- หญิงสวยไม่มีอายุ 美人に年なし
		- หญิงสวยแม้ไม่พูดก็ปิดไม่มิด 美人は言わぬど隠れなし
- ผู้หญิงรูปร่างสวยงาม ย่อมเป็นที่ หมายปอง	- ไม่งามกระรอกเจาะ	- หญิงสวยมีอายุสั้น 美人薄命
- ผู้หญิงควรมีผิวพรรณดี		- สีขาวปกปิดข้อบกพร่องเจ็ดประการ 色の白いは七難隠す
		- ตาจมุกบนเปลือกไข่ 卵に目鼻
- ผู้หญิงควรมีใบหน้าที่รูปไข่และตา กลมโต		- ตาผู้หญิงให้ซึ่งกระดิ่ง 女の目には鈴を張れ

จากตาราง 30 แสดงการเปรียบเทียบรูปลักษณะภายนอกของหญิง เห็นว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนะเหมือนกันในเรื่องการแต่งตัวแต่งหน้าและลักษณะของผู้หญิงที่มีรูปงาม ดังนี้

การแต่งตัวแต่งหน้า

ผู้หญิงต้องรู้จักการแต่งตัวแต่งหน้า คนไทยมองว่าผู้หญิงต้องรู้จักแต่งตัวให้เหมาะสม ซึ่งเป็นลักษณะของผู้หญิงที่พึงประสงค์อีกประการหนึ่ง หากผู้หญิงแต่งกายมากเกินไปดูไม่เหมาะสมก็จะถูกตำหนิ ดังสำนวนไทยว่า **กาคาบพริก และแหล่หมะกะปิ** ส่วนคนญี่ปุ่นก็มองว่าผู้หญิงที่ดีต้องรู้จักการแต่งตัวแต่งหน้า เพราะหากรู้จักการแต่งตัวแต่งหน้าให้เรียบร้อยก็เป็นคนสวยงามได้ หากหญิงใดเกิดมามีรูปร่างหน้าตาไม่งดงามก็มักจะมีการตกแต่งให้เสริมแต่งด้วยเครื่องแต่งกายเพื่อนำมาชม ซึ่งเห็นได้จากสำนวนญี่ปุ่นว่า **หนึ่งผม สองการแต่งหน้า สามเสื้อผ้า** (一髪二化粧三衣装) หมายถึงความงามของผู้หญิงเกิดขึ้นตามลำดับว่า ลำดับที่ 1 ผมสีดำ ลำดับที่ 2 การแต่งหน้า ลำดับที่ 3 การแต่งกาย และมีสำนวนอีกว่า **แต่งหน้าให้กับกระเบื้องรูปยักษ์** (鬼瓦にも化粧) หมายถึงแม้ว่าผู้หญิงที่หน้าตาชั่วร้ายแต่หากมีการแต่งหน้าก็จะดูดีขึ้น สำนวนทั้งสองภาษานี้แสดงให้เห็นทัศนคติของคนไทยและคนญี่ปุ่นที่เหมือนกันในเรื่องการแต่งตัวแต่งหน้า

ลักษณะของผู้หญิงที่มีรูปงาม

ผู้หญิงควรมีรูปงาม คนไทยนิยมหญิงและชายที่มีรูปงามเพราะถือว่ามีลักษณะที่เป็นมงคล แสดงถึงความเป็นผู้มีบุญ ดังสำนวนไทยว่า **นารีมีรูปเป็นทรัพย์ และตะโพกสุดเสียงสังข์** ส่วนคนญี่ปุ่นก็นิยมการมีรูปงามเช่นเดียวกัน ซึ่งเห็นได้จากสำนวนญี่ปุ่นว่า **สุญเสียนามสกุลเดิมแต่ได้ขึ้นเกี้ยว** (氏無くして玉の興) หมายถึง ผู้หญิงที่ถึงแม้จะไม่ได้เกิดในชาติตระกูลที่ดี แต่หากมีรูปโฉมงามก็จะเป็นที่ถูกใจของชายที่มีชาติตระกูลสูงศักดิ์ และกลายเป็นหญิงที่สูงศักดิ์ด้วยการแต่งงาน และ**หญิงสวยไม่มีอายุ** (美人に年なし) หมายถึง คนสวยแม้ว่าจะมีอายุมากขึ้นก็ยังดูสวยอ่อนเยาว์ และยังมีสำนวนอีกว่า **หญิงสวยแม้ไม่พูดก็ปิดไม่มิด** (美人は言わねど隠れなし) หมายถึง หญิงสวยจะเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

ผู้หญิงรูปร่างสวยงาม ย่อมเป็นที่หมายปอง ผู้หญิงไทยและญี่ปุ่นนิยมการมีรูปงามก็จริง แต่คนในสังคมมองว่าผู้หญิงสวยย่อมเป็นที่หมายปอง มักมีผู้ชายมาเกี้ยวพาราสีจำนวนมาก ทำให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ซึ่งเห็นได้จากสำนวนไทยว่า **ไม้งามกระรอกเจาะ** หมายถึงหญิงสวยแต่ไม่บริสุทธิ์ สำนวนนี้วิเคราะห์ได้อีกว่าหญิงสวยมักมีผู้ชายมาเกี้ยวพาราสีจำนวนมาก จึงต้องระมัดระวังตัวให้ดีเพื่อที่จะรักษาความบริสุทธิ์ของตน ทศนะของคนไทยที่มีต่อผู้หญิงสวยงามในความหมายเชิงลบนี้ปรากฏในสำนวนญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นข้อเสียของผู้หญิงที่มีรูปร่างสวยงามว่า **หญิงสวยมีอายุสั้น** (美人薄命) หมายถึง หญิงสวยมักตกอยู่ในความทุกข์และตายตั้งแต่อายุน้อย เพราะมีศัตรูมากและมีผู้ชายมาเกี้ยวพาราสีจำนวนมาก ชีวิตจึงเปลี่ยนแปลงได้ง่าย

นอกจากนี้สำนวนไทยและญี่ปุ่นยังสะท้อนทัศนคติที่แตกต่างกันในเรื่องลักษณะของผู้หญิงที่มีรูปงามดังนี้

(ญี่ปุ่น) ผู้หญิงควรมีผิวพรรณดี สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นความสำคัญของผิวพรรณของผู้หญิงว่าผิวขาวของผู้หญิงจะทำให้ดูสวยงามขึ้น ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **สีขาวปกปิดข้อบกพร่องเจ็ดประการ** (色の白いは七難隠す) หมายถึง ผู้หญิงที่มีผิวขาว แม้จะมีข้อบกพร่องหรือปมด้อยอื่นๆ อยู่บ้าง ก็ไม่มีคนสนใจ ยังดูสวยงาม สำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเรื่องผิวพรรณนั้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงต้องมีผิวพรรณขาว เพราะเป็นความงามอย่างหนึ่งของผู้หญิงที่สร้างเสน่ห์ ซึ่งสำนวนไทยก็กล่าวถึงความสำคัญของผิวพรรณผู้หญิงแต่ไม่ได้ชี้เฉพาะเรื่องผิวขาว ดังนั้นคนไทยและคนญี่ปุ่นจึงอาจมีทัศนคติเหมือนกันในเรื่องนี้

(ญี่ปุ่น) ผู้หญิงควรมีใบหน้ารูปไข่และตากกลมโต สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นรูปร่างหน้าตาของผู้หญิงในอุดมคติคือ หน้าตาน่ารัก มีใบหน้าเหมือนรูปไข่และตากกลมโต ซึ่งเห็นได้จากสำนวนญี่ปุ่นว่า **ตาจุมุกบนเปลือกไข่** (卵に目鼻) หมายถึง หน้าขาวและหน้าตาน่ารัก มีใบหน้าเหมือนรูปไข่ **ตาผู้หญิงให้ชิงกระดิ่ง** (女の目には鈴を張れ) หมายถึง ตากกลมโตของผู้หญิงเหมือน

กระดิ่งนั้นจะดูดี ส่วนสำนวนไทยไม่ได้สะท้อนให้เห็นว่ารูปงามของผู้หญิงต้องเป็นอย่างไร ดังนั้นรูปงามของผู้หญิงในอุดมคติของคนไทยกับคนญี่ปุ่นอาจไม่เหมือนกัน

1.1.2 ด้านพฤติกรรมของผู้หญิง

จากการวิเคราะห์ความหมายสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบว่า สำนวนไทยที่สะท้อนพฤติกรรมของผู้หญิงมี 8 สำนวน ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนพฤติกรรมของผู้หญิงมี 10 สำนวน เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้หญิง สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้หญิงที่เหมือนและแตกต่างกันดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 31 ตารางแสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้หญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

พฤติกรรมของผู้หญิง	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
กิริยามารยาทของผู้หญิง		
- ผู้หญิงควรมีกิริยามารยาทดี	- แม่กระซังหน้าใหญ่ - ไก่แก่แม่ปลาช่อน - ม้าดีดกะโหลก	- หญิงโค้งคำนับมากๆ 女は会釈に余れ - หญิงโค้งตัว ชายแอ่นตัว かがみ女に反り男 - หนุ่มตะวันออก สาวเกี่ยวโต 東男に京女 - ยืนแบบดอกแปะเจี๊ยก นั่งแบบดอกโบตั๋น 立てば芍薬座れば牡丹
- ผู้หญิงต้องมีจิตใจและพฤติกรรมที่ดี	- สวยแต่รูปจูบไม่หอม - ข้างนอกสุกใส ข้างในเป็นโพรง	- ตัดผิวหนังออก หญิงสวยก็เป็นหัวกะโหลก 皮一枚剥げば美人も髑髏 - หญิงสวยก็เป็นเพียงแค่เปลือกนอก 美人というも皮一重
กิริยาอาการของผู้หญิง		
ผู้หญิงต้องมีเสน่ห์ดึงดูดใจ		- ส่งสายตาระลอกคลื่นฤดูใบไม้ร่วง 秋波を送る

จากตาราง 31 แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้หญิง เห็นว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนคติเหมือนกันในเรื่องกิริยามารยาทของผู้หญิง ดังนี้

กิริยามารยาทของผู้หญิง

ผู้หญิงควรมีกิริยามารยาทดี คนไทยมองว่าผู้หญิงที่ดีไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดก็ตาม ควร

ต้องมีกิจกรรมารยาทเรียบร้อย งดงาม สุภาพอ่อนโยน นิ่มนวล แซ่ม้าช้อย ไม่กระโดดกระเดก มีความอ่อนน้อม รู้จักเคารพผู้ใหญ่ (เอกรัตน์ อุดมพร, 2548: 165) แต่หากมีกิจรยาดัดจ้าน กระโดดกระเดกก็จะถูกตำหนิว่า **แม้กระซังหน้าใหญ่** และ**ม้าติดกะโหลก** เป็นต้น ส่วนคนญี่ปุ่นมองว่ากิจรยาท่าทางของผู้หญิงที่ดี คือผู้หญิงที่มีท่าทาง กิจกรรมารยาทละมุนละไม เรียบร้อย ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **หญิงไค้งค่านับมาก ๆ** (女は会釈に余れ) และ**หญิงไค้งตัว ชายแอนด์ตัว** (かがみ女に反り男) หมายถึงผู้หญิงที่ไค้งตัวไปข้างหน้าเล็กน้อยโน้มร่างลงและไม่เชิดหน้า เป็นท่าและการแสดงตนที่เหมาะสมของหญิง นอกจากนี้ยังมีสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนกิจรยาท่าทางของผู้หญิงที่พึงประสงค์คือกว่าควรเป็นคนที่มีความอ่อนโยน นิ่มนวล เช่น **หนุ่มตะวันออก สาวเกียวโต** (東男に京女) หมายถึง ผู้หญิงในอุดมคติควรเป็นคนที่มีความน่มนวล ซึ่งมักอยู่ในเมืองเกียวโต ดังนั้นกิจกรรมารยาทของผู้หญิงที่พึงประสงค์ในสังคมไทยและญี่ปุ่นจะคล้ายคลึงกัน

ผู้หญิงต้องมีจิตใจและพฤติกรรมที่ดี สำนวนทั้งสองภาษาเป็นการดักเตือนผู้ชายในเรื่องความรักว่าผู้หญิงอาจจะสวยแต่รูปร่างภายนอกเท่านั้น จึงอย่าตัดสินใจเพียงดูรูปร่างภายนอกแล้วลงความเห็นว่าเป็นผู้หญิงที่ดี ดังสำนวนไทยว่า **สวยแต่รูปจูบไม่หอม ข้างนอกสุกใสข้างในเป็นโพรง** และมีสำนวนญี่ปุ่นว่า **ตัดผิวหนังออก หญิงสวยก็เป็นห้วกะโหลก** (皮一枚剥げば美人も髑髏) และ**หญิงสวยก็เป็นเพียงแค่เปลือกนอก** (美人というも皮一重) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยและคนญี่ปุ่นมีทัศนะว่าผู้หญิงควรมีรูปร่างสวยงามแต่ต้องใส่ใจกับจิตใจและพฤติกรรมของตนด้วย

กิจรยาคารของผู้หญิง

สังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนะแตกต่างกันในเรื่องกิจรยาคารของผู้หญิง ดังนี้

(ญี่ปุ่น) ผู้หญิงต้องมีเสน่ห์ดึงดูดใจ สำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนให้เห็นกิจรยาคารของผู้หญิงที่ดึงดูดใจผู้ชาย คือ **ส่งสายตาเหมือนระลอกคลื่นฤดูใบไม้ร่วง** (秋波を送る) หมายถึงผู้หญิงแสดงความสนใจผู้ชายโดยส่งสายตาววนๆ ยั่วชวน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในสังคมญี่ปุ่น ผู้หญิงที่เกี้ยวพาราสีผู้ชายนั้น ไม่ได้ถือว่าเป็นผู้หญิงใจง่ายหรือเป็นพฤติกรรมของหญิงสาวที่ไม่ดี แต่ในสังคมไทยหากผู้หญิงคนใดเป็นผู้เกี้ยวพาราสีผู้ชายก่อน ผู้หญิงคนนั้นจะถูกตำหนิจากสังคมว่าเป็นผู้หญิงใจง่าย มีกิจกรรมารยาทไม่ดี จึงมีทัศนะไม่เหมือนกัน

1.1.3 ด้านคุณลักษณะของหญิง

จากการวิเคราะห์ความหมายสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบว่าสำนวนไทยที่สะท้อนคุณลักษณะของหญิงมี 5 สำนวน ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนคุณลักษณะของหญิงมี 23 สำนวน เมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของหญิง สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนให้เห็นลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกันดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 32 ตารางแสดงการเปรียบเทียบคุณลักษณะของหญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

คุณลักษณะของผู้หญิง	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
ลักษณะธรรมชาติของผู้หญิง		
- ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ	- ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร	- ชายต้นสน หญิงต้นฟูจิ 男は松、女は藤
- ผู้หญิงต้องมีคนดูแลปกป้อง		- หญิงไม่มีบ้านในทั้งสามโลก 女は三界に家なし
ลักษณะนิสัยของผู้หญิง		
- ผู้หญิงมีจิตใจอ่อนไหว เปลี่ยนใจง่าย	- ชี้อึ้งฉนวนไฟ	- ใจของหญิงกับท้องฟ้าในฤดูใบไม้ร่วง 女心と秋の空
	- สามวันจากนารีเป็นอื่น	- ฝนที่ตกตอนเช้า เท้ากับหญิงที่ถกแขนเสื้อ 朝雨は女の腕まくり
	- น้ำล้นบนใบบอน	- ใจของหญิงเป็นดวงตาของแมว 女の心は猫の眼
- ผู้หญิงเป็นคนที่อิจฉาริษยา หึงหวง		- ความหึงหวงความอิจฉาเป็นเรื่องปกติของ หญิง 妬気嫉妬は女の常
- ผู้หญิงเป็นคนช่างพูด		- หญิงสามคนมารวมกันหนวกหู 女三人寄れば姦しい
- ผู้หญิงเป็นคนดื้อรั้น ยึดติดกับ ความแค้น		- ความดื้อรั้นของหญิง ทะลวงได้แม้หินผา 女の一念岩をも徹す
- ผู้หญิงมีมุมมอง วิสัยทัศน์แคบ		- หญิงฉลาดขายาวไม่ได้ 女賢しくて牛売り損なう
- ผู้หญิงเป็นคนที่ดูใจยาก รับมือยาก		- เด็กหญิงกับคนไม่มีศีลธรรมเลี้ยงยาก 女子と小人は養い難し
เสน่ห์และความสามารถของผู้หญิง		
- ผู้หญิงมีคุณค่า มีความสามารถ		- หญิงทำให้เมืองสงบสุข 女は国の平らげ
		- หญิงกับพระสงฆ์ไม่มีเศษเหลือ 女と坊主に余り物はない
- เสน่ห์ของผู้หญิงทำให้ผู้ชายสับสน ว่าวุ่น		- ผมของสตรี ผูกได้แม้กระทั่งช้างใหญ่ 女の髪の毛には大象も繋がる
		- หญิงสวยคือขวานที่ตัดชีวิต 美女は生を断つ斧

จากตาราง 32 แสดงการเปรียบเทียบคุณลักษณะของหญิง เห็นว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนคติเหมือนกันในเรื่องลักษณะธรรมชาติและเรื่องลักษณะนิสัยของหญิง ดังนี้

ลักษณะธรรมชาติของผู้หญิง

ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ จำนวนไทยสะท้อนลักษณะประจำของเพศหญิงว่าผู้หญิงนั้นเป็นเพศที่อ่อนแอ เสียหายง่ายกว่าผู้ชาย จำนวนไทยจึงสอนผู้หญิงให้ระมัดระวังตัว วางตัวให้เหมาะสม ดังจำนวนไทยว่า **ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร** สุนันทา ไสริจจ์ (2546: 77) ให้คำอธิบายจำนวนนี้ว่าผู้หญิงเป็นเพศอ่อนแอ เช่นข้าวสารที่ไม่มีเปลือกเป็นเกราะป้องกัน เมื่อตกไปอยู่ที่ใดก็มีแต่จะเสียหายและเป็นอันตราย ส่วนจำนวนญี่ปุ่นสะท้อนลักษณะของเพศหญิงว่า **ชายต้นสน หญิงต้นฟูจิ** (男は松、女は藤) หมายถึง ผู้หญิงเปรียบเสมือนต้นฟูจิที่เป็นไม้เลื้อยพันต้นสน ผู้หญิงต้องพึ่งพิงผู้ชายในการใช้ชีวิต จำนวนทั้งสองนี้จึงสะท้อนลักษณะประจำของเพศหญิงคล้ายคลึงกัน

ลักษณะนิสัยของผู้หญิง

ผู้หญิงมีจิตใจอ่อนไหว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย จำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของผู้หญิงว่ามักเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนไหว มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย ซึ่งเห็นได้จากจำนวนไทยว่า **ขี้ฉงฉงไฟ สามวันจากนารีเป็นอื่น และน้ำกลิ้งบนใบบอน** จำนวนไทยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้หญิงที่จิตใจอ่อนไหว คล้อยตามผู้อื่นง่าย ส่วนคนญี่ปุ่นมีจำนวนว่า **ฝนที่ตกตอนเช้าและหญิงถกแขนเสื้อ** (朝雨は女の腕まくり) **ใจของหญิงดูเหมือนท้องฟ้าในฤดูใบไม้ร่วง** (女心と秋の空) และ **ใจของหญิงเป็นดวงตาของแมว** (女の心は猫の眼) จำนวนญี่ปุ่นเหล่านี้ก็สะท้อนให้เห็นผู้หญิงเป็นคนที่เปลี่ยนใจง่ายเหมือนท้องฟ้าในฤดูใบไม้ร่วงหรือดวงตาแมว ดังนั้นคนไทยและคนญี่ปุ่นมีทัศนคติเหมือนกันในเรื่องลักษณะนิสัยของผู้หญิงว่าเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนไหว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย

นอกจากนี้สังคมไทยและญี่ปุ่นยังสะท้อนทัศนคติที่แตกต่างกันในเรื่องลักษณะธรรมชาติลักษณะนิสัย และเรื่องเสน่ห์ของผู้หญิง ดังนี้

ลักษณะธรรมชาติของผู้หญิง

(ญี่ปุ่น) ผู้หญิงควรมีสามีเลี้ยงดูและปกป้องคุ้มครอง ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ ผู้หญิงญี่ปุ่นจึงถูกสอนว่าตอนเป็นเด็กต้องเชื่อฟังพ่อแม่ เมื่อแต่งงานต้องเชื่อฟังสามี และเมื่อสูงอายุต้องเชื่อฟังลูก ผู้หญิงจึงไม่มีโลกที่เป็นของตนเอง ซึ่งเห็นได้จากจำนวนว่า **หญิงไม่มีบ้านในทั้งสามโลก** (女は三界に家なし) ดังนั้นสังคมไทยและญี่ปุ่นจะมีทัศนคติคล้ายคลึงกันในเรื่องลักษณะธรรมชาติของผู้หญิงว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ ควรมีสามีเลี้ยงดูและปกป้องคุ้มครอง

ลักษณะนิสัยของผู้หญิง

(ญี่ปุ่น) ผู้หญิงมักมีนิสัยอิจฉาริษยา หึงหวง คนญี่ปุ่นมีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของผู้หญิงว่าเป็นคนที่มีความหึงหวง อิจฉาริษยา ดังจำนวนญี่ปุ่นว่า **ความหึงหวงความอิจฉาเป็น**

เรื่องปกติของหญิง (怪気嫉妬は女の常) และในสายตาของผู้ชาย หากหึงหวงไม่มากก็ดูน่ารัก มีเสน่ห์ ดังนั้นผู้หญิงต้องรู้จักและควบคุมอารมณ์หึงหวงของตนเองให้ดี ถ้าทำได้เช่นนั้น ความหึงหวงเป็นวิธีที่ดีที่ทำให้ดึงดูดใจผู้ชายได้เช่นกัน ซึ่งเห็นได้จากสำนวนญี่ปุ่นว่า **ความหึงหวงเป็นเครื่องมือเจ็ดอย่างของหญิง** (怪気は女の七つ道具) และ**ความหึงหวงเล็กน้อยถือเป็นอภินิหาร** (怪気も少しは愛想) เป็นต้น

(ญี่ปุ่น) ผู้หญิงเป็นคนช่างพูด สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของผู้หญิงว่าเป็นคนช่างพูด ชอบพูดชอบคุย ดังสำนวนว่า**หญิงสามคนมารวมกันหนวากุ**(女三人寄れば姦しい)

(ญี่ปุ่น) ผู้หญิงเป็นคนดีร้าย ยึดติดกับความแค้น สำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของผู้หญิงว่ามักเป็นคนดีร้าย ยึดติดกับความแค้น ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **ความดีร้ายของหญิง ทะลวงได้แม้หินผา** (女の一念岩をも徹す) หมายถึงผู้หญิงมีความมุ่งมั่นและความดีร้ายอย่างแรงกล้า ยากที่จะหมดไป ซึ่งมักใช้ในความหมายเชิงลบ

(ญี่ปุ่น) ผู้หญิงมีมุมมอง วิสัยทัศน์แคบ สำนวนญี่ปุ่นที่กล่าวถึงลักษณะนิสัยของผู้หญิงในความหมายเชิงลบยังมีอีกว่า ผู้หญิงมีมุมมอง วิสัยทัศน์แคบกว่าผู้ชาย เพราะผู้หญิงญี่ปุ่นสมัยก่อนไม่มีโอกาสเรียนหนังสือหรือออกไปทำงานนอกบ้าน หน้าที่ของผู้หญิงคือจัดการภาระต่างๆ ในบ้าน ผู้หญิงสนใจเฉพาะเรื่องในบ้าน ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **หญิงฉลาดขายวัวไม่ได้** (女賢しくて牛売り損なう) หมายถึงหญิงที่ดูเหมือนจะฉลาด แต่ไม่สามารถมองสถานการณ์ครอบคลุมทั้งหมดได้และหวังแต่ผลประโยชน์เฉพาะหน้า

(ญี่ปุ่น) ผู้หญิงเป็นคนประเภทที่ดูใจยากและรับมือยาก ในทัศนะของผู้ชายญี่ปุ่นมักมองว่าผู้หญิงเป็นคนประเภทที่ดูใจยากและรับมือยาก ดังเห็นได้จากสำนวนญี่ปุ่นว่า **เด็กหญิงกับคนไม่มีศีลธรรมเลี้ยงยาก** (女子と小人は養い難し) หมายถึง ผู้หญิงและคนไม่มีศีลธรรมนั้น ถ้าใครสนิทด้วยก็จะขาดความเกรงใจ แต่ถ้าห่างออกมาก็จะเคียดแค้นชิงชังเรา เพราะฉะนั้นผู้ชายมักมีทัศนะว่าผู้หญิงเป็นคนที่ดูใจยากและรับมือยาก

เสน่ห์และความสามารถของผู้หญิง

(ญี่ปุ่น) ผู้หญิงมีคุณค่า มีความสามารถ ผู้หญิงไม่ว่าจะมีอายุน้อยเพียงใดและมีฐานะอย่างไร เกิดมาเป็นผู้หญิงก็มีคุณค่า มีเสน่ห์ ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **หญิงทำให้เมืองสงบสุข** (女は国の平らげ) และ**หญิงกับพระสงฆ์ไม่มีเศษเหลือ** (女と坊主に余り物はない) หมายถึงผู้หญิงไม่เคยลำบากในการหาความรัก เปรียบเสมือนพระสงฆ์ไม่เคยขาดภิกษุวัตร

(ญี่ปุ่น) เสน่ห์ของผู้หญิง ทำให้ผู้ชายสับสน ว้าวุ่น สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นว่าเสน่ห์และความสามารถของผู้หญิงนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ชายสับสน ว้าวุ่น และทำลายชีวิตได้ ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **ผมของสตรี ผูกได้แม้กระทั่งช้างใหญ่** (女の髪の毛には大象も繋がる) หมายถึงผู้หญิงมี

พลังในการดึงดูดใจชาย ทำให้ชายรักได้ง่าย และ**หญิงสวยคือขวานที่ตัดชีวิต** (美女は生を断つ斧) หมายถึง เสน่ห์ของหญิงสวยอาจทำลายชีวิตของคน

ลักษณะของผู้หญิงในสำนวนญี่ปุ่นส่วนใหญ่เน้นสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงในทางลบ แต่บางสำนวนสะท้อนเสน่ห์และความสามารถของผู้หญิงซึ่งเป็นภาพลักษณ์ในทางบวกด้วย แต่อย่างไรก็ตามลักษณะนิสัยหรือเสน่ห์ของผู้หญิงที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้ไม่ได้ปรากฏในสำนวนไทย สำนวนญี่ปุ่นจึงสะท้อนทัศนคติเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้หญิงแตกต่างจากสำนวนไทย

จากการเก็บข้อมูลสำนวนที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิง พบว่าสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพทางสังคม มี 19 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 48 ของสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิงทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบ 47 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 54 ของสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิงทั้งหมด ซึ่งเห็นได้ว่าในสำนวนทั้งสองภาษา สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพมีจำนวนมากกว่าสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพต่างๆ แต่แต่ละประเภท ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงหรือภาพลักษณ์ของผู้หญิง เช่น สำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ จิตใจอ่อนไหว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย และมักใส่ใจในรูปลักษณ์ภายนอก แม้ว่าบางสำนวนสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่เข้มแข็ง เช่น **ผมของสตรีผูกได้แม้กระทั่งข้างใหญ่** (女の髪の毛には大象も繋がる) **หญิงทำให้เมืองสงบสุข** (女は国の平らげ) แต่โดยส่วนใหญ่สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนลักษณะของผู้หญิงในแง่ลบมากกว่าในแง่บวก เช่น ผู้หญิงไม่มีที่อยู่อาศัยของตนเองหรือผู้หญิงที่ยังไม่มีหลักฐานที่มั่นคง ยังไม่มีใครดูแลปกป้อง และผู้หญิงที่กิริยามารยาทไม่ดี กระดิกกระเดก นอกจากนี้สำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนลักษณะนิสัยของผู้หญิงในแง่ลบจำนวนมาก เช่น ผู้หญิงเป็นคนที่อิจฉาริษยา หึงหวง ผู้หญิงมีมุมมอง วิสัยทัศน์แคบ ผู้หญิงเป็นคนที่ไม่น่าไว้วางใจ เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าสำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนสถานภาพของผู้หญิงต่ำกว่าผู้ชาย ซึ่งโดยเฉพาะสำนวนญี่ปุ่นแสดงอคติต่อผู้หญิงเป็นอันมาก

1.2 เปรียบเทียบบทบาทของหญิงที่ระบุสถานภาพ

จากตาราง 29 แสดงจำนวนข้อมูลสำนวนที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิงตามแต่ละประเภทในสำนวนไทยและญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่าสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพต่างๆ สามารถแบ่งประเภทออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ หญิงที่ยังไม่แต่งงาน ลูกสาว ภรรยา แม่ แม่ยาย แม่สามีกับลูกสะใภ้ และหญิงในสถานภาพอื่นๆ ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบบทบาทของหญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่นตามลำดับดังนี้

1.2.1 บทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน

จากการเก็บมูลสำนวนไทยและญี่ปุ่น พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับหญิงที่ยังไม่แต่งงาน 8 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 20 ของสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นไม่พบสำนวนที่เกี่ยวกับหญิงที่ยังไม่แต่งงาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญต่อลักษณะของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน ทำให้ปรากฏในสำนวนไทยจำนวนมาก จากการวิเคราะห์สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ยังไม่แต่งงาน ในสำนวนไทย สะท้อนให้เห็นบทบาทของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน คือ ต้องรู้จักรักษานวลสงวนตัว ควรรู้จักงานบ้านงานเรือน และควรแต่งงานมีครอบครัว มีรายละเอียดดังนี้

(ไทย) ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานต้องรู้จักรักษานวลสงวนตัว สำนวนไทยสอนผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานว่าต้องรู้จักรักษานวลสงวนตัว เป็นหญิงบริสุทธิ์ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนไทยว่า **ชิงสุกก่อนห่าม** และหากเป็นผู้หญิงที่ใจง่าย มีราศีดาว ไม่บริสุทธิ์ก็ถูกตำหนิว่า **ใส่ตะกร้าล้างน้ำ ดอกไม้ริมทาง และปล่อยเนื้อปล่อยตัว** สำนวนเหล่านี้นำมาใช้กับผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานเพื่ออบรมสั่งสอน ตักเตือนให้รู้จักรักษานวลสงวนตัว และสำนึกถึงคุณค่าความบริสุทธิ์ของผู้หญิง ดังนั้นการรู้จักรักษานวลสงวนตัวเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงไทย

(ไทย) ผู้หญิงควรรู้จักงานบ้านงานเรือน นอกจากนี้สำนวนไทยยังสอนผู้หญิงที่จะแต่งงานว่า ควรรู้จักงานบ้านงานเรือน หากหญิงสาวคนใดทำอาหารไม่เป็นก็แสดงว่าไม่มีความเป็นแม่บ้านแม่เรือน ซึ่งถือว่าขาดคุณสมบัติสำคัญของผู้หญิงที่ผู้ชายจะพิจารณาเลือกเป็นคู่ครอง ดังสำนวนไทยที่ว่า **ไม่รู้จักหม้อข้าวหม้อแกง** หมายถึง หญิงสาวที่ยังไม่เป็นการบ้านการเรือน ยังมีครอบครัวไม่ได้ ทั้งนี้สอนให้หญิงสาวมีจิตใจเข้มแข็งอดทนอดกลั้น มีครอบครัวเมื่อมีความพร้อมทัศนคตินี้ไม่ได้ปรากฏในสำนวนญี่ปุ่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้หญิงที่จะแต่งงานเพื่อให้สร้างครอบครัวที่มีคุณภาพและมีความมั่นคงต่อไป

(ไทย) ผู้หญิงควรแต่งงานมีครอบครัว หากผู้หญิงมีอายุแต่ยังไม่ได้แต่งงาน ยังไม่มีใครดูแลปกป้อง อาจถูกผู้ชายล่วงเกินทำให้หมองมัวได้ ดังสำนวนไทยว่า **ขึ้นคาน** หมายถึง หญิงที่มีอายุมากแล้วแต่ยังไม่มีคู่ สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะของหญิงสูงอายุที่ยังไม่ได้แต่งงาน ซึ่งมีนัยตำหนิในสมัยก่อนผู้หญิงไทยจึงควรแต่งงานมีครอบครัว

1.2.2 บทบาทของหญิงที่เป็นลูกสาว

จากการเก็บมูลสำนวนไทยและญี่ปุ่น ไม่พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับลูกสาว ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับลูกสาวพบ 6 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 7 ของสำนวนญี่ปุ่นเกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมญี่ปุ่นสังเกตลักษณะของลูกสาวมากกว่าสังคมไทย มีรายละเอียดลักษณะของลูกสาวดังนี้

จากการวิเคราะห์สำนวนเกี่ยวกับลูกสาวในสำนวนญี่ปุ่น แสดงให้เห็นว่าในสังคมญี่ปุ่น ลูกสาวถูกมองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ พึ่งตนเองไม่ได้ ต้องมีคนดูแลเสมอ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนญี่ปุ่นว่า **ลูกสาวกับถุงใบเล็ก อย่าขาดความรอบคอบ** (小娘と小袋は油断がならぬ) หมายถึงถุงใบเล็กจะปริแตกง่ายต้องระมัดระวัง และลูกสาวจะเสียได้ง่าย จึงต้องเฝ้าดูอยู่เสมอ และสำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนให้เห็นทัศนคติในแง่ลบต่อการมีลูกสาวว่าการเลี้ยงลูกสาวต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก เช่น **มีลูกสาวสามคน ทรัพย์สมบัติจะสูญสลาย** (娘三人持てば身代が潰れる) และ **การมีลูกสาวคือโจรแปดคน** (娘の子は強盗八人) เป็นต้น ทั้งนี้เปรียบเทียบกับกรเลี้ยงลูกชายแล้วทำให้เห็นความยากลำบากของพ่อแม่ในการเลี้ยงลูกสาว และแสดงอคติต่อผู้หญิงแฝงอยู่ด้วย แต่ในทางกลับกันคนญี่ปุ่นมีทัศนคติต่อการมีลูกสาวในแง่บวกด้วยว่าลูกสาวเลี้ยงง่ายและแข็งแรงกว่าลูกชาย ดังสำนวนว่า **หนึ่งเจ้าหญิง สองทาโร่** (一姫二太郎) หมายถึง ลูกคนแรกควรเป็นผู้หญิงเพราะเลี้ยงง่าย ลูกคนที่สองจึงเป็นลูกชาย แต่หนังสือสำนวนญี่ปุ่นบางเล่มให้คำอธิบายที่มาของสำนวนนี้ว่าเป็นสำนวนที่ปลอบใจคนที่ต้องการมีลูกคนแรกเป็นลูกชายแต่ได้ลูกสาวแทน สำหรับสังคมญี่ปุ่นที่รักษาระบบครอบครัวที่มีการสืบตำแหน่งผู้นำทางฝ่ายชาย ลูกคนแรกที่คาดหวังคือลูกชาย ดังนั้นลูกสาวถูกมองว่ามีสถานภาพต่ำกว่าลูกชาย

1.2.3 บทบาทของหญิงที่เป็นภรรยา

สำนวนไทยที่เกี่ยวกับหญิงที่เป็นภรรยาพบ 7 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 17 ของสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับหญิงที่เป็นภรรยาพบ 13 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 15 ของสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ทั้งสำนวนไทยและญี่ปุ่นกล่าวถึงลักษณะของภรรยาเป็นจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภรรยามีบทบาทหน้าที่มากกว่าผู้หญิงในสถานภาพอื่นๆ รายละเอียดบทบาทของหญิงที่เป็นภรรยามีดังต่อไปนี้

ตาราง 33 ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะของหญิงที่เป็นภรรยาในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

ลักษณะของหญิงที่เป็นภรรยา	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
หน้าที่การทำงานของภรรยา		
- ภรรยาต้องรู้จักงานบ้านงานเรือน	- เสน่ห์ปลายจวัก - กระชังกันร้ว (กระเชอกันร้ว)	- ผลงานของภรรยาที่ช่วยงานภายใน 内助の功 - ภรรยาเป็นเสาหลักของบ้าน 女房は家の大黒柱 - สิ่งที่ขาดไม่ได้ในบ้านคือชานขึ้นบ้านกับภรรยา 家に無くてはならぬものは上がり框と女房
คุณลักษณะของภรรยา		
- ภรรยาทำตามสามีและเชื่อฟังสามี	- ช้างเท้าหลัง	- สามีบอก ภรรยาทำตาม 夫唱え妻随う
- ภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อสามี	- สวมเขา - หญิงสามผัว	- เมียซื่อสัตย์ไม่มีสามีสองคน 貞女は二夫に見えず
- ภรรยาควรรักษาศักดิ์ศรีของตน	- เสียทองเท่าหัวไม่ยอมเสีย ผัวให้ใคร	

จากตาราง 33 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของหญิงที่เป็นภรรยาในสำนวนไทยและญี่ปุ่น เห็นว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนะเหมือนกันในเรื่องหน้าที่การงาน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

ภรรยาต้องรู้จักงานบ้านงานเรือน สำนวนไทยสะท้อนให้เห็นว่าลักษณะภรรยาที่พึงประสงค์คือ ทำอาหารเก่ง รักษาทรัพย์สมบัติที่สามีหามาได้และใช้อย่างประหยัด ซึ่งเห็นได้จากสำนวนไทยว่า เสน่ห์ปลายจวัก และกระชังกันร้ว (กระเชอกันร้ว) ทัศนคติในเรื่องหน้าที่การงานหรือลักษณะภรรยาที่พึงประสงค์นี้ปรากฏในสำนวนญี่ปุ่นด้วย คือภรรยาต้องดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้าน ซึ่งสำนวนญี่ปุ่นไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดของงานบ้านงานเรือนอย่างชัดเจนว่าภรรยาควรมีหน้าที่การงานใดบ้าง แต่ภาระต่างๆ ในบ้านทุกอย่างนั้นภรรยาต้องรับผิดชอบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบทบาทหน้าที่ของภรรยาจะอยู่ที่ภายในบ้าน ดังนั้นสำนวนญี่ปุ่นกล่าวยกย่องชื่นชมภรรยาที่ดูแลภาระต่างๆ ในบ้านได้ว่า ผลงานของภรรยาที่ช่วยงานภายใน (内助の功) หมายถึงสามีสามารถทำงานในสังคมได้อย่างเต็มที่ เพราะมีผลงานของภรรยาที่ปรนนิบัติสามีและคอยดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ภายในบ้าน และยังมีสำนวนที่แสดงคุณค่าของผู้หญิงในฐานะภรรยาเป็นจำนวนมาก เช่น ภรรยาเป็นคนที่ขาดไม่ได้ในบ้าน โดยเปรียบเทียบกับ “เสาหลัก (เสาเอกบ้าน)” และ “ชานขึ้นบ้าน” ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า ภรรยา

เป็นเสาหลักของบ้าน (女房は家の大黒柱) และสิ่งที่ขาดไม่ได้ในบ้าน คือ **ซันซันบ้าน** กับ **ภรรยา** (家に無くてならぬものは上がり框と女房) หมายถึง ภรรยาดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้านและเป็นที่พึ่งของครอบครัว เป็นต้น

ภรรยาทำตามสามีและเชื่อฟังสามี นอกจากนี้สำนวนทั้งสองภาษายังสะท้อนลักษณะภรรยาที่พึงประสงค์อีกว่าภรรยาทำตามสามีและเชื่อฟังสามี ดังสำนวนไทยว่า **ซังเท้าหลัง** หมายถึง ผู้ที่ต้องเดินตามผู้นำ คือ ภรรยาที่ต้องทำตามสามีหรือเชื่อฟังสามี และมีสำนวนญี่ปุ่นว่า **สามีบอกภรรยาทำตาม** (夫唱え妻随う) หมายถึง ภรรยาต้องทำตามคำพูดของสามีและเชื่อฟังสามี เปรียบเทียบกับสามีภรรยาที่ปรองดองกันดี

ภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อสามี สำนวนทั้งสองภาษายังสะท้อนคุณลักษณะของภรรยาที่พึงประสงค์คือว่า ภรรยาต้องซื่อสัตย์สามี ซึ่งเห็นได้จากสำนวนไทยว่า **สวมเขา** หมายถึง เมียมีชู้ ลักลอบเล่นชู้ สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของภรรยาที่ทำความอัปยศให้แก่สามีด้วยการมีผู้ชายคนอื่น ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมไม่เหมาะสม และ **หญิงสามผัว** หมายถึง ผู้หญิงที่มีสามีถึงสามคน ใช้พูดตำหนิว่าเป็นหญิงไม่ดี เพราะผู้คนมักเข้าใจว่าหญิงคนนั้นมีชู้ชอบพ่วงและมีจิตใจเล็งเล็งมีสามีถึงสามคน ส่วนสำนวนญี่ปุ่นกล่าวถึงภรรยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามีโดยตรงว่า **เมียซื่อสัตย์ไม่มีสามีสองคน** (貞女は二夫に見えず) หมายถึง ภรรยาซื่อสัตย์ต่อสามีไม่มีการแต่งงานสองครั้ง เมื่อมีสามีแล้ว ถึงจะหย่าร้างหรือตายจากกันก็ต้องไม่มีการหาคู่ครองใหม่

(ไทย) ภรรยาควรรักษาศักดิ์ศรีของตน คนไทยมีทัศนคติว่า หากภรรยามีความสามารถในการบ้านการเรือน มีฝีมือในการทำอาหาร และเคารพเชื่อฟังให้เกียรติสามี สามีจะไม่มีภรรยาคนใหม่ ดังนั้นคนจะได้ไม่มองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี สำนวนที่สะท้อนเรื่องนี้คือ **เสียทองเท่าหัวไม่ยอมเสียตัวให้ใคร** สะท้อนให้เห็นคุณลักษณะของภรรยาว่าผู้หญิงที่เป็นภรยานั้นมีจิตใจเข้มแข็ง พยายามรักษาศักดิ์ศรีของตน ไม่เห็นแก่เงิน

บทบาทและลักษณะของภรรยาที่พึงประสงค์ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นข้อเสนอแนะในการเป็นภรรยาที่ดีและเป็นคำแนะนำตักเตือนต่อภรรยา จึงสรุปได้ว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมองว่าภรรยามีบทบาทหน้าที่อันสำคัญในบ้านหลายประการ และเมื่อเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของหญิงทั่วไปที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ สำนวนทั้งสองภาษาแสดงทัศนคติเกี่ยวกับหญิงที่เป็นภรยาในแง่บวกมากกว่าในแง่ลบ และให้ความสำคัญกับผู้หญิงในฐานะภรรยา

1.2.4 บทบาทของหญิงที่เป็นแม่

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลสำนวนที่กล่าวถึงบทบาทเฉพาะของแม่ ไม่ได้เก็บข้อมูลสำนวนที่กล่าวถึงบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่หรือพ่อแม่ลูก เช่น **รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี**

ซึ่งสำนวนนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ที่เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูก แต่ไม่ได้กล่าวถึงบทบาทเฉพาะของแม่ฝ่ายเดียว ทั้งนี้ก็เพราะมีความประสงค์ที่จะวิเคราะห์บทบาทของหญิงที่เป็นแม่หรือลักษณะความเป็นแม่ในสำนวน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยไม่ได้วิเคราะห์สำนวนที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่หรือพ่อแม่ลูก

จากการเก็บมูลสำนวนไทยและญี่ปุ่น พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับแม่มีเพียงสำนวนเดียว ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับแม่ พบ 3 สำนวน ทั้งสำนวนไทยและญี่ปุ่นไม่ได้กล่าวถึงลักษณะของแม่มากนัก แต่สะท้อนให้เห็นบทบาทของแม่ในความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก ซึ่งรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 34 ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะของหญิงที่เป็นแม่ในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

ลักษณะของหญิงที่เป็นแม่	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก		
- <u>แม่ต้องเป็นแบบอย่างผู้หญิงที่ดีให้ลูกสาว</u>	- <u>ดูช้างให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่</u>	- ดูลูกสาวให้ดูแม่ 娘を見るより母を見よ
- <u>แม่ต้องอบรมสั่งสอนลูกให้ดี</u>		- แม่รักลูกมากทำให้หัวใจลูกแตกสลาย 慈母に敗子あり - การสั่งสอนของแม่เม่งจื้อในเรื่องย่ายี่ 3 ครั้ง 孟母三遷の教え

จากตาราง 34 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของหญิงที่เป็นแม่ในสำนวนไทยและญี่ปุ่น เห็นว่าในสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนะเหมือนกันในเรื่องบทบาทหน้าที่ของหญิงที่เป็นแม่ ดังนี้

แม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกสาว สังคมไทยและสังคมญี่ปุ่นถือกันว่าผู้หญิงที่ดีต้องสามารถทำหน้าที่เป็นแม่ที่ดี ผู้หญิงในฐานะแม่มีความใกล้ชิดกับลูกมากกว่าพ่อ เพราะแม่ต้องทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูลูก ตลอดจนอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี แม่จึงต้องเป็นแบบอย่างผู้หญิงที่ดีให้ลูกสาว ซึ่งเห็นได้จากสำนวนไทยว่า ดูช้างให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่ หมายถึง ให้รู้จักพิจารณาลักษณะบุคคลหรือหญิงที่จะเลือกเป็นคู่ครอง ส่วนสำนวนญี่ปุ่นมีว่า ดูลูกสาวให้ดูแม่ (娘を見るより母を見よ) หมายถึง ดูแม่ดีกว่าลูกสาว เพราะแม่เป็นผู้ที่อบรมเลี้ยงดูลูกสาว ผู้ชายจะตัดสินใจได้ว่าผู้หญิงคนนั้นเป็นคู่ครองที่คู่ควรกับตนหรือไม่ สำนวนทั้งสองภาษามีความหมายเหมือนกันและสะท้อนให้เห็นบทบาทหน้าที่ของแม่เหมือนกันว่าแม่มีบทบาทหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูลูกสาวให้เป็นผู้หญิงที่ดี

(ญี่ปุ่น) แม่ต้องอบรมสั่งสอนลูกให้ดี สำนวนญี่ปุ่นยังเน้นย้ำบทบาทสำคัญของแม่ที่อบรมสั่งสอนทั้งลูกชายและลูกสาว ด้วย ผู้หญิงในฐานะภรรยา มีบทบาทที่ดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้านทั้งหมด แต่โดยเฉพาะเรื่องการดูแลเลี้ยงดูลูกเป็นบทบาทอันสำคัญของผู้หญิงที่เป็นแม่ ดังสำนวนญี่ปุ่นที่ว่า **แม่รักลูกมากทำให้หัวใจลูกแตกสลาย** (慈母に敗子あり) หมายถึง หากแม่รักลูกชายมากเกินไป ปลอ่ยให้ทำอะไรตามใจชอบ ลูกชายจะเป็นคนที่ประพฤติตัวเหลวไหล และคนญี่ปุ่นมีทัศนคติอีกว่าเมื่อให้การอบรมสั่งสอนและการศึกษาแก่ลูก สิ่งสำคัญคือสิ่งแวดล้อม ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **การสั่งสอนของแม่เม่งจื่อในเรื่องย่ายที่ 3 ครั้ง** (孟母三遷の教え) หมายถึง แม่ต้องเลือกสิ่งแวดล้อมที่ดีที่เหมาะสมเพื่อการศึกษาแก่ลูก

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้หญิงที่เป็นแม่ในสำนวนไทยและญี่ปุ่น สังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนคติเหมือนกันว่าการอบรมสั่งสอน แม่มีผลกระทบต่อลูกสาว แม่จึงต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกสาว ส่วนทัศนคติที่ไม่เหมือนกัน คือในสังคมญี่ปุ่น เรื่องการอบรมสั่งสอนลูกและการสนับสนุนให้ลูกมีการศึกษานั้นเป็นบทบาทของแม่มากกว่าพ่อ แต่ในสังคมไทยเรื่องนี้เป็นบทบาทของทั้งพ่อและแม่

1.2.5 บทบาทของผู้หญิงที่เป็นแม่ฝ่าย

จากการเก็บมูลสำนวนไทยและญี่ปุ่น พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับแม่ฝ่าย 3 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 9 ของสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับแม่ฝ่าย พบ 4 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 5 ของสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด สำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้หญิงที่เป็นแม่ฝ่ายในทั้งทางบวกและทางลบ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 35 ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะของผู้หญิงที่เป็นแม่ฝ่ายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

ลักษณะของผู้หญิงที่เป็นแม่ฝ่าย	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
เสน่ห์และคุณลักษณะของแม่ฝ่าย		
- แม่ฝ่ายมีเสน่ห์	- แม่ฝ่ายทรงเครื่อง - กระดังงาลนไฟ	- ดอกไม้บานที่แม่ฝ่าย 後家花咲かす - ผู้หญิงที่เป็นแม่ฝ่าย ดอกไม้จะบาน 女やもめに花が咲く
- แม่ฝ่ายไม่มีเสน่ห์	- แต่งเถาตาย	- แม่ฝ่ายช่วงอายุ 20 ตั้งได้ แต่แม่ฝ่ายช่วงอายุ 30 ตั้งไม่ได้ 二十後家は立つが三十後家は立たぬ
- แม่ฝ่ายต้องซื้อสัตย์ต่อสามีเก่า		- เพลงไห้สามครั้งดีกว่าเป็นแม่ฝ่ายหนึ่งครั้ง 三度の火事より一度の後家

จากตาราง 35 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของหญิงที่เป็นแม่ม่ายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น เห็นว่าในสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนะเหมือนกันในเรื่องเสน่ห์และคุณลักษณะ

หญิงที่เป็นแม่ม่ายมักมีเสน่ห์ คนไทยมีทัศนะว่าแม้ว่าผู้หญิงตกอยู่ในสถานะที่เป็นแม่ม่าย แต่หากมีทรัพย์สินสมบัติมากก็เป็นผู้หญิงที่มีเสน่ห์ได้ ดังสำนวนไทยว่า **แม่ม่ายทรงเครื่อง** หมายถึง แม่ม่ายที่มีเงิน มีทรัพย์สินสมบัติมาก ส่วนคนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับผู้หญิงที่เป็นแม่ม่ายว่าดูสดใสเหมือนดอกไม้บานเพราะมีเวลาดูแลตัวเองพอ จึงมีผู้ชายรอบข้างมาพูดเกี้ยวพาราสี ดังเช่น **ดอกไม้บานตอนเป็นแม่ม่าย** (後家花咲かす) หมายถึงหลังจากสามีเสียชีวิตแล้ว กลับมีเสน่ห์ดึงดูดใจผู้ชายทำให้หลงรัก สำนวนทั้งสองภาษานี้สะท้อนให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับผู้หญิงที่เป็นแม่ม่ายในทางบวก

แต่ในทางกลับกัน สำนวนไทยมีทัศนะในทางลบด้วย ดังสำนวนไทยว่า **แต่งเถาตาย** หมายถึงหญิงม่ายที่มีอายุมาก สำนวนนี้ชี้ให้เห็นรูปร่างหรือผิวพรรณของหญิงม่ายที่มีอายุมากซึ่งเหี่ยวแห้งอับเฉาไม่มีความสดใส จึงวิเคราะห์ได้ว่าสำนวนนี้มักใช้กับหญิงม่ายที่ไม่มีเสน่ห์แล้ว และแสดงอคติต่อหญิงที่เป็นแม่ม่ายด้วย ส่วนสำนวนญี่ปุ่นสะท้อนลักษณะของหญิงม่ายที่พึงประสงค์ว่า ผู้หญิงที่เป็นแม่ม่ายต้องซื่อสัตย์ต่อสามีเก่า จึงคบผู้ชายคนอื่นไม่ได้ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **แม่ม่ายช่วงอายุ 20 ตั้งได้ แต่แม่ม่ายช่วงอายุ 30 ตั้งไม่ได้** (二十後家は立つが三十後家は立たぬ) หมายถึงผู้หญิงช่วงอายุ 20 ปีซึ่งสามีได้จากไปหลังจากแต่งงานไม่นาน สามารถใช้ชีวิตอยู่คนเดียวได้ เพราะยังมีอายุน้อย ไม่รู้จักความสุขเมื่ออยู่กับสามี แต่ผู้หญิงช่วงอายุ 30 ปีขึ้นไปซึ่งสามีได้จากไป อยู่คนเดียวไม่ได้ เพราะผู้หญิงที่เป็นแม่ม่ายหลังจากแต่งงานแล้วผ่านไปเวลานาน ได้รู้จักและผ่านความสุขเมื่ออยู่กับสามีแล้ว สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นถึงการรักษาตัวให้บริสุทธิ์ของแม่ม่าย จะได้เป็นแม่ม่ายที่ดี เพราะฉะนั้นแม่ม่ายต้องอยู่เพียงลำพัง พึ่งพาอาศัยผู้ชายคนอื่นไม่ได้ การเป็นแม่ม่ายนั้นจึงเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้มีความทุกข์ทรมานในการใช้ชีวิตอย่างมาก

1.2.6 บทบาทของแม่สามีและลูกสะใภ้

จากการเก็บข้อมูลสำนวนไทยและญี่ปุ่น ไม่พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับแม่สามีหรือลูกสะใภ้ ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับแม่สามีและลูกสะใภ้ พบ 14 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 16 ของสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ซึ่งโดยส่วนใหญ่กล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ จะเห็นว่าสังคมญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งแตกต่างจากสังคมไทย ทั้งนี้ก็เพราะสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่น ธรรมเนียมการย้ายที่อยู่หลังการแต่งงานไม่เหมือนกัน กล่าวคือ สมัยก่อนสังคมไทยผู้ชายย้ายเข้าไปอยู่ในครอบครัวของภรรยา แต่ในสังคมญี่ปุ่นผู้หญิงย้ายเข้าไปอยู่ในครอบครัวสามี ซึ่งส่งผลต่อความแตกต่างในเรื่องความสัมพันธ์

ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ เช่น ความขัดแย้งระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้เกิดขึ้นได้ง่าย ลูกสะใภ้มักมีสถานภาพต่ำกว่าคนอื่นในบ้านสามีและแม่สามีมีสถานภาพสูง เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ในสำนวนญี่ปุ่นนั้น สามารถดูในบทที่ 3 หัวข้อเรื่องบทบาทของแม่สามีและลูกสะใภ้ในสำนวนญี่ปุ่น (ดูหน้า 75-78)

2. เปรียบเทียบบทบาทของชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

จากการวิเคราะห์สำนวนไทยและญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศชาย พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศชาย 27 สำนวน และพบสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศชาย 44 สำนวน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทตามสถานภาพต่างๆ ของชายได้เป็นหลายประเภท และแสดงจำนวนข้อมูลสำนวนที่เกี่ยวกับเพศชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่นแต่ละประเภทดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 36 ตารางแสดงจำนวนข้อมูลสำนวนเกี่ยวกับเพศชายแต่ละประเภทในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

ชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ		ชายที่ระบุสถานภาพ									
		ชายสูงอายุ		ลูกชาย		ลูกเขย		สามี		พ่อ	
ไทย	ญี่ปุ่น	ไทย	ญี่ปุ่น	ไทย	ญี่ปุ่น	ไทย	ญี่ปุ่น	ไทย	ญี่ปุ่น	ไทย	ญี่ปุ่น
15	26	5	0	1	0	0	5	6	9	0	4
56%	59%	18%	0%	4%	0%	0%	11%	22%	20%	0%	9%

จากตาราง 36 เห็นว่าสำนวนเกี่ยวกับเพศชายสามารถแบ่งประเภทใหญ่ๆ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และสำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบบทบาทของชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น โดยแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อย่อยดังนี้

2.1 เปรียบเทียบบทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ

2.2 เปรียบเทียบบทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ

2.1 เปรียบเทียบบทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ

สำนวนไทยที่เกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบ 15 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 56 ของสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศชายทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบ 26 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 59 ของสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศชายทั้งหมด ซึ่งสำนวนทั้งสองภาษากล่าวถึง

ชายทั่วไปที่ไม่ได้ระบุสถานภาพเป็นจำนวนมาก ในบทที่ 3 จึงจัดกลุ่มตามลักษณะต่างๆ ของชายที่สะท้อนจากสำนวนทั้งสองภาษาออกเป็น 3 ด้านเช่นเดียวกับสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิง ได้แก่ ด้านรูปลักษณ์ภายนอก ด้านพฤติกรรม และด้านคุณลักษณะ ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบบทบาทของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ โดยพิจารณาจากลักษณะต่างๆ 3 ด้านนี้

2.1.1 ด้านรูปลักษณ์ภายนอกของชาย

จากการศึกษาความหมายสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ สำนวนไทยไม่พบสำนวนที่แสดงลักษณะของชายในด้านรูปลักษณ์ภายนอก ส่วนสำนวนญี่ปุ่นได้พบเพียงสำนวนเดียว ได้แก่ **ตาผู้ชายให้ขึงด้าย** (男の目には糸を張れ) ซึ่งสะท้อนให้เห็นรูปร่างหน้าตาของชายญี่ปุ่นที่พึงประสงค์ คือ ตาเรียวยาวเป็นเส้นตรงเหมือนเส้นด้ายที่ขึงตึง สำนวนไทยไม่ได้กล่าวถึงรูปร่างภายนอกของชาย จึงไม่สามารถเปรียบเทียบได้ว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนคติเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรในเรื่องรูปร่างหน้าตาของผู้ชายที่พึงประสงค์ แต่อย่างไรก็ตามสำนวนไทยและญี่ปุ่นไม่ได้สังเกตรูปลักษณ์ภายนอกของชายมากเท่ากับของหญิง

2.1.2 ด้านพฤติกรรมของชาย

จากการศึกษาความหมายสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบว่าสำนวนไทยที่สะท้อนพฤติกรรมของชายมี 11 สำนวน ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนพฤติกรรมของชายมี 9 สำนวน รายละเอียดลักษณะของชายดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 37 ตารางแสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมของชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

พฤติกรรมของชาย	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
กิริยาอาการของผู้ชาย		
- <u>ผู้ชายควรมีท่าทางเย่อหยิ่ง น่าเกรงขาม</u>		- หญิงโค้งตัว ชายแอ่นตัว かがみ女に反り男
		- ชายพอก้าวออกนอกบ้าน มีคู่แข่งเจ็ดคน 男は敷居を跨げば七人の敵あり
		- ชายสามปี หัวเราะครั้งเดียว 男は三年に一度笑う
- <u>ผู้ชายควรมีท่าทางอ่อนน้อมถ่อมตน</u>		- ชายถ่อมตัวเกรงใจมากๆ 男は辞儀に余れ

ตาราง 37 (ต่อ)

พฤติกรรมของชาย	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
อาการแสดงความรักของชาย		
- ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ	- เจ้าชู้ไก่แจ้	- มีดอกไม้ทั้งสองมือ
	- เจ้าชู้ประตูดิน	両手に花
	- เจ้าชู้ยักษ์	- วีรบุรุษชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ
	- ดีท้ายครัว	英雄色を好む
- ผู้ชายต้องเป็นผู้เกี่ยวพาราสี	- พระยาเทครัว	
	- ตาเพื่องตาสลึง	
	- ตาเล็กตาน้อย	
	- จับมือถือแขน	
- ผู้ชายต้องยอมรับการเกี่ยวพาราสีของผู้หญิง		- ไม่ทานอาหารที่เตรียมไว้ ทำให้ชายขายหน้า
		据え膳食わぬは男の恥

เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของชายที่สะท้อนจากสำนวนไทยและญี่ปุ่น สำนวนไทยไม่ได้กล่าวถึงกิริยาอาการของชายที่พึงประสงค์ ส่วนสำนวนญี่ปุ่นมีปรากฏหลายประการ ได้แก่ ผู้ชายควรมีท่าทางเย่อหยิ่ง น่าเกรงขาม และควรมีท่าทางอ่อนน้อมถ่อมตน ดังนี้

กิริยาอาการของผู้ชาย

(ญี่ปุ่น) ผู้ชายควรมีท่าทางเย่อหยิ่ง น่าเกรงขาม ในสำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นกิริยาท่าทางของผู้ชายที่ดี คือผู้ชายที่มีท่าทางเขินหน้า น่าเกรงขาม ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **หญิงโค้งตัว ชายแอ่นตัว** (かがみ女に反り男) หมายถึง ผู้ชายที่แอ่นตัวไปข้างหลังเล็กน้อย ยึดดอกอย่างสง่าผ่าเผย เป็นท่าและการแสดงตนที่เหมาะสมของผู้ชาย ทั้งนี้ก็เพราะสังคมญี่ปุ่นมีทัศนคติว่าผู้ชายเผชิญกับโลกภายนอกที่จะต้องต่อสู้แข่งขันกับคนอื่นมากมาย ดังสำนวนว่า **ชายพอก้าวออกนอกบ้าน มีคู่แข่งเจ็ดคน** (男は敷居を跨げば七人の敵あり) จึงไม่ควรหวั่นหวาดหรือแสดงความอ่อนแอให้ใครเห็น ดังสำนวนว่า **ชายสามปี หัวเราะครั้งเดียว** (男は三年に一度笑う) สำนวนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้ชายควรมีท่าทางเย่อหยิ่ง แข็งแกร่ง น่าเกรงขาม ซึ่งเป็นอุดมคติของความเป็นชายในสังคมญี่ปุ่น

(ญี่ปุ่น) ผู้ชายควรมีท่าทางอ่อนน้อมถ่อมตน แม้ว่าสังคมญี่ปุ่นคาดหวังกับลักษณะของผู้ชายที่มีท่าทางเย่อหยิ่ง เข้มแข็ง น่าเกรงขาม แต่ความอ่อนน้อมถ่อมตนก็เป็นท่าทางที่พึงประสงค์อีกประการหนึ่งด้วย ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **ชายถ่อมตัวเกรงใจมาก ๆ** (男は辞儀に余れ) ในสังคมญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย ต้องรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน จึงปรากฏในสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับทั้งชาย

และหญิง แต่สำนวนไทยปรากฏเฉพาะในสำนวนเกี่ยวเพศหญิงเท่านั้น

นอกจากนี้สำนวนไทยและญี่ปุ่นยังสะท้อนทัศนคติที่เหมือนและแตกต่างกันในเรื่อง
อาการแสดงความรักของผู้ชาย ดังนี้

อาการแสดงความรักของผู้ชาย

ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ สังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะ
นิสัยของผู้ชายที่เหมือนกันว่า ผู้ชายเป็นคนเจ้าชู้ ไม่จริงจัง ชอบเกี่ยวพาราสี หยอกล้อหญิงสาวในเชิงชู้
สาวเป็นที่เล่นที่จริง ซึ่งเห็นได้จากสำนวนไทยว่า **เจ้าชู้ไก่แจ้** **เจ้าชู้ประตูดิน** และ**เจ้าชู้ยักษ์** เป็นต้น
และสำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของผู้ชายเหมือนกันว่า ผู้ชายชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ เจ้าชู้
เช่นสำนวนว่า **มีดอกไม้ทั้งสองมือ** (両手に花) และโดยเฉพาะผู้ชายที่มีพลังกำลัง สติปัญญาชอบ
เรื่องรักๆ ใคร่ๆ รวมอยู่ด้วย ดังสำนวนที่ว่า **วีรบุรุษชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ** (英雄色を好む) ลักษณะ
นิสัยของผู้ชายนี้ยังคงเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยและถือว่าการแสดงออกถึงความเป็นผู้ชาย
(กฤตกาฬ ทปภูมา, 2545: 71) และสังคมญี่ปุ่นก็มีทัศนคติว่าลักษณะนิสัยของผู้ชายนี้เป็นเรื่องปกติ
ธรรมดา หากแต่เป็นผู้ชายที่ไม่ชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ หรือไม่ตอบรับท่าทางของผู้หญิงที่มาเกี่ยวพาราสี
นั้น เสียภาพพจน์ของความเป็นผู้ชายมากกว่า (Kim Suejin, 2001: 36) จึงสรุปได้ว่าพฤติกรรมของ
ผู้ชายที่มีความเจ้าชู้ เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่ความจริงแล้ว ในสังคมไทยและญี่ปุ่น “เจ้าชู้” เป็น
พฤติกรรมอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความเป็นชายชาติวีร

(ไทย) ผู้ชายต้องเป็นผู้เกี่ยวพาราสี สำนวนไทยแสดงถึงกิริยาอาการของผู้ชายเกี่ยวพา
ราสีผู้หญิงโดยเพียงใช้สายตาหรือถึงขั้นจับมือจับแขนผู้หญิงว่า **ตาเพื่องตาสลิ้ง** **ตาเล็กตาน้อย** และ
จับมือถือแขน แต่ไม่มีสำนวนใดที่แสดงถึงกิริยาอาการของผู้หญิงเกี่ยวพาราสี ทั้งนี้ก็เพราะหาก
ผู้หญิงคนใดเป็นผู้เกี่ยวพาราสีผู้ชายก่อน ผู้หญิงคนนั้นจะถูกตำหนิจากสังคมว่าเป็นผู้หญิงใจง่าย มี
กิริยามารยาทไม่ดี ในสังคมไทยผู้ชายจึงต้องเป็นผู้เกี่ยวพาราสีผู้หญิง

ส่วนสังคมญี่ปุ่นไม่ได้ถือว่าพฤติกรรมของผู้หญิงที่เกี่ยวพาราสีผู้ชายก่อนนั้นเป็น
ลักษณะของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์ หากผู้หญิงมาเกี่ยวพาผู้ชายจะต้องแสดงกิริยาตอบรับคำพูดของ
ผู้หญิง ดังนี้

(ญี่ปุ่น) ผู้ชายต้องยอมรับการเกี่ยวพาราสีของผู้หญิง ภาษาญี่ปุ่นมีสำนวนว่า **ไม่ทาน**
อาหารที่เตรียมไว้ ทำให้ชายขายหน้า (据え 膳食わぬは男の恥) หมายถึง หากฝ่ายผู้หญิงมาเกี่ยว
ผู้ชายยอมต้องไม่ปฏิเสธผู้หญิง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่นมีทัศนคติในเรื่องอาการ
แสดงความรักระหว่างหญิงและชายนั้นไม่เหมือนกัน

2.1.3 ด้านคุณลักษณะของชาย

จากการวิเคราะห์ความหมายสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบว่าสำนวนไทยที่สะท้อนคุณลักษณะของชายมี 4 สำนวน ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนคุณลักษณะของผู้ชายมี 16 สำนวน รายละเอียดลักษณะของผู้ชายดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 38 ตารางแสดงการเปรียบเทียบคุณลักษณะของชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

คุณลักษณะของชาย	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
ลักษณะ ธรรมชาติของผู้ชาย		
- ผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็ง	- ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร	- ชายต้นสน หญิงต้นฟูจิ 男は松、女は藤
คุณลักษณะของผู้ชาย		
- ผู้ชายต้องเก่งกล้าสามารถ ให้สมกับความเป็นลูกผู้ชาย	- ชายดีต้องไฉไลชายดีต้องไว้ชื่อ	- ชายต้องกล้า หญิงต้องมีเสน่ห์ 男は度胸、女は愛嬌
- ผู้ชายต้องเป็นคนที่หนักแน่น มีความน่าเชื่อถือ	- ชายสามโบสถ์	- หนึ่งคำพูดของชายเปรียบเสมือนเหล็กเงิน 男子の一言金鉄の如し
- ผู้ชายต้องสร้างฐานะให้มีหลักฐานมั่นคง	- พ่อพวงมาลัย	- ชายจงอยู่กินด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ 男は気で食え
- ผู้ชายต้องรู้จักวิธีที่จะชนะใจหญิง		- ชายที่ไม่มีเงิน เปรียบเสมือนเรือที่ไม่มีใบเรือ 錢無き男は帆の無き舟の如し
- จิตใจหรือนิสัยสำคัญกว่ารูปร่างภายนอก		- หนึ่งตี๋ สองเงิน สามความเป็นชาย 一押し二金三男
- ผู้ชายมีคุณค่า มีความสามารถ		- ใจกว้างดีกว่าหนุ่มหล่อ 男前より気前
		- ชายตัวเปล่ามีค่า 100 คัน 男は裸百貫
		- ชายเหมือนตะเกียบที่เอาตางมุกติดไว้ก็ยังเป็นชาย 箸に目鼻をつけても男は男

ตาราง 38 (ต่อ)

คุณลักษณะของชาย	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
ลักษณะนิสัยของผู้ชายที่ไม่พึงประสงค์		
<u>ผู้ชายเปลี่ยนใจง่าย</u>		- ใจของชายกับท้องฟ้าฤดูใบไม้ร่วง 男心と秋の空
<u>ผู้ชายผ่านพ้นวัยฉกรรจ์เป็นคนหัวแข็ง</u>		- ป่วยข้าวสาลีหลังช่วงเวลา สิ้นง กับ การ ตัก เตือน ชายอายุเกิน 30 彼岸過ぎての麦の肥 三十過ぎての男に意見
<u>ผู้ชายมักสกปรก ไม่เก้งงานบ้านงานเรือน</u>		- ชายที่เป็นพ่อม่าย หนอนแมลงวันจะขึ้น 男やもめに蛆が湧く

จากการเปรียบเทียบคุณลักษณะของชาย พบว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนะเหมือนกันในเรื่องลักษณะธรรมชาติของผู้ชาย คุณลักษณะของผู้ชาย ดังนี้

ลักษณะ ธรรมชาติของผู้ชาย

ผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็ง ในสังคมไทยโบราณเปรียบลักษณะธรรมชาติของชายหญิงว่า **ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร** หมายถึงผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็งสามารถรักษาป้องกันตัวเองได้ เช่น ข้าวเปลือกที่มีเปลือกเป็นเกราะห่อหุ้มเมล็ดข้าว เมื่อตกไปอยู่ที่ใดก็ไม่บอบสลายและอาจแพร่พืชพันธุ์เจริญเติบโตที่นั่นได้ ส่วนในภาษาญี่ปุ่น เปรียบลักษณะของชายหญิงว่า **ผู้ชายต้นสน ผู้หญิงต้นฟูจิ** (男は松、女は藤) หมายถึง ผู้ชายเหมือนต้นสนที่มีรากลึกลงในดินทำให้มีความเข้มแข็งทนแดดทนฝนได้ และผู้หญิงเปรียบเสมือนต้นฟูจิที่เป็นไม้เลื้อยพันต้นสน ผู้หญิงจึงต้องพึ่งพิงกับผู้ชายในการใช้ชีวิต ซึ่งสำนวนทั้งสองนี้สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยและคนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติของผู้ชายที่เหมือนกัน

นอกจากนี้สำนวนทั้งสองภาษายังสะท้อนทัศนะเหมือนกันในเรื่องคุณลักษณะของผู้ชายที่พึงประสงค์ คือ ผู้ชายต้องเก่งกล้าสามารถ ให้สมกับความเป็นลูกผู้ชาย ผู้ชายควรเป็นคนที่มีมั่นคง มีความน่าเชื่อถือ และผู้ชายต้องสร้างฐานะให้มีหลักฐานมั่นคง ดังนี้

คุณลักษณะของผู้ชายที่พึงประสงค์

ผู้ชายต้องเก่งกล้าสามารถ ให้สมกับความเป็นลูกผู้ชาย สำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้ชายที่พึงประสงค์อย่างชัดเจนว่า ต้องมีความเก่งกล้าสามารถ ต้องทำอะไรให้สมกับความเก่งนั้น จึงจะได้รับการยกย่องจากสังคม ดังสำนวนไทยว่า **ชาติเสือต้องไ้ลายชาติชายต้องไ้ชื่อ** และมีสำนวนญี่ปุ่นว่า **ชายต้องกล้า หญิงต้องมีเสน่ห์** (男は度胸、女は愛嬌) หมายถึงผู้ชาย

มีความกล้าหาญให้สมกับเป็นผู้ชาย ส่วนทั้งสองนี้สอนผู้ชายว่าการเกิดเป็นผู้ชายต้องทำให้สมเกียรติของการเป็นลูกผู้ชายที่มีความเก่งกล้าสามารถ สังคมไทยและญี่ปุ่นจึงมีทัศนะเหมือนกัน

ผู้ชายต้องเป็นคนที่หนักแน่น มีความน่าเชื่อถือ คนไทยมองว่าผู้ชายที่ไม่จริงจัง ไม่ซื่อสัตย์ หรือไม่รักษาคำพูดเป็นบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจ และเป็นอันตรายโดยเฉพาะสำหรับผู้หญิง แม้ว่าจะผ่านการบวชมาแล้วก็ตาม ซึ่งโดยปกติคนไทยยกย่องนับถือบุคคลกลุ่มนี้ แต่หากบวชหลายครั้งกลับถือกันว่าเป็นคนไม่ดี ไม่ควรคบหา เพราะมีจิตใจไม่หนักแน่น ไม่จริงจัง ดังสำนวนที่ว่า **ชายสามโบสถ์** ส่วนคนญี่ปุ่นมองว่าผู้ชายต้องมีความแน่นอน ความน่าเชื่อถือ และความมุ่งมั่นตั้งใจ ดังเห็นได้จากสำนวนว่า **หนึ่งคำพูดของชายเปรียบเสมือนเหล็กเงิน** (男子の一言金鉄の如し) หมายถึง สิ่งที่ผู้ชายพูดนั้นเป็นสิ่งที่แน่นอนเชื่อถือได้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากที่พูดไว้ เหมือนกับเงินหรือเหล็กที่คงทน และ**ชายจะอยู่กินด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ** (男は気で食え) หมายถึงผู้ชายต้องดำเนินชีวิตเผชิญกับโลกภายนอกด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ ส่วนทั้งสองภาษานี้สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะนิสัยของผู้ชายที่พึงประสงค์ในสังคมไทยและญี่ปุ่นมีความคล้ายคลึงกัน

ผู้ชายต้องสร้างฐานะให้มีหลักฐานมั่นคง สังคมไทยมีทัศนะว่าโดยธรรมชาติ ผู้ชายมีสภาพร่างกายที่แข็งแรงกว่าผู้หญิง สังคมจึงกำหนดให้ผู้ชายมีหน้าที่ทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ดังนั้นจึงมีความเห็นว่าการเกิดเป็นผู้ชายต้องรู้จักสร้างฐานะ สร้างหลักฐานให้มั่นคงเพื่อจะได้เป็นผู้นำที่ดีของครอบครัวและเป็นที่น่าเชื่อถือในสังคม ไม่ควรเป็น **พ่อพวงมาลัย** ที่ปล่อยชีวิตตามสบายไม่ยอมทำงานเป็นหลักฐาน ส่วนสังคมญี่ปุ่นมองว่า หากเป็นผู้ชายที่ไม่มีทรัพย์สินเงินทองและไม่มีกำลังความสามารถ ถือว่าผู้ชายที่ไม่ดี ไม่ควรแต่งงานมีครอบครัว ดังสำนวนว่า **ชายที่ไม่มีเงินเปรียบเสมือนเรือที่ไม่มีใบเรือ** (錢無き男は帆の無き舟の如し) หมายถึง ผู้ชายที่ไม่มีสมบัติหรือเงินทองได้แต่ตามคนอื่นไม่สามารถตัดสินใจเองได้เหมือนกับเรือที่ไม่มีใบเรือซึ่งไม่สามารถบังคับเรือไปตามทางที่ต้องการได้

สังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนะแตกต่างกันในเรื่องลักษณะนิสัยและคุณลักษณะของผู้ชาย ซึ่งทัศนะในเรื่องเหล่านี้ปรากฏเฉพาะในสำนวนญี่ปุ่น ดังนี้

ลักษณะนิสัยของผู้ชาย

(ญี่ปุ่น) ผู้ชายเปลี่ยนใจง่าย ส่วนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของผู้ชายที่เป็นสามิดด้วยว่า **ใจของชายกับท้องฟ้าฤดูใบไม้ร่วง** (男心と秋の空) หมายถึง ใจของชายเปรียบเหมือนท้องฟ้าฤดูใบไม้ร่วง เปลี่ยนแปลงได้ง่าย เบื่อหน่ายผู้หญิงได้ง่าย

(ญี่ปุ่น) ผู้ชายผ่านพ้นวัยฉกรรจ์เป็นคนหัวแข็ง ส่วนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยและความสามารถของผู้ชายอีกด้วย เช่นลักษณะนิสัยของผู้ชายที่อายุมากกว่า 30 ปีนั้นเป็นคนหัวแข็ง ไม่ฟังคำแนะนำของผู้อื่น ดังสำนวนว่า **ปู่ขาวสาลีหลังช่วงเวลา ฮิงัง** กับการตกเดือนชาย

อายุเกิน 30 (彼岸過ぎての麦の肥 三十過ぎての男に意見) หมายถึง แม้ว่าให้คำแนะนำผู้ชายอายุมากกว่า 30 ปี ซึ่งผ่านพ้นวัยฉกรรจ์ เขาก็ไม่ฟัง เพราะถือว่ามีประสบการณ์มากแล้ว เหมือนกับการที่หวานปู้ให้ชาวสาลีหลังช่วงเวลาฮิงงิ ผ่านไปนั้นไม่มีประโยชน์

(ญี่ปุ่น) ผู้ชายมักสกปรก ไม่สนใจเรื่องงานบ้านงานเรือน ลักษณะนิสัยของผู้ชายที่เป็นพ่อม่ายหรือผู้ชายที่อาศัยอยู่คนเดียวว่ามักสกปรก เพราะผู้ชายไม่สนใจเรื่องงานบ้านงานเรือน ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **ชายที่เป็นพ่อม่าย หนอนแมลงวันจะขึ้น** (男やもめに蛆が湧く) หมายถึงผู้ชายที่อาศัยอยู่คนเดียวจะไม่สนใจเรื่องงานบ้านงานเรือน อะไรๆ รอบตัวก็ดูสกปรกไปหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ชายไม่ควรอยู่คนเดียว ต้องมีผู้หญิงช่วยทำงานบ้านงานเรือน

คุณลักษณะของผู้ชาย

(ญี่ปุ่น) ผู้ชายมีคุณค่า มีความสามารถ จำนวนที่เกี่ยวกับผู้ชาย ยังสะท้อนลักษณะเฉพาะหรือคุณลักษณะอีกด้วยว่า ผู้ชายไม่ว่ามีอายุน้อยเท่าไรและมีฐานะอย่างไร เกิดมาเป็นผู้ชายก็มีคุณค่า มีเสน่ห์ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **ชายตัวเปล่ามีค่า 100 คัน** (男は裸百貫) หมายถึง แม้ว่าผู้ชายจะไม่มีอะไรติดตัวอยู่ แต่ยังมีค่ามากเปรียบกับเงิน 100 คัน ซึ่งนำมาแสดงถึงสิ่งที่มีค่ามาก และสำนวนที่ว่า **ชายเหมือนตะเกียบที่เอาตาจุมุกติดไว้ก็ยังเป็นชาย** (箸に目鼻をつけても男は男) หมายถึง แม้ว่าผู้ชายผอมลง จิตใจเหี่ยวแห้ง แต่ต้องยกย่องว่าเป็นผู้ชาย และ **ชายที่มัดผมด้วยฟาง ก็ยังเป็นชาย** (藁で束ねても男は男) หมายถึง แม้จะเป็นผู้ชายที่มีฐานะต่ำต้อย ใช้ฟางซึ่งไม่มีความมั่งคั่ง แต่ผู้ชายมีความภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นผู้ชาย ไม่ว่าแต่งตัวแต่งกายอย่างไร ผู้ชายมีคุณค่าในตัวเอง จำนวนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นคุณค่าของการเป็นผู้ชายอย่างชัดเจน

คนญี่ปุ่นมีสำนวนกล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ชายที่ผู้หญิงต้องการในการเกี้ยวพาราสี แต่เรื่องนี้ไม่ได้ปรากฏในสำนวนไทย กล่าวคือ

(ญี่ปุ่น) ผู้ชายต้องรู้จักวิธีที่จะชนะใจหญิง ในสำนวนญี่ปุ่นสอนคุณสมบัติของผู้ชายที่ควรมีในการเกี้ยวพาราสีผู้หญิงว่า **หนึ่งคือ สองเงิน สามความเป็นชาย** (一押し二金三男) หมายถึงสิ่งสำคัญที่สุดในวิธีที่จะให้ผู้หญิงรัก คือการซื้อ การมีทรัพย์สินเงินทองและรูปร่างหน้าตานั้น เป็นเพียงคุณสมบัติลำดับที่ 2 หรือ 3 ไม่สำคัญเท่าการซื้อ คือการบอกรักผู้หญิงบ่อยๆ จำนวนนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ชายต้องรู้จักวิธีที่จะเอาชนะใจหญิง

(ญี่ปุ่น) ผู้ชายจิตใจสำคัญกว่าหน้าตา ในทัศนะของผู้หญิงญี่ปุ่นที่มองคุณลักษณะของผู้ชายว่า ผู้ชายนั้นจิตใจสำคัญกว่ารูปร่างหน้าตา ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **ใจกว้างดีกว่าหนุ่มหล่อ** (男前より気前) หมายถึง จิตใจสำคัญกว่ารูปร่างภายนอก ผู้ชายนั้นมีจิตใจดีหรือไม่ดีสำคัญมากกว่ารูปร่างหน้าตา

จากการศึกษาสำนวนที่เกี่ยวข้องกับเพศชาย สำนวนไทยที่เกี่ยวข้องชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบ 15 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 56 ของสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับเพศชายทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบ 26 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 59 ของสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับเพศชายทั้งหมด ซึ่งเห็นได้ว่าในสำนวนทั้งสองภาษา สำนวนเกี่ยวกับชายทั่วไปที่ไม่ได้ระบุสถานภาพมีจำนวนมากกว่าสำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพต่างๆ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นแนวคิดของความเป็นผู้ชายหรือภาพลักษณ์ของผู้ชาย เช่น สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้ชายที่เหมือนกันว่าเป็นคนที่เข้มแข็ง ต้องเก่งกล้าสามารถ ต้องเป็นคนที่หนักแน่น มีความน่าเชื่อถือ ผู้ชายต้องสร้างฐานะให้มีหลักฐานมั่นคง ความเป็นผู้ชายหรือภาพลักษณ์ของผู้ชายเหล่านี้วิเคราะห์ได้จากสำนวนที่สะท้อนลักษณะของผู้ชายที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ชายที่ปล่อยชีวิตตามสบาย ไม่ทำงานเป็นหลักฐาน ดังสำนวนไทยว่า **พ่อพวงมาลัย** และผู้ชายที่ไม่มีทรัพย์สินเงินทองและไม่มีกำลัง ความสามารถ ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **ชายที่ไม่มีเงินเปรียบเสมือนเรือที่ไม่มีใบเรือ** (錢無き男は帆の無き舟の如し) สำนวนทั้งสองนี้นำมาใช้กับผู้ชายเพื่อให้สร้างฐานะให้มีหลักฐานมั่นคง เป็นต้น นอกจากนี้สำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้ชายอีกซึ่งไม่ได้ปรากฏในสำนวนไทยว่า ผู้ชายต้องเป็นคนที่รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนและเป็นคนที่น่าเกรงขามด้วย

2.2 เปรียบเทียบบทบาทของชายที่ระบุสถานภาพ

จากตาราง 36 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสำนวนเกี่ยวกับเพศชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่าสำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพต่างๆ สามารถแบ่งประเภทออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ชายสูงอายุ ลูกชาย ลูกเขย สามี และพ่อ ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบบทบาทของชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่นตามลำดับดังนี้

2.2.1 บทบาทของชายสูงอายุ

จากการศึกษาสำนวนไทยและญี่ปุ่น พบสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องชายสูงอายุ 5 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 18 ของสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับเพศชายทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นไม่พบสำนวนที่เกี่ยวข้องชายสูงอายุ จะเห็นว่าสังคมไทยสังเกตลักษณะของชายสูงอายุ ทำให้ปรากฏในสำนวนไทยมากกว่าสำนวนญี่ปุ่น สำนวนไทยกล่าวถึงกิริยาอาการของชายสูงอายุว่ามักมีเล่ห์เหลี่ยม ซึ่งเป็นลักษณะของผู้ชายที่ไม่พึงประสงค์ จึงนำมาใช้ตำหนิชายสูงอายุที่มีเล่ห์เหลี่ยม ดังนี้

(ไทย) ชายสูงอายุไม่ควรมีเล่ห์เหลี่ยมมาก คนไทยมีทัศนะว่าผู้ชายที่มีเล่ห์เหลี่ยมมากเกินไปนั้นเป็นบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจและเป็นอันตรายโดยเฉพาะกับผู้หญิง ดังสำนวนว่า **เผ่าสารพัดพิษ** และ **เสือเผ่าจ่าศีล** สำนวนทั้งสองนี้สะท้อนให้เห็นถึงกิริยาอาการของชายสูงอายุที่มีเล่ห์เหลี่ยม

อุปายไม่ว่าจะเป็นในเรื่องเกี่ยวกับกามารมณ์หรือเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ ซึ่งคนไทยเห็นว่าเป็นคนที่ไม่
น่าไว้วางใจ จึงไม่ควรคบค้าสมาคมด้วย

นอกจากนี้สังคมไทยยังมีทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชายชรา กับหญิงสาว
ดังนี้

(ไทย) ชายสูงอายุไม่ควรเกี่ยวข้องกับหญิงสาว สำนวนไทยสะท้อนความสัมพันธ์
ระหว่างชายชรา กับหญิงสาวว่าเป็นคู่ที่ไม่เหมาะสม ดังสำนวนที่ว่า **โคแก่ชอบกินหญ้าอ่อน** หมายถึง
ชายแก่ที่ชอบผู้หญิงสาวหรือชายแก่ที่มีภรรยาสาว และเมื่อพบหญิงสาว ชายสูงอายุมักเข้าไปเกี่ยว
พาราสี แต่ชายสูงอายุต้องรู้จักสงวนท่าที ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับหญิงสาวเพราะไม่เหมาะสม
บทบาทสำคัญของชายสูงอายุคือนำความรู้และประสบการณ์ชีวิตในด้านต่างๆ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์
ต่อบุคคลอื่น

2.2.2 บทบาทของชายที่เป็นลูกชาย

จากการศึกษาสำนวนไทยและญี่ปุ่น พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับลูกชายเพียงสำนวน
เดียว ส่วนสำนวนญี่ปุ่นไม่พบสำนวนที่เกี่ยวกับลูกชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสำนวนทั้งสองภาษาไม่ค่อย
สะท้อนลักษณะและบทบาทของลูกชายที่พึงประสงค์มากนัก แต่ลูกผู้ชายในสังคมไทยมีบทบาทอัน
สำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก กล่าวคือ เกิดเป็นลูกผู้ชายต้องได้บวชเรียน คนไทยมี
ทัศนะเกี่ยวกับการบวชของลูกชายว่า การบวชเป็นค่านิยมที่พ่อแม่คาดหวังจากลูกชาย ด้วยความเชื่อ
ที่ว่าเป็นหนทางที่ผู้เป็นพ่อและแม่จะได้บุญอันยิ่งใหญ่ในชีวิต เป็นเสมือนการทดแทนคุณของพ่อแม่
ในทางหนึ่ง จึงมีสำนวนไทยว่า **เห็นชายผ้าเหลือง** ส่วนสำนวนญี่ปุ่นไม่ได้กล่าวถึงทัศนคติและค่านิยม
ในการบวชของลูกผู้ชาย ก็เพราะไม่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในเรื่องนี้ สังคมไทยและญี่ปุ่นจึงมี
ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของลูกผู้ชายแตกต่างกัน

2.2.3 บทบาทของชายที่เป็นลูกเขย

จากการศึกษาสำนวนไทยและญี่ปุ่น สำนวนไทยไม่พบสำนวนเกี่ยวกับลูกเขย ส่วน
สำนวนญี่ปุ่นพบสำนวนเกี่ยวกับลูกเขย 5 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 11 ของสำนวนเกี่ยวกับเพศชาย
ทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมญี่ปุ่นมีความคาดหวังต่อผู้ชายที่เป็นลูกเขยมากกว่าสังคมไทย การ
แต่งงานตามขนบธรรมเนียมของคนญี่ปุ่น คือเมื่อประกอบพิธีแต่งงานแล้ว เจ้าสาวจะต้องย้ายเข้าบ้าน
เจ้าบ่าว แต่หากบ้านเจ้าสาวไม่มีใครสืบสกุลบ้านนั้น พ่อตาแม่ยายก็จะรับเจ้าบ่าวเป็นผู้สืบสกุล
เจ้าบ่าวจึงต้องย้ายเข้าบ้านฝ่ายหญิง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับระบบ
ครอบครัวเพื่อให้บ้านตระกูลนั้นเจริญรุ่งเรืองขึ้น ดังนั้นภาษาญี่ปุ่นจึงมีสำนวนที่เกี่ยวกับลูกเขยเกิดขึ้น
ด้วย

จากสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับลูกเขย สะท้อนให้เห็นบทบาทของชายที่เป็นลูกเขยว่า ลูกเขยเป็นแรงงานสำคัญของบ้านฝ่ายหญิง และลูกเขยควรมีฐานะสูงกว่าบ้านฝ่ายหญิง จึงสรุปได้ว่า ลูกเขยถูกครอบงำโดยครอบครัวฝ่ายเจ้าสาว และมีสถานภาพต่ำกว่าสมาชิกในครอบครัวฝ่ายเจ้าสาว ดังนั้นสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับลูกเขยนั้นสะท้อนบทบาทของลูกเขยในความสัมพันธ์กับบ้านฝ่ายเจ้าสาว เป็นส่วนใหญ่

ส่วนสำนวนไทย เสฐียรโกเศศ (2553: 5) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้าพิจารณาประเพณีแต่งงานของไทย แม้ในบัดนี้จะไม่ได้กำหนดลงไปว่า เมื่อประกอบพิธีแต่งงานแล้ว เจ้าสาวจะต้องไปอยู่บ้านฝ่ายเจ้าบ่าวหรือเจ้าบ่าวจะต้องไปอยู่บ้านฝ่ายเจ้าสาว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยไม่ให้ความสำคัญกับระบบครอบครัวว่าใครจะสืบสกุลของบ้านมากนัก สังคมไทยและญี่ปุ่นจึงมีทัศนะเกี่ยวกับลูกเขยแตกต่างกันออกไป แต่ เสฐียรโกเศศ (2553: 5-6) กล่าวอีกว่า ถ้าอยู่นอกเมือง ยังเหลือเค้าให้เห็นอยู่ว่า เจ้าบ่าวต้องไปอยู่บ้านฝ่ายเจ้าสาว เจ้าสาวจะไปอยู่บ้านฝ่ายเจ้าบ่าวไม่มีใครมี เพราะถือว่าเป็นที่อับอายขายหน้าแก่เจ้าสาว ทางภาคอีสานมีภาษิตว่า *เอาลูกเขยมาเลี้ยงพ่อเฒ่า ปานได้ข้าวมาใส่เกล้าใส่เอี๊ยะ* คือชายไปอยู่บ้านหญิงดี ถ้า *เอาลูกสะใภ้มาเลี้ยงปู่เลี้ยงย่า ปานเอาผีเอาหามาใส่เรือนใส่ซาน* คือหญิงไปอยู่บ้านชายไม่ได้ ซึ่งภาษิตอีสานนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทของลูกเขยว่าลูกเขยต้องดูแลเลี้ยงพ่อตาแม่ยาย แต่ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้รวมถึงสำนวนท้องถิ่น จึงไม่สามารถเปรียบเทียบบทบาทของลูกเขยได้ว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร

2.2.4 บทบาทของชายที่เป็นสามี

จากการศึกษาสำนวนไทยและญี่ปุ่น พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับชายที่เป็นสามี 6 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 22 ของสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศชายทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับชายที่เป็นสามี พบ 9 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 20 ของสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศชายทั้งหมด บทบาทของชายที่เป็นสามีในสำนวนไทยและญี่ปุ่นมีความเหมือนและแตกต่างกันมีดังนี้

ตาราง 39 ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะของชายที่เป็นสามีในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

ลักษณะของชายที่เป็นสามี	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับ		
ครอบครัว		
- <u>สามีเป็นผู้นำในบ้าน ต้องหาเลี้ยง</u>	- ช้างเท้าหน้า	- หมวกแดงในพิธีเกมบุกุ ที่สามีชอบ 亭主の好きな赤鳥帽子
<u>ครอบครัว</u>		- การหากินของตนเองได้ก็เป็นโชกุนในบ้าน 我が物食えば寵將軍
- <u>สามีไม่ควรรักภรรยาจนเกินไป</u>	- รักเมียเสียญาติ	- ทะนุถนอมภรรยา ทะนุถนอมลูก 妻いとおしの子いとおし
- <u>สามีควรยกย่องให้เกียรติภรรยา</u>	- กินน้ำพริกด้วยเก๋	
	- ร้อยชู้ก็ไม่สู้เนื้อเมียตน	
- <u>สามีไม่ควรไว้วางใจภรรยาและแม่</u>	- ช้างสาร งูเห่า ช้างเก๋ เมียรัก	
<u>ยาย</u>	- มีเมียสาวอย่าไว้วางใจแม่ยาย	
- <u>สามีควรให้ความสำคัญกับ</u>		- ชายขึ้นอยู่กับภรรยา 男は妻から
<u>ครอบครัว</u>		- จำข้าวกับภรรยา อย่าไล่ออกจากบ้าน 糟糠の妻は堂より下さず
		- ทำอาหารเก่งดีกว่าเป็นชายชาติวีร 男伊達より小鍋だて

จากตาราง 39 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของชายที่เป็นสามี เห็นว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนะเหมือนกันในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับครอบครัว คือสามีเป็นใหญ่ในบ้าน ต้องหาเลี้ยงครอบครัว และสามีไม่ควรรักภรรยาจนเกินไปดังนี้

สามีเป็นใหญ่ในบ้าน ต้องหาเลี้ยงครอบครัว สังคมไทยสมัยก่อนถือว่าสามีเป็นหัวหน้าครอบครัวและมีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูปกป้องสมาชิกในครอบครัวและสร้างครอบครัวให้มีเป็นปึกแผ่น ดังสำนวนที่ว่า **ช้างเท้าหน้า** หมายถึงสามีเป็นผู้ทำมาหาเลี้ยงครอบครัว สิทธิขาดทุกอย่างอยู่ที่สามี หากผู้ชายในฐานะที่เป็นสามีสามารถปฏิบัติตนในการเลี้ยงดูปกป้องสมาชิกในครอบครัวได้ คนไทยถือว่าชายผู้นั้นเป็นสามีที่ดี ส่วนสังคมญี่ปุ่น เนื่องจากระบบครอบครัว “อิเอะ” หัวหน้าครอบครัวต้องเป็นผู้ชายเสมอ ผู้หญิงในครอบครัวไม่มีสิทธิ์ใดๆ ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้าครอบครัวในทุกๆ เรื่องโดยไม่มีข้อแม้ สามีจึงเป็นใหญ่ที่สุดในบ้าน คนในครอบครัวต้องทำตามที่สามีชอบ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนญี่ปุ่นว่า **หมวกแดงในพิธีเกมบุกุ ที่สามีชอบ** (亭主の好きな赤鳥帽子) หมายถึงหาก

สามีชอบ คนในบ้านต้องทำตามที่สามีชอบถึงแม้เป็นสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าแปลกประหลาดก็ตาม และยังมี
 จำนวนญี่ปุ่นที่สะท้อนตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ของสามีในครอบครัวอีกว่า **การหากินของตนเอง
 ได้ก็เป็นโชกุนในบ้าน** (我が物食えば竜将軍) หมายถึง ถึงแม้จะยากจน แต่ถ้าหาเลี้ยงตนเองและ
 ครอบครัวได้ไม่เป็นภาระคนอื่นก็นับว่าเป็นหัวหน้าครอบครัวที่น่านับถือ ซึ่งสรุปได้ว่าสมัยก่อน
 สังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนคติเหมือนกันว่าสามีเป็นใหญ่ในบ้าน สามีต้องหาเลี้ยงครอบครัว

สามีไม่ควรรักภรรยาจนเกินไป เนื่องจากความรักของสามีทำให้มีความเห็นสอดคล้อง
 กับภรรยาทุกเรื่อง บางครั้งภรรยาอาจจะคิดทำชั่วสิ่งใด สามีก็ไม่คัดค้าน แม้ญาติจะดักเตือนอย่างไรก็
 ไม่ฟัง จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกับญาติของตนได้ ดังสำนวนไทยว่า **รักเมียเสียญาติ** สำนวนนี้
 สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับญาติพี่น้องของสามีว่าหากสามีรักภรรยาจนเกินไป ทำให้
 ญาติพี่น้องไม่พอใจ ส่วนสำนวนญี่ปุ่นสอนสามีว่าไม่ควรรักภรรยาและลูกมากเกินไป เพราะทำให้พ่อ
 แม่และญาติพี่น้องไม่พอใจและทำให้เกิดความขัดแย้งกัน ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **ทะนุถนอมภรรยา ทะนุ
 ถนอมลูก** (妻とおしの子いとおし) หมายถึงผู้ชายที่ทุ่มเทความรักให้กับภรรยาและลูก โดยไม่หัน
 กลับไปสนใจพ่อแม่และญาติพี่น้อง ดังนั้นสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนคติเหมือนกันว่าสามีไม่ควรรัก
 ภรรยาจนเกินไป เพราะทำให้ญาติพี่น้องไม่พอใจ

นอกจากนี้แล้ว สำนวนทั้งสองภาษายังสะท้อนทัศนคติของสามีที่มีต่อภรรยาว่าสามีควร
 ยกย่องให้เกียรติภรรยาให้สมฐานะดังนี้

สามีควรยกย่องให้เกียรติภรรยาให้สมฐานะ ในปัจจุบันทั้งคนไทยและคนญี่ปุ่นมีทัศนคติ
 ว่าผู้ชายหรือสามีจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้นั้น ก็เพราะมีภรรยาที่ดีอยู่เบื้องหลัง จึงพบทัศนคติของ
 คนไทยว่า ถึงจะมีซู้ก็ไม่ประเสริฐเหมือนกับภรรยา สุดท้ายก็ต้องกลับมาตายรัง คือกลับมาหาภรรยา
 ดังสำนวนว่า **กินน้ำพริกถ้วยเก่า และร้อยซู้ก็ไม่สู้เนื้อเมียตน** ส่วนสำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็น
 ทัศนคติของคนญี่ปุ่นว่าภรรยาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในบ้านและคอยสนับสนุนความสำเร็จในหน้าที่การ
 งานของสามี สามีจึงควรจะยกย่องให้เกียรติภรรยาให้สมฐานะ ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **ชายขึ้นอยู่กับ
 ภรรยา** (男は妻から) หมายถึง การรักษาทรัพย์สินเงินทองหรือความสำเร็จของผู้ชายมักมีภรรยาคอย
 สนับสนุนส่งเสริมสามีอยู่เบื้องหลัง และยังมีสำนวนอีกว่า **รำข้าวกับภรรยา อย่าไล่ออกจากบ้าน** (
 糟糠の妻は堂より下さず) หมายถึง ภรรยาที่ร่วมทุกข์ยากทนลำบากมาด้วยกันเวลานาน ถึงได้เลื่อน
 ยศ ตำแหน่งก็ไม่ควรไล่ออกจากบ้าน ซึ่งถือว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนคติเหมือนกันว่าสามีควรยกย่อง
 ให้เกียรติภรรยาให้สมฐานะ

ส่วนทัศนคติหรือบทบาทของสามีที่แตกต่างกันในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับ
 ครอบครัว มีดังนี้

(ไทย) สามีไม่ควรไว้วางใจภรรยาหรือแม่ยาย สำนวนไทยสอนผู้เป็นสามีว่า สามีไม่ควรไว้วางใจภรรยาหรือแม่ยายซึ่งเป็นคนใกล้ชิด ดังเห็นได้จากสำนวนไทยว่า **ข้างสาร ภูเห่า ข้างเก่า เมียรัก** สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาว่า ภรรยาอาจไม่น่าไว้ใจ เพราะภรรยาเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับสามีมากที่สุด ย่อมรู้เรื่องราวและความลับของสามีได้ ถ้าหากภรรยากลายเป็นศัตรูแล้วจะเป็นศัตรูที่น่ากลัวที่สุด และยังมีสำนวนอีกว่า **มีเมียสาวอย่าไว้ใจแม่ยาย** สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างลูกเขยกับแม่ยายว่าไม่ควรไว้วางใจแม่ยาย เพราะแม่ยายที่มีลูกสาวสวยนั้นมักเข้าข้างลูกสาวมากกว่าลูกเขย และอาจคิดพาลลูกสาวไปให้ผู้ชายที่มีฐานะดีกว่าก็ได้ ส่วนสำนวนญี่ปุ่นไม่ได้สะท้อนเรื่องนี้และคงไม่ได้เกิดสำนวนที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับแม่ยายขึ้น เพราะสำหรับสังคมญี่ปุ่นแล้ว แม่ยายไม่ใช่บุคคลใกล้ชิดกับสามี เนื่องจากผู้ชายแต่งงานแล้วบ้านฝ่ายชายรับเจ้าสาวเข้าบ้านของตนเป็นลูกสะใภ้ สามีจึงไม่ได้อยู่ร่วมกับแม่ยาย

(ญี่ปุ่น) สามีควรให้ความสำคัญกับครอบครัว สำนวนญี่ปุ่นสอนสามีว่า สามีควรให้ความสำคัญกับครอบครัว คือคนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับการมีครอบครัวว่าสามีควรใส่ใจกับครอบครัวดีกว่าการมีหน้ามีตาในสังคม ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **ทำอาหารเก่งดีกว่าเป็นชายชาติตรี** (男伊達より小鍋だて) หมายถึง ผู้ชายควรให้ความสำคัญกับครอบครัวมากกว่าที่จะห่วงรักษาหน้าตนเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโดยปกติ สังคมญี่ปุ่นต้องการผู้ชายที่ทำตัวให้สมเกียรติของการเป็นชายชาติตรีที่มีความเก่งกล้าสามารถดังที่กล่าวไว้ในเรื่องลักษณะนิสัยของผู้ชายที่พึงประสงค์ แต่เมื่อแต่งงานแล้วสังคมญี่ปุ่นต้องการผู้ชายที่ใส่ใจกับครอบครัวของตน

บทบาทและลักษณะของสามีที่พึงประสงค์ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นข้อเสนอแนะในการเป็นสามีที่ดี สังคมไทยและญี่ปุ่นมองว่าบทบาทหน้าที่ของสามีคือหาเลี้ยงครอบครัว ต้องเป็นผู้นำในบ้าน แต่ทัศนะนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและค่านิยมในแต่ละยุคสมัย เพราะปัจจุบันนี้ภรรยาก็สามารถหาเลี้ยงครอบครัวและเป็นผู้นำครอบครัวได้ แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะของสามีที่พึงประสงค์ คือต้องยกย่องให้เกียรติภรรยาให้สมฐานะ ต้องใส่ใจกับครอบครัว

เมื่อเปรียบเทียบสถานภาพของผู้เป็นสามีในสำนวนไทยและญี่ปุ่น สะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้ในสมัยก่อนสามีมีสถานภาพสูงและมีอำนาจมากที่สุดในครอบครัว แต่ปัจจุบันนี้สามีภรรยามีสถานภาพเท่าเทียมกันหรือภรรยาอาจมีอำนาจมากกว่าสามีก็ได้ ซึ่งเห็นได้จากทัศนะที่ว่าสามีไม่ควรรักภรรยาจนเกินไปและไม่ควรไว้วางใจภรรยาเพราะภรรยาอาจกลายเป็นศัตรูที่น่ากลัวที่สุดได้ ซึ่งถือว่าภรรยามีสิทธิแสดงความคิดเห็นและไม่จำเป็นต้องทำตามสามีทุกอย่าง

2.2.5 บทบาทของชายที่เป็นพ่อ

จากการศึกษาสำนวนไทยและญี่ปุ่น สำนวนไทยไม่พบสำนวนที่เกี่ยวกับชายที่เป็นพ่อ ส่วนสำนวนญี่ปุ่นพบ 4 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 9 ของสำนวนเกี่ยวกับเพศชายทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสำนวนญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับบทบาทของชายที่เป็นพ่อมากกว่าสำนวนไทย เช่น พ่อต้องแสดงความน่าเกรงขาม ต้องอบรมสั่งสอนลูกอย่างเข้มงวด และพ่อต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก มีรายละเอียดดังนี้

(ญี่ปุ่น) พ่อต้องแสดงความน่าเกรงขาม ต้องอบรมสั่งสอนลูกอย่างเข้มงวด ในการอบรมสั่งสอนลูก พ่อต้องเข้มงวดกับลูก เพราะในทัศนะของคนญี่ปุ่น เพื่อให้ลูกเป็นคนที่มีความอดทนกับเรื่องอุปสรรคต่างๆ ในชีวิตประจำวันและรักษาระเบียบวินัยในสังคม พ่อต้องอบรมสั่งสอนลูกอย่างเข้มงวด ดังสำนวนที่ว่า **พ่อกับพริกยิ่งเผ็ดยิ่งดี** (親父と南蛮は辛い程いい) นอกจากความเข้มงวดแล้ว ผู้ชายในฐานะพ่อต้องมีความน่าเกรงขามในการอบรมสั่งสอนลูกเพื่อให้ครอบครัวอยู่ภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ซึ่งเห็นได้จากสำนวนว่า **แผ่นดินไหว ฟ้าผ่า เพลิงไหม้ พ่อ** (地震雷火事親父) หมายถึง อันดับ 4 ที่คนญี่ปุ่นเกรงกลัว คือแผ่นดินไหว ฟ้าผ่า เพลิงไหม้ และพ่อ จากสำนวนทั้งสองนี้แสดงให้เห็นว่า ลักษณะของผู้ชายในฐานะพ่อที่พึงประสงค์คือ ความเข้มงวดและความน่าเกรงขาม นอกจากนี้ผู้ชายที่เป็นพ่อยังมีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกดังนี้

(ญี่ปุ่น) พ่อต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก ในสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์พ่อแม่ลูกว่า พ่อแม่เป็นอย่างไร ลูกก็เป็นอย่างนั้น และลูกย่อมไม่ต่างกับพ่อแม่มากนัก ดังสำนวนไทยว่า **ลูกไม่หั่นไม่ไถลต้น** และสำนวนญี่ปุ่นว่า **ลูกกบก็คือนก** แต่ในทัศนะของคนญี่ปุ่นบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกโดยเฉพาะว่า เพราะพ่อเป็นคนเก่ง มีความสามารถ ลูกจึงได้เติบโตเป็นคนที่น่ายกย่อง ดังสำนวนที่ว่า **มีพ่อเช่นนี้ ลูกจึงเป็นเช่นนี้** (この父ありて斯にこの子あり) หมายถึง การที่ลูกจะเป็นคนเก่ง มีความสามารถ ก็เพราะมีพ่อที่ดี ดังนั้นพ่อต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก และอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี

ลักษณะและบทบาทของผู้เป็นพ่อที่กล่าวไว้ข้างต้น สรุปได้ว่าสำนวนญี่ปุ่นสะท้อนลักษณะของพ่อที่พึงประสงค์ว่าพ่อต้องแสดงความน่าเกรงขาม ความองอาจ และแสดงความเก่งกล้าสามารถ เพื่อที่จะรักษาอำนาจของหัวหน้าครอบครัว ซึ่งลักษณะนี้สอดคล้องกับความเป็นชายหรือภาพลักษณ์ของชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ ดังนั้นบทบาทของผู้เป็นพ่อต้องอบรมสั่งสอนลูกอย่างเข้มงวดและต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก ซึ่งทัศนะนี้อาจแตกต่างจากบทบาทของผู้ชายที่เป็นพ่อในสังคมไทย

3. เปรียบเทียบบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

ผลการวิเคราะห์ในบทที่ 3 ได้สรุปว่าบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายที่สะท้อนจากสำนวนไทยและญี่ปุ่นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่นโดยแบ่งตาม 2 ประเภทนี้

3.1 เปรียบเทียบบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา

จากการศึกษาสำนวนไทยและญี่ปุ่น พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา 15 สำนวน และพบสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา 28 สำนวน สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 40 ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
ธรรมชาติของสามีภรรยา		
- สามีภรรยา มักทะเลาะกัน	- ลินกับพัน - กันหม้อไม่ทันดำ	- สามีภรรยา ทะเลาะกัน สุนัขก็ไม่รับประทาน 夫婦喧嘩は犬も食わぬ - สามีภรรยา เป็นสิ่งที่ประสานกันและสิ่งที่แยกออกจากกัน 夫婦は合わせ物離れ物
- ช่วงเวลาที่ดีของสามีภรรยา คือ ตอนแต่งงานใหม่ๆ	- ข้าวใหม่ปลามัน - ข้าวบูดปลาจ้ำ - คนในอยากออก คนนอกอยากเข้า	
ลักษณะของคู่ครองที่ดี		
- สามีภรรยา ต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข	- ล่มหัวจมท้าย - ทองแผ่นเดียวกัน - ร่วมเรียงเคียงหมอน	- ชายหญิง ที่ถูกใจกัน แม้ร้องไห้ก็อยู่ร่วมกัน 好いた同士は泣いても連れる - แก่ด้วยกัน ลงหลุมเดียวกัน 偕老同穴 - มีภรรยา อยู่ในหนึ่งหัวใจ 夫婦は一心同体

ตาราง 40 (ต่อ)

ลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่างสามีภรรยา	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
ลักษณะของคู่ครองที่ดี		
- ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา เป็นสิ่งยั่งยืน	- เก็บดอกไม้ร่วมต้น - คู่แล้วไม่แคล้วกัน - คู่สร้างคู่สม	- สามีภรรยาสองชั่วอายุ 夫婦は二世 - สามีภรรยามีสายสัมพันธ์ในวัฏสงสาร 夫妻は輪廻の絆 - สามีภรรยามีการแบ่งแยก 夫婦別あり
- สามีภรรยาไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่อง ส่วนตัว		
การเลือกคู่ครอง		
- ควรเลือกคนที่มีสถานภาพใกล้เคียง กัน	- กิ่งทองใบหยก	- ความไม่สมดุลงันเป็นต้นเหตุของการ หย่าร้างกัน 釣り合ぬは不縁の基
- ผู้หญิงที่จะแต่งงานควรมีฐานะต่ำ กว่าบ้านสามี		- จงรับภรรยาจากครัว 女房は台所から貰え - จงรับลูกสะใภ้จากสวน 嫁は庭から貰え
- ผู้หญิงควรคิดให้รอบคอบในการ เลือกสามี	- มีผัวผิดคิดจนตัวตาย	
- ผู้ชายควรคิดให้รอบคอบในการ เลือกภรรยา		- ภรรยาไม่ดีเหมือนการเก็บเกี่ยวที่ไม่ ได้ผลนับร้อยปี 悪妻は百年の不作
หน้าที่การงานของสามีภรรยา		
- สามีภรรยาที่ช่วยเหลือกันทำมาหา กิน	- ผัวหาบเมียคอน	
- ผู้ชายออกนอกบ้านขยันทำงาน กับ ผู้หญิงจัดการงานบ้าน		- ชายหาเงิน หญิงจัดการงานในบ้าน 稼ぎ男に繰り女

จากการเปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาที่สะท้อนจากสำนวนไทยและญี่ปุ่น พบว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนะเหมือนหรือคล้ายคลึงกันในเรื่องธรรมชาติของสามีภรรยา เรื่องลักษณะของคู่ครองที่ดี และเรื่อง การเลือกคู่ครอง ดังนี้

ธรรมชาติของสามีภรรยา

สามีภรรยามักทะเลาะกัน คนอื่นอย่าสนใจ ในสำนวนไทยสามีภรรยาถูกเปรียบเทียบว่าเป็น **ลั่นกับฟัน** หมายถึงคนที่ใกล้ชิดกันย่อมมีการกระทบกระทั่งกันบ้างแต่ไม่รุนแรง ซึ่งสำนวนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาว่าเรื่องทะเลาะกันนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดาของ

ชีวิตคู่ ส่วนสำนวนญี่ปุ่นก็สะท้อนให้เห็นทัศนคติเกี่ยวกับการทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยาว่า **สามีภรรยาทะเลาะกัน สุนัขก็ไม่รับประทาน** (夫婦喧嘩は犬も食わぬ) หมายถึง แม้เป็นสุนัขก็ไม่สนใจเรื่องสามีภรรยาทะเลาะกัน ซึ่งเห็นได้ว่าการทะเลาะกันนั้นมักจะเกิดจากสาเหตุที่ไร้สาระ หลังจากนั้นไม่นานก็จะคืนดีกันเอง บุคคลภายนอกจึงไม่ควรสนใจหรือเข้าไปเกี่ยวข้อง ทั้งสองสำนวนนี้สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยและคนญี่ปุ่นมีทัศนคติเกี่ยวกับการทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยาคล้ายคลึงกัน

การใช้ชีวิตคู่อยู่ด้วยกันก็อาจทำให้สามีภรรยาไม่เห็นตรงกันบ้าง แต่ถ้าถึงขั้นทนกันไม่ได้ อาจต้องหย่าร้างกัน สามีภรรยาบางคู่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันไม่นานก็ต้องทะเลาะวิวาทกันเป็นเหตุให้หย่าร้างกันได้ ดังสะท้อนให้เห็นจากสำนวนไทยว่า **กันหม้อไม่ทันดำ** ส่วนสำนวนญี่ปุ่นก็สะท้อนทัศนคติเกี่ยวกับการหย่าร้างกันว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา เพราะคู่สามีภรรยาไม่ใช่คนที่มีสายเลือดเดียวกันมาอยู่ด้วยกันจึงตัดขาดจากกันได้ง่าย ไม่เหมือนญาติพี่น้องที่มีสายเลือดเดียวกันซึ่งยากที่จะตัดขาดจากกันได้ ดังสำนวนญี่ปุ่นที่ว่า **สามีภรรยาเป็นสิ่งที่ประสานกันและสิ่งที่แยกออกจากกัน** (夫婦は合わせ物離れ物) จากสำนวนทั้งสองภาษาเห็นว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนคติเหมือนกันในเรื่องการหย่าร้างกันว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ในระหว่างสามีภรรยา และสังคมไม่ได้ห้ามการหย่าร้างของคู่สามีภรรยาด้วย

ลักษณะของคู่ครองที่ดี

สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข อยู่เคียงข้างเสมอ คนไทยและคนญี่ปุ่นทั้งในอดีตและปัจจุบันมองว่าสามีภรรยาที่ดีต้องอยู่เคียงข้างกันเสมอไม่ว่าในเวลาที่อยู่เป็นสุขหรือเป็นทุกข์ หากในเวลาที่สุขก็ร่วมยินดี ส่วนเวลาทุกข์ก็อยู่เคียงข้างเพื่อปลอบใจกัน ให้กำลังใจกัน หรือช่วยเหลือสนับสนุนให้ผ่านพ้นอุปสรรคหรือความทุกข์ไปได้ ดังสำนวนไทยว่า **ล้มหัวจมท้าย** และสำนวนญี่ปุ่นว่า **ชายหญิงที่ถูกใจกัน แม้ร้องไห้ก็อยู่ร่วมกัน** (好いた同士は泣いても連れる) ดังนั้นสำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นและมั่นคงของสามีภรรยาว่า **ทองแผ่นเดียวกัน ร่วมเรียงเคียงหมอน และมีสำนวนญี่ปุ่นว่า แก่ด้วยกัน ลงหลุมเดียวกัน** (偕老同穴) **สามีภรรยาอยู่ในหนึ่งหัวใจ** (夫婦は一心同体) เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นสิ่งยั่งยืน คนไทยมีคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาว่า มนุษย์นี้เกิดมาและตายวนเวียนกันหลายชาติ ชายหญิงใดที่เป็นคู่รักกัน ได้สร้างกุศลผลบุญร่วมกันมา และใช้ชีวิตเป็นสามีภรรยากันมาในอดีตชาติ เมื่อเกิดชาติใหม่ก็จะได้เป็นคู่กันอีกไม่แคล้วคลาดกันไปได้ ดังสำนวนไทยว่า **เก็บดอกไม้ร่วมต้น คุ้มแล้วไม่แคล้วกัน** และ**คู่สร้างคู่สม** ส่วนคนญี่ปุ่นก็มี ความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดเช่นเดียวกันว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรณานั้นเป็นสิ่งยั่งยืนที่แม้จะตัดก็ครั้งก็ตัดไม่ได้ และเชื่อมต่อกันหลายๆ ชาติ ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **สามีภรรยาสองชั่วอายุ** (夫婦は二世) และ**สามีภรรยามีสายสัมพันธ์ในวัฏสงสาร** (夫妻は輪廻の絆) สำนวนทั้งสอง

ภาษานี้สะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา นั้นไม่แค่ชั่วคราวกัน เชื่อมต่อกันได้หลายภพหลายชาติ จึงถือว่าคนไทยและคนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสามีภรรยาคล้ายคลึงกัน

เรื่องการเลือกคู่ครอง

ควรเลือกคนที่มีสถานภาพใกล้เคียงกัน จำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนค่านิยมว่าหากต้องการให้ชีวิตสมรสยืนยาวก็ควรเลือกคู่สมรสที่มีสถานภาพทางสังคมใกล้เคียงกัน ซึ่งเห็นได้จากจำนวนไทยว่า **กึ่งทองใบหยก** หมายถึงคู่แต่งงานที่เหมาะสมกันทั้งคุณสมบัติ รูปร่างหน้าตาและทรัพย์สินสมบัติ ส่วนจำนวนญี่ปุ่นก็สะท้อนค่านิยมเหมือนกันว่า **ความไม่สมดุลกันเป็นต้นเหตุของการหย่าร้างกัน** (釣り合わぬは不縁の基) หมายถึง การแต่งงานของชายหญิงคู่หนึ่งที่สถานภาพครอบครัวทรัพย์สินสมบัติ และรูปร่างหน้าตาแตกต่างกันเกินไปนั้นจะดำเนินไปได้ไม่ดี

นอกจากนี้จำนวนไทยและญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาสะท้อนทัศนะแตกต่างกันในเรื่องธรรมชาติของสามีภรรยา ลักษณะของคู่ครองที่ดี การเลือกคู่ครองและหน้าที่การงานของสามีภรรยาดังนี้

ธรรมชาติของสามีภรรยา

(ไทย) ช่วงเวลาที่ดีของสามีภรรยา คือตอนแต่งงานใหม่ๆ จำนวนไทยสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในการใช้ชีวิตว่า เมื่อแต่งงานใหม่ๆ ความรักจะยังหวานชื่น ทำให้ชีวิตคู่มีความสุข ดังจำนวนไทยว่า **ข้าวใหม่ปลามัน** หมายถึง อะไรที่เป็นของใหม่ถือว่าดี แต่เมื่อแต่งงานมานานทำให้เกิดความเบื่อหน่ายซึ่งกันและกัน ดังจำนวนไทยว่า **ข้าวบูดปลาร้า** หมายถึงชีวิตสมรสนานวันเข้าก็เหินห่างกัน จึงทำให้สามีภรรยาต่างก็รู้สึกอยากกลับเป็นโสด ดังจำนวนไทยว่า **คนในอยากออก คนนอกอยากเข้า** จำนวนนี้มักใช้กับการมีครอบครัวซึ่งคนที่แต่งงานแล้วอยากกลับเป็นโสด ส่วนคนที่เป็นโสดอยากจะได้แต่งงาน

ลักษณะของคู่ครองที่ดี

(ญี่ปุ่น) สามีภรรยาไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว จำนวนญี่ปุ่นสอนสามีภรรยาว่าต่างก็มีหน้าที่ประจำ จึงไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัวของกันและกัน เพราะอาจเป็นสาเหตุของการทะเลาะวิวาทกันระหว่างสามีภรรยา ซึ่งเห็นได้จากจำนวนว่า **สามีภรรยามีการแบ่งแยก** (夫婦別々) หมายถึง แม้เป็นสามีภรรยา ต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่ประจำ จึงไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว และสามีภรรยาต่างก็ควรรู้จักความเกรงใจและมารยาท คนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับคนสนิทกันไม่ว่าจะเป็นเพื่อนหรือญาติพี่น้องก็ตาม ต้องรู้จักความเกรงใจและควรมีมารยาท ดังจำนวนว่า **ความสัมพันธ์ที่สนิทสนมก็ต้องมีมารยาท** จึงถือได้ว่าการที่ไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัวหรือรู้จักความเกรงใจและมารยาทระหว่างคนสนิทกันนั้นเป็นลักษณะที่พึงประสงค์

การเลือกคู่ครอง

สำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับการเลือกคู่ว่าควรเลือกคนที่มีสถานภาพใกล้เคียงกันก็จริง แต่สำนวนญี่ปุ่นไม่ปฏิเสธคู่ครองที่มีฐานะต่างกันเช่นเดียวกันดังนี้

(ญี่ปุ่น) ผู้หญิงที่เป็นภรรยา (ลูกสะใภ้) ควรมีฐานะต่ำกว่าสามี สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นว่าคู่ที่เหมาะสมคือ ผู้หญิงที่มีฐานะต่ำกว่าผู้ชายที่มีชาติตระกูลสูง เพราะคนญี่ปุ่นมีทัศนะว่าเมื่อผู้หญิงแต่งงานเข้าบ้านฝ่ายชายแล้วต้องขยันทำงานบ้านเรือน หากเป็นผู้หญิงที่มีฐานะต่ำก็คงรู้จักความยากลำบากในการใช้ชีวิต จึงมีความอดทนสูง ทำงานเก่ง ดังนั้นสำนวนญี่ปุ่นให้คำแนะนำว่าผู้ชายควรเลือกผู้หญิงที่เป็นภรรยาจากบ้านที่มีฐานะต่ำกว่าตน ดังมีสำนวนว่า **จงรับภรรยาจากครัว** (女房は台所から貰え) หมายถึง ผู้ชายควรเลือกผู้หญิงที่เป็นภรรยาจากบ้านที่มีฐานะต่ำกว่าตน เหมือนผู้หญิงในบ้านที่เข้าออกจากประตูห้องครัว และ **จงรับลูกสะใภ้จากสวน** (嫁は庭から貰え) หมายถึง ผู้ชายเลือกคู่ครองจากบ้านที่มีฐานะต่ำกว่าตนจะดีกว่า

เมื่อสังเกตคนที่เลือกคู่ครอง สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนความแตกต่างกันในการเลือกคู่ครอง ดังนี้

(ไทย) ผู้หญิงควรคิดให้รอบคอบในการเลือกสามี คนไทยมีสำนวนที่สะท้อนค่านิยมว่าการเลือกคู่สมรสโดยเฉพาะผู้หญิงที่จะเลือกผู้ชายมาเป็นสามีจะต้องเลือกอย่างรอบคอบ ดังสำนวนไทยว่า **มีผัวผิดคิดจนตัวตาย** หมายถึงการมีสามีเป็นสิ่งสำคัญของผู้หญิงจึงต้องคิดให้รอบคอบเสียก่อน

(ญี่ปุ่น) ผู้ชายควรคิดให้รอบคอบในการเลือกภรรยา ส่วนสำนวนญี่ปุ่นสอนผู้ชายว่าต้องเลือกภรรยาอย่างสุขุมรอบคอบ เพราะภรรยาที่มีข้อบกพร่องเปรียบเหมือนการเก็บเกี่ยวที่ไม่ได้ผลนับร้อยปี ทำให้ชีวิตยากลำบาก ดังสำนวนว่า **ภรรยาไม่ดีเหมือนการเก็บเกี่ยวที่ไม่ได้ผลนับร้อยปี** (悪妻は百年の不作) ซึ่งสำนวนทั้งสองภาษานี้มีความแตกต่างในเรื่องผู้มีสิทธิ์เลือกคู่ครอง คือสำนวนไทยแสดงให้เห็นว่าสิทธิ์ในการเลือกคู่ครองอยู่ที่ฝ่ายหญิง แต่สำนวนญี่ปุ่นอยู่ที่ฝ่ายชาย

หน้าที่การงานของสามีภรรยา

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในการทำงานได้ปรากฏในทั้งสำนวนไทยและญี่ปุ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นความแตกต่างบทบาทของสามีภรรยาในการทำงานอย่างชัดเจน ดังนี้

(ไทย) สามีภรรยาต้องช่วยเหลือกันทำมาหากิน บทบาทของสามีภรรยาในการทำงานที่สะท้อนจากสำนวนไทยนั้น มีความแตกต่างจากบทบาทของสามีภรรยาที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่น คนไทยมีทัศนะในการทำงานเกี่ยวกับสามีภรรยาว่า ไม่มีการแบ่งแยกหรือกีดกันทางเพศ สามีและภรรยาควรช่วยเหลือกันทำมาหากิน ไม่ใช่ให้สามีเป็นผู้หาเลี้ยงแต่ฝ่ายเดียว ดังสำนวนไทยว่า **ผัวหาบเมียคอน** หมายถึง ช่วยกันทำมาหากินทั้งคู่ทั้งเมีย

(ญี่ปุ่น) สามีต้องหารายได้ ภรรยาต้องจัดการงานบ้าน ส่วนคนญี่ปุ่นมีทัศนะเกี่ยวกับ

หน้าที่การงานของสามีภรรยาว่า การทำงานหารายได้มาเลี้ยงชีพเป็นบทบาทของสามีคนเดียว ส่วนภรรยาต้องดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้าน ซึ่งแบ่งแยกบทบาทของสามีภรรยาอย่างชัดเจน ดังสำนวนญี่ปุ่นว่า **ชายหาเงิน หญิงจัดการงานในบ้าน** (稼ぎ男に繰り女) หมายถึง ผู้ชายที่ออกนอกบ้านขยันทำงานกับผู้หญิงที่จัดการงานบ้านให้เรียบร้อยเพื่อดูแลรักษารับ

จากการเปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในสำนวนไทยและญี่ปุ่น สามารถสรุปได้ว่าสำนวนทั้งสองภาษาโดยส่วนใหญ่สะท้อนถึงธรรมชาติของสามีภรรยา เช่น สามีภรรยามักทะเลาะกัน หรือสามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข อยู่เคียงข้างเสมอ เป็นต้น จึงไม่ได้กล่าวถึงบทบาทของสามีภรรยาอย่างชัดเจน เพียงแต่ในเรื่องหน้าที่การงานของสามีภรรยา สำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนบทบาทของสามีภรรยาที่แตกต่างกัน คือสังคมไทยมีทัศนะว่าสามีภรรยาต้องช่วยเหลือกัน ทำมาหากิน แต่สังคมญี่ปุ่นมีทัศนะว่าสามีต้องหารายได้ ภรรยาต้องจัดการงานบ้านซึ่งแบ่งแยกหน้าที่การงานของสามีภรรยาอย่างชัดเจน

3.2 เปรียบเทียบบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

จากการศึกษาสำนวนไทยและญี่ปุ่น พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย 8 สำนวน และพบสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย 11 สำนวน สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 41 ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
ธรรมชาติของความรักระหว่างหญิงชาย		
- ชายหญิงที่เคยเป็นคู่รัก คั่นดีกันได้ง่าย	- ถ่านไฟเก่า - วัวเคยขา ม้าเคยขี่	- ไฟลุกกับเสาไม้ที่ยังคุกรุ่นอยู่ 焼け木杭に火がつく
- ชายหญิงที่กลับมาคั่นดีกัน ทำให้ความสัมพันธ์ลึกซึ้งกว่าเดิม		- การกลับมาคั่นดีกันเหมือนลิ้มรสนกเป็ดน้ำ 逢い戻りは鴨の味
- ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายขึ้นอยู่กับโชคชะตา		- การรู้จักกันถูกใจกันเป็นเรื่องของวาสนา 合縁奇縁 - แม้อยู่ไกลแต่รู้สึกใกล้เป็นความสัมพันธ์ของชายหญิง 遠くて近きは男女の仲

ตาราง 41 (ต่อ)

ลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่างหญิงชาย	สำนวนไทย	สำนวนญี่ปุ่น
สถานภาพของคู่รัก		
- คู่รักหญิงชายควรมีสถานภาพ ใกล้เคียงกัน	- กระต่ายหมายจันทร์ - สอยดอกฟ้า - ดอกฟ้ากับหมาวัด	
ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย		
- หญิงชายต้องแบ่งแยกของใช้และ ที่นั่ง		- ชายหญิงไม่ควรใช้ราวแขวนผ้าอันเดียวกัน 男女施物を同じくせず - ชายหญิงไม่ควรนั่งเก้าอี้ตัวเดียวกันตั้งแต่เจ็ดขวบ 男女七歳にして席を同じゅうせず

จากการเปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายที่สะท้อนจากสำนวนไทยและญี่ปุ่น พบว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนะเหมือนกันในเรื่องธรรมชาติของความรักระหว่างหญิงชาย ดังนี้

ธรรมชาติของความรักระหว่างหญิงชาย

หญิงชายที่เคยเป็นคู่รัก คั้นดีกันได้ง่าย คนไทยมีทัศนะเกี่ยวกับหญิงชายที่เคยมีความสัมพันธ์กันมาก่อนว่า มักจะเข้าใจความต้องการของอีกฝ่ายได้เป็นอย่างดี ดังสำนวนไทยว่า **วัวเคยขา ม้าเคยขี่** ดังนั้นหญิงชายที่เคยเป็นคู่นั้น แม้เลิกร้างกันไป เมื่อหวนกลับมาพบกันใหม่ย่อมเกิดความรักใคร่หรือปลงใจกันได้ง่ายขึ้น ดังสำนวนไทยว่า **ถ่านไฟเก่า** ส่วนสำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับหญิงชายที่เคยเป็นคู่รักที่เหมือนกันว่า **ไฟลุกกับเสาไม้ที่ยังคุกรุ่นอยู่** (焼け木杭に火がつく) หมายถึง หญิงชายที่เคยมีความรักให้กันมาก่อนจะกลับมามีความสัมพันธ์ดังเดิมได้ง่าย และความรักของหญิงชายที่กลับมาคั้นดีกันนั้น ทำให้ลึกซึ้งกว่าเดิม ดังสำนวนว่า **การกลับมาคั้นดีกันเหมือนลิ้มรสนกเป็ดน้ำ** (逢い戻りは鴨の味) ถึงแม้ว่าสำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาที่หย่าร้างกันว่าไม่สามารถคั้นดีกันได้ แต่หญิงชายที่ไม่ได้แต่งงานนั้นกลับมาคั้นดีกันได้ง่าย ซึ่งได้เห็นว่าคนไทยและคนญี่ปุ่นมีทัศนะเหมือนกัน

นอกจากนี้สำนวนไทยและญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายยังสะท้อนทัศนะแตกต่างกันในเรื่องธรรมชาติของความรักระหว่างหญิงชาย เรื่องสถานภาพของคู่รัก และความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ดังนี้

ธรรมชาติของความรักระหว่างหญิงชาย

(ญี่ปุ่น) ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายขึ้นอยู่กับโชคชะตา สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนทัศนะว่า

ความสัมพันธ์หรือความรักของหญิงชายจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับโชคชะตา ดังสำนวนที่ว่า การรู้จักกันถูกใจกันเป็นเรื่องของวาสนา (合縁奇縁) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย สามีภรรยา หรือเพื่อนจะเข้ากันได้ จะมีใจตรงกันหรือไม่ ขึ้นอยู่กับโชคชะตา และ**แม้อยู่ไกลแต่รู้สึกใกล้เป็นความสัมพันธ์ของชายหญิง** (遠くて近きは男女の仲) หมายถึง ความสัมพันธ์ของหญิงชายที่แม้จะอยู่ห่างไกลกันเหมือนไม่มีวาสนาต่อกันเลยแต่กลับผูกพันกันได้ง่ายกว่าที่คิด สำนวนทั้งสองนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อผลบุญที่กระทำมา คนญี่ปุ่นเชื่อว่าผลบุญจะส่งผลให้แต่ละบุคคลมีโชควาสนาแตกต่างกัน ซึ่งคนไทยก็มีความเชื่อเกี่ยวกับโชควาสนาเช่นเดียวกัน แต่ไม่ได้ปรากฏในสำนวนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

สถานภาพของคู่รัก

(ไทย) คู่รักหญิงชายควรมีสถานภาพใกล้เคียงกัน โลกทัศน์ของคนไทยว่าชายที่มีชาติตระกูลต่ำไม่ควรคบหญิงตระกูลสูง เนื่องจากสมัยก่อนยึดถือกันมากเรื่องศักดิ์ศรีของชนชั้น ถือเป็นเรื่องเสื่อมเสียเกียรติและทำให้พ่อแม่อับอายขายหน้ามากหากลูกสาวไปรักใคร่ชอบพอกับชายที่ต่ำศักดิ์กว่า สำนวนไทยจึงสอนผู้ชายที่อยู่ในตระกูลต่ำให้รู้จักเจียมเนื้อเจียมตัว อย่าไปหมายปองหญิงที่สูงศักดิ์กว่าตน เพราะเป็นไปไม่ได้และยังจะก่อให้เกิดความทุกข์ใจด้วย ดังสำนวนที่ว่า **กระต่ายหมายจันทร์** หมายถึงชายที่หลงรักหญิงที่สูงส่งกว่าตนและไม่มีทางที่ความรักจะสมหวัง และ**สอยดอกฟ้า** หมายถึงการหมายปองที่จะได้หญิงผู้สูงศักดิ์กว่าตนมาเป็นคู่ครอง ไม่ควรคิดเอื้อมขึ้นไปเด็ดดอกฟ้ามาเชยชม เพราะเป็นสิ่งอยู่สูงเกินมือจะเอื้อมถึง ย่อมทำให้มีแต่ทุกข์ใจ และ **ดอกฟ้ากับหมาวัด** หมายถึงหญิงสูงศักดิ์กับชายต่ำต้อย

ความเสมอภาคระหว่างชายหญิง

(ญี่ปุ่น) หญิงชายต้องแบ่งแยกของใช้และที่นั่งอย่างเข้มงวด สำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายสะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ของหญิงชายในเรื่องการแบ่งแยกเพศ โดยที่ผู้ชายจะมีอภิสิทธิ์เหนือผู้หญิง ในสังคมญี่ปุ่นสมัยก่อน แบ่งแยกของใช้และที่นั่งของหญิงชายอย่างเข้มงวด ดังสำนวนว่า **ชายหญิงไม่ควรใช้ราวแขวนผ้าอันเดียวกัน** (男女袢袂を同じくせず) หมายถึง ชายหญิงไม่ควรใช้ของร่วมกัน ควรแบ่งแยกหญิงชายอย่างเข้มงวด และ**ชายหญิงไม่ควรนั่งเก้าอี้ตัวเดียวกันตั้งแต่เจ็ดขวบ** (男女七歳にして席を同じゅうせず) หมายถึง พอถึงอายุ 7 ขวบแล้ว หญิงชายไม่ควรนั่งเก้าอี้ตัวเดียวกัน เพราะสมัยก่อนคนญี่ปุ่นเชื่อกันว่าเด็กอายุไม่ถึง 7 ขวบอยู่ในมือของพระเจ้า จึงแบ่งแยกเด็กตั้งแต่ตอนอายุ 7 ขวบ มิติของการแบ่งแยกหญิงชายนี้มาจากคำสอนลัทธิขงจื๊อที่ว่าถึงแม้ยังเป็นเด็กก็ตาม หญิงชายไม่ควรสนิทสนมกันโดยไม่รู้จักความแตกต่างทางเพศ ซึ่งเป็นคำตักเตือนที่ไม่ให้หญิงชายมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมญี่ปุ่นสมัยก่อนไม่มีความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ผู้ชายมีสถานภาพสูงกว่าผู้หญิง

จากการเปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น สามารถสรุปได้ว่าสำนวนทั้งสองภาษาโดยส่วนใหญ่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในเรื่องความรัก เช่น หญิงชายที่เคยเป็นคู่รัก คินดิกันได้ง่าย และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายขึ้นอยู่กับโชคชะตา เป็นต้น จึงไม่ได้กล่าวถึงบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายอย่างชัดเจน เพียงแต่ในเรื่องความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนถึงการแบ่งแยกของใช้และที่นั่งของหญิงชายอย่างเข้มงวด โดยที่ผู้ชายจะมีอภิสิทธิ์เหนือผู้หญิง ดังนั้นในสังคมญี่ปุ่นสมัยก่อน ไม่มีความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ปริญญานิพนธ์เรื่องบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่นฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น โดยเก็บข้อมูลสำนวนที่เกี่ยวกับหญิงและชายจากหนังสือสำนวนไทย 9 เล่มและหนังสือสำนวนญี่ปุ่น 9 เล่ม แล้วคัดเลือกข้อมูลสำนวนที่ปรากฏในหนังสือ 3 เล่มขึ้นไปทั้งสองภาษาและตามเกณฑ์ที่ได้กล่าวไว้ในขอบเขตของการวิจัย โดยได้ข้อมูลสำนวนไทยที่เกี่ยวกับหญิงและชาย 90 สำนวน และสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับหญิงและชาย 170 สำนวน สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทย

ผลการวิเคราะห์บทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยสามารถแบ่งประเภทออกเป็น 3 กลุ่ม โดยพิจารณาจากความหมายของสำนวนและลักษณะต่างๆ ของหญิงและชายที่สะท้อนจากสำนวนนั้นๆ ได้แก่ บทบาทของหญิง บทบาทของชาย และบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย

1.1 บทบาทของหญิงในสำนวนไทย

บทบาทของหญิงในสำนวนไทยวิเคราะห์ได้จากข้อมูลสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศหญิง ซึ่งพบ 40 สำนวน เมื่อวิเคราะห์ความหมายและลักษณะต่างๆ ของผู้หญิงที่สะท้อนจากสำนวนไทยเกี่ยวกับเพศหญิงจำนวน 40 สำนวนนี้ สามารถแบ่งประเภทออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพ ดังนี้

1.1.1 สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบ 19 สำนวน ซึ่งสรุปลักษณะและบทบาทของหญิงในสำนวนไทยได้ว่า ผู้หญิงมักถูกมองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ มีจิตใจอ่อนไหว ผู้หญิงควรมีกรรมารยาทดี ต้องรู้จักแต่งตัวแต่งหน้า และต้องใส่ใจรูปลักษณ์ ซึ่งสะท้อนภาพความเป็นผู้หญิงที่สังคมไทยคาดหวัง

1.1.2 สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพ พบ 21 สำนวน ซึ่งแบ่งประเภทตามสถานภาพออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ยังไม่แต่งงานพบ 8 สำนวน บทบาทหน้าที่ของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน คือต้องรู้จักรักษานวลสงวนตัว ควรรู้จักงานบ้านงานเรือนเพื่อที่จะเป็นแม่หรือภรรยาที่ดี และควรแต่งงานมีครอบครัว 2) สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่เป็นภรรยาพบ 8 สำนวน บทบาทของภรรยา คือต้องรู้จักเก็บหอมรอมริบ ควรมีฝีมือในการทำอาหาร ทำตามสามีและเชื่อฟังสามี ต้องซื่อสัตย์ต่อสามี และควรรักษาศักดิ์ศรีของตนที่เป็นภรรยา 3) สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่เป็นแม่ พบสำนวนเดียว บทบาทของแม่คือต้องเป็นแบบอย่างผู้หญิงที่ดีให้ลูกสาว 4) สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่เป็นแม่ม่าย

พบ 2 จำนวน แต่ไม่ได้สะท้อนบทบาทอย่างชัดเจน และ 5)บทบาทของหญิงในสถานภาพอื่นๆ คือ ผู้หญิงไม่ควรทำหน้าที่เป็นแม่เลี้ยง แม่สื่อ

1.2 บทบาทของชายในจำนวนไทย

บทบาทของชายในจำนวนไทยวิเคราะห์ได้จากข้อมูลจำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศชายซึ่งพบ 27 จำนวน เมื่อวิเคราะห์ความหมายและลักษณะต่างๆ ของชายที่สะท้อนจากจำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศชายจำนวน 27 จำนวนนี้ สามารถแบ่งประเภทออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ จำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และจำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพต่างๆ ดังนี้

1.2.1 จำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบ 15 จำนวน ซึ่งสะท้อนลักษณะและบทบาทของชายว่าผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็ง เป็นคนเจ้าชู้ ชอบเกี้ยวพาราสีผู้หญิง ผู้ชายต้องเก่งกล้าสามารถให้สมกับความเป็นลูกผู้ชาย ควรเป็นคนที่หนักแน่น มีความน่าเชื่อถือและต้องสร้างฐานะให้มีหลักฐานมั่นคง

1.2.2 จำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพ พบ 12 จำนวน และสามารถแบ่งประเภทออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1)จำนวนเกี่ยวกับชายสูงอายุพบ 5 จำนวน บทบาทของชายสูงอายุ คือไม่ควรมีเล่ห์เหลี่ยมมาก และไม่ควรเกี่ยวข้องกับหญิงสาว 2)จำนวนเกี่ยวกับลูกชายพบจำนวนเดียว บทบาทของลูกชาย คือ ต้องได้บวชเรียน และ 3)จำนวนเกี่ยวกับชายที่เป็นสามีพบ 6 จำนวน บทบาทของสามีคือสามีเป็นผู้นำในบ้าน ต้องหาเลี้ยงครอบครัว สามีไม่ควรรักภรรยาจนเกินไป ไม่ควรไว้วางใจภรรยาและแม่ยาย สามีควรยกย่องให้เกียรติภรรยา

1.3 บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในจำนวนไทย

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในจำนวนไทยวิเคราะห์ได้จากข้อมูลจำนวนไทยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายซึ่งพบ 23 จำนวน เมื่อวิเคราะห์ความหมายและลักษณะต่างๆ ของหญิงและชายที่สะท้อนจากจำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายจำนวน 23 จำนวนนี้ สามารถแบ่งประเภทออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ จำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และจำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

1.3.1 จำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา พบ 15 จำนวน สะท้อนบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาว่า สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข และช่วยเหลือกันทำมาหากิน

1.3.2 จำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย พบ 8 จำนวน สะท้อนบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายว่า หญิงชายที่เป็นคู่รักควรมีสถานภาพใกล้เคียงกันและมีความเหมาะสมกัน และผู้หญิงต้องคิดให้รอบคอบในการเลือกสามี

2. บทบาทของหญิงและชายในสำนวนญี่ปุ่น

ผลการวิเคราะห์บทบาทของหญิงและชายในสำนวนญี่ปุ่นแบ่งประเภทออกเป็น 3 กลุ่ม เช่นเดียวกับสำนวนไทย ได้แก่ บทบาทของหญิง บทบาทของชาย และบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย

2.1 บทบาทของหญิงในสำนวนญี่ปุ่น

บทบาทของหญิงในสำนวนญี่ปุ่นวิเคราะห์ได้จากข้อมูลสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศหญิงซึ่งพบ 87 สำนวน สามารถแบ่งประเภทออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพ

2.1.1 สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพพบ 47 สำนวน ซึ่งสรุปลักษณะและบทบาทของหญิงในสำนวนญี่ปุ่นได้ว่า ผู้หญิงมักถูกมองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ ต้องมีคนดูแลปกป้อง มีจิตใจอ่อนไหว เปลี่ยนใจง่าย ผู้หญิงเป็นคนที่จืดจางริษยา หึงหวง มักเป็นคนช่างพูด ผู้หญิงเป็นคนดี รื่น ยึดติดกับความแค้น ผู้หญิงมีมุมมองวิสัยทัศน์แคบ เป็นคนที่ดูใจยาก สำนวนญี่ปุ่นแสดงอคติต่อผู้หญิงเป็นอันมากซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ชาย ส่วนบทบาทหน้าที่ของหญิงคือ ผู้หญิงต้องมีท่าทางกิริยามารยาทละมุนละไมเรียบร้อย ต้องมีรอยยิ้มและอัธยาศัยไมตรี ต้องรู้จักแต่งตัวแต่งหน้า ต้องมีรูปงาม และผู้หญิงควรมีผิวขาว ตากลมโต

2.1.2 สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่ระบุสถานภาพ พบ 40 สำนวน ซึ่งแบ่งประเภทตามสถานภาพออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่เป็นลูกสาวพบ 6 สำนวน ลูกสาวถูกมองว่ามีสถานภาพต่ำกว่าลูกชาย 2) สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่เป็นภรรยาพบ 13 สำนวน บทบาทของภรรยาคือ ภรรยาดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้าน ทำตามสามีและเชื่อฟังสามี ต้องซื่อสัตย์ต่อสามี และต้องรู้จักวิธีการปรนนิบัติชายคนรัก นอกจากนี้ยังสะท้อนคุณลักษณะของภรรยาว่าภรรยามีอำนาจหน้าที่ในการดูแลสมาชิกในครอบครัว ภรรยาเป็นคนที่ขาดไม่ได้ในบ้าน ภรรยาจึงมีสถานภาพสูงกว่าสมาชิกครอบครัวอื่นๆ 3) สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่เป็นแม่พบ 3 สำนวน บทบาทของแม่คือ ต้องเป็นแบบอย่างผู้หญิงที่ดีให้ลูกสาว แม่ต้องอบรมสั่งสอนลูกให้ดี 4) สำนวนเกี่ยวกับหญิงที่เป็นแม่ยายพบ 4 สำนวน บทบาทของแม่ยายคือ ต้องซื่อสัตย์ต่อสามีเก่า และ 5) สำนวนเกี่ยวกับแม่สามีและลูกสะใภ้พบ 14 สำนวน ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ว่ามักไม่ถูกกัน แม่สามีมีสถานภาพสูงและมีอำนาจมากในบ้าน ส่วนลูกสะใภ้มีสถานภาพต่ำกว่าสมาชิกคนอื่นในบ้านสามี

2.2 บทบาทของชายในสำนวนญี่ปุ่น

บทบาทของชายในสำนวนญี่ปุ่นวิเคราะห์ได้จากข้อมูลสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศชายซึ่งพบ 44 สำนวน สามารถแบ่งประเภทออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ และสำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพ

2.2.1 จำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบ 26 จำนวน ซึ่งสะท้อนลักษณะของชายว่าผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็ง ผู้ชายมีคุณค่า มีความสามารถ ผู้ชายมักชอบเรื่องราวๆ ใดๆ โดยส่วนใหญ่สังคมญี่ปุ่นมองผู้ชายในเชิงบวก ส่วนบทบาทหน้าที่ของชายคือ ผู้ชายควรมีท่าทางเยือกเย็น นำเกรงขาม ควรมีท่าทางอ่อนน้อมถ่อมตน ต้องเก่งกล้าสามารถให้สมกับความเป็นลูกผู้ชาย ผู้ชายควรเป็นคนที่หนักแน่น มีความน่าเชื่อถือ และผู้ชายต้องสร้างฐานะให้มีหลักฐานมั่นคง

2.2.2 จำนวนเกี่ยวกับชายที่ระบุสถานภาพ พบ 18 จำนวน ซึ่งแบ่งประเภทตามสถานภาพออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) จำนวนเกี่ยวกับชายที่เป็นลูกเขยพบ 5 จำนวน บทบาทของลูกเขยคือลูกเขยเป็นแรงงานสำคัญของบ้านฝ่ายหญิง และควรมีฐานะสูงกว่าบ้านฝ่ายหญิง 2) จำนวนเกี่ยวกับชายที่เป็นสามีพบ 9 จำนวน บทบาทของสามีคือ สามีเป็นใหญ่ในบ้าน ต้องหาเลี้ยงครอบครัว สามีไม่ควรรักภรรยาและลูกจนเกินไป สามีควรยกย่องให้เกียรติภรรยา และควรให้ความสำคัญกับครอบครัว และ 3) จำนวนเกี่ยวกับชายที่เป็นพ่อพบ 4 จำนวน บทบาทของพ่อคือ ต้องแสดงความน่าเกรงขาม ต้องอบรมสั่งสอนลูกอย่างเข้มงวด และต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก

2.3 บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในจำนวนญี่ปุ่น

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในจำนวนญี่ปุ่นวิเคราะห์ได้จากข้อมูลจำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายซึ่งพบ 39 จำนวน เมื่อวิเคราะห์ความหมายและลักษณะต่างๆ ของหญิงและชายที่สะท้อนจากจำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายจำนวน 39 จำนวนนี้ สามารถแบ่งประเภทออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ จำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และจำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายดังนี้

2.3.1 จำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาพบ 28 จำนวน ซึ่งสะท้อนบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาว่า สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข สามีภรรยาไม่ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัวของกันและกัน สามีออกนอกบ้านขยันทำงานและภรรยาจัดการงานบ้าน

2.3.2 จำนวนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย พบ 11 จำนวน โดยส่วนใหญ่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในเรื่องความรัก เช่น หญิงชายที่เคยเป็นคู่รัก คั่นคั่นได้ง่าย และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายขึ้นอยู่กับโชคชะตา เป็นต้น โดยไม่ได้กล่าวถึงบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายอย่างชัดเจน

3. เปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่น ในสำนวนไทยพบสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิง 40 สำนวน สำนวนเกี่ยวกับเพศชาย 27 สำนวน และสำนวนเกี่ยวกับชายหญิง 23 สำนวน รวมทั้งสิ้น 90 สำนวน ส่วนในสำนวนญี่ปุ่นพบสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิง 87 สำนวน สำนวนเกี่ยวกับเพศชาย 44 สำนวน และสำนวนเกี่ยวกับชายหญิง 39 สำนวน รวมทั้งสิ้น 170 สำนวน ซึ่งเห็นได้ว่าสำนวนทั้งสองภาษาพบสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิงจำนวนมากกว่าสำนวนเกี่ยวกับเพศชาย

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่นสามารถแบ่งประเด็นออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

3.1 เปรียบเทียบบทบาทของหญิงในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

1) สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนแนวคิดของความเป็นหญิง

ผลการเปรียบเทียบสำนวนไทยและญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพ พบว่าสำนวนไทยมี 19 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 48 ของสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นมี 47 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 54 ของสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นทัศนคติเหมือนกันว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ จิตใจอ่อนไหว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย และมักใส่ใจในรูปลักษณ์ภายนอก

2) สำนวนทั้งสองภาษาให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ของหญิงที่เป็นภรรยา

สำนวนไทยที่เกี่ยวกับหญิงที่เป็นภรรยาพบ 7 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 17 ของสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับหญิงที่เป็นภรรยาพบ 13 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 15 ของสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด สำนวนทั้งสองภาษาพบสำนวนเกี่ยวกับหญิงที่เป็นภรรยาจำนวนมาก ผลการวิเคราะห์พบว่าสังคมไทยและญี่ปุ่นมีทัศนคติเหมือนกันว่าภรรยา มีบทบาทหน้าที่อันสำคัญในบ้านหลายประการ เช่น ภรรยาต้องดูแลรับผิดชอบภาระต่างๆ ในบ้าน ภรรยาต้องทำตามสามี และเชื่อฟังสามี ภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อสามี ลักษณะและบทบาทของภรรยาที่พึงประสงค์เหล่านี้เป็นเงื่อนไขในการเป็นภรรยาที่ดี ถึงแม้ว่าในปัจจุบันผู้หญิงไทยและญี่ปุ่นจะมีโอกาสทำงานนอกบ้านมากยิ่งขึ้น แต่งานบ้านก็ยังคงเป็นหน้าที่ของผู้หญิง นั่นเป็นเพราะสังคมไทยและญี่ปุ่นมองว่า ผู้หญิงมีความเข้าใจสามีของตนจะสามารถดูแลปรนนิบัติได้ถูกใจมากกว่าคนอื่น

ส่วนสถานภาพของภรณานั้น เมื่อเปรียบเทียบกับสถานภาพของหญิงในสถานภาพอื่นๆ หรือภาพลักษณ์ของผู้หญิงทั่วไป เห็นว่าสำนวนทั้งสองภาษาแสดงทัศนคติเกี่ยวกับหญิงที่เป็นภรรยาในแง่บวกมากกว่าในแง่ลบ และโดยเฉพาะสำนวนญี่ปุ่นแสดงคุณค่าผู้หญิงในฐานะภรรยาเป็นจำนวนมาก เช่น ภรรยาเป็นคนที่ขาดไม่ได้ในบ้าน โดยเปรียบเทียบกับ “เสาหลัก” และ “ซานซึนบ้าน” หรือ 上がり框(Agarikamachi)” จึงสรุปได้ว่าสำนวนทั้งสองภาษาให้ความสำคัญต่อบทบาทของ

ผู้หญิงในฐานะภรรยา

3) สำนวนไทยให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ของหญิงที่ยังไม่แต่งงาน

สำนวนไทยที่เกี่ยวกับหญิงที่ยังไม่แต่งงานพบ 8 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 20 ของสำนวนเกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นไม่พบสำนวนประเภทนี้ สำนวนไทยสะท้อนบทบาทหน้าที่ของหญิงที่ยังไม่แต่งงานว่าต้องรู้จักรักษานวลสงวนตัว และควรรู้จักจัดการบ้านเรือน ทั้งนี้สอนให้หญิงที่ยังไม่แต่งงานโดยเฉพาะหญิงสาวมีจิตใจเข้มแข็งอดทนอดกลั้น มีครอบครัวเมื่อมีความพร้อมทัศนคตินี้ไม่ได้ปรากฏในสำนวนญี่ปุ่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้หญิงที่จะแต่งงานเพื่อให้สร้างครอบครัวที่มีคุณภาพและมีความมั่นคงต่อไป

4) สำนวนญี่ปุ่นพบสำนวนเกี่ยวกับแม่สามีและลูกสะใภ้จำนวนมาก

จากการเก็บมูลสำนวนไทยและญี่ปุ่น ไม่พบสำนวนไทยที่เกี่ยวกับแม่สามีหรือลูกสะใภ้ ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับแม่สามีและลูกสะใภ้ พบ 14 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 16 ของสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศหญิงทั้งหมด ซึ่งโดยส่วนใหญ่กล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ จะเห็นว่าสังคมญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งแตกต่างจากสังคมไทย ทั้งนี้ก็เพราะสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่น ธรรมเนียมการย้ายที่อยู่หลังการแต่งงานไม่เหมือนกัน กล่าวคือสมัยก่อนสังคมไทยผู้ชายย้ายเข้าไปอยู่ในครอบครัวของภรรยา แต่ในสังคมญี่ปุ่นผู้หญิงย้ายเข้าไปอยู่ในครอบครัวสามี ซึ่งส่งผลต่อความแตกต่างในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ เช่น ความขัดแย้งระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้เกิดขึ้นได้ง่าย ลูกสะใภ้มักมีสถานภาพต่ำกว่าคนอื่นในบ้าน สามีและแม่สามีมีสถานภาพสูงกว่า เป็นต้น

3.2 เปรียบเทียบบทบาทของชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

1) สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนแนวคิดของความเป็นชาย

จากการเก็บข้อมูลสำนวนที่เกี่ยวกับเพศชาย สำนวนไทยที่เกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพพบ 15 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 56 ของสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศชายทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพพบ 26 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 59 ของสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศชายทั้งหมด ซึ่งเห็นว่าสำนวนทั้งสองภาษาพบสำนวนเกี่ยวกับชายที่ไม่ได้ระบุสถานภาพจำนวนมาก และสะท้อนให้เห็นแนวคิดของความเป็นชาย เช่น สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้ชายที่เหมือนกันว่าผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็ง ต้องเก่งกล้าสามารถ ต้องเป็นคนที่หนักแน่น มีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้สำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนภาพลักษณ์ของชายอีกว่าต้องเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนน้อมถ่อมตนและเป็นคนที่น่าเกรงขามด้วย ภาพความเป็นชายเหล่านี้ยังคงเป็นความคาดหวังของสังคมไทยและญี่ปุ่นในปัจจุบัน

2) สำนวนทั้งสองภาษาให้ความสำคัญต่อบทบาทของชายที่เป็นสามี

สำนวนไทยที่เกี่ยวกับชายที่เป็นสามีพบ 6 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 22 ของสำนวนไทยที่เกี่ยวกับเพศชายทั้งหมด ส่วนสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับชายที่เป็นสามีพบ 9 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 20 ของสำนวนญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับเพศชายทั้งหมด เห็นว่าสำนวนทั้งสองภาษาที่เกี่ยวกับสามีพบจำนวนมากว่าสำนวนเกี่ยวกับผู้ชายในสถานภาพอื่นๆ และสะท้อนบทบาทหน้าที่ของสามีว่าสามีเป็นใหญ่ในบ้าน ต้องหาเลี้ยงครอบครัว สามีไม่ควรรักภรรยาจนเกินไป และควรยกย่องให้เกียรติภรรยาให้สมฐานะ นอกจากนี้สำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนบทบาทของผู้เป็นสามีว่า ควรให้ความสำคัญกับครอบครัว บทบาทและลักษณะของสามีที่พึงประสงค์เหล่านี้เป็นเงื่อนไขในการเป็นสามีที่ดี แต่ทัศนะนั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและค่านิยมในแต่ละยุคสมัย เพราะปัจจุบันนี้ภรรยาก็สามารถหาเลี้ยงครอบครัวและเป็นผู้นำครอบครัวได้ แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทของผู้เป็นสามีที่สะท้อนจากสำนวนทั้งสองภาษายังคงเป็นความคาดหวังของสังคมและให้ความสำคัญต่อบทบาทของสามีเพื่อให้มีครอบครัวที่มั่นคงและมีความสุข

3) สำนวนญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อบทบาทของชายที่เป็นพ่อและลูกเขย

สำนวนไทยไม่พบสำนวนที่เกี่ยวกับชายที่เป็นพ่อ ส่วนสำนวนญี่ปุ่นพบ 4 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 9 ของสำนวนเกี่ยวกับเพศชายทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสำนวนญี่ปุ่นสังเกตลักษณะและบทบาทของชายที่เป็นพ่อมากกว่าสำนวนไทย เช่น พ่อต้องแสดงความน่าเกรงขาม ต้องอบรมสั่งสอนลูกอย่างเข้มงวด และพ่อต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก ลักษณะและบทบาทของผู้เป็นพ่อเหล่านี้ สรุปได้ว่าสำนวนญี่ปุ่นสะท้อนลักษณะของพ่อที่พึงประสงค์ว่าพ่อต้องแสดงความน่าเกรงขาม ความองอาจ และแสดงความเก่งกล้าสามารถ เพื่อที่จะรักษาอำนาจของหัวหน้าครอบครัว ซึ่งลักษณะนี้สอดคล้องกับความเป็นชายหรือภาพลักษณ์ของผู้ชายทั่วไป ดังนั้นบทบาทของผู้เป็นพ่อต้องอบรมสั่งสอนลูกอย่างเข้มงวด ซึ่งทัศนะนั้นอาจแตกต่างจากบทบาทของชายที่เป็นพ่อในสังคมไทย

ส่วนบทบาทหน้าที่ของชายที่เป็นลูกเขยนั้น สำนวนไทยไม่พบสำนวนที่เกี่ยวกับลูกเขย ส่วนสำนวนญี่ปุ่นพบ 5 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 11 ของสำนวนเกี่ยวกับเพศชายทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสำนวนญี่ปุ่นสังเกตลักษณะของชายที่เป็นลูกเขย การแต่งงานตามขนบธรรมเนียมของคนญี่ปุ่นคือเมื่อประกอบพิธีแต่งงานแล้ว เจ้าสาวจะต้องไปย้ายเข้าบ้านเจ้าบ่าว แต่หากบ้านเจ้าสาวไม่มีใครสืบสกุลบ้านนั้น พ่อตาแม่ยายก็จะรับเจ้าบ่าวเป็นผู้สืบสกุล เจ้าบ่าวจึงต้องย้ายเข้าบ้านฝ่ายหญิง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับระบบครอบครัวหรือระบบ “อิเอะ” เพื่อให้บ้านตระกูลนั้นเจริญรุ่งเรืองขึ้น ดังนั้นภาษาญี่ปุ่นมีสำนวนที่เกี่ยวกับลูกเขยเกิดขึ้นด้วย บทบาทของลูกเขยที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่น คือลูกเขยเป็นแรงงานสำคัญของบ้านฝ่ายหญิง และลูกเขยควรมีฐานะสูงกว่าบ้านฝ่ายหญิง จึงสรุปได้ว่าลูกเขยถูกรับรองโดยครอบครัวฝ่ายเจ้าสาว และมีสถานภาพต่ำกว่า

สมาชิกในครอบครัวฝ่ายเจ้าสาว

3.3 เปรียบเทียบบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น

1) สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนหน้าที่การงานของสามีภรรยาที่แตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในสำนวนไทยและญี่ปุ่นสรุปได้ว่าสำนวนทั้งสองภาษาโดยส่วนใหญ่สะท้อนถึงธรรมชาติของสามีภรรยา เช่น สามีภรรยามักทะเลาะกัน หรือสามีภรรยาต้องร่วมทุกข์ร่วมสุข อยู่เคียงข้างเสมอ เป็นต้น จึงไม่ได้กล่าวถึงบทบาทของสามีภรรยาอย่างชัดเจน แต่ในเรื่องหน้าที่การงานของสามีภรรยา สำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนบทบาทของสามีภรรยาที่แตกต่างกัน คือ สังคมไทยมีทัศนคติว่าสามีภรรยาต้องช่วยเหลือกันทำมาหากิน แต่สังคมญี่ปุ่นมีทัศนคติว่าสามีต้องหารายได้ ภรรยาต้องจัดการงานบ้านซึ่งแบ่งหน้าที่การงานตามเพศ

2) สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนทัศนคติที่แตกต่างกันในเรื่องการเลือกคู่ครอง

จากการเปรียบเทียบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่นสรุปได้ว่าสำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนเรื่องความรักระหว่างหญิงและชาย คือหญิงชายที่เคยเป็นคู่รักคืนดีกันได้ง่าย และหญิงชายที่เป็นคู่รักควรเลือกคนที่มีสถานภาพใกล้เคียงกัน ส่วนทัศนคติที่แตกต่างกันในสำนวนไทยและญี่ปุ่นนั้น ปรากฏในเรื่องการเลือกคู่ครอง คือ หญิงที่จะเป็นภรรยาควรมีฐานะต่ำกว่าสามี สำนวนญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นว่าคู่ที่เหมาะสมคือ ผู้หญิงที่มีฐานะต่ำกว่าผู้ชายที่มีชาติตระกูลสูง เพราะคนญี่ปุ่นมีทัศนคติว่าเมื่อผู้หญิงแต่งงานเข้าบ้านฝ่ายชายแล้วต้องขยันทำงานบ้าน หากเป็นผู้หญิงที่มีฐานะต่ำก็ควรรู้จักความยากลำบากในการใช้ชีวิต จึงมีความอดทนสูง ทำงานเก่ง และยังมีปัจจัยสำคัญคือ สังคมญี่ปุ่นต้องรักษาระบบครอบครัว “อิเอะ” ซึ่งหัวหน้าครอบครัวต้องเป็นผู้ชายเสมอ ผู้หญิงในครอบครัวไม่มีสิทธิใดๆ ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้าครอบครัวในทุกๆ เรื่องโดยไม่มีข้อแม้ ดังนั้นคู่ครองที่เหมาะสมคือผู้ชายที่มีชาติตระกูลสูงกับผู้หญิงที่มีฐานะต่ำกว่าผู้ชาย

ส่วนสังคมไทยนั้นถือว่าคู่รักหรือคู่ครองที่เหมาะสมคือต้องเป็นคนที่มีสถานภาพใกล้เคียงกัน ซึ่งเห็นได้จากสำนวนไทยที่แสดงถึงคู่รักที่ไม่เหมาะสมกันว่า **กระต่ายหมายจันทร์** **สอยดอกฟ้า** และ**ดอกฟ้ากับหมาวัด** หมายถึงผู้ชายที่อยู่ในตระกูลต่ำ อย่าไปหมายปองหญิงที่สูงศักดิ์กว่าตน ความคิดของคนไทยนี้เกิดขึ้นจากแนวคิดการแบ่งชนชั้นทางสังคม ซึ่งยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน และสาเหตุอีกประการหนึ่งคือคนไทยมักมีค่านิยมที่รักษาหน้า เกียรติยศ ชอบความมีหน้ามีตา (เพ็ญแข วัจนสุนทร, 2528) ด้วยเหตุนี้สังคมไทยจึงมีทัศนคติว่าคู่รักหรือคู่ครองนั้นควรมีสถานภาพใกล้เคียงกัน ซึ่งแตกต่างจากทัศนคติของสังคมญี่ปุ่น

อภิปรายผล

จากผลการเปรียบเทียบบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น ได้เห็นว่าสำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนบทบาทของหญิงมากกว่าชาย ผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสตอร์ม (Storm, 1992) โอคุสึ (Okutsu, 2000) และของทรรศพร ศิวะวัฒนะวงศ์ (2549) ทั้งนี้ก็เพราะโอคุสึ (Okutsu, 2000: 87) กล่าวว่าไม่ว่าจะเป็นประเทศตะวันตกหรือตะวันออก สำนวนภาษิตนั้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงมีสถานภาพต่ำและผู้ชายมีสถานภาพสูง และจำนวนของสำนวนภาษิตที่เกี่ยวข้องกับเพศชายนั้นมีน้อยกว่าสำนวนภาษิตที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิง เพราะผู้สร้างสำนวนภาษิตโดยส่วนใหญ่คือผู้ชาย จึงมีการสร้างสำนวนภาษิตที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิงมากกว่า

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของหญิงที่ไม่ได้ระบุสถานภาพในสำนวนไทยและญี่ปุ่น สำนวนทั้งสองภาษาสะท้อนให้เห็นทัศนะเหมือนกันว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ จิตใจอ่อนไหว อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย และมักใส่ใจในรูปลักษณ์ภายนอก ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเหล่านี้สะท้อนแนวคิดของความเป็นผู้หญิง (Femininity) ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ J.A.Doyle (อ้างถึงใน มีโชค ราชภูรานวัต, 2544) บางประการว่า ผู้หญิงใส่ใจในรูปลักษณ์ (Appearance) และผู้หญิงมีความอ่อนน้อมและเอาใจใส่ต่อผู้อื่น (Be sensitive and caring) แม้ว่าบางสำนวนสะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่เข้มแข็ง แต่โดยส่วนใหญ่สำนวนทั้งสองภาษาสท้อนลักษณะของผู้หญิงในแง่ลบมากกว่าในแง่บวก เช่น ผู้หญิงไม่มีที่อยู่อาศัยของตนเอง ผู้หญิงไม่มีใครดูแลปกป้อง และผู้หญิงกิริยามารยาทไม่ดี ยิ่งกว่านั้นสำนวนญี่ปุ่นยังสะท้อนลักษณะนิสัยของผู้หญิงในแง่ลบจำนวนมาก ซึ่งแสดงอคติต่อผู้หญิงเป็นอันมาก จึงเห็นได้ว่าสำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนสถานภาพของผู้หญิงที่ต่ำกว่าผู้ชาย

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันผู้หญิงได้มีโอกาสเรียนหนังสือมีความรู้ สามารถออกไปทำงานเลี้ยงดูตนเองและเป็นผู้ปกครองครอบครัวได้เช่นกัน ผู้ชายจึงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำเสมอ กิตติศักดิ์ เจริญสิทธิประเสริฐ (2551) ได้แย้งตรรกะที่ใช้อธิบายความหมายของสำนวน **ช้างเท้าหน้า ช้างเท้าหลัง** ซึ่งกล่าวไว้ว่า ช้างไม่ได้ก้าวเท้าหน้าก่อนเท้าหลัง ตรงกันข้าม ช้างก้าวเท้าหลังก่อนเท้าหน้าเสมอ ฉะนั้นเท้าหน้าหรือผู้ชาย จึงมีอาจจะหมายถึงผู้นำ และเท้าหลังหรือผู้หญิง จึงไม่ใช่หมายถึงผู้ตาม หากแต่ น่าจะเป็นการประนีประนอมระหว่างเท้าหน้าที่อยู่ข้างหน้าแต่ก้าวทีหลัง กับเท้าหลังที่อยู่ข้างหลังแต่ก้าวก่อน และ วรวิทย์ มหามนตรี (2557:13) กล่าวว่า ในปัจจุบันเกิดสำนวนใหม่ขึ้นว่า “**ช้างเท้าซ้าย ช้างเท้าขวา**” ซึ่งแสดงถึงความเท่าเทียมกันทางเพศที่ทั้งสองฝ่ายต้องเคารพซึ่งกันและกัน ส่วนความหมายสำนวนญี่ปุ่น **ชายต้นสน หญิงต้นฟูจิ** นั้น โอคุสึ (Okutsu, 2000) แสดงความคิดเห็นว่า หากผู้ชายที่เข้มแข็งเหมือนต้นสนกับผู้หญิงที่อ่อนโยน นิ่มนวลเหมือนต้นฟูจิ นั้นอยู่ด้วยกัน ก็จะได้เป็นสามีภรรยาที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งเหมือนกับว่าต้นสนที่มีเนื้อไม้แข็งแรงแต่ไม่มีสีสนสวยกับต้นฟูจิที่เป็นไม้เลื้อยมีดอกสีม่วงอ่อน จะได้กลมเกลียวกัน ทำให้เพิ่มความงามมากยิ่งขึ้น จึงไม่ใช่หมายถึงผู้หญิงต้อง

พึงพิงกับผู้ชายในการใช้ชีวิตเสมอ หากแต่เน้นความหมายว่าหญิงชายต้องปรองดองกันและพึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน จากความคิดเห็นของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้นนี้ วิเคราะห์ได้ว่าบทบาทของผู้หญิงที่สะท้อนจากสำนวนทั้งสองภาษาที่ว่าผู้หญิงต้องพึ่งพาผู้ชายและผู้หญิงต้องมีคนดูแลปกป้องนั้นเป็นแนวคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับผู้หญิง และบทบาทของผู้หญิงในปัจจุบันนี้ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและค่านิยมของคนในปัจจุบัน

นอกจากนี้สำนวนญี่ปุ่นพบสำนวนเกี่ยวกับแม่สามีและลูกสะใภ้จำนวนมาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่กล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ เห็นว่าสังคมญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้อย่างลึกซึ้ง ผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของวะตะนะเบะ (Watanabe: 1995) ที่กล่าวไว้ว่าในชนบทรอบเนินมัตสึบะของญี่ปุ่น การแต่งงานนั้นไม่ใช่เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเท่านั้น แต่เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวฝ่ายชาย เพราะบ้านสามีนั้นรับลูกสะใภ้เป็นสมาชิกคนใหม่ ดังนั้นลูกสะใภ้ต้องยอมอยู่ภายใต้อำนาจของครอบครัวสามี และยังคงแบกรับภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากครอบครัวของผู้ชาย จึงทำให้ลูกสะใภ้มักตกอยู่ในสภาพที่ทนทุกข์ทรมาน

ส่วนสังคมไทยอาจไม่มีความขัดแย้งระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ ซึ่ง เสฐียรโกเศศ (2553: 9) กล่าวไว้ว่า ลูกเขยกับพ่อตา มักไม่ถูกกัน อย่างขุนแผนกับหมื่นหาญ ลูกเขยมักจะถูกกันกับแม่ยาย ก็คงมาจากที่ชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง และลูกสะใภ้ มักไม่ถูกกับแม่ผัว ก็คงมาแต่เรื่องประเพณีที่หลัง ดังนั้น วิเคราะห์ได้ว่าสังคมไทยมีความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวในบ้านฝ่ายหญิงอย่างแน่นแฟ้นมากกว่าบ้านฝ่ายชาย ซึ่งเรื่องนี้เห็นได้จากคำเรียกเครือญาติในภาษาไทยด้วย คือในภาษาไทยมีคำเรียกพ่อแม่ของภรรยาโดยเฉพาะว่า พ่อตาแม่ยาย แต่ไม่มีคำเรียกพ่อแม่ของสามีโดยเฉพาะ จึงเรียกว่าพ่อสามีและแม่สามี

ในเรื่องบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา สำนวนไทยและญี่ปุ่นสะท้อนบทบาทของสามีภรรยาที่แตกต่างกัน คือสังคมไทยมีทัศนคติว่าสามีภรรยาต้องช่วยเหลือกันทำมาหากิน แต่สังคมญี่ปุ่นมีทัศนคติว่าสามีต้องหารายได้ ภรรยาต้องจัดการงานบ้าน ซึ่งเรื่องการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ระหว่างสามีภรรยาในสังคมญี่ปุ่น บารุณี บุญทรง (2545:12) อธิบายไว้ว่าสังคมญี่ปุ่นรับความคิดความเชื่อของลัทธิขงจื้อจากประเทศจีนเข้ามาโดยกลุ่มชนชั้นปกครองซึ่งเชื่อว่าความคิดความเชื่อของลัทธิขงจื้อจะเป็นประโยชน์ต่อการปกครองดินแดนญี่ปุ่นให้เป็นปึกแผ่นและอยู่ในภาวะเรียบร้อยได้ ตั้งแต่ญี่ปุ่นรับอิทธิพลของลัทธิขงจื้อเข้ามา ชนชั้นปกครองก็ถูกครอบงำโดยผู้ชาย ส่วนผู้หญิงญี่ปุ่นเป็นเหมือนผู้พึงพิงหรือสมบัติในครอบครัวมากกว่าจะเป็นบุคคล

ในสังคมปัจจุบันวิถีชีวิตแบบสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยมตะวันตกได้แผ่ขยายเข้ามาสู่สังคมญี่ปุ่น ทำให้ความคิดและความเชื่อเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงญี่ปุ่นจึงมีโอกาสดำรงงานนอกบ้านมากยิ่งขึ้น

แต่ผู้วิจัยเห็นว่าสังคมญี่ปุ่นยังคงยึดถือความเชื่อแบบดั้งเดิม คือ "ผู้ชายทำงานนอกบ้าน ผู้หญิงทำงานในบ้าน" ที่สะท้อนจากสำนวนญี่ปุ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบาร์นี บุญทรง (2548) เช่นเดียวกัน

ส่วนสังคมไทยนั้น วิถีชีวิตไทยแบบเดิมๆ เปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงทำงานนอกบ้านมากขึ้น หากแต่งงานบ้านก็ยังคงเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ซึ่งในภาพรวมแล้ว วิระดา สมสวัสดิ์ (2546: 13) กล่าวไว้ว่า ผู้หญิงทำงานมากกว่าผู้ชาย ทั้งงานนอกบ้าน งานในบ้าน และงานด้านการผลิตซ้ำทางชีววิทยา คือ ตั้งครรภ์และให้กำเนิด รวมถึงหน้าที่ด้านการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม คือ อบรมสั่งสอนให้ลูกๆ เป็นคนดี ให้ความรักความอบอุ่นอันเป็นคุณค่าสำคัญของสถาบันทางครอบครัว สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดภาระแก่ผู้หญิงทำงานถึงสองหรือสามเท่า ดังนั้นสรุปได้ว่าสังคมไทยคาดหวังกับผู้ชายในการช่วยเหลือกันทำทั้งงานนอกบ้านและงานในบ้านมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี สำนวนไทยและสำนวนญี่ปุ่นเป็นข้อความที่สืบทอดต่อกันมายาวนานหลายชั่วอายุคน ทำให้เราได้เห็นความคิดที่บุคคลมีต่อลักษณะต่างๆ ของหญิงและชายในแต่ละยุคสมัยนั้น บางสำนวนจึงมีความหมายย้ายที่ คือ มีความหมายเปลี่ยนไปจากความหมายเดิมตามสภาพสังคมและค่านิยมของคนในปัจจุบัน เช่น **ชายสามโบสถ์** มีความหมายตามหนังสือ ภาษิต คำพังเพย สำนวนฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2552) ว่าผู้ชายที่บวชแล้วสึกถึง 3 คน แต่คนปัจจุบันนำมาใช้ในความหมายว่า ชายที่เปลี่ยนศาสนา 3 คนหรือถือศาสนา 3 ศาสนา และสำนวน **ไก่หลง** มีความหมายเดิมว่า ผู้หญิงที่หากินที่วางตนเพื่อหลอกผู้ชายให้เข้าใจว่าเป็นผู้หญิงดีเข้ามาตีสนิท แต่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) ให้ความหมายว่า ผู้หญิงที่รู้ไม่เท่าทันโลก พลัดมาอยู่ในที่ที่ถูกผู้ชายล่อลวงไปได้ ซึ่งมีความหมายย้ายที่ ความหมายบางสำนวนจึงอาจแตกต่างจากความคิดของคนในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องสถานภาพและบทบาทของหญิงและชายในสำนวนไทยและญี่ปุ่น ผู้วิจัยพบว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาต่อไปอีกในหลายแง่มุม จึงขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ศึกษาบทบาทของหญิงและชายในสื่อประเภทอื่น เช่น การศึกษาบทบาทของหญิงและชายในนิตยสารหรือวรรณกรรมในปัจจุบัน เป็นต้น ซึ่งสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบกับบทบาทของหญิงและชายในสังคมอดีตที่สะท้อนจากสำนวนภาษิต

2. ศึกษาภาพลักษณ์ของหญิงและชายที่สะท้อนจากการใช้คำที่มีความหมายเปรียบเทียบในสำนวนภาษิต ลักษณะของสำนวนภาษิตในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นที่น่าสนใจคือ การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย เช่น การใช้อุปมา อุปลักษณ์ หรือนามนัย เป็นต้น ผู้ชายและผู้หญิงมักถูกเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์คุ้นเคยหรืออยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์ เช่น พืช สัตว์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบมโนทัศน์ที่มีต่อชายหญิงที่ปรากฏในสำนวนไทยและญี่ปุ่นได้

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2545). *สำนวนไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กฤตกาฬ ทปภูผา. (2545). *ข้อความสื่อเพศในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.
- กองทัพ เคลือบพนิชกุล. (2553). *พจนานุกรมสุภาษิตไทย-คำพังเพย และสำนวนไทย*. กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา.
- กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ. (2551, พฤษภาคม-สิงหาคม). ช้างเท้าหน้า – ช้างเท้าหลัง: ข้อเสนอจากหลักฐานเชิงประจักษ์. *สุทธิปริทัศน์*. 22(67): 107-126.
- จิรนนท์ โกมลิตติสกุล. (2535). *การวิเคราะห์บทบาทและสถานภาพสตรีจากสำนวนสุภาษิตอีสาน*. รายงานการวิจัย. ขอนแก่น: ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- เจือ สตะเวทิน. (2515). *สุภาษิตไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุทธิสารการพิมพ์.
- ชฎานินทร์. (2543). *ประมวลสุภาษิตไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ทฤษฎี.
- ชวาลิน เศวตนันท์. (2549, มกราคม-มิถุนายน). ดีหรือชั่ว : มุมมองจากภาษิตและสำนวนญี่ปุ่น. *วารสารอักษรศาสตร์ ฉบับวรรณกรรมมรดกสังคม*. 35(1): 170-192.
- แซรเวส, นิโกลาส์. (2550). *ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม (ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช)*. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- ฐิติวัฒน์ จตุรวิธวงศ์. (2546). *การวิเคราะห์ลักษณะและภาพสะท้อนจากสำนวนไทย*. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดิเรกชัย มหัทธนะสิน. (2529). *ถ้อยคำสำนวน: แนวคิดเชิงภาษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สุกัญญา.
- ทรรศพร ศิวะวัฒนวงศ์. (2549). *การเปรียบเทียบทัศนคติและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อเพศชายและเพศหญิงจาก Kotowaza ในภาษาญี่ปุ่นและสำนวนในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ญี่ปุ่นศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- นววรรณ พันธุเมธา. (2550). *คลังคำ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- นิคม เขาลาด. (2539). *สนุกกับสุภาษิต คำพังเพย เล่ม 4*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คลังนาวิทยา.

- บารนี บุญทอง. (2545). การศึกษาบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงทำงานในสังคมญี่ปุ่นตั้งแต่
หลังสงครามโลกครั้งที่สอง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ญี่ปุ่นศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- (2554). คำนิยมของญี่ปุ่นที่สะท้อนจากสุภาษิตกับคนญี่ปุ่นในสังคมปัจจุบัน.
รายงานการวิจัย. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเกิด รัตนแสง. (2541). ภาษากับวัฒนธรรม รายวิชา ท 051. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- บุญสิริ สุวรรณเพ็ชร. (2538). อธิบายสำนวนสุภาษิตและคำพังเพยไทย. กรุงเทพฯ:
เอส แอนด์ เค บุ๊คส์.
- ปราณี กุลละวณิชย์. (2535). ภาษาทัศน. กรุงเทพฯ : วัฒนชัยการพิมพ์.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2544). เพศและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2529). สำนวนไทย. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2550). วัฒนธรรมทางภาษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียา อิงคาภิรมย์. (2539). บทบาททางสังคมของผู้หญิงในสังคมญี่ปุ่น. วารสารญี่ปุ่นศึกษา.
1(2): 44-53.
- ปาลเลอแก้ว, ฌอง แบปติสต์. (2552). เล่าเรื่องกรุงสยาม. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. พิมพ์ครั้งที่ 4.
นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- เพ็ญแข วัจนสุนทร. (2528). คำนิยมในสำนวนไทย. กรุงเทพฯ: วิทยาการ.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์. (2545). ประมวลสาระชุดวิชาการศึกษา
บทบาทชายหญิง หน่วยที่ 1-5. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มิโชค ราชภูรานุกต์. (2544). การต่อรองทางเพศสภาพในนิตยสารผู้หญิงและผู้ชาย. วิทยานิพนธ์
นศ.บ. (วารสารสนเทศ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เมทินี พงษ์เวช. (2544). มิตินิยามชายและประสิทธิภาพของการบริหารและดำเนินงาน. กรุงเทพฯ:
สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี.
- ภัสสร ลิมานนท์. (2542). บทบาทเพศ สถานภาพสตรี กับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: วิทยาลัย
ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัชนี กำแพงแก้ว (2557). สำนวน สุภาษิต คำพังเพย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- รัชนิกร เศรษฐโช. (2523). สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิษณุ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). *ภาษิต คำพังเพย สำนวน ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. พิมพ์ครั้งที่ 14.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ฟิลิกส์เซ็นเตอร์.

----- (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ ; บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

ยมนา ทองใบ. (2550). *การศึกษาสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ*. สารนิพนธ์. กศ.ม. (ภาษาไทย).

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ยิ่งลักษณ์ งามดี. (2536). *สุภาษิต คำพังเพย และสำนวนไทย*. กรุงเทพฯ : อักษราพัฒนา.

วดี ชาตอุทิศ. (2556). *1,724 สำนวนสุภาษิต คำพังเพย*. กรุงเทพฯ : ดวงกมลพับลิชชิง.

วรวรรณ คงมานุสรณ์. (2545). *รู้ถ้วนสำนวนไทย*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

วรารัตน์ มหามนตรี. (2557). *โครงการโลกทัศน์ของคนไทยจากภาษิต : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*.

พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

----- (2557, กรกฎาคม-ธันวาคม). *ภาษิต สำนวน: ภาพสะท้อนโลกทัศน์ของคนไทยต่อ*

ผู้หญิง. วารสารอารยธรรมศึกษาเชิง-สาละวิน. 5(2): 9-58.

วรินทร์ วารุณ. (2542). *การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างคนแบบญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง*. กรุงเทพฯ:

ภาพพิมพ์.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). *สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ :

โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.

วิระดา สมสวัสดิ์. (2545). *พลวัตสังคมผ่านสายตานักวิชาการไทย: หกสิบปีตลาดชาย รมิตานนท์*.

เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิจิตรมาตรา, ชุน. (สง่า กาญจนาคพันธุ์). (2541). *สำนวนไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัท

ส.เอเซียเพรสจำกัด.

ศิรยา ขึ้นกำไร. (2551). *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระ*

พระเจ้าอยู่หัว ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม 12. กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับ

เยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

ศิริรัตน์ ทวีทรัพย์. (2555). *ประชุมสุภาษิตสอนหญิง*. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

สุนันทา ไสรัจจ์. (2546). *วิถีไทยในสำนวนภาษิต. 84 ปี ศาสตราจารย์ คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาศ*.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เสฐียรโกเศศ. (2553). *ประเพณีเนื่องในการแต่งงาน*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). *ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2556). *ภาษาศาสตร์สังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ์. (2544). *สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายไทยในอดีต: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- อรรถยา สุวรรณระดา. (2558). *ประวัติวรรณคดีญี่ปุ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบล เทศทอง. (2548). *ภาษาิตเขมร: วิถีชีวิตและโลกทัศน์ของชาวเขมร*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. (ภาษาเขมร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- . (2548, กรกฎาคม-ธันวาคม). *โลกทัศน์ต่อชายหญิง: ภาพสะท้อนจากภาษาิตเขมร*. *ดำรงวิชาการ*. 4(2): 131-155.
- อุภาวรรณ เบ็ญจโกตี. (2548, กรกฎาคม-ธันวาคม). *ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของหญิงและชายที่สะท้อนให้เห็นจากภาษาญี่ปุ่น*. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. 5 (2): 103-114.
- เอกรัตน์ อุดมพร. (2548). *สุภาษิตสอนหญิงสุนทรภู่*. กรุงเทพฯ : พ.ศ. พัฒนา.
- . (2554). *5,000 คำนวนไทย นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : พ.ศ. พัฒนา.
- เอมอร ตรูวิเชียร. (2533). *ภาษาศาสตร์เชิงสังคม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Ayabe, Tsuneo. (2004). *Kotowaza ni miru Nihon bunka. Kyoiku to bunka*. Keiogijyuku University. 52(8): 4-13.
- Ayabe, Hiroko. (1993). *Kotowaza no Nichitai Hikaku –Oyako to onna ni tsuite*. *Tsukuba daigaku chiiki kenkyu*. Tsukuba University. 37: 219-231.
- Gakushu Kenkyu Sha. (1983). *Irasuto Kotowaza Jiten*. Tokyo: Gakushu Kenkyu Sha.
- Hon no Tomo Sha. (1998). *Ookina Moji no Jitsuyou Kotowaza Jiten*. Tokyo: Hon no Tomo Sha.
- Kaneko, Takeo. (1969). *Nihon no Kotowaza*. Tokyo: Gendai kyoiku Bunko.
- . (2012). *Nihon no Kotowaza*. Tokyo: eBooks.

- Kim, Suejin. (2001). Contrastive study of proverbs in Japanese and Korean languages :
Concerning the view on men and women. *Kokusai Kyouryoku Kenkyu Shi*.
Graduate School for International Development and Cooperation Hiroshima
University. 8(1): 33-50.
- Miyakoshi, Masaru. (1983). *Koji Kotowaza Jiten – Gendai ni ikiru*. Tokyo: Obun Sha.
- Okutsu, Fumio. (2000). *Nichiei Kotowaza no Hikaku Bunka*. Tokyo: Taishukan.
- Sanseido. (2001). *Shinmeikai Koji Kotowaza Jiten*. Tokyo: Sanseido.
- Shogakukan. (1989). *Kojizokushin - Kotowaza Daijiten (First edition)*. Tokyo:
Shogaku Tosho.
- Shogakukan. (2001). *Nihon Daihyakka Zensho (NIPPONIKA)*. Tokyo: Shogakukan.
- Shogakukan. (2012). *Kojizokushin - Kotowaza Daijiten (Second edition)*. Tokyo:
Shogaku Tosho.
- Shufu to Seikatsu Sha. (1995). *Seigo Daijien – Koji Kotowaza Meigen Meiku*. Tokyo:
Shufu to seikatsu sha.
- Storm, Hiroko. (1992). Women in Japanese Proverbs. *Asia Folklore Studies*. 51: 167-182.
- Suzuki, Tozo. (1992). *Shinpen Koji Kotowaza Jiten*. Tokyo: Soutakusha.
- Tokita, Masamizu. (2000). *Iwanami Kotowaza Jiten*. Tokyo: Iwanami Shoten.
- Toyama, Shigehiko. (1994). *Gendai Kotowaza Jiten*. Tokyo: Rion.
- Watanabe, Tomosuke. (1995). *Kotowaza ni arawareta seisabetsu*. Tokyo: Nan Un Do.
- Wood, Julia T. (2009). *Gender Lives: communication, gender, and Culture*. Boston, Mass:
Wadsworth.
- Zushi, Mitsumasa. (2000). *Women in American Proverbs*. Shizuoka: Shizuoka University.
5: 23-40.

ภาคผนวก

ตารางแสดงสำนวนไทยเกี่ยวกับหญิงและชายจำนวน 90 สำนวนจากหนังสือสำนวนไทย 9 เล่ม

	ผู้แต่ง สำนวนไทย	วิจิตรมาตรา	กรมวิชาการ	ราชบัณฑิตย	บุญศิริ	เอกรัตน์	ยิ่งลักษณ์	วรวรรณ	กองทัพ	วดี
1.	กั้นหม้อไม่ทันดำ		3			7				1
2.	กระดังจาลนไฟ		6	1	18-19	8	67	17	6	2
3.	กระต่ายหมายจันทร์	15	9	2	20-21	9	68	18	51	3
4.	กาคาบพริก	25	17	4	26	12	70	19	52	6
5.	กึ่งทองใบหยก	29	21	4	27	14	71	20	7	8
6.	กินขันหมาก	31				15	71	20		8
7.	กินน้ำได้ศอก	39	25	5	28	16	3	21	7	9
8.	กินน้ำพริกด้วยแก้ว, กินน้ำพริกด้วยเดียว	40	28	5		16	71	21	52	9
9.	เก็บดอกไม้ร่วมต้น, เด็ดดอกไม้ร่วมต้น	183	112	7		80	22	47	53,61	11
10.	ไก่แก่แม่ปลาช่อน	64	34	8	34	21	5	23	8	12
11.	ไก่อามเพราะชน คนงามเพราะแต่ง					22	5		8	12
12.	ไก่อหลง					22	74			13
13.	ข้างนอกสุกใส ข้างในเป็นโพรง					25			9	15
14.	ข้าวบุดปลาร้า					27	78		9	

ตัวเลข หมายถึงเลขหน้าหนังสือแต่ละเล่มที่พบสำนวน

	ผู้แต่ง สำนวนไทย	วิจิตรมาตรา	กรมวิชาการ	ราชบัณฑิตย	บุญศิริ	เอกรัตน์	ยิ่งลักษณ์	วรวรรณ	กองทัพ	วดี
15.	ข้าวใหม่ปลามัน	75	44	11	42-43	27	6	25	9	16
16.	ชีผิงฉนไฟ		46			28			55	
17.	ขึ้นคาน	79	48		45	29	78		10,55	18
18.	คนในอยากออก คนนอกอยากเข้า		59			37	10	29		
19.	คู่แล้วไม่แคล้วกัน	122-123	72			50	85		13	25
20.	คู่สร้างคู่สม	123				50	85			
21.	โคแก่ชอบกินหญ้าอ่อน วัวแก่กินหญ้าอ่อน	532	74	17	70	51	52	32	41	26
22.	จับมือถือแขน			22		62			58	
23.	เจ้าชู้ไก่แจ้	148	89		87	64			15	32
24.	เจ้าชู้ประตูดิน	149	89-90		87-88	64	91		15	33
25.	เจ้าชู้ยักษ์	150	90		88	64			15	
26.	ข้างเท้าหน้า		98				94			
27.	ข้างเท้าหลัง		(ข้างเท้าหน้า)			69	(ข้างเท้าหลัง)		60	37
28.	ข้างสาร งูเห่า ข้าเก่า เมียรัก		99			70		41	17	37
29.	ชาติเสือต้องไว้ลาย ชาติชายต้องไว้ชื่อ	161			100	71	17	41	17	38

ตัวเลข หมายถึงเลขหน้าหนังสือแต่ละเล่มที่พบสำนวน

	ผู้แต่ง สำนวนไทย	วิจิตรมาตรา	กรมวิชาการ	ราชบัณฑิตย	บุญศิริ	เอกรัตน์	ยิ่งลักษณ์	วรวรรณ	กองทัพ	วดี
30.	ชายข้าวเปลือก		100			72	17	41		38
31.	หญิงข้าวสาร									
32.	ชายสามโบสถ์	163	100	25, 94	101	72	18	42	60	38, 136
33.	หญิงสามผัว									
34.	(อย่า) ชิงสุกก่อนห่ม		100-101	25	165	72	18	42	17	38
35.	เฒ่าสารพัดพิษ					76	98			43
36.	เฒ่าหวิง	173	105	28	110	76	98	45		43
37.	ดอกฟ้ากับหมาวัด					76	98			44
38.	ดอกไม้ริมทาง (ดอกไม้ใกล้ทาง)					77	98		18	44
39.	ผู้ชายให้ดูหน้าหนาว ดูสาวให้ดูหน้าร้อน	180			115-116	79	21	46	19	
40.	ผู้ชายให้ดูหางดูนางให้ดูแม่ (ดูว่าให้ดูหางดูนางให้ดูแม่)	181	111	29	116	79	21	46	19	46
41.	ตะโพกสุดเสียงสังข์	207				85	102		20,63	
42.	ตาเพื่องตาสลึง	217		35		89	104		65	
43.	ตาเล็กตาน้อย	218		36		90	104		65	
44.	ดีท้ายครัว	228	131		138-139		106		22	56
45.	แดงเถาตาย			38	146-147	94	107	54	66	58

ตัวเลข หมายถึงเลขหน้าหนังสือแต่ละเล่มที่พบสำนวน

	ผู้แต่ง สำนวนไทย	วิจิตรมาตรา	กรมวิชาการ	ราชบัณฑิตย	บุญศิริ	เอกรัตน์	ยิ่งลักษณ์	วรวรรณ	กองทัพ	วดี
46.	แต่งร่วมใบ	243		38	47	94	108	54	66	58
47.	ถ่านไฟเก่า	250	141	39	150	96	109	56	23	60
48.	ทองแผ่นเดียวกัน	258		41		99	111	58	68	62
49.	นารีมีรูปเป็นทรัพย์					112			70	69
50.	น้ำกลิ้งใบบอน		157-158		167	112		62	25	69
51.	น้ำตาลโกล่มด	290	159	44	170	113		63	26	70
52.	ปล่อยเนื้อปล่อยตัว		180			122	121			77
53.	ผิวหาบเม็ยคอน (ชายหาบเม็ยคอน)		194	55			37	74	77	38,87
54.	(ฝนตกอย่าเชื่อดาว) มีเม็ยสาว อย่าไว้ใจแม่ยาย	376	199-200	57 65	214	137	43	77	79	
55.	พบไม้งามเมื่อขวานบั่น, เจอไม้งามยามขวานบั่น	384	204	59	220	139	16,39	79	80	93
56.	พระยาเทครัว		205		220	140	128	79		94
57.	พ่อพวงมาลัย			60		141	130	80	32	95
58.	มดแดงไผ่มะม่วง, มดแดงแฝงพวงมะม่วง		218	64	235	148	43	85	34	102
59.	ผ้าติดกะโหลก	415	221	65	239	150	134	84	35	102
60.	มีผิวผิดคิดจนตัวตาย	418				153			84	

ตัวเลข หมายถึงเลขหน้าหนังสือแต่ละเล่มที่พบสำนวน

	ผู้แต่ง สำนวนไทย	วิจิตรมาตรา	กรมวิชาการ	ราชบัณฑิตย	บุญศิริ	เอกรัตน์	ยิ่งลักษณ์	วรวรรณ	กองทัพ	วดี
61.	(แม่) กระซังกันร้ว, (แม่) กระเชอกันร้ว				18	156			6	
62.	แม่กระซังหน้าใหญ่	431		66		156	44	88	84	105
63.	แม่แปรง	429				157				105
64.	แม่มายทรงเครื่อง	429			248	157	44,136	88	85	105
65.	แมรีแม่แรด	430		66	246		136		85	105
66.	แม่เล้า	431				157			85	
67.	แม่สายบัวแต่งตัวค่าง	431		66	247	157	44, 136	88	85	106
68.	แม่สื่อแม่ชักไม่ได้(เจ้า)ตัว เอาวัวพันหลัก	431		66	247	157	44	101	36	106
69.	ไม้งามกระรอกเจาะ		230	68	250	159	45	90	36	107
70.	ไม่รู้จักหม้อข้าวหม้อแกง	433				161			86	
71.	ร่วมเรียงเคียงหมอน			71	272	168	140	93	89	114
72.	ร้อยชู้ก็ไม่วุ่นคนเดียว, ร้อยชู้ก็ไม่วุ่นเมียตน					169	141		89	115
73.	รักเมีย(ระวังจะ)เสียญาติ	473				171	115	94	89	
74.	ลุ่มหัวจมท้าย	498			291	177			92	
75.	ลื่นกับพัน	509		77		179	146	99	40	
76.	วัวเคยขา ม้าเคยขี่	532	265		306	185		101	95	125

ตัวเลข หมายถึงเลขหน้าหนังสือแต่ละเล่มที่พบสำนวน

	ผู้แต่ง สำนวนไทย	วิจิตรมาตรา	กรมวิชาการ	ราชบัณฑิตย	บุญศิริ	เอกรัตน์	ยิ่งลักษณ์	วรวรรณ	กองทัพ	วดี
77.	คึกหน้านาง	549	271	83		188	150		96	128
78.	สวมเขา						151	105	43	128
79.	สวดยแต่รูป จวบไม่หอม	555	273	84	317	190	54	105	43	129
80.	สอยดอกฟ้า			85		191	152	105	43	129
81.	สามวันจากนารีเป็นอื่น					192	55		43	130
82.	สูงสุดสอย, สูงสุดเอี่ยม			89		195		108	99	133
83.	เล่นหีบปลายจวัก	586	285	89	327	196	57	108	44,99	134
84.	เสียทองเท่าหัวไม้อยอมเสียผิวให้ใคร	590		90	328	197		108	45	134
85.	เสือเผ่นจำศีล	595	290	91	330	198		109	45	134
86.	ใส่ตะกร้าล้างน้ำ	600	293	92	331	199	57	109	101	135
87.	หนูกตถึงข้าวสาร		300	95	336	204	59	112	103	139
88.	หมาหยอกไก่	608	305	98	339	205	157	113	47	140
89.	(เห็น)ชายผ้าเหลือง	162		105		212		41	107	38
90.	หม่อมกะปิ	655	339			214				

ตารางแสดงสำนวนญี่ปุ่นเกี่ยวกับหญิงและชายจำนวน 170 สำนวน จากหนังสือสำนวนญี่ปุ่น 9 เล่ม

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
1.	合縁奇縁 การรู้จักกันถูกใจกันเป็นเรื่องของวาสนา	2	1				8	7	1	1
2.	逢い戻りは鴨の味 การกลับมาคืนดีกันเหมือนลิ้มรสกเปิดน้ำ	4	3				11	19		
3.	秋茄子は嫁に食わずな มะเขือฤดูใบไม้ร่วง อย่าให้ลูกสะใภ้กิน	12	6		108		20	26	4	7-8
4.	悪女の賢者ぶり หญิงชั่วที่ดูเหมือนคนเฉลียวฉลาด	15	9		33		27			
5.	悪女の深情け ความผูกพันลึกซึ้งของหญิงชั่ว	15	9		35	✓		30	7	
6.	悪妻は百年の不作 ภรรยาไม่ดีเหมือนการเก็บเกี่ยวที่ไม่ได้ผลนับร้อยปี	15	9	42	82	✓	27	28	6	10
7.	朝雨は女の腕まくり ฝนที่ตกตอนเช้าเท่ากับผู้หญิงที่ถักแขนเสื้อ	21	12		27		32			13
8.	朝のびっくり姑の笑い อากาศแจ่มใสตอนเช้ากับการหัวเราะของแม่สามี	20	14		105		39			
9.	薊の花も一盛り ดอกทิสเทิลก็มีช่วงดงาม	25	15				42			18
10.	東男に京女	32	18	42	53		54	44	7	21-22
11.	หนุ่มตะวันออก สาวเกียวโต									

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
12.	姉女房は身代の薬 ภรรยาอายุมากกว่าเป็นยาที่เกิดสมบัติ	44	24		69		62	54	18	31
13.	家に無くてはならぬものは上がり框と女房 สิ่งที่ขาดไม่ได้ในบ้านคือขานขึ้นบ้านกับภรรยา	69	37		82		92			
14.	一押し二金三男 หนึ่งดี สองเงิน สามความเป็นผู้ชาย	90	49	42	47	✓	115		33	54-55
15.	一髪二化粧三衣装 หนึ่งผมสองการแต่งหน้าสามเสื้อผ้า	91			38		115			
16.	一姫二太郎 หนึ่งเจ้าหญิง สองท้าว	92	54	64	181		125	101	36	58
17.	色男金と力はなかれけり หนุ่มหล่อไม่มีทั้งเงินและกำลัง	141-142	72				169	131		
18.	色の白いは七難隠す สีขาวปกปิดข้อบกพร่องเจ็ดประการ	141	73	33,44	38		170	132	48	75-76
19.	氏無くして玉の輿 สูญเสียนามสกุลเดิมแต่ได้ขึ้นเกี้ยว	159-160	80	43	39		185	742	54	145
20.	英雄色を好む วีรบุรุษชอบเรื่องรักๆ ใคร่ๆ	192	94				228	171	64	105
21.	鴛鴦の契り คำมั่นสัญญาของคู่เปิดแมนดาริน	203-204	98		72		238			
22.	縁は異なるもの味なもの โชคชะตาเป็นของแปลก เป็นของมีรสชาติ	203	101	37,43		✓	242	182	68	111

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
23.	男心と秋の空 ใจของชายกับท้องฟ้าฤดูใบไม้ร่วง	240	110		48	✓	279	203	76	142
24.	男伊達より小鍋だて ทำอาหารเก่งดีกว่าเป็นชายชาติตรี	240	110		51		279			122
25.	夫の心と川の瀬は一夜に変わる จิตใจของสามีกับกระแสน้ำในแม่น้ำเปลี่ยนในคืนเดียว	238	110		81		280			142
26.	男の目には糸を張れ、女の目には鈴を張れ	239	110		52		281			144
27.	ตาผู้ชายให้ซึ่งด้าย ตาผู้หญิงให้ซึ่งกระดิ่ง		122							
28.	男は気で食え ชายจงอยู่กินด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ	239			44		282	204		
29.	男は三年に一度笑う ชายสามปี หัวเราะครั้งเดียว	239	110		44		282			122
30.	男は敷居を跨げば七人の敵あり ชายพอก้าวออกนอกบ้าน มีคู่แข่งเจ็ดคน	239	110	43	48		282	204	76	123
31.	男は度胸、女は愛嬌	240	110	43	52	✓	282	205	76	123
32.	ชายต้องกล้า หญิงต้องมีเสน่ห์									
33.	男は裸百貫 ชายตัวเปล่ามีค่า 100 คัน	240	110		47		283		76	
34.	男は松、女は藤	240	110		54		283			
35.	ชายต้นสน หญิงต้นฟูจิ									

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
36.	男は妻から ชายขึ้นอยู่กับภรรยา	240	110		72		283			123-124
37.	男は辞儀に余れ ชายอ่อนน้อมถ่อมตนเกรงใจ	239-240	110	71	44		282,283			
38.	女は会釈に余れ หญิงโค้งคำนับมากๆ	272		71	44		319			
39.	男前より気前 ใจกว้างดีกว่าหนุ่มหล่อ	241			45		283	205		
40.	男やもめに蛆が湧き、女やもめに花が咲く หญิงที่เป็นแม่ม่าย ดอกไม้จะบาน	241	111	34	98	✓	283		76	124
41.	ชายที่เป็นพ่อม่าย หนอนแมลงวันจะขึ้น		122							
42.	鬼瓦にも化粧 แต่งหน้าให้กับกระเบื้องรูปยักษ์	247	111	178			286			126
43.	鬼の女房に鬼神がなる สามีเหมือนพญาปีศาจจะได้ภรรยาเหมือนยักษ์	245	112	41	79		289			
44.	鬼も十八番茶も出花 แม่ยักษ์ก็ดูสวยได้ แม้เป็นชาบ้านจะก็รู้สึกกลิ่นหอมดี	247	113	18	35		290		78	129-130
45.	お前百までわしゃ九十九まで เธออยู่ร้อยปี ฉันอยู่เก้าสิบเก้าปี	252	115		72		296	214	79	
46.	夫婦は二世 สามีภรรยาสองชั่วอายุ	1192	117		80	✓	1171	218		
47.	親父と南蛮は辛い程いい พ่อกับพริกยิ่งเผ็ดยิ่งดี	264	117		129		303			

ตัวเลข หมายถึงเลขหน้าหนังสือแต่ละเล่มที่พบสำนวน

*Kaneko เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งไม่ปรากฏเลขหน้า

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
48.	女賢しくて牛売り損なう หญิงฉลาดขายวัวไม่ได้	269	121	44	25		315		85	
49.	女と坊主に余り物はない หญิงกับพระสงฆ์ไม่มีเศษเหลือ	269	122		40		316			143
50.	女心と秋の空 ใจของหญิงกับท้องฟ้าในฤดูใบไม้ร่วง	273	121		30		315	226	85	142
51.	女の心は猫の眼 ใจของหญิงเป็นดวงตาของแมว	270	122		30		317			
52.	女三人持てば身代が潰れる มีลูกสาวสามคน ทรัพย์สมบัติจะสูญสลาย	269	122,607		136,137		315,1270		85、375	
53.	女三人寄れば姦しい หญิงสามคนมารวมกันหนวกหู	269	122		27		315		86	142
54.	女の一念岩をも徹す ความดีร้ายของหญิง ทะลวงได้แม้หินผา	270	122		30		316	227	86	
55.	女の髪の毛には大象も繋がる ผมของสตรี ผูกได้แม้กระทั่งช้างใหญ่	270	122		27		317	227	86	
56.	女は国の平らげ หญิงทำให้เมืองสงบสุข	272			40		319			146
57.	女は三界に家なし หญิงไม่มีบ้านในทั้งสามโลก	272	122	44	30	✓	320		86	142
58.	偕老同穴 แก่ด้วยกัน ลงหลุมเดียวกัน	281	126				328	234	89	

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
59.	かがみ女に反り男	523	128				333		90	
60.	หญิงไค้งตัว ชายแอนตัว									
61.	鏡は女の魂 กระจกคือจิตวิญญาณของหญิง	287	128		38		333			
62.	稼ぎ男に繰り女 ชายหาเงิน หญิงจัดการงานในบ้าน	309	136		54	✓	353		96	
63.	皮一枚剥げば美人も髑髏 ตัดผิวหนังออก หญิงสวยก็เป็นหัวกะโหลก	350	156				396			93
64.	巧妻常に拙夫に伴いて眠る ภรรยาที่ชาญฉลาด อยู่ร่วมกับสามีที่ไม่ดีตลอด	501	224		86		539			
65.	後家花咲かず ดอกไม้บานที่แม่ม่าย	520	237		95		563			
66.	小姑一人は鬼千匹に向かう พี่น้องของสามีหนึ่งคนเท่ากับยักษ์หนึ่งพันตน	533	241	52	107,118		576		157	246
67.	小糠三合あれば婿養子に行くな ถ้ามีรำข้าวสามโก อย่าไปเป็นลูกเขยเข้าบ้าน ฝ่ายหญิง	547	246		120	✓	592	468	159	
68.	この父ありて斯にこの子あり มีพ่อเช่นนี้ ลูกจึงเป็นเช่นนี้	547	246	66	129		593	468		
69.	小袋と小娘は思ったよりいりが多い ถุงใบเล็กกับลูกสาวบรรจุมากกว่าที่คิด	550	248		137		598			255-256
70.	小娘と小袋は油断がならぬ ถุงใบเล็กกับลูกสาวอย่าขาดความรอบคอบ	551	250		136		598			255-256

ตัวเลข หมายถึงเลขหน้าหนังสือแต่ละเล่มที่พบสำนวน

*Kaneko เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งไม่ปรากฏเลขหน้า

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
71.	子を知ること父に若くは莫し เรื่องลูกไม่มีใครรู้ดีเท่าพ่อ	489	253		130		609			
72.	酒は古酒、女は年増 สุราต้องสุราเก่า หญิงต้องสาวใหญ่	578	261		40		625	168		
73.	三度の火事より一度の後家 เพลิงไหม้สามครั้งดีกว่าเป็นแม่ยายหนึ่งครั้ง	602	270		96		649			
74.	地震雷火事親父 แผ่นดินไหว ไฟผ่า เพลิงไหม้ พ่อ	627	281	67	130	✓	673	526		287
75.	慈母に敗子あり ความรักและเอ็นดูของแม่มีลูกแตกสลาย	651	290		132		694			
76.	姑の仇を嫁が討つ ลูกสะใภ้ล้างแค้นแม่สามี	671	298		101		712			
77.	姑の十七見た者がない ไม่มีใครได้เห็นแม่สามีอายุ 17	671	298		106	✓	712			300
78.	秋波を送る ส่งสายตาระลอกคลื่นฤดูใบไม้ร่วง	672	299						191	
79.	駿馬痴漢を乗せて走る ม้าฝีเท้าเลิศแต่ให้ชายโง่ขี่หลังมาวิ่ง	680	304				722			304
80.	女子と小人は養い難し เด็กหญิงกับคนไม่มีศีลธรรมเลี้ยงยาก	700	315		31		742		198	
81.	好いた同士は泣いても連れる ชายหญิงที่ถูกใจกัน แม้ร้องไห้ก็อยู่ร่วมกัน	736	328		74		769			
82.	据え膳食わぬは男の恥 ไม่ทานอาหารที่เตรียมไว้ทำให้ชายขายหน้า	734	329				771	627	206	319

ตัวเลข หมายถึงเลขหน้าหนังสือแต่ละเล่มที่พบสำนวน

*Kaneko เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งไม่ปรากฏเลขหน้า

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
83.	咳払いも男の法 การกระแอม เป็นวิธีของความเป็นชาย	761	344		45		793			
84.	銭無き男は帆の無き舟の如し ชายที่ไม่มีเงิน เปรียบเสมือนเรือที่ไม่มีใบเรือ	768	348		50		800			
85.	糟糠の妻は堂より下さず รำข้าวกับภรรยา อย่าไล่ออกจากบ้าน	789	360		87		818	686	224	
86.	立てば芍薬座れば牡丹 ยืนแบบดอกแปะเจียก นั่งแบบดอกโบตั๋น	839-840	390				869		245	360
87.	楽しみに女なし男なし เรื่องความสนุกสนาน ไม่มีหญิงหรือชาย	847		47			874		247	
88.	卵に目鼻 ตาจมูกบนเปลือกไข่	843	394				877		245	367-368
89.	談義の場の嫁誇り นินทาลูกสะใภ้ในสถานที่ฟังเทศนา	859	398		116		884			
90.	男子の一言金鉄の如し หนึ่งคำพูดของชายเปรียบเสมือนเหล็กเงิน	960	400		45		885	749		
91.	男女施枷を同じくせず ชายหญิงไม่ควรใช้ราวแขวนผ้าอันเดียวกัน	861	400				885			
92.	男女七歳にして席を同じゅうせず ชายหญิงไม่ควรนั่งเก้าอี้ตัวเดียวกันตั้งแต่เจ็ดขวบ	861	400		54		886			
93.	痴ならず聾ならざれば姑公と成らず ไม่เคยเป็นคนโง่เขลาและคนหูหนวก ไม่ได้เป็น ลูกสะใภ้ที่ดี	867	406				895			

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
94.	妻の言うに向こう山も動く คำพูดของภรรยา แม้แต่ภูเขาทางโน้นยังเคลื่อนไหว	904	420		87		922		267	
95.	釣り合ふぬは不縁の基 ความไม่สมดุลกันเป็นต้นเหตุของการหย่าร้างกัน	909	421	32			925	789		
96.	亭主の好きな赤鳥帽子 หมวกแดงในพิธีเกมปุกุ ที่สามีชอบ	918-919	423	45	150		929	792		393
97.	貞女は二夫に見えず เมียชู้สัตย์ไม่มีสามีสองคน	919	423				929			
98.	遠くて近きは男女の仲 แม้อยู่ไกลแต่รู้สึกใกล้เป็นความสัมพันธ์ของชายหญิง	959	445	37,43		✓	968		285	
99.	内助の功 ผลงานของภรรยาที่ช่วยงานภายใน	995	461				998			
100.	夏の火は嫁に焚かせよ ให้ลูกสะใภ้จุดไฟในฤดูร้อน	1006	467		110		1011			
101.	似合う夫婦の鍋の蓋 ฝาหม้อของสามีภรรยาที่เหมาะสมกัน	1021	473				1025		310	440
102.	似たもの夫婦 สามีภรรยาคล้ายๆ กัน	1030	477		75	✓	1033	885	313	
103.	女房去ったは銭百貫落とした心持ちがする พอภรรยาจากไป ความรู้สึกก็เหมือนทำเงินตก 100 คั่น	1035	480		83		1037			
104.	女房と米の飯には飽かぬ ไม่เบื่อภรรยาและข้าว	1035	480		88		1037			

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
105.	女房と畳は新しい方がよい เสื่อตาคามิและภรรยา ยิ่งของใหม่ยิ่งดี	1035	480		88	✓	1037	891	316	
106.	女房と鍋釜は古いほど良い ภรรยากับหม้อยิ่งเก่ายิ่งดี	1035	480		88		1037	891		447
107.	女房の妬くほど亭主もてもせず สามีไม่ได้มีเสน่ห์มาก เท่าที่ภรรยาหึงหวง	1035	481					891		
108.	女房は家の大黒柱 ภรรยาเป็นเสาหลักของบ้าน	1035	481		89		1038			
109.	女房は台所から貰え จงรับภรรยาจากครัว	1035	481		89		1038		317	447-448
110.	女房は半身上 ภรรยาเป็นสมบัติครึ่งหนึ่ง	1036	481		89		1038			
111.	掃き溜めに鶴 นกกระเรียนในบ่อขยะ	1083	499				1073	930		475
112.	箸に目鼻をつけても男は男 ชายเหมือนตะเกียบที่เอาตาจุมูกติดไว้ก็ยังเป็นชาย	1089	503		46		1080			
113.	二十後家は立つが三十後家は立たぬ แม่ม่ายช่วงอายุ 20 ตั้งได้ แต่แม่ม่ายช่วงอายุ 30 ตั้งไม่ได้	1096	507		97		1085			480
114.	鼻毛を読む(鼻毛を抜く) อ่านขนจมูก(ถอนขนจมูก)	1110	510				1094			

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
115.	彼岸過ぎての麦の肥 三十過ぎての男に意見 ปุ๋ยข้าวสาลีหลังช่วงเวลาฮิงังกับการตกเดือนชาย อายุเกิน 30	1136	522		50		1115			498
116.	美女舌を破る หญิงสวยทำลิ้นขาด	1142	524		36		1120	973		
117.	美女は醜婦の仇 หญิงสวยเป็นศัตรูของหญิงชั่ว	1142	524		35		1120			
118.	美女は生を断つ斧 หญิงสวยคือขวานที่ตัดชีวิต	1142	524		26		1120			
119.	美人というも皮一重 หญิงสวยก็เป็นเพียงแค่เปลือกนอก	1143		159	26					
120.	美人に年なし หญิงสวยไม่มีอายุ	1143	525		37		1121			
121.	美人の終わりは猿になる หญิงสวย ทำยสุดก็เป็นลิง	1143	525		37		1121			
122.	美人は言わねど隠れなし หญิงสวยแม้ไม่พูดก็ปิดไม่มิด	1143	525		36		1121			
123.	美人薄命 หญิงสวยมีอายุสั้น	1143	525	24	36		351,1121	253	95、341	500
124.	一つ姉は買って持て หญิงอายุมากกว่าหนึ่งปีซื้อให้เอาเป็นภรรยา	1164	531		76		1130			504
125.	比翼連理 นกสองตัวกางปีกเรียงกัน ต้นไม้สองต้นที่เรียงกัน	1181	547				1159			

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
126.	夫婦喧嘩は犬も食わぬ สามีภรรยาทะเลาะกันสุนัขก็ไม่รับประทาน	1193	553		77	✓	1170	1028	353	524
127.	夫婦喧嘩は貧乏の種蒔き สามีภรรยาทะเลาะกันเป็นการหว่านเมล็ดของความยากจน	1193	553		77		1171	1028		
128.	夫婦喧嘩も無いから起こる การทะเลาะกันระหว่างสามีภรรยาเกิดจากความไม่มี	1193	553		77		1171			
129.	夫婦別あり สามีภรรยามีการแบ่งแยก	1192	554					1030		
130.	夫婦は合わせ物は離れ物 สามีภรรยาเป็นสิ่งที่ประสานกันและสิ่งที่แยกออกจากกัน	1192	554		77		1171	1029	24	39
131.	夫婦は一心同体 สามีภรรยาอยู่ในหนึ่งหัวใจ และหนึ่งตัวตน	1192			78		1171	1029		
132.	夫婦は従兄弟ほど似る สามีภรรยาค้นคล้ายกันขึ้นเหมือนเป็นลูกพี่ลูกน้อง	1192	554		78		1171			
133.	覆水盆に返らず น้ำหกจะไม่กลับมา	1196	555	38			1173	1032		526
134.	夫妻は輪廻の絆 สามีภรรยามีสายสัมพันธ์ในวัฏสงสาร	1199			79		1175			
135.	武士に二言はない ซามูไรไม่มีคำพูดที่สอง	1200	557	245			1176	1036		

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
136.	夫唱え妻随う (夫唱妻随) สามีบอก ภรรยาทำตาม	1202	557-558		78		1178	1038	356	
137.	婦人の仁 สตรียึดติดกับความเห็นอกเห็นใจ	1202	558				1178			
138.	へっついより女房 อยากได้ภรรยามากกว่าหม้อ	335	571		86		1198		360	
139.	麦と姑は踏むがよい เหยียบข้าวสาลีกับแม่สามี	1309	605		105		1263	1115		580
140.	婿取り 三代後家三代 การรับลูกเขยสามรุ่น การเป็นแม่ฝ่ายสามรุ่น	1312	605		123		1267			
141.	婿取り 天井なし การรับลูกเขยไม่มีเพดาน	1312	605		123		1267			
142.	婿の一稼ぎ ลูกเขยหาเงินชั่วขณะหนึ่ง	1311	605		124		1267			
143.	婿は座敷から貰え嫁は庭から貰え จงบวชลูกเขยจากห้องรับแขก จงบวชลูกสะใภ้จากสวน	1311	606		125	✓	1267-1268			
144.										
145.	娘出世に親貧乏 ลูกสาวมีตำแหน่งสูง แต่พ่อแม่ยากจน	1317	607		137		1270			
146.	娘の子は強盗八人 การมีลูกสาวคือโจรแปดคน	1317	607		136		1270			581
147.	娘を見るより母を見よ ดูลูกสาวให้ดูแม่	1317	607		133,138		1271			581-582

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
148.	妻いとおしの子いとおし ทะนุถนอมภรรยา ทะนุถนอมลูก	1331	611				1276			
149.	夫婦八両親五両 สามีภรรยา 8 เรียว พ่อแม่ 5 เรียว	1335	612		87		1278			
150.	目病み女に風邪ひき男 หญิงที่ปวดตา ชายที่เป็นหวัด	1342	614		53		1284	1134		
151.										
152.	孟母三遷の教え การสั่งสอนของแม่เม่งจื๊อในเรื่องย้ายที่ 3 ครั้ง	1347	617	198			1288	1136	381	591
153.	本木に勝る末木なし ไม่มีกิ่งไม้ที่ตึกกว่ารากไม้	1354	619		79		1292	1141		594
154.	元の鞘に収まる กลับคืนเข้าฝักดาบ	1353	619				1293			594
155.	焼け木杭に火がつく ไฟลุกกับเสาไม้ที่ยังคุกรุ่นอยู่	1368	626	48		✓	1304	1153		603
156.	夜目遠目笠の内 มองคำคืน มองไกล มองคนในเงอบ	1426	648	39,44	35	✓	1352	1192	394	628
157.	嫁と姑、犬と猿 ลูกสะใภ้กับแม่สามี สุนัขกับลิง	1425	648		103		1352			
158.	嫁と姑の仲のよいのは物怪の不思議 ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างลูกสะใภ้กับแม่สามีเป็น เรื่องแปลกประหลาด	1425		52	103					
159.	嫁と姑も七十五日 ลูกสะใภ้กับแม่สามี 75 วัน	1425	648		103		1352			

	ผู้แต่ง สำนวนญี่ปุ่น	Shogakukan	Sanseido	Toyama	Watanabe	Kaneko*	Suzuki	Shufu to Seikatsu sha	Hon no tomo sha	Tokita
160.	嫁の朝立ち娘の夕立ち ลูกสะใภ้ออกแต่เช้า ลูกสาวออกสายตอนเย็น	1425	648		118		1352			
161.	嫁の三日誉め ชื่นชมลูกสะใภ้สามวัน	1425	648		115		1353			628
162.	落花枝に返らず破鏡再び照らさず ดอกไม้ร่วงไม่กลับคืนกิ่ง กระจกที่แตกไม่ส่องให้เห็น	1434	651	38	76		1359	1199		
163.	落花流水の情 ดอกไม้ที่ร่วงหล่นลงในลำธาร	1435	651				1359	1200	396	
164.	両手に花 มีดอกไม้ทั้งสองมือ	1449	661-662				1371	1214	398	635
165.	怏気嫉妬は女の常 ความเหิงหวงความอิจฉาเป็นเรื่องปกติของหญิง	1452	664						399	
166.	怏気は女の七つ道具 ความเหิงหวงเป็นเครื่องมือเจ็ดอย่างของหญิง	1452	664		29		1374			
167.	怏気も少しは愛想 ความเหิงหวงเล็กน้อยถือเป็นอหยาศัยดี	1452					1374	1217		
168.	我が物食えば竜將軍 การหากินของตนเองได้ก็เป็นโชกุนในบ้าน	1471	674				1393			
169.	藁で束ねても男は男 ผู้ชายที่มัดผมด้วยฟาง ก็ยังเป็นชาย	1478	677		46		1398			
170.	割れ鍋に綴じ蓋 หม้อร้าวกับฝาที่มีรอยซ่อม	1484	678	31,41				1252	407	651

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นาย ยูจิ ฟุรุฮะชิ
วันเดือนปีเกิด	9 กันยายน 2523
สถานที่เกิด	จังหวัดกิฟุ, ประเทศญี่ปุ่น
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	1-15, Tainosho, Tenri, Nara, JAPAN
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2542	มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนเทนรี
พ.ศ. 2546	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา จาก คณะวัฒนธรรมนานาชาติ มหาวิทยาลัยเทนรี
พ.ศ. 2552	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2559	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ